

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET ve SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI**

SİYASÎ TEMSİL TEORİSİ: KAVRAM, TARİH, FELSEFE

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Samet GÜRLEYEN**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet ÇİĞDEM**

Ankara - 2012

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET ve SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI**

SİYASÎ TEMSİL TEORİSİ: KAVRAM, TARİH, FELSEFE

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Samet GÜRLEYEN**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet ÇİĞDEM**

Ankara - 2012

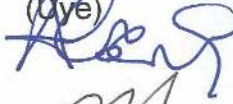
ONAY

Samet GÜRLEYEN tarafından hazırlanan “SİYASÎ TEMSİL TEORİSİ: KAVRAM, TARİH, FELSEFE” başlıklı bu çalışma, 26 / 12 / 2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Kamu Yönetimi Anabilim / Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim* dalında *Doktora* tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Levent KÖKER
(Başkan)

Prof. Dr. Ahmet ÇİĞDEM
(Üye)

Prof. Dr. Mithat SANCAR
(Üye)

Prof. Dr. Tanel DEMİREL
(Üye)

Doç. Dr. Hamit Emrah BERİŞ
(Üye)

ÖNSÖZ

Siyasî temsil, modern devlet ülkesini [vatani (maddî-coğrafi unsur olarak)] ve bu ülkede yaşayan insanları [vatandaşları (beşerî unsur olarak)] temel alır; bu açıdan ulusal bir bağlama sahiptir ve “ulusüstü”nü, “uluslararası”nı dışarda bırakır. Daha sarîh bir şekilde söylemek gerekirse, siyasî temsil, “devletler” ve bu devletlerin “halkları” ile ilgilidir. Temel problematik ise “halk”ın kamusal süreçlerde “var” edilmesi noktasında toplanmaktadır. Bu haliyle de mantıkî dayanağı, *quod omnes tangit ab omnibus approbetur* (herkesi ilgilendiren, herkes tarafından onaylanmalıdır) şeklinde ifade edilen bir Roma Hukuku ilkesine kadar gitmektedir.

İnceleme nesnesi olarak “siyasî temsil” kavramını temel alan bu çalışma, mahiyeti itibarıyla kavramsal, tarihî, kuramsal açılardan mevcut literatür üzerinden yürütülen bir analiz niteliğindedir. Kavramsal, tarihî, kuramsal literatürü ve mevcut tartışmaları takip ederek evrilmiştir. Pratik konulara değinilememiştir. Türkçe dışında geniş bir literatürün olmasına rağmen, temsili kavramsal, tarihî, felsefî, kuramsal boyutları ile ele alan ve çağdaş tartışmaları içeren kaynak sıkıntısı, bir vakıadır.

Zorlu ve uzun bir süreye yayılan çalışma süreci boyunca, bilimsel bir çalışmanın gerektirdiği titizlikten uzaklaşmamamda desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok kıymetli babam, annem ve çok değerli ablama çok şey borçluyum. Çalışma hayatının getirdiği güçlükler yanında sürekli fikrî meşguliyetlerime rağmen; maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esigemedikleri için kendilerine minnettarım. Yine karmakarışık temsil dünyasında, yetişemediğim zamanlarda kaynaklarımın tercümesinde eşsiz yardımlarını unutamayacağım sevgili Murat’a da anlayışı ve sabrı için teşekkür ediyorum. Özellikle “siyasal - sosyal teori” dersi başta olmak üzere, doktora dersleri ve tez çalışmam boyunca akademik bir özgürlük ortamı sunan Sayın Prof. Dr. Ahmet ÇİĞDEM hocama müteşekkirim. Tez çalışmamı bitirmek üzereyken aramızdan ayrılan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Hayati HAZİR’a Allah’tan rahmet diliyorum. Eserlerinden son derece istifade ettiğim,

sınavlar(ın)a hazırlandığım, bazılarını tezlerimde kullandığım çok kıymetli tez izleme komitesi üyelerinden Sayın Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ ve Sayın Prof. Dr. Mithat SANCAR hocama teşekkür ediyorum. Üzerimde hakkı ve emeği olan büyüklerime, arkadaşlarıma, dostlarıma saygı ve hürmetlerimi sunuyorum.

Ankara – 2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMSİL KAVRAMI ve TEMSİLİN TARİHİ

1.1 TEMSİL KAVRAMININ ETİMOLOJİSİ	15
1.2 TEMSİL KAVRAMI	21
1.2.1 Temsil Olgusunda Ontolojik Bir Güçlük	22
1.2.2 Temsilde Varlık-Yokluk Paradoksu ve Vasi - Delege Sorunsalı	25
1.3 TEMSİL KAVRAMININ TARİHİ GELİŞİMİ	27
1.3.1 Konseyler	29
1.3.2 Mahkemeler	35
1.3.3 Parlamentolar	35
1.4 PARLAMENTOLARIN YAYILIŞI	36
1.5 ORTAÇAĞ VE TEMSİL	46
1.6 MODERN TEMSİLE DOĞRU	54

İKİNCİ BÖLÜM

TEMSİL FELSEFESİ VE KURAMLARI

2.1 TEMSİL FELSEFESİ	72
2.1.1 Thomas Hobbes	72
2.1.2 John Locke	77
2.1.3 Jean Jacques Rousseau	79
2.1.4 Montesquieu	82
2.1.5 Edmund Burke	83

2.1.6 Abbé Sneyés	89
2.2 KURAMSAL YAKLAŞIMLAR	93
2.3 YETKİLENDİRME KURAMI	95
2.4 YASAMA ORGANI ve TEMSİL	104
2.4.1 Mikrokozmetik Temsil (Betimleyici Temsil) Kuramı	105
2.4.1.1 Ondokuzuncu Yüzyılda Toplumun Temsili	107
2.4.1.2 Yirminci Yüzyılda Toplumun Temsili	112
2.4.2. Sembolik Temsil Kuramı	119
2.5 ÇIKARLAR, GÖRÜŞLER ve TEMSİL	124
2.5.1 Çıkarlar ve Temsil	124
2.5.2 Vasi Temsil Kuramı (Vasilik)	134
2.5.3 Delege Temsil Kuramı (Delegelik)	139
2.6 TRANSMİSYON KAYIŞI KURAMI	140
2.7 LİBERAL TEMSİL KURAMI	141

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASÎ TEMSİL: MODERN TEMSİL AÇIKLAMALARI VE ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR

3.1 MODERN SİYASÎ TEMSİL	146
3.1.1 Resmî (Demokratik) Temsil	152
3.1.2 Yeni Aktörler: Gayrı Resmî Temsil	154
3.1.3 Temsil Görüşünde Değişim	155
3.2 ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR	160
3.2.1 Ampirik ve Normatif Siyasî Temsil	161
3.2.2 Temsilî Demokrasinin Geleceği	163
3.2.3 Seçilmemiş Temsilciler	173
3.2.4 Demokratik Temsilin Değişen Doğası	174
3.2.5 1990'lar ve Temsil	177
3.2.6 Seçim Dışı Temsil	181
3.2.7 Kimlikler ve Temsil	185
3.2.8 Temsil(cî) İddiası	188
3.2.9 Jiroskopik Temsil	191

3.2.10 Denetim Demokrasisi (Monitory Democracy).....	197
SONUÇ.....	202
KAYNAKÇA	221
EKLER.....	239
EK 1: Edmund Burke, Bristol Seçmenlerine Konuşma	239
EK 2: David Hume, “Siyasî Otoritenin Temeli”	242
EK 3: Amerika Birleşik Devletleri’nin Bağımsızlık Bildirisi	252
ÖZET	258
ABSTRACT	260

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.y.	: Sayfa yok
Sad.	: Sadeleştiren
t.y.	: Yayın tarihi yok
v.d.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
y.y.	: Yayın yeri yok

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: A. H. Birch'e göre siyasî temsilin işlevleri	144
--	-----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Normatif ve ampirik temsil arasındaki ilişki	163
--	-----

GİRİŞ

"Romalılara aşina olan bu sözcük, Allah'ın insan şeklinde görünmesi ve corpus mysticum [batını yasası] yolundaki Hristiyan düşüncesi ışığında bütünüyle yeni bir anlam dönüşümüne uğrar. Temsilîyet artık resmedilme ve resimle tasvir demek değildir (...) yerini tutmak, yerine geçmek, vekâlet etmek demektir (...) Repraesentare [temsil ediş], şimdi ve burada var etmek demektir (...) Hukuksal (kutsal haklar anlayışına dayalı) temsilîyet kavramında önemli nokta, persona repraesentate [temsil edilen şahıs] bir yandan takdim edilen, arz edilen iken, diğer yandan, onun haklarını kullanan 'temsil eden'in, temsil ettiği şahsa bağımlı oluşudur."¹

"Sahnedeki temsil etme - ki bu, ortaçağda ancak dinsel oyun demek olabilir - anlamında repraesentatio, 13. ve 14. yüzyılda bile görülebilir. (...) Fakat buradan çıkarak, repraesentatio'nun sözkonusu dönemde gösterim anlamına geldiği söylenemez; bu terimle, 17. yüzyıla dek, tanrısallığın temsili mevcudiyeti kastedilmiştir."²

Çağdaş temsil çalışmaları, genel olarak, üç ana çerçevede ele alınabilmektedir. Bu açıdan Nadia Urbinati'nin belirttiği üzere, temsil, "yetersiz temsil", "eşit temsil", "temsil fırsatı", "temsilde adalet", adil "seçim sistemi" gibi geniş bir analiz dahilinde; sosyal hareketlerin, çeşitli "kimlik gruplarının", "grup haklarının" ve "çok etnililiğin", "çok kültürlülüğün", "çok renkliliğin" gündeme getirdiği devlet ile sivil toplum arasındaki problematik etrafında; incelenebilir. Yine temsil kavramı; tarihî ve etimolojik kökeni, farklı tarihî uğrakları, anlamsal gelişimi, işlevleri, siyasî görünüşleri açısından ele alınabilir. Urbinati'ye göre, bu yaklaşım, genel olarak, temsilin işlevini anlamaya yöneliktir ve böylece sistematik bir tarife ulaşmak mümkündür. Üçüncü bir metot ise siyasî temsil kavramını, genel olarak, müzakere çerçevesinde ele alır ve bu açıdan da kavramın "karar alma süreçlerindeki"

¹ H. G. Gadamer'in temsil kavramına yönelik açıklamaları. Bkz. H. G. Gadamer, **Wahrheit und Methode**, Tübingen, yy., 1960, s.134'ten aktaran, Jürgen Habermas, **Kamusalın Yapısal Dönüşümü**, çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul, 2. baskı, İletişim Yayınları, 2012, s.65.

² Bkz. Gadamer, **a.g.e.**, s.476'dan aktaran, Jürgen Habermas, **a.g.e.**, s.65.

fonksiyonunu anlama amacını taşır.³ Bu çalışma boyunca, Urbinati'nin belirttiği yukarıdaki üç farklı yaklaşımdan, genel olarak ikincisinin tercih edildiği; ancak zaman zaman diğer yaklaşımların sınırlarına girildiği de görülecektir.

A. H. Birch'ün de belirttiği üzere, Hanna Fenichel Pitkin'in uzun bir tarihî süreç içerisinde geliştirilen çeşitli temsil kuramlarını ele alarak incelediği ve genel olarak bakıldığında temsilin, “var olmayan bir şeyleri var etmek”, anlamına geldiği sonucuna vardığı ve bu doğrultuda da temsil olgusunun bir “resmîni oluşturmayı amaçladığı”,⁴ kuramsal çalışması **The Concept Of Representation**⁵ (1967) adlı eseri hâlâ önemini koruyan bir konuma sahiptir. David Judge'nin belirttiği üzere, Pitkin'e göre siyasî temsil, “birçok insanı ve grubu içeren ve geniş ölçekli sosyal düzenlemelerin karmaşık biçimlerinde işleyen kamusal, kurumsallaştırılmış bir düzenlemedir.”⁶ Bu düzenlemeye (temsil açısından) anlamını veren de “tek bir katılımcı tarafından yapılan tek bir eylem değil, sistemin genel yapısı ve işleyişi ile birçok insanın çoklu etkinliklerinden ortaya çıkan örüntüler”⁷ olmasıdır. [Bu nokta önemlidir; çünkü temsil olgusuyla gündelik hayatın her alanında karşılaşmanın mümkün olduğu kabul edilse bile, söz konusu bu çalışma boyunca, siyasî temsil olgusunun, politik bağlamda (devlet nezdinde) gerçekleştiği ön kabulünden hareket edilecektir.] Yine Nancy L. Schwartz'a göre ise siyasî temsil, “nasıl tanımlanırsa tanımlansın halkı hükümete bağlayan bir etkinlik ve kurumdur. Temsil, ‘gerçek bir şekilde var olmayan bir şeyi var eder.’”⁸; yani siyasî

³ Nadia Urbinati, **Representative Democracy Principles and Genealogy**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006, s.8-9.

⁴ Bkz. A. H. Birch, **Key Concepts in Political Science: Representation**, USA, Pall Mall Press Ltd., 1971, s.14.

⁵ Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, California, The University of California Press, 1967.

⁶ Aktaran David Judge, **Representation: Theory and Practice in Britain**, USA-Canada, Roudledge Press, 1999, s.1.

⁷ Judge, **a.g.e.**, s.1.

⁸ Bkz. Nancy L. Schwartz, **Political Representation and Community**, Chicago-London, The University of Chicago Press, 1988, s.1.

açından halkı, devlet yönetiminde var eden bir “aktarma”⁹ mekanizmasıdır. Temsil kavram ve kuramları açısından önemli bir diğer çalışma olan **Political Representation And Community**¹⁰ adlı kitabında Schwartz, temsilin bu modern anlamına yaklaşan bazı siyasî uygulamalarının bulunduğu altını çizse bile kavrama antik zamanlarda rastlanılmadığını belirtmekte ve “kanun koyucu” anlamda temsilin, modern bir kavram olduğuna işaret etmektedir.¹¹ Jean Jacques Rousseau ise bu konuda çok önceden hükmünü vermiştir:

“Temsilci seçme düşüncesi yenidir. Bu düşünce bize, derebeylik yönetiminden, insan soyunu alçaltan ve insan adını lekeleyen o çok haksız ve ve saçma yönetimden geçmiştir. Eski cumhuriyetlerde, hatta monarşilerde bile, halkın hiçbir zaman temsilcisi yoktu; halk bu sözcüğü bilmezdi bile.”¹²

“Temsil, halk devletinde her yeredir. Temsilci sisteminden önce, gasp, batıl inanç ve ahmaklıktan başka hiçbir şey yoktu.”¹³ diyen, Abbé Sieyès’i hatırlatan A. H. Birch’e göre de modern toplumlarda temsil, gündelik hayatın her yerinde olabilir. Birch’ün **Key Concepts In Political Science: Representation**¹⁴ adlı kitabı, kavrama sistematik şekilde yaklaşan klasikleşmiş temsil çalışmalarından bir diğeridir. Birch’e göre siyasî temsilci ise “... geleneklere veya yasalara göre, siyasî bir sistem içerisinde temsilci statüsüne ya da rolüne sahip olan bir kişidir.”¹⁵ Diğer taraftan temsili, demokrasinin bir “değişkeni” veya bir “bileşeni” olarak gören Judge, David Beetham’ın, temsili, “...halk denetimi ve siyasal eşitlik gereksinimlerini, modern bölgesel devletin zaman ve koşullarının gerekliliğiyle uzlaştırmanın en etkin aracı olarak”¹⁶ tespit ettiğini aktarır. Bu konuda yetkin bir diğer

⁹ Kendisi buna aktarma mekanizmasıyla aynı anlama gelecek şekilde “transmisyon kayışı” demektedir. Bkz. Schwartz, **a.g.e.**

¹⁰ Bkz. Schwartz, **a.g.e.**

¹¹ Schwartz, **a.g.e.**, s.1.

¹² Jean Jacques Rousseau, **Toplum Sözleşmesi**, çev. Vedat Günyol, İstanbul, 7. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, s.91.

¹³ Mónica Brito Vieira, David Runciman, **Representation**, USA, Polity Press, 2008, s.3.

¹⁴ A. H. Birch, **a.g.e.**

¹⁵ Birch, **a.g.e.**, s.13 ve 18.

¹⁶ Akataran, Judge, **a.g.e.**, s.2; ayrıca bkz. David Beetham, “Do Parliaments Have a Future?”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, s.124-143.

önemli yazar, Bernard Manin de **The Pirinciples Of Representative Government**¹⁷ adlı çalışmasında, temsilî rejimlerde süreklilik arz eden dört ilkenin gözlenebileceğini belirtir. Bunlar, düzenli aralıklarla gerçekleştirilen seçimlerle atanan seçilmiş “yönetenler”(1); her ne kadar seçilerek atansalar da bu elitin yürüttüğü, bağımsız “karar alma süreçleri”(2); yine yönetenlerin, yönetilenlerden bağımsız olarak “hareket edebilme”(3) imkânı ve elbetteki “seçim”(4) mekanizmasıdır.¹⁸ Bu şekilde, kavrama yönelik tarif ve tanım demelerini daha da artırmak mümkündür. Ancak çalışmanın amacı, her bir eserde ortaya konan tanım denemelerini bulup ortaya çıkarmak değildir; planlanan, genel bir diskurun parametrelerine ulaşarak bu parametrelerin neler olduğunu ortaya koymak ve böylece herkes tarafından kabul görebilecek genel geçer bir ifadeyi yakalayabilmektir. Hedeflenen bu amaç, çalışmanın temel eksenine doğru ilerlemek olacaktır. Zirâ birinci bölümde kavramın etimolojisi ve tarihi tespit edilmeye çalışılmış; akabinde ikinci bölümde, kavramın felsefî argümanlarının neler olduğunun ortaya konulması amacı güdülmüş; böylelikle kavrama yönelik kuramların alt yapısı oluşturularak, üçüncü bölümde artık genel bir açıklamaya ulaşmak ve çağdaş düşünceler etrafında, tartışmaların neler olduğu ve hangi yönde seyrettiğinin tahlil edilmesi hedeflenmiştir. Bütün bu bölümlerde temsil kavramının tarihî, felsefî, sosyolojik açıdan temel bir olgu olduğu zaten görülecektir.

Ancak çalışmanın temel iddiası bununla iktifa etmemektedir. Çünkü söz konusu çalışmanın temel iddiası, temsil kavramının, teorik ve kurumsal siyasetin (veya siyasî teorinin) en merkezî kavramlarından “birisini” olduğu görüşüdür.

Bu temel tezin altında demokrasi, egemenlik, insan hakları, siyasî sistemler, parlamento, seçimler, siyasî partiler vb. siyasî teorinin teorik ve

¹⁷ Bernard Manin **The Pirinciples of Representative Government**, New York, Cambridge University Press, 1997.

¹⁸ Bkz. Manin., a.g.e., s.6 vd.

pratik açılardan ilgi alanına giren teorik ve kurumsal meselelerinin temelinde, siyasî temsil olgusunun bulunduğu inancı yatmaktadır.

Yine bu noktada, başka bir temel önerme, siyasî temsil fikrinin, “siyasî haklar” (seçme - seçilme ve diğer katılma hakları) açısından [demokrasinin (ve tabi ki insanlığın) temel ilkeleri olan “özgürlük” ve “eşitlik” gibi] uğruna “en uzun süre” ve “en çok mücadele” verilen bir “hak kategorisinin” (siyasî haklar kategorisinin) oluşmasında çok önemli bir temel oluşturduğu düşüncesidir.

Nasıl özgürlük temel bir ilke olmak üzere, “ifade özgürlüğü” temel bir insan hakkı ise (ve yine) eşitlik temel bir ilke olmak üzere “hukuk önünde eşitlik” temel bir insan hakkı ise (örnekleri daha da artırmak mümkündür) altında siyasî temsil düşüncesinin bulunduğu, seçme - seçilme ve diğer katılma haklarının da temel bir “insan hakkı” olduğu pekâlâ söylenebilir. “İnsan hakları”nın, insanlığın, kurulu siyasî (sosyal) düzenlere karşı (monarşilere, oligarşilere, teokrasilere velhâsıl devletlere karşı) uzun mücadelelerden sonra elde etmiş olduğu, “temel güvenceler” olduğu düşünülürse; “siyasî haklar”a giden yolu açan siyasî temsil olgusunun da bu açısından, bir hak arayışı olarak ve hatta diğer insan haklarının tanınması ve kabul edilmesini sağlayan sürecin başlangıcı olarak, çok önemli ve çok zor mücadelelerden sonra tedricen ve cebren gelişmiş temel bir insan hakkı çerçevesi sunduğunda hiç şüphe olmayacaktır.¹⁹

Aslında birinci bölümde ele alınan kavramın tarihi ve ikinci bölümde ele alınan felsefî argümanlar, aynı zamanda bu mücadelelerin de tarihidir. Dolayısıyla çalışmanın bütün bölümleri bu temel iddiaların istidlâli olarak değerlendirilmiş ve kaleme alınmıştır.

Elbetteki çalışma, diskursif olarak (önergelerle) ilerleyecektir. Diskursif olarak ilerleyen bir çalışmanın doğal olarak başka iddiaları da olacaktır. Ancak siyasî temsil kavramının etimolojisinden tarihine, felsefî

¹⁹“Amerikan Bağımsızlık Bildirisi”, muhtevası itibarıyla böyle bir mücadeleler tarihini ortaya en açık şekilde koymaktadır. “Birleşik Devletlerin Bağımsızlık Bildirisi” için bkz. Janko Musulin, **Hürriyet Bildirgeleri**, çev. Necmi Zeka, İstanbul, Belge Yayınları, 1983, s.79-84.

dayanaklarından farklı kuramsal yönelişlerine kadar bu temel iddianın, çalışma boyunca göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu açıdan kavramın kronolojik olarak izini sürerek tarihî uğraklarına, kullanımlarına bakılması ve buradan da genel bir görünüm elde edilmesi uygun bir metot olarak değerlendirilebilir. Nitekim üç ana bölümden oluşan bu çalışmanın her bölümü, temsil kavramının tarihî evrimi göz önünde bulundurularak, kronolojik bir sistematik çerçevesinde oluşturulmuştur.

Siyasî temsil kavramının, şeylerin “aynı zamanda hem mevcut olup hem de mevcut olmayabildiği”²⁰ şeklindeki bir paradoksla²¹ malul olmasına (Bkz. Bölüm I) ve bir tarifine ulaşmayı zorlayan karmaşık doğasına rağmen, genel eğilimin, kavramı öncelikle yapısal ana unsurları açısından, “belirli bir ortamda (politik bağlamda) meydana gelen, bir objeye dair (çıkarlar, fikirler vb.), bir fail (temsil edilen) ile bir vekil (temsilci) arasındaki bir ilişki”²² olarak ele almak şeklinde olduğu bir gerçektir. Ve bu şekilde kavramın standart bir kullanımına ulaşılabilecek olunması, çalışmada bir diğer önerme olarak düşünülmüştür. Mesela, Fabiana Sacchetti, tarihsel bir perspektifte, “siyasî temsilin en önemli ampirik tezahürünün modern temsili demokrasi”²³ olduğu üzerinde açık bir mutabakat olduğunu; dolayısıyla bu bağlamda siyasî temsilin, “... belirli temel politik organizmaların (esas olarak Parlamentoların) özgür seçimlerle oluşturulması yoluyla fark edilen, kurumsallaşmış bir siyasî sorumluluk sistemi”²⁴ olarak tarif edilebileceği şeklindeki kendi tanımını ortaya koymuştur.

Suzanne Dovi, kavramın çok basit olmasına rağmen, herkes tarafından ortak kabûl görmüş bir tanımına ulaşmanın neredeyse imkânsız olduğunu belirtir. Dovi’nin belirttiğine göre, konuyla ilgili oldukça kapsamlı bir

²⁰ David Runciman, “The Paradox of Political Representation”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzb_resources_others.html, 19 Mart 2009, s.93.

²¹ Bkz. Hanna Fenichel Pitkin, “Commentary : The Paradox of Representation”, **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, s.41.

²² Fabiana Sacchetti, “Political Representation”, (Erişim) http://www.imtlucca.it/_documents/courses/005794-ML8TI-Political_Representation.pdf, 10 Mart 2010, s.1.

²³ Sacchetti, **a.g.m.**, s.2.

²⁴ Sacchetti, **a.g.m.**, s.2.

literatür olmasına rağmen kavram kargaşası da bir o kadar yoğundur.²⁵ Buna göre,

“... siyasî temsil, vatandaşların seslerini, fikirlerini ve bakış açılarını, kamu politikasının geliştirilme sürecinde ‘var etme’ etkinliğidir. Siyasî temsil, siyasî aktörler konuştuğu, bir şeyleri savunduğu, bir şeyleri simgelediği ve siyasî alanda diğerleri adına hareket ettiği zaman ortaya çıkar. Kısaca, siyasî temsil bir çeşit siyasî yardımdır. Bununla birlikte bu görünürdeki açık tanım, bu haliyle yeterli durumda değildir. Çünkü siyasî temsil kavramını eksik bir şekilde açıklayarak bırakır. Gerçekten de ...siyasî temsil kavramının çoklu ve birbiriyle yarışan boyutları vardır: bizim yaygın siyasî temsil anlayışımız, siyasî temsilcilerin nasıl temsilcilik yapmaları gerektiğine dair farklı ve çelişen kavramları içeren ve bu yüzden de temsilcileri, karşılıklı olarak birbirleriyle bağdaşmayan standartlara tabi kılan bir anlayıştır. Bu tanım, bu boyutları eksik belirtilmiş bir şekilde bırakarak, kavramın paradoksal özelliğini yakalamada başarısız olur.”²⁶

Söz konusu eser de belirtildiği gibi siyasî temsile yönelik karmaşık bir kavram, tanım ve kuram dünyası söz konusudur ki; çalışmanın bir diğer amacı da konuyla ilgilenen hemen hemen her kuramcı veya yazara göre değişen bu karmaşık dünyayı gözler önüne serebilmektir. İşte çalışmanın ikinci ve kısmen de üçüncü bölümleri bu çeşitliliğe, değişkenliğe ve belirsizliğe ayrılmıştır.

Soyut bir içeriği haiz olan temsil kavramının, doğmuş olduğu topraklarda; yani hemen hemen bütün Avrupa dillerinde ve birçok dünya dilinde karşılığı mevcuttur.²⁷ Yine “zihinsel imgelerden ekonomik işlemlere, yasal süreçlerden tiyatral performansa (veya başka bir ifadeyle doğadan sanata ve edebiyata, mimariden tiyatroya, hukuktan dine) kadar olağan dışı çeşitlilikte anlamları ve uygulamaları içeren”²⁸ bir kavram olarak, düşünce tarihinin hemen hemen her kategorisinde öyle ya da böyle yer almış; estetik,

²⁵ Bkz. Suzanne Dovi, “Political Representation”, **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**, Ed. Edward N. Zalta, Winter 2011, (Erişim) <http://plato.stanford.edu/entries/political-representation/>, 10 Mart 2010, s.y.

²⁶ Dovi, **a.g.m.**, s.y.

²⁷ Bkz. (Erişim) <http://www.answers.com/topic/representation>, 19 Mart 2010.

²⁸ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.VII.

felsefî, siyasî anlamlar kazanarak farklı şekillerde kullanılmıştır²⁹ (Bkz. Bölüm I). Bu açıdan ontolojik olarak bir vakıa olan temsil olgusu etrafında kümelenmiş, hepsi de birbiri ile bir şekilde (en azından etimolojik köken olarak) bağlantılı birden fazla temsil kavramından söz etmek mümkündür. Dolayısıyla, bir kere ve en başta kavram, Pitkin tarafından “varlık - yokluk paradoksu” olarak adlandırılan bir sistematik zorluğun yanı sıra; bu kavram kargaşası ile de malul bir terminolojiye sahiptir.

Temsil kavramının, kullanıldığı her alandaki farklı anlamlarını, tarihsel uğraklarını (ve bu uğraklarda aldığı şekilleri), bütüncül bir epistemoloji takibi yaparak, holistik bir metodolojiyle tespit, teşhis ve tahlil etmek oldukça zordur. Nitekim bu tür bir metodolojik yaklaşım, bu çalışmanın inceleme nesnesi olan “siyasî temsil” kavramının sınırlarını aşacaktır. Oysa bu çalışmanın amacı, akademik - bilimsel bir faaliyetin en önemli aracı olan “bilim merceği”ni araştırma, inceleme ve analiz nesnemiz olan olgunun üzerinde uzaklaştırarak perspektifi genişletmek değil; tam tersine merceği nesnemize yaklaştırarak bütün boyutları ile daha iyi görebilmek olacaktır. Oysa burada, araştırma nesnemiz olan kavram, yukarıda bahsedilen hukukî, estetik, dinî, felsefî vb. farklı ve çeşitli biçimlerde araştırılacak olunursa, diğer bir ifadeyle, kavramın etimolojik olarak zorunlu kıldığı “kadarı”nın dışında ve ötesinde yapılacak bir araştırma, merceğimizin odağını, kavramın siyasî boyutundan ayıracaktır. Ancak bu çalışma, yukarıda da bahsedildiği gibi sadece “siyasî temsil” kavramına odaklanmaktadır; bu açıdan da söz konusu kavramın etimolojisini, tarihini, evrimini, kuramlarını, tespit ve analiz ederek bir panoramasını çıkarmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla Vieira ve Runciman’ın da belirttiği gibi “modern, demokratik devletlerin işleyişini anlamada”³⁰ çok önemli bir yeri olan kavramın, siyaset dışı kullanımlarını araştırmak bu çalışmanın konusu olmayacaktır; amaç, modern devletlerin karşı karşıya kaldığı etnik, dinî, kültürel meseleler gibi temel zorlukları adilâne bir şekilde çözüme kavuşturabileceğine ve yine katılım, çoğulculuk, farklılık

²⁹ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.VII.

³⁰ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.VII.-VIII.

gibi temel ifade vasatlarını sağlayabileceğine inanılan siyasî temsil kavramının tarihsel köklerine inmek ve oradan da modern devletler için vazgeçilmez bir siyasî kavrama (ve tabii ki kuruma) nasıl evrildiğine, bu süreçte hangi felsefî argümanlarla desteklendiğine, hangi kuramsal yaklaşımların geliştirildiğine ve çağdaş tartışmaların hangi yönde seyrettiğine bakmak olacaktır.

Bu çerçevede kısmen tarihî ve kısmen de kavramsal - kuramsal alanlara yayılan söz konusu çalışmanın, başka “kısıtları” da bulunmaktadır. Örneğin bu çalışma, siyasî sistemleri araştıran bir çalışma olmayacaktır. Her ne kadar temsil kavramı ile birebir ve doğrudan ilgili bile olsa bir “başkanlık sistemi”, bir “parlamenter sistem” veya bir “yarıbaşkanlık sistemi” teorik veya pratik açılardan incelemeye tabi tutulmayacaktır. Yine, “demokrasi”, “doğrudan demokras”i ve dolaylı demokrasi olarak da ifade edilen “temsilî hükümet”, “temsilî demokrasi” gibi kavramlar veya bu kavramların tarihî kökenleri, türleri, teorileri ve pratikleri de çalışmanın kapsamına dahil değildir. Ayrıca parlamenter yapılar (meclisler, parlamentolar), siyasî partiler, parti tipolojileri, seçimler, (nisbî temsil veya çoğunluk sistemi gibi) seçim sistemleri ile meselâ siyasî partilerin tabî olduğu resmî seçimlerle seçilerek gelmediği için “demokratik olmayan temsilci yapılar” (Bu yapılar için Bkz. Bölüm III) olarak görülen “sivil toplum kuruluşları”, “dernekler”, “vakıflar” ve diğer ulusal ve uluslararası gönüllü kuruluşlar da çalışmanın kapsamı dışındadır.

Yukarıda sayılan bütün haricî konular, başlı başına, ayrı bir bilimsel çalışmaya nesne teşkil edecek kadar geniş ve ayrıntılı konulardır ve bu açıdan da çalışmanın kapsamını aşan alanlardır. Ancak, elbette yeri geldiğinde bu konulara da değinildiği görülecektir. Kaldı ki hiçbir kavram, kuram, keşif, bilimsel anket, şahıs veya bir çalışmaya konu olabilecek herhangi bir olgu, başlı başına ve her şeyden bağımsız bir şekilde ele alınamaz; mutlak surette değinilmesi gereken zorunlu kontekslere sahip olacaktır. Dolayısıyla, inceleme nesnesi ile bağlantılı kavram, kurum veya kuramlara zaman zaman değinilmiştir. Nitekim bu çalışma, merceği, temsili,

siyasî bağlamına tutmaktadır. Bununla birlikte başlangıçta tabii ki, temsilin ulaştığı anlamın ne olduğuna ve bu aşamaya hangi tarihî seyri izleyerek geldiğine, etimolojik özelliklerine bakmak gerekmiştir.

Siyasî temsil kavramının tarihî süreçte kazandığı etimolojik anlamlara, tarihî uğraklarına, felsefî varyantlarına merceği tutarak, kavramı spesifik bir açıdan incelemek ve böylelikle de inceleme nesnemizi sınırlandırarak; tarihî - kavramsal - felsefî - kuramsal bir yol tutmaya özen gösterilmiştir. Bu yolu tutarken de inceleme nesnesini sadece tarihî, kavramsal, felsefî, kuramsal sınırlar içerisinde ele almak, yukarıda da bahsedildiği gibi bilimsel bir çalışmanın gerektirdiği bir metodoloji olarak değerlendirilmiştir. Ancak, çalışmanın okumaları boyunca temsilin kavramsal belirsizliklerinden kaynaklanan nedenlerle ve zorunlu farklı kontekslere sahip olmasından dolayı zaman zaman “siyasî temsil” merkezli okumalar yeni okumaları gerektirmiştir.

Temsil kavramının terminolojisi, tipolojileri ve temel kullanımları da önemli bir husustur. Vieira ve Runciman'ın da belirttiği gibi “bu tipolojilerin terminolojisi, çeşitlilik gösterme eğilimindedir.”³¹ Bu noktada bunlardan bazılarına bakmakta fayda vardır. Örneğin Hanna Fenichel Pitkin, temsil üzerine en temel eserlerden birisi olarak değerlendirilebilecek ve artık klasikleşmiş olan çalışmasında³² kavramı, ilki “harekete geçiş” ve ikincisi “oluş biçimi” veya “savunma” anlamında; temel olarak ikili bir ayrıma tabii tutmaktadır.³³ Ayrıca, Pitkin, “şekilci”, “simgesel”, “betimleyici”, “gerçek”, “Burkeçü” ve “liberal” kuramlar gibi çeşitli yaklaşımlar çerçevesinde kavramsal bir analiz yapmaktadır. Bununla beraber, çalışma boyunca, Bernard Manin³⁴, A. H. Birch³⁵, Mónica Brito Vieira ve David Runciman³⁶,

³¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.X.

³² Bkz. Pitkin, **a.g.e.**

³³ Bkz. Sacchetti, **a.g.m.**, s.3.

³⁴ Bkz. Manin, **a.g.e.**

³⁵ Bkz. Birch, **a.g.e.**

³⁶ Mónica Brito Vieira, David Runciman, **a.g.e.**

Nadia Urbinati³⁷, F. R. Ankersmit³⁸, J. Roland Pennock ve John W. Chapman³⁹, Nancy L. Schwartz⁴⁰, Sonia Alanson, John Keane ve Wolfgang Merkel⁴¹, Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood ve Alexander S. Kirshner⁴², A. F. Pollard⁴³ gibi bazı önemli yazarların eserlerinin yanı sıra farklı bakış açıları sunan geniş bir literatürden faydalanılmıştır. Her biri, konuya farklı açılardan yaklaşan bu söz konusu çalışmalar, oldukça karışık bir görünüm arz etmektedir. İşte çalışmanın bir diğer varsayımı da (daha önce de belirtildiği gibi) bu karmaşık literatürden ortak paydalarda buluşan genel bir ifadeye ulaşılabileceği düşüncesidir.

Yukarıda ortaya konulmaya çalışılan “provizyon” temel olmak üzere, birinci bölüm, kavramın etimolojik köklerini arayarak başlamaktadır. Böylelikle bir temsil terminolojisine ulaşmaya çalışılmaktadır. Yine bu bölümde temsil kavramının çok yönlülüğü, belirsiz ve soyut doğası ve içerdiği ontolojik güçlük ele alınmaktadır. Sonrasında kavramın tarihsel gelişimine geçilmekte ve tarihî gelişimi açısından konseyler, mahkemeler ve parlamentolar gibi kurumsal yapılar tarafından verilen destekler araştırılmaktadır. Bu arada “parlamento” kavramının etimolojisine, tarihine kısa bir göz atma zorunluluğu belirlediği için çalışmanın kısa bir bölümü bu sürece ayrılmıştır. Kavramlar ve bu kavramların etimolojileri ve tarihî öncülleri ortaya konduktan sonra Antik Yunan’da bir temsil olgusunun var olup olmadığı araştırılmıştır. Antik Yunan’ın temsilî ilişkilere benzeyebilecek ilişkilere sahip olduğu ancak “kavrama” yabancı olduğu tespit edildikten sonra, ortaçağ, temsil kavramı ve temsilî ilişkiler açısından irdelenmiştir. Bu süreçte, ortaçağın temsile kaynaklık edecek kavram ve ilişkilere sahip olduğu tespit edilmiş; ancak bu

³⁷ Nadia Urbinati, **Representative Democracy Principles and Genealogy**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006.

³⁸ F. R. Ankersmit, **Political Representation**, California, Stanford University Press, 2002.

³⁹ J. Rolland Pennock, John W. Chapman, Ed. **Representation**, New York, Atherton Press, 1968.

⁴⁰ Nancy L. Schwartz, **Political Representation and Community**, Chicago-London, The University of Chicago Press, 1988.

⁴¹ Sonia Alanson, John Keane, Wolfgang Merkel, **The Future of Representative Democracy**, New York, Cambridge University Press, 2011.

⁴² Ian Shapiro, v.d., Ed. **Political Representation**, New York, Cambridge University Press, 2009.

⁴³ A. F. Pollard, **The Evolution of Parliament**, London, Longmans-Green And Co. Press, 1920.

temsil olgusunun “modern” anlamda temsile çok uzak olduğu, bir “onay” mekanizmasının ötesine geçemediği, simgesel bir biçimde kaldığı görülmüştür. Ortaçağ boyunca “kilise”nin ve buna bağlı olarak “iki kılıç teorisi”nin ve “tüzel kişilik kurumu”⁴⁴nun; yine “konsil teorisi”nin, Germen hukuk geleneğinin, mezhepsel meseleler gibi hususların temsil kavramının evrimine nasıl katkı yaptıkları araştırılmıştır. Birinci bölümde son olarak da onyedinci yüzyılla beraber temsili hükümet fikrine yönelik, felsefî katkıların görünmeye başladığı, parlamenter temsilin ortaya çıkışı gibi konular ele alınmıştır.

İkinci bölüm, temsile yönelik onyedinci yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan “klasik” felsefî argümanlara ayrılmıştır. Thomas Hobbes’un “yetkilendirme” ile ilgili görüşleriyle başlayan bölüm, “parlamenter yazarlar” olarak bilinen ve fikrî açıdan Hobbes’u etkileyen düşünürlerin görüşlerine de yer vermektedir. Yine bu bölümde Locke’un “onayla yönetim” hakkındaki düşüncelerinden, Rousseau’nun “genel irade”nin temsil edilemeyeceği dolayısıyla “temsil”in gayri meşru olduğu yönündeki düşüncelerine, Montesquieu’nun temsile bakışına, Burke’ün temsilcilerin özerk olması gerektiği temeline dayanan “vasi temsil”⁴⁵ modeline, Sieyès’in temsil görüşüne kadar klasik felsefî argümanlar ele alınmıştır. Yine bu bölümde temsilin karmaşık kuramsal dünyasına girilmekte ve kuramlar, belirli bir sistematik dahilinde, ana başlıklar altında toplanmaya çalışılmaktadır. Son derece dağınık olan bu kuramsal dünya, beş ana başlık altında toplanmış; ancak alt başlıklar şeklinde de kuramlar, bir sistematik içerisinde

⁴⁴ Burada kullanılan ve Arif Payaslıoğlu’nun kullanımına dayanılarak, ona refere edilen yerlerde kullanılması tercih edilen “tüzel kişi” kavramı: Ondokuzuncu yüzyıl içerisinde beliren hukuki bir kavram olan *gerçek kişi* veya *mal topluluklarından* meydana gelen ve “bir hukuk düzeni tarafından hak ehliyetine sahip” kılınmış olan varlıkları anlatan kamu hukuku ya da özel hukuk tüzel kişisi olmayıp; Roma döneminde yeni yeni oluşmaya başlayan ama henüz hukuk düzeninde tüzel kişi olarak kabul görme noktasına gelmemiş olan “yapay” varlıkları anlatmak için kullanılan “corporate” (kolektif) sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

⁴⁵ “Vasi temsili”, Hanna Fenichel Pitkin’in kullandığı üzere, “temsilcinin” seçmenlerden gelen direktif veya talimatlarla bağlı kalmadan (seçmenlerinden bağımsız bir şekilde kendi inisiyatifi ile) hareket edebileceği “serbestiyi” ifade etmek üzere veya başka bir ifadeyle emredici olmayan vekâlete dayanan temsil biçimini anlatmak amacıyla (vasi ise trustee sözcüğünün karşılığı olarak) kullanılmıştır. Dolayısıyla, çalışmada tercih edilen “vasi temsili” ile ifade edilen temsil yaklaşımı, emredici olmayan vekâlete dayanan temsil modelini anlatmak üzere tercih edilmiştir.

kategorilendirilmeye çalışılmıştır.⁴⁶ Bu açıdan yetkilendirme kuramı, yasama organını temel alan kuramlar, çıkarları temel alan kuramlar, liberal temsil kuramı ve Nancy L. Schwartz'ın "transmisyon kayışı kuramı", tercih edilen ana kategoriler olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak temsilin doğası ve temsilî ilişkilerle değil de "yetki" devrine kadar olan süreçle ilgilenen kuramlar, yetkilendirme kuramı içerisinde değerlendirilmiştir. Pollack v.d.'lerinin "emici temsil" olarak ifade ettiği, Hobbes'un temsil yaklaşımı, yetkilendirme kuramının temelini oluşturmuştur. Yine Pitkin'in "şekilci" temsil yaklaşımı ve diğer yetkilendirme yaklaşımları birinci kategori içinde değerlendirilmiştir. Akabinde yasama organını temel alan yaklaşımlara geçilmiş; "betimleyici" ve "sembolik" temsil görüşleri bu kategoriye alınmıştır. Hem betimleyici hem de sembolik yaklaşımlar ele alınırken, çeşitli yazarların görüşlerine de (bu bağlamlarda) yer verilmiştir. Çıkarları temel alan yaklaşımlara Burke'ün (çıkarlara bir bütün olarak yaklaşan) temsil kuramı ile başlanmıştır. Sonrasında kişisel çıkarların ve sınıf çıkarlarının temsiline değinilmiş; en sonda da "vasilik", "delegelik" temsil modelleri ele alınarak incelenmiştir. Transmisyon kayışı kuramında "temsil"i genel olarak bir "aktarma" mekanizması olarak gören Nancy L. Schwartz'ın görüşlerine yer verilmiştir. Son olarak (ve aslında) bütün bu felsefî, teorik ve pratik temsil görüşlerinin ve kuramsal çeşitliliğin liberal düşünce kaynaklı olduğu önkabûlünden hareketle, liberal kuram kategorisinde ayrıca detaya girilmemiş sadece Birch'ün görüşleri ekseninde gelişen temsilin işlevleri ele alınmakla yetinilmiştir.

Temsilî demokrasi sisteminin geleceği tartışmalarına ve yeni temsil biçimlerinin ortaya çıkışına değinilen üçüncü ve son bölüme, genel olarak modern (resmî - demokratik) temsil denilen temsil biçiminin ne olduğunun ortaya konulması ile başlanmaktadır. Yine son bölümde bu temsil anlayışını zorlayan yeni gelişmeler ele alınmıştır. Bu bakımdan Andrew Rehfeld, Frank Ankersmit, Michael Saward, Will Kymlicka, Melissa Williams, Monika Mokre,

⁴⁶ Her ne kadar bir kategorilendirme söz konusu olsa da bu çalışmadan hareketle, temsile yönelik kuramların, genel olarak, beş farklı kategoride değerlendirilebileceği öngörülmüştür. İlgili çalışma için bkz. "Representation", (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, 19 Mart 2009.

Stuart Hall, Jane Mansbridge, David Runciman, John Keane gibi yazarların düşüncelerine başlık düzeyinde yer verilmiş olup, tartışmalara katkı veren diğer yazarlara da yeri geldikçe değinilmiştir.

Sonuç olarak, temsil kavramının etimolojisinden; siyasî temsil kavramının tarihine, felsefî dayanaklarına, kuramsal ve çağdaş tartışmalarına kadar Türkçe ve yabancı dilde yazılmış geniş bir literatürde tarama yapılmış olan bu çalışma çerçevesinde, öncelikle siyasî temsil olgusunun hayatın her alanında olduğu gibi siyasî teori açısından da çok merkezî bir kavramı olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise genel bir siyasî temsil tarifi yapılmış, bazı tespitlerde bulunulmuş, temsilî demokrasinin karşılaştığı sorun ve güçlüklerden bahsedilmiş ve yeni birtakım temsilî ilişkiler ortaya çıksa da bunların temsilî demokrasi sistemi için bir alternatif olmadığı düşüncelerine katılmak tercih edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMSİL KAVRAMI ve TEMSİLİN TARİHİ

1.1 TEMSİL KAVRAMININ ETİMOLOJİSİ

Bugünden geriye doğru bakıldığında, her ne kadar Antik Yunan'da, “temsili” (*representative*) olarak nitelendirilebilecek kurumlar ve pratikler bulunsa da “representation” (temsil) kavramının da dahil olduğu sözcük ailesinin etimolojik kaynağı, Antik Yunan değildir. Gerçekten de o dönemde, temsil kavramının uygulanabileceği “oylamayla” veya “kurayla” seçilmiş kişilerden oluşan çeşitli pratikler ve kurumlar olsa bile buna tekabül eden herhangi bir sözcük veya kavrama rastlanılmamaktadır.⁴⁷ Bununla beraber, temsil kavramının etimolojik kökeninin klasik Latince’de bulunmakta olduğu ve temsil terminolojisinin de genel olarak Roma (Hukuku) kökenli olduğu söylenebilmektedir.⁴⁸

⁴⁷ “Atina demokrasisinin önemli işlevlerinden birçoğunun, bu amaç için *oylamayla* veya *kurayla* seçilmiş ve Atina halkı adına hareket eden bireyler veya küçük gruplar tarafından yerine getirildiği” elbette ki bir vakıdır. Ancak hiçbir kaynak, bu rolleri tanımlamak üzere bir *temsili* kavramının mevcut olduğuna işaret etmemektedir. Monica Brito Vieira, David Runciman, **Representation**, Polity Press, USA 2008, s.6

⁴⁸ Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, The University of California Press, 1967, s.2,3 ve 241. Konuyla ilgili olarak şu kaynaklara da bakılabilir. Birsen Örs, “Siyasî Temsil”, **İ. Ü. Siyasî Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı 35, Ekim 2006, (Erişim) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/siyasi/article/viewFile/9402/8739>, 25 Nisan 2010, s.2 vd.; Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.6; Yine bkz. “Concepts of Representation: From The Origins to Modern Representation”, (Erişim) [http://www.diss.fuberlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000001277/03_chap2.pdf;jsessionid=4805016A4592546251825E08AF2CF3B0?hosts=](http://www.diss.fuberlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000001277/03_chap2.pdf;jsessionid=4805016A4592546251825E08AF2CF3B0?hosts=,), 15 Mayıs 2011, s.32; Helen Cam, “The Theory and Practice of Representation in Medieval England”, **History**, Volume 38, Issue 132, February 1953, (Erişim) [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468229X.1953.tb00987.x/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+4+August+from+10%3A002%3A00+BST+%2805%3A0007%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance&userIsAuthenticated=false&denied+AccessCustomisedMessage=](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468229X.1953.tb00987.x/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+4+August+from+10%3A002%3A00+BST+%2805%3A0007%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance&userIsAuthenticated=false&denied+AccessCustomisedMessage=,), 10 Mart 2010, s.20 vd.; Pollack v.d., “On Political Representation: Myths And Challenges”, **RECON Online Working Paper 2009/3**, (Erişim) [http://www.ihs.ac.at/vienna/resources/Political%20Science/Publications/RECON_wp_0903.pdf](http://www.ihs.ac.at/vienna/resources/Political%20Science/Publications/RECON_wp_0903.pdf,), 10 Mart 2010, s.7 vd.; Kelly Duncan, “Carl Schmitt's Political Theory of Representation”, **Journal of The History of Ideas**, Volume 65, Number 1, January 2004, (Erişim) [http://muse.jhu.edu/journals/jhi/summary/v065/65.1kelly.html](http://muse.jhu.edu/journals/jhi/summary/v065/65.1kelly.html,), 10 Mart 2010, s.116; H. G. Richardson, “The Origins of Parliament”, **Transactions of The Royal Historical Society**, Fourth Series, December 1928, (Erişim) [http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3426812](http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3426812,), 10 Mart

Bugün, temsil kavramının İngilizce karşılığı olan “representation” sözcüğü Klasik Latince’de “var etmek, ortaya çıkarmak veya yeniden sunmak”⁴⁹ anlamına gelen *repraesentare* sözcüğünden türemiştir. Ancak bu haliyle *repraesentare* sözcüğünün ilk kullanımlarının, insanların diğer insanları veya Roma devletini temsil etmesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Sözcük birbirinden farklı birçok anlamda kullanılmakla beraber⁵⁰, bugün bilindiği haliyle (modern anlamda) “temsil etmek” anlamına gelmiyordu. Bir taraftan birbirinden farklı “şey”leri ifade etse de bir *repraesentare* terimine sahip olan Roma, diğer taraftan da modern anlamda temsil olarak düşünülebilecek, örneğin avukat ve müvekkil arasındaki ilişkiye benzer bir ilişkinin temellerini geliştirmiştir. Bu hukukî ilişki ise Roma Hukuku’ndan kaynaklanmıştır. Ancak, “Roma siyasal düşüncesinde, daha sonradan farklı vekiller arasındaki bir temsil ilişkisi olarak düşünülecek şeyi yakalamaya en çok yaklaşan terim, hukuktan değil tiyatro dünyasından”⁵¹, (oyunlarda başvurulanan maske takma uygulamasından) gelmiştir. “Bu uygulamayı tanımlamak amacıyla kullanılan sözcük (ise) *persona*”⁵² kelimesi olmuştur. *Persona* (sonradan kazandığı anlamıyla kişi, insan, karakter) terimi tiyatrodaki aktörlerin, hangi rolü üstlendiklerini izleyicilere göstermek için giydikleri “kilden, tahtadan, veya

2010, pp.137-183; A. F. Pollard, **The Evolution of Parliament**, London, Longmans-Green and Co. Press, 1920, s.1-18 ve 150 vd.

⁴⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.241. Konuyla ilgili olarak şu kaynaklara da bakılabilir, Örs, **a.g.m.**, s.2; Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7 vd., <http://www.diss.fu-berlin.de...> s.32; David Runciman, “The Paradox of Political Representation”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzb_resources_others.html, 19 Mart 2009, s.94; Pollack v.d., **a.g.m.**, s.7; Hanna Fenichel Pitkin, “Commentary : The Paradox of Representation”, **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman, Atherton Press, New York 1968, s. 41; Quentin Skinner, “Hobbes on Representation”, **European Journal of Philosophy**, Volume 13, Issue 2, 2005 (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0966-8373.2005.00226.x/pdf>, 28 Haziran 2010, s.160vd

⁵⁰ “...daha önce olmayan bir şeyin yazılı olarak ortaya konması veya bir soyutlamanın bir nesnede somut hale getirilmesi...” bkz. Örs, **a.g.m.**, s.2; yine bir mahkeme “celbine karşılık vermek” veya bir “para borcunun ödenmesini hemen gerçekleştirmek” gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır. Şu kaynaklara bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**, s. 32 vd.; Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7 vd.

⁵¹ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7.

⁵² Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7. Konuyla ilgili olarak şu kaynaklara da bakılabilir, Skinner, **a.g.m.**, s. 16 ve 168; Pitkin, **a.g.e.**, s. 24 vd.; <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**, s. 33; [“Persona (karakter, insan) sözcüğü başlangıçta, aktörler tarafından sahnede giyilen ve izleyiciye rolünü oynadıkları karakteri gösteren kilden, tahtadan veya ağaç kabuğundan yapılmış bir maske için kullanılıyordu.” Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7.]

ağaç kabuğu”⁵³ vb. şeylerden yapılmış bir tür maskedir. Örneğin Marcus Tullius Cicero (M.Ö. 106 - M.Ö. 43), modern anlamda temsil anlayışının temelini oluşturan “başka biri adına konuşma ya da hareket etme fikrini”⁵⁴ *persona* terimi çevresinde temellendirmiştir;

“...ben başkaları adına konuştuğum ya da hareket ettiğim zaman, bu sanki onların maskesini takmam gibi bir şeydir ve bunun sonucunda, bu insanların kişiliğini ‘taşındığım’ ya da ‘sürdüğüüm’ - onların rolünü oynadığım, adlarına hareket ettiğim - söylenebilir.”⁵⁵

Quentin Skinner’in belirttiği üzere, Cicero, bunları ifade etmekle beraber “bu bağlamlardan herhangi birinin içinde, *repraesentare* fiilini”⁵⁶ hiç kullanmamıştır. Ancak ortaçağın başı itibarıyla *repraesentare* sözcüğünün “Hristiyan ayinlerinin sahnelenmesini ifade etmek için”⁵⁷ kullanılmaya başlanmasıyla beraber *repraesentare* terimi, yalnızca birinin görünüşünü anlatma edimini değil, aynı zamanda “onlar adına konuşma” ve “hareket etme” edimini de ifade edecek şekilde daha geniş bir anlamda, standart kullanıma girmeye başlamıştır. Öyle ki, ortaçağa ait *personam alicuius repraesentare* tabiri, tiyatro dünyasında, rol yaparak da olsa bir kişiyi var etmek anlamına gelirken, bu tabirle beraber aynı zamanda *repraesentare* teriminin siyasî bir anlam kazanmasının da temelleri atılmıştır.⁵⁸ Dolayısıyla Roma’nın, temsil kavramına sadece etimolojik olarak değil, aynı zamanda hukukî, estetik, siyasî ve tarihî açılardan da kaynaklık ettiği söylenebilir.

Yine, *repraesentare* sözcüğünden sonra, temsil terminolojisine eklenen bir başka sözcük de “dış dünyanın, duyular tarafından zihne aktarılan... zihinsel imgelerini (temsillerini) ifade etmek için kullanılmaya”⁵⁹ başlanan *repraesentatio* terimi olmuştur. *Repraesentare*, söz konusu olgunun fiil hali iken, *repraesentatio* ise ona denk gelen isim halidir. Nitekim

⁵³ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.7.

⁵⁴ Bkz. Skinner, **a.g.m.**, s.161.

⁵⁵ Skinner, **a.g.m.**, s.161.

⁵⁶ Skinner, **a.g.m.**, s.162.

⁵⁷ <http://www.diss.fu-berlin.de,...> s.33.

⁵⁸ Skinner, **a.g.m.**, s.161-162, ayrıca bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de,...> s.33.

⁵⁹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.8.

repraesentare birinin ya da bir şeyin görünümünün, imgesinin ya da suretinin (yani *repraesentatio*) üretilmesi edimini ifade etmek için kullanılmıştır.⁶⁰

Repraesentare sözcüğüne tekrar dönülecek olursa; yukarıda (ve daha sarih bir şekilde 50. dipnotta) görüldüğü üzere kavramın, Roma döneminde farklı anlamlar taşımasına rağmen; söz konusu muhtelif kullanımlarında kavram, başkalarının adına, namına, çıkarına hareket etmek fikrinden bağımsızdır. Bununla beraber kavramın, “birbirine benzemeyen ama yine de bir diğerinin yerini alma becerisine sahip olan varlıklar arasındaki ilişkiyi kapsayan daha geniş bir anlam”⁶¹ kazanmaya ve böylelikle de yaygınlaşmaya başlaması, Hristiyanlık teolojisindeki tartışmalarla beraber gerçekleşmiştir. Öyle ki, bir başka kişinin adına hareket etmek anlamında, “temsil fikrinin”, *repraesentare* “teriminin alışılmışın dışında kalan bir anlayışa zemin hazırlayarak *persona* fikriyle örtüşmeye başlaması”⁶², Hristiyanlık teolojisi içinde gerçekleşmiştir. İlerleyen bölümlerde, farklı temsil kuramlarını (yaklaşımlarını) analiz ederken tekrar üzerinde durulacak olan ve András Körösényi’nin “niteliksel temsil” dediği yaklaşımın geleneksel olarak kökü de yine Katolik Hristiyan teolojisine dayandırılır.⁶³ Cam’in belirttiğine göre, yine Bay Gaines Post, kavramın kaynağını kilise hukukunda bulur.⁶⁴ “Kilise tarafından icat edilmiş ve monarşi tarafından benimsenmiştir... Kilise etkisini inkâr etmenin gereği yoktur; milattan sonra 600’den sonraki herhangi bir tarihte İngiltere’de etkin olmuş olabilir.”⁶⁵

Etimolojik olarak teriminin Hristiyan teolojisinde kullanımının ilk örneğini, Vieira ve Runciman’ın belirttiğine göre, Romalı ilahiyatçı Tertullian

⁶⁰ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s. 8. Konuyla ilgili olarak şu kaynaklara da bakılabilir, Skinner, **a.g.m.**, s.160; <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**, s.32 ve 38, B. J. Diggs, “Practical Representation”, **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, s.29.

⁶¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.8.

⁶² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.8.

⁶³ András Körösényi, “Political Representation in Leader Democracy”, (Erişim) <http://www.scribd.com/doc/96695321/Political-Representation-in-Leader-Democracy>, 30 Haziran 2009, s.14.

⁶⁴ Bkz. Cam, **a.g.m.**, s.18.

⁶⁵ Cam, **a.g.m.**, s.18.

(M.S. 155 - 230) verir. Tertullian, kutsal üçlemeyle ilgili bir durumda, “Oğul’u Baba’nın temsilcisi (*repraesentor*) olarak”⁶⁶ dile getirir. Tertullian, “son akşam yemeğinde Hz. İsa’nın kendi vücudunu ekmekle temsil etme (*repraesentat*) biçimini tarif ederken”⁶⁷ yine temsili kullanır. Kronolojik olarak ilerlemeye devam edilecek olunursa, etimolojik açıdan *repraesentor* (*temsilci*) ve *repraesentat* (*temsil etme*) gibi terimlerin, *repraesentare* ve *repraesentatio* ikilisinin kaynağını oluşturduğu “temsil terminolojisine” bu dönemde (M.S. üçüncü yüzyılın başları) girmeye başladığı söylenebilir.

Diğer taraftan Skinner’ın belirttiği üzere, onyedinci yüzyılın başında Paul Bayne, William Bridge, Richard Sibbes, William Perkins ve Thomas Goodwin dahil olmak üzere çeşitli ilahiyatçılar “Lutherci kaynaklardan, tüm insanlığı temsil eden ortak kişiler olarak Hz. Adem ve Hz. İsa ile ilgili bir argüman geliştirmişlerdir.”⁶⁸ Skinner’ın aktardığı şekliyle, örneğin Goodwin’e göre bunların ortak kişi olarak görülmelerinin nedeni, her ikisinin de herkeste ortak olan karakteristikleri kendilerinde içermeleridir. Herkes, onlar tarafından kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, her ikisi de her bir kişinin bir temsilini oluştururlar.⁶⁹

Yukarıda belirtilen teolojik düşüncelere ek olarak, Romalı ilahiyatçı Tertullian’ın kilisenin kendi iç ilişkilerini, üyelerinin birbirleri ve kilise ile olan ilişkilerini analiz ederken de temsil fikrinden faydalandığının belirtilmesi gerekir. Şöyle ki Tertullian *repraesentare* fiilini, “daha önemli bir varlığın”, nispeten daha az önemli varlıkları savunabileceği fikrine işaret etmek üzere kullanır, bu ise ortaçağ boyunca etkili olmuş, *valentior pars*,⁷⁰ fikrinin (toplumun önde gelenleri veya toplumun etkili ve önemli kısmı, fikrinin) kökenidir “...tüm topluluğu temsil etmeye uygun olan yapı olduğu ve bir bütün olarak *universitas*’ın (halkın) yerine geçmesinin varsayılabilirliği

⁶⁶ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.9.

⁶⁷ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.9 vd.

⁶⁸ Skinner, **a.g.m.**, s.174.

⁶⁹ Skinner, **a.g.m.**, s.174.

⁷⁰ Birsen Örs, “**sanior pars**”ı (toplumun önemli kısmı) ve “**maior pars**”ı (toplumun çoğunluğu) olarak aktarıyor. Bkz. Örs, **a.g.m.**, s.4.

ilkesi.”⁷¹ Tertullian’ın kullandığı bu haliyle temsil fikri, kavramın siyasî uygulamasına doğru önemli bir değişimi belirtiyor olsa da yetkilendirilmeleri açısından, temsilcilerin temsil edilenler namına, adına, çıkarına, hareket etmek onlar adına girişimlerde bulunmak, haklarını savunmak düşüncesine hâlâ uzaktır. Bununla beraber, Vieira ve Runciman’ın da belirttiğine üzere, “temsil kavramının yetkilendirme ilkesiyle ilk özdeşleştirilişi, Papa Büyük Gregory (M.S. 540-604) tarafından yerel bir *comunistas*’a (cemaate) gönderilen”⁷² bir mektupta görülmektedir: “...otoritemizin biz mevcut olmadığımız durumlarda talimat verdiğimiz birileri tarafından temsil edileceği...”⁷³ Dolayısıyla, Vieira ve Runciman’a göre, burada temsilcinin bir diğer varlığı, örneğin bir nesnede somutlaştırdığı, anlamının dışında, temsil edilenin talimatlarıyla onlar adına hareket etmesi açısından, kavramın daha sonra onüçüncü yüzyılda kazandığı anlama yönelik ilkel bir kullanımı söz konusudur. Ancak bu primitif algı, onüçüncü yüzyıla kadar, kavramın yaygın olmayan bir kullanımı olarak görülmüştür. Hatta öyle ki, “bu hâlâ yukarıdan gelen bir güçtü: temsil, papanın çevredeki cemaatlerle iletişim kurma yoluydu, cemaatlerin papayla iletişim kurma yolu değil.”⁷⁴ Dolayısıyla temsilin başkaları namına bir edimi içerecek şekilde algılanması için daha beklenmesi gerekmiştir.

Temsil kavramının etimolojik kaynaklarını bu şekilde, kavramın siyasî arenada boy göstermeye başlayacağı dönemlere kadar izledikten sonra, konuya daha geniş bir tarihsel perspektiften bakmakta fayda vardır.

⁷¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.9. Ayrıca şu kaynaklara da bakılabilir, Örs, **a.g.m.**, s.4; <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**, s.38; Harvey C. Mansfield, “Modern and Medieval Representation”, **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968; ayrıca bkz. “Political Representation-Classical Consent, Medieval Corporatism and The Origin of Political Representation, Representing The Rights and Interests of Individuals” (Erişim) <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, 10 Mart 2010, s.y.

⁷² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.9

⁷³ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.8.

⁷⁴ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.10

1.2 TEMSİL KAVRAMI

Hanna Fenichel Pitkin'in, bu alanda klasikleşmiş çalışması olan **The Concept Of Representation**⁷⁵ adlı eserinde de belirttiği üzere Thomas Hobbes, temsile ilişkin ilk önemli ve kapsamlı görüşleri dile getirmiştir. Gerçekten de temsil fikrinin siyasî bir içerikle gerekçelendirilmesi ve devlet ile ilişkisi ve bu ilişkinin ne anlama geleceği açısından ilk incelemesine Hobbes'un **Leviathan**⁷⁶ adlı eserinde rastlanılmaktadır.⁷⁷ Pitkin de Hobbes'un temsil kavramını tanımlayan ve temsili devletin oluşumu çerçevesinde kullanan ilk felsefeci olduğunu savunur.⁷⁸

"Kişi, sözleri ve eylemleri ya kendisine ait olarak ya da başka birinin veya gerçek ya da kurgu atfedildikleri herhangi bir şeyin sözlerini ve eylemlerini temsil ettiği düşünülen kimsedir. Kendisine ait olarak düşünüldüğü zaman ona 'doğal kişi' denir ve başka birinin sözlerini ve eylemlerini temsil ettiği düşünüldüğü zaman *sahte* ya da *yapay* bir kişidir. Yapay kişiler arasından bazılarının eylemleri ve sözleri, temsil ettikleri kişilere aittir. O halde bu kişi aktördür ve bu aktörün sözlerine ve eylemlerine sahip olan kişi 'fail'dir ki bu durumda aktör de yetki ile hareket etmiş olur."⁷⁹

Fakat, fikri kaynağını siyasî alanın dışından (sanat, hukuk, din vb.) alan temsil kavramı ne anlama geldiği hususunda, muğlak bir karaktere sahiptir. Daha önceki bölümde de belirtildiği üzere kavram, başlangıçtan

⁷⁵ Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, California, The University of California Press, 1967.

⁷⁶ Thomas Hobbes, **Leviathan**, çev. Semih Lim, İstanbul, 10. baskı, YKY, 2012.

⁷⁷ Skinner, **a.g.m.** s.155; şu kaynaklara da bakılabilir, Frank Ankersmit, "On the Future of Representative Democracy" (Comments on The Future of Representative Democracy Project), (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/Ankersmit%20comments.pdf>, 19 Mart 2009; Andrew Rehfeld, "A General Theory of Political Representation", (Erişim) http://www.law.columbia.edu/centerprogram/legal_theory/papers/fall05?exclusive=filemgr.download&file_id=96459&rtcontentdisposition=filename%3DTowards%20a%20General%20Theory.pdf, 15 Temmuz 2009; "Representation", (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org>, 19 Mart 2009; <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**; <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.**; ; Duncan, **a.g.m.**; Schwartz, **a.g.m.**; Pitkin, **a.g.e.**, s. 51 ve 56 ve Nancy L. Schwartz, **Political Representation and Community**, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1988.

⁷⁸ Akataran Skinner, **a.g.m.**, s.155.

⁷⁹ Aktaran Ankersmit, **a.g.m.**, s.11. (Burada geçen "fail" kelimesi, İngilizce "author" sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak tercih edilmiştir.)

itibaren, birbirinden büsbütün farklı anlamlara gelmese bile oldukça çeşitli anlamlar ve uygulamalar içermiştir. Bu yönüyle içinden çıkılmaz bir güçlüğü içkindir;

“Demokrasi, kökeninde yalnızca siyasî bir fikir olması avantajına sahiptir ve demokrasinin pratikte nasıl işleyebileceğini bilmek zor olabilse de, sözcüğün kendisinin ne anlama geldiğini bilmek zor değildir: halk tarafından yönetim anlamına gelir. Temsil, yalnızca bir sözcük olarak göz önünde bulundurulduğu zaman bile, doğası gereği belirsiz görünmektedir. Eş zamanlı olarak varlığı ve yokluğu ima etmektedir: *temsil edilmekten* gelen varlık ve *temsil edilme* ihtiyacından gelen yokluk...”⁸⁰

Dolayısıyla temsil ailesinin tarihsel kavramlarını, bu kavramların etimolojik kökenini ve anlamını sarih bir şekilde özetlemek oldukça zordur. Bu açıdan, yukarıda sadece bu çalışmanın temel gayesi olan “siyasî temsil” analizine götürecek etimolojik arkaplan ile sınırlı kalmak tercih edilmiştir.

1.2.1 Temsil Olgusunda Ontolojik Bir Güçlük

Temsil kavramının ontolojik olarak güçlüğü şuradan kaynaklanmaktadır. Kavram paradoksal bir şekilde ve aynı anda hem bir “varlığa” hem de bir “yokluğa” işaret etmektedir: “...temsil edilmekten gelen varlık ve temsil edilme ihtiyacından gelen yokluk.”⁸¹ Pitkin’e göre bu “eş zamanlı bir varlık ve yokluk paradoksudur.”⁸² Bu paradoks, temsil edilmek için “bir şeyin var olması gerektiğine, fakat aynı zamanda var olmaması gerektiğine” dayanmaktadır.⁸³ David Runciman’ın “varlık paradoksu” olarak adlandırdığı

⁸⁰ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.4.

⁸¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.4; Pitkin, “Commentary : The Paradox of Representation”, **a.g.m.**, s.38 vd.; Runciman, **a.g.m.**, s.93 vd.; A. H. Birch, **Key Concepts in Political Science: Representation**, USA, Pall Mall Press Ltd., 1971, s.130.

⁸² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s. XI; ayrıca B. J. Diigs ve H.F. Pitkin’in söz konusu paradoks hakkındaki düşünceleri için bkz. Pitkin “Commentary: The Paradox of Representation”, **a.g.m.**, s.38-42.

⁸³ Runciman, **a.g.m.**, s 93.

ve temsil fikrinin özünde yer alan bu zorluk, ona göre dilsel (linguistic) bir paradokstur ve kökü, terimin etimolojisinde bulunmaktadır;⁸⁴

“Siyasî temsil fikrinin özünde... varlık paradoksu olarak adlandıracağım zorlu bir bilmece yatmaktadır. Bu biçimsel ya da mantıksal bir paradoks değil, dilsel bir paradokstur ve kökü, terimin etimolojisindedir: ‘temsil’ (re-representation: yeniden sunmak), ‘*temsil edilmek*’ için bir şeyin var olması gerektiğine fakat aynı zamanda da var olmaması gerektiğine işaret eder. Şeyler aynı zamanda hem mevcut olup hem de mevcut olmayabildiği için, temsil fikrinin içinde en azından bir tane gerilim ve muhtemelen de temel bir tutarsızlık vardır.”⁸⁵

“Temsil kavramının paradoksal karakteri, varlığın ve yokluğun bu gerekliliğinin eşzamanlığından gelmektedir ve kavramın belirli herhangi bir kullanımından çelişkili çıkarımların yapılmasını sağlamaktadır. Politikada, temsil fikrinin hem, temsilcilerin seçmenlerin adına kararlar vermesi gerektiği (çünkü temsilin var olabilmesi için seçmenlerin namevcut olması gerekmektedir) fikriyle hem de seçmenlerin temsilcilere talimatlar vermesi gerektiği (çünkü gerçek temsil aynı zamanda, tanınabilir çeşitli biçimler içerisinde onların varlığını gerektirmektedir) fikriyle özdeşleştirilmesine izin verir. Bu, modern politikaların tarihi boyunca temsil fikrini alt üst etmiş olan ‘vekâlet / bağımsızlık’ tartışmasının kaynağıdır ve Pitkin’e göre terimde yer alan paradoksal ikilik, bu tartışmanın hiçbir zaman kesin bir biçimde çözülememesinin nedenidir.”⁸⁶

Runciman’ın belirttiği üzere, Pitkin’in “itirazsızlık kriteri”, bu paradoksu aşmanın bir yolu olarak görülmüştür. Çünkü itiraz etme hakkı olan ama temsilcilerin yaptıkları işlere itiraz etmeyen insanlar, aslında söz konusu temsil ilişkisindeki aynı anda hem var oldukları hem de yok oldukları duruma bir anlam vermiş olmaktadır;

“...*Temsil Kavramı*’nda Pitkin, temsilin paradoksal gereklilikleriyle ilgili, genel olarak liberal demokratik bir kavram anlayışı içerisinde elde edilebilen olası bir uzlaşmayı düzene sokar. Bu, ‘temsil edilenin eylem ve değerlendirme kabiliyetine sahip olduğunun fakat kendi adına yapılan şeylere itiraz etmediği düşünüldüğü bir bağlam içerisinde, gerçek temsil etme etkinliğinin, temsil

⁸⁴ Bkz. David Runciman, “The Paradox of Political Representation”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzb_resources_others.html, 19 Mart 2009, s.93-114.

⁸⁵ Runciman, **a.g.m.**, 93.

⁸⁶ Runciman, **a.g.m.**, 95.

edilenlerin çıkarlarının ilerletilmesine bağlı görüldüğü' görüşüdür. Bu şekilde Pitkin, temsil etkinliğinin çıkarların ilerletilmesine bağlı olmasına rağmen, temsilin basit bir şekilde çıkarların temsiliyle özdeşleştirilemeyeceğini açıklar çünkü bu aynı zamanda, çıkarları temsil edilen kişiler açısından bir tür 'varlığa' izin vermektedir. Bu varlık, bireylerin kendi adlarına yapılan şeye itiraz edebilmeleri yeteneğinden gelir. Bu özünde, temsil etkinliğini neyin oluşturduğuna ilişkin negatif bir açıklama olduğu için – temsil, birinin başka biri adına yaptığı şeye hiçbir itiraz olmadığı zaman ortaya çıkar – temsil edildikleri zaman bireylerin hem mevcut hem de namevcut olmaları gerekliliği vasıtasıyla ima edilen çelişkiyle başa çıkabilir. İtirazsızlık kriteri, temsil edilen açısından gizli bir varlığa izin vermektedir, böylece onların sessizlikleri, bir anlaşma biçimi olarak kabul edilebilir. Fakat bunun anlamı aynı zamanda, sessizliğin bozulduğu ve açık itirazların dile getirildiği yerde, temsilin parçalanmaya başladığıdır. Temsilcisinin eylemlerine itiraz eden bir bireyin açık varlığıyla temsil kavramının dayanıyor olduğu, temsil edilenin örtük yokluğunu uzlaştırmak oldukça zordur.”⁸⁷

Ancak Runciman'a göre “belirsizliğini koruyan şey, bireylerin itirazlarının bir bütün olarak bir seçmen grubunun itirazlarıyla denk görülüp görülemeyeceğidir.”⁸⁸

Bu paradoksa değinen bir diğer yazar olan B. J. Diggs'e göre, bir kişi tüm meseleler hakkında bilgi sahibi olamayacağı gibi her an her yerde de olamaz. Daha somut bir şekilde söylemek gerekirse; belli bir anda birçok işi, bilfiil takip edemez, yapamaz. Modern bir toplumun da karmaşık sosyal ilişkilerden oluştuğu düşünülürse ve böyle bir toplumda kişinin bir anda birçok yerde olması gerekebileceğinden, onu o yerlerde var edecek bir ilişkinin de var olması kaçınılmaz olacaktır. İşte temsilin ontolojik gerekliliği de bu “yokluğunda var olma” durumudur. Bu paradoks, Pitkin'in söylediği gibi bütün temsil türlerinin kaynağıdır. Temsilin aldığı biçim ise kişinin var olmak zorunda olduğu ama var olamadığı yerlere göre değişmektedir. Demokrasinin ontolojik gerekliliği olan halkın yönetimi temeli kapsamında düşünüldüğünde de kişilerin var olmaları gerektiği yerde (yani devlet yönetiminde,

⁸⁷ Runciman, **a.g.m.**, s.95.

⁸⁸ Runciman, **a.g.m.**, s.99.

parlamentoda veya diğer bütün yönetim ve karar süreçlerinde) bilfiil olabilmelerini sağlamak için bir yardıma ihtiyaç duyulmaktadır, ki o da Diggs'e göre "siyasî temsil" in sağlayacağı bir yardımdır.⁸⁹

1.2.2 Temsilde Varlık-Yokluk Paradoksu ve Vasi - Delege Sorunsalı

Pitkin, "Commentary: The Paradox Of Representation" adlı makalesinde⁹⁰, Diggs'in nesnel temsilde bulunan iki vurgu dediği şeye⁹¹, yani bir temsilcinin seçmenlerinin isteklerine göre mi; yoksa kendisinin, diğer insanlar için en iyi olarak gördüğü şekilde mi hareket etmesi gerektiği sorunsalına (vasi - delege sorunsalına) değinmektedir. Pitkin'e göre bu durum, temelde "varlık - yokluk" paradoksundan başka, ama ondan kaynaklanan "felsefî bir paradoks" daha oluşturmaktadır;

"...Vekâlet kuramcısı, 'eğer kişi seçmenlerinin istediği şeyi yapmazsa' diyecektir, 'bu gerçekte temsil sayılmaz.', 'Eğer kişi kendi bağımsız değerlendirmelerinin temeline göre karar vermede özgür değilse' diye yanıtlayacaktır bağımsızlık kuramcısı, 'bu gerçekte temsil sayılmaz.'..."⁹²

Diggs'in de belirttiği gibi temsilin temel fikri, "‘temsil edildiği’ söylenen bir şeyin veya bir grup şeyin, bir aracı vasıtasıyla şu ya da bu şekilde ‘var edildiği’ veya ‘sunulduğu’"⁹³ düşüncesidir. Pitkin, bir şeyin aynı anda hem var olmasını hem de olmamasını, temsilin ontolojik gerekliliği olarak tespit ettikten sonra; ikinci paradoksun ise bağımsızlık (vasi) ve vekâlet (delege) kuramcılarının temsilin anlamına ulaşmaya çalışırken birinci paradoksu temel almalarından kaynaklandığını belirtir.⁹⁴ Bunu da şu ifadelerle anlatır:

"...Vekâlet kuramcısı şöyle der: eğer seçmenlerin var olduklarını göremiyorsak, temsil yoktur ve eğer kişi onların arzularının tersine oy

⁸⁹ Bkz. Diggs, **a.g.m.**, s.28 vd.

⁹⁰ Bkz. Pitkin, **a.g.m.**, s.38-42.

⁹¹ Bkz. Diggs, **a.g.m.**, s.30.

⁹² Pitkin, **a.g.m.**, s.40.

⁹³ Bkz. Diggs, **a.g.m.**, s.29.

⁹⁴ Bkz. Pitkin, **a.g.m.**, s.41.

kullanmayı alışkanlık haline getirirse, seçmenler onun oylarında var olmazlar... Bağımsızlık kuramcısı ise şöyle der: eğer seçmenler doğrudan bir şekilde kendileri adına hareket ediyorlarsa, eğer aracılık yoksa veya aracı yalnızca onların ellerindeki bir kuklaysa, temsil yoktur; 'onlar değil, temsilci hareket etmelidir'..."⁹⁵

Pitkin, her iki kuramın da yaklaşımını haklı görmektedir⁹⁶ (bu tartışmalara ilerleyen bölümlerde, geniş bir şekilde yer verilecektir). Kavramın kendi iç mantığındaki paradoksun yanı sıra kavramı belirsiz kılan bir başka güçlük de farklı alanlarda, farklı anlamlarda kullanılıyor olmasından kaynaklanır. Siyaset Bilimi'nin ve özellikle demokrasi kuramının temel kavramlarından birisi olan temsil kavramı, hem siyasî anlamda hem de siyasî alanın dışında çeşitli anlamlar ve yorumlar içermektedir. Öyle ki temsil, (daha önce de belirtildiği gibi) geniş bir yelpazede önemli bir bileşendir,

"*Temsil* terimi, çeşitli anlamları ve yorumlamaları içerir. Etimolojik olarak *temsil*, nesnelerin oldukları şekliyle betimlenmesi yoluyla değil, yeniden sunulması (re-present) ya da yeni bir biçim ve / veya çevre içerisinde oluşturulmasıyla hazırlanır. Eski zamanlarda temsil, edebiyatın, estetiğin ve göstergebilimin çalışılmasında ve anlaşılmasında merkezi bir rol oynamıştır. Yapı o zamandan bu yana evrim geçirmiş ve yazınsal sanatlarla birlikte filmler, müze sergileri, televizyon programları, fotoğraflar, resimler, reklamlar ve edebiyat gibi işitsel ve görsel sanatların çağdaş yaratımının analiz edilmesinde önemli bir bileşene dönüşmüştür. Bu temsili biçimlerden hiçbirisi bağımsız değildir çünkü onları, kendilerini üreten kültürden ve toplumdan ayırmak imkânsızdır. Yetişkinlere hitap eden filmler, kültürel sınırlandırmaların bir örneğidir ve belirli ideolojileri ve değerleri iletirmek amacıyla toplumun temsilleri denetleme ve değiştirme çabasını aydınlatmaktadır. Bu sınırlandırmalara rağmen temsiller, bir kez kamusal alana girdikten sonra kendilerine ait bir yaşamı benimseme becerisine sahiptirler. *Temsil* terimine kesin bir anlam verilemez çünkü niyet ile gerçekte olan şey arasında, orijinal ile kopya arasında her zaman bir boşluk olacaktır."⁹⁷

⁹⁵ Pitkin, **a.g.m.**, s.41.

⁹⁶ Pitkin, **a.g.m.**, s.41.

⁹⁷ Bkz. Representation in Postcolonial Analysis" (Erişim) <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/198971/1/NBS>, 25 Mart 2010, s.172.

Bu durum, kavramın tanımlanmasını da zorlaştırmaktadır. Bu güçlük ise bir terminolojiyi metodolojik açıdan gerekli kılmakta ve dolayısıyla da asıl inceleme nesnemiz olan siyasî temsil kavramı ile sınırlı kalmayı zorunlu hale getirmektedir.

1.3 TEMSİL KAVRAMININ TARİHİ GELİŞİMİ

John Keane, demokratik ideallerin ve demokratik yapıların sabit olmadığı; demokrasinin anlamının veya demokrasinin anlaşılma biçiminin bile zamana göre değiştiği kanaatindedir. Keane, bu düşüncesinden hareketle demokrasiyi, birbirinden farklı ve birbirinin devamı olacak şekilde, üç safha halinde ele almaktadır. Ona göre, milattan “önce (M.Ö.) ikibinbeşyüz yıllarında Antik Mezopotamya’da başlayıp; Klasik Yunan ve Roma’dan sonra, milattan sonra dokuzyüzelli civarında İslam Medeniyeti’nin ortaya çıkışına ve olgunlaşmasına kadar”⁹⁸ olan süreç, ilk tarihsel safhayı oluşturmaktadır. Ardından demokrasi, “yaklaşık olarak onuncu yüzyıldan bu tarafa, ağırlık merkezî Avrupa olan ikinci bir tarihsel safhaya”⁹⁹ girer. Keane’e göre onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda hızlanan bu ikinci demokrasi çağı, yirminci yüzyılın başında gerilemiştir. Daha sonra, yirminci yüzyılın ortalarında başlayan ve Keane’in “karmaşık demokrasi çağı” dediği üçüncü demokrasi çağında demokrasi, “küresel bir güç haline gelmiştir.”¹⁰⁰

John Keane, demokrasinin ilk tarihsel safhada, doğrudan katılımı ile ilgili olarak, çeşitli meclislerin varlığı ile ilişkilendirildiğini belirtir. Bu noktada da Keane, bir noktanın altını çizmektedir. O da meclis tabanlı yönetime katılma pratiğinin bir Yunan icadı olmadığı tespitidir,

“Halkın kendini yönetmesi geleneği ‘Doğu’dan, coğrafi olarak çağdaş Irak’a ve İran’a denk düşen halklardan ve alanlardan doğmuştur. Meclisler daha

⁹⁸ Bkz. John Keane, “Democracy, a Short History”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentative-democracy.org/files/pdf/resources/jk_history_of_democracy.pdf, 19 Mart 2009, s.2.

⁹⁹ Keane, **a.g.m.**, s.3.

¹⁰⁰ Keane, **a.g.m.**, s.6.

sonradan doğuya, Hindistan alt kıtasına aktarılmıştır; batıya, öncelikle Byblos ve Sidon gibi şehirlere, ardından da milattan önce beşinci yüzyıl sırasında Batı'ya özgü bir şey olduklarının iddia edildiği, Batı'nın Doğu'nun 'barbarizmi' karşısındaki üstünlüğünün bir işareti olarak görüldükleri Atina'ya da geçmişlerdir.”¹⁰¹

Keane, yukarıdaki alıntıdan da görüleceği üzere bu pratiğin başlangıcı olarak Antik Yunan meclislerini görmemektedir.¹⁰²

Diğer taraftan, A. F. Pollard'a göre ise bir anayasaya dayanan bu açıdan da meşru olarak nitelenebilecek tüm sistemler, bir şekilde ortaçağ İngiliz parlamentosunu refere etmek durumunda ve dolayısıyla da siyasî kurumlar, araçlar, İngiliz kavramlarıyla bir noktada buluşmak durumundadır,

“Gerçekten de parlamenter kurumlar benzersiz bir biçimde, İngiliz halkının dünya medeniyetine verdiği en büyük armağan olmuştur. Medeni insan dini ilhamlarını Doğudan, alfabesini Batı'dan, matematiği Araplardan, sanatı ve edebiyatı esas olarak Yunanlılardan ve yasalarını Romadan almıştır. Ama politik organizasyonlarını çoğunlukla İngiliz kavramlarına borçludur ve tüm dünyadaki anayasal sistemler, yalnızca ortaçağ İngiliz parlamentosuna referanslarla açıklanabilecek olan sözcüklerle ve ifadelerle doludur.”¹⁰³

Bu açıdan Pollard'a göre kaynağını İngiliz köklerinden alan parlamento, “herhangi bir özyönetimi, ulusal devlet organizasyonu ile birleştirmenin tek yolu”¹⁰⁴ olmuştur. Çünkü Pollard'a göre halkın doğrudan katılımı, tartışma ve müzakere için oldukça küçük olan “Antik Yunan ve ortaçağ İtalya şehirleri, kendilerini parlamentoların yardımı olmaksızın yönetmiştir”¹⁰⁵; ancak bir kent devletinin sınırlarını aşan devletler gündeme geldiği andan itibaren de özyönetim imkânsız hale gelmiştir. “Temsil

¹⁰¹ Keane, **a.g.m.**, s.2.

¹⁰² “M.Ö. beşinci yüzyıl itibarıyla Atina'da (Antik Yunan şehir devletlerinde) demokrasinin anlamı, bazı meseleleri tartışmak, farklı fikirleri oylamaya sunmak ve çoğu zaman da kaldırılan el sayısına göre hangi hareket biçiminin benimseneceğine karar vermek amacıyla pazar meydanında ya da kent alanında bir araya gelen reşit erkeklerden oluşan bir meclis vasıtasıyla yapılan özyönetim”dir, bkz. Keane, **a.g.m.**, s.2-3.

¹⁰³ Bkz. A. F. Pollard, **The Evolution of Parliament**, London, Longmans-Green And Co. Press, 1920, s.3.

¹⁰⁴ Pollard, **a.g.e.**, s.4.

¹⁰⁵ Pollard, **a.g.e.**, s.4.

olmaksızın kendisini yalnızca küçük bir topluluk yönetebilir. Büyük devletler parlamentolar olmadan var olabilir ama onlar olmadan halk kendini yönetemez.”¹⁰⁶ Pollard’ın da belirttiği gibi temsil icat edilinceye kadar da halk kendini yönetemediği söylenebilir.

Bu noktada temsilin temel (ana) kurumu olan “parlamento” üzerinde durulmasında fayda vardır. Bu açıdan “konsey”, “mahkeme”, “meclis”, “parlamento”dan oluşan tarihî kavram kronolojisi yol gösterici olacaktır; zirâ siyasî temsil kavramı bu kavram ve kurumlar sayesinde ortaya çıkmış ve evrim geçirmiştir.

1.3.1 Konseyler

Keane’in belirttiği üzere, Lautenbach’lı Mangegold adlı bir keşişin “zorbalara karşı isyanın, Tanrı’ya itaat olduğu”¹⁰⁷; dolayısıyla zorbaların ve tiranların makamlarından uzaklaştırılması gerektiği yönündeki düşünceleri, zamanla bir algıya dönüşecek ve ilerleyen dönemlerde temsilî hükümetin temel felsefi ilkelerinden birisi haline gelecektir;

“Manegold, ‘kral olmanın bir şey, zorba olmanın apayrı bir şey’ olduğu konusunda açtı. Çıkarım, eşit derecede netti: ‘eğer kral artık krallığı yönetmiyorsa ve bir zorba gibi hareket etmeye, adaleti parçalamaya, barışı yıkmaya ve sadakatini yok etmeye başlamışsa, bağlılık yemini eden insanlar, bu yeminden muaf olurlar ve halk, kralı azletme ve karşılıklı yükümlülüklerinin dayandığı ilkeyi bozduğu ölçüde, yerine başka bir kral getirme yetkisine sahiptir.’”¹⁰⁸

Bu minvalde, mesela, “kilise konseyleri” temsil açısından önemli bir işlev yerine getirmişlerdir. Antik dünyanın meclise dayalı yönetim pratiğinin

¹⁰⁶ Pollard, **a.g.e.**, s.4.

¹⁰⁷ Akataran John Keane, “Inventing Representative Democracy”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/jk_origins_representativedemocracy.pdf, 19 Mart 2009, s.47.

¹⁰⁸ Keane, **a.g.m.**, s.47.

daha sonraki zamanlara taşınmasında (zayıf da olsa) bir köprü gibi durdukları belirtilebilir,

“... Kilise konseyleri herkese göre olmayabilir fakat göz ardı edilmemesi gereken şey, eski Hıristiyan dünyasında öz-yönetim ruhunu güçlü bir şekilde beslemiş olduklarıdır.

Tarihsel önemlerini abartmak zordur. Kırsal bölgede, kentlerde ve prens mahkemelerinde, başka yerlerde ortaya çıkan ‘paralel’ temsili meclisler gibi onlar da, Avrupalıların antik meclis dünyasından yeni temsili hükümet dünyasına itilmesine yardımcı olmuşlardır... ‘kilise meclisi’ [(*synod*) (Latince *concilium* ve Yunanca *synodos*, her ikisi de meclis anlamına gelir)] ile birlikte ‘konsey’, kilise temsilcilerinin inanç ve düzen meselelerini tartışmak, kararlara ulaşmak, ferman yayınlamak amacıyla toplanmalarını ifade eden sözcüklerdi. Bazı başkeşişler, papazlar, diyakozlar ve laik soylu sınıfın üyeleriyle birlikte piskoposların katıldığı konseyler, aslında kilisenin kendisini ruhani ve dünyevi meselelerde yönettiği özel meclislerdi. O kadar farklı tür - imparatorluğun kilise meclisleri, eyalet kilise meclisleri, ataerkil kilise meclisleri, genel kilise meclisleri - vardı ki ortaçağ Kilisesi, bir konsey peteğine benzemeye başlamıştı. Bazı meclisler, örneğin eyalet kilise meclisleri, yerel olarak toplanıyordu ve esas olarak yerel etkilere sahipti. Diğerleri, yani imparatorluğun kilise meclisleri ve evrensel kilise meclisleri, tüm Hıristiyan dünyasında büyük etkilere sahipti. Hepsinin, eşit teolojik statüye ve öneme sahip olması gerekiyordu. Yeni ‘conciliarity’ terimi ... bu çok katmanlı karmaşıklığı yakalamıştır. Kilisenin, dua etmek, müzakere etmek, kararlar almak ve bağlayıcı fermanlar yayınlamak amacıyla dönemsel ya da düzenli meclislerde toplanarak organik birliğini ve dünyadaki görülmüş varlığını gösterme yönündeki sürekli iç ihtiyacını ifade ediyordu.”¹⁰⁹

Keane’nin aktardığına göre bölgesel konseyler, öncelikle ikinci yüzyılda Anadolu’da toplanmıştır. Yine Keane’e göre “ilk kilise temsilcileri, *synodos* sözcüğünü kullandıkları zaman, İncil’deki *ekklesia* terimiyle yakından bağlantısı olduğunun farkındaydılar”¹¹⁰ ve Keane’e göre ilk Hıristiyan kilisesi, konsey pratiğini uygulayarak, meclis tabanlı eski pratiği temsilî hükümetlere geçiş noktasında muğlak bir köprü işlevi görmüştür.

¹⁰⁹ Keane, **a.g.m.**, s.48.

¹¹⁰ Keane, **a.g.m.**, s.49.

Çünkü bu geçiş için en az onbeş asır gerekecektir; ama en azından geleneğin taşıyıcıları olmaları açısından tarihî bir rol üstlenmişlerdir. Kilise meclisleri, Anadolu'nun dışında batıda, üçüncü yüzyılda görülmeye başlamış; kısa süre içerisinde de İspanya ve Galya'ya yayılmıştır.¹¹¹

Keane'in belirttiği üzere, başlangıçta ruhani meseleleri ve kendi iç meselelerini tartışan, cemaatvarî toplantılar şeklinde bir araya gelen bu meclislerde güç piskoposların eline tedricen geçmiştir. Doğu'da filizlenip gelişen bu piskopos konseylerinin, evrensel bir statü kazanmaları ise yine Doğu'da gerçekleşmiştir. Yine Keane'in aktardığına göre bunda, dördüncü yüzyılda, Bizans'ı fetheden Roma İmparatoru Konstantin'in çok büyük etkisi olmuştur. Bu kilise meclisi, "Sadece, tüm Hristiyan dünyasının meselelerini karar verme görevine sahip olan ilk evrensel konsey olmakla kalmıyordu... Kilise ve imparatorluğun işbirliği yaptığı ilk"¹¹² buluşma olmuştur. Ve bu buluşmalar, dokuzuncu yüzyıla kadar devam etmiştir.¹¹³

"...Büyük bir bölünmenin Bizans başpapazı Photius'un aforozuna yol açtığı dokuzuncu yüzyıla kadar, evrensel konseyler Roma veya Bizans imparatorları tarafından düzenli olarak toplanıyordu ve onların korumaları ve yönlendirmeleri altında buluşuyordu. Bundan sonra, temeli Roma'da olan kiliseyle birlikte, imparatorlar ve prensler, piskoposlarla ve papalarla düzenli olarak ittifaklar kurdular ve bunun birleşik etkisi, Kilise'nin konsey kararlarının, ya imparatorluk tarafından ya da daha yerel yönetici otoriteler tarafından duyurulan kanunlara dönüştürülmesiydi."¹¹⁴

Dördüncü yüzyılda toplanan Nicaea Konseyi, bir akımın da başlangıcı olmuştur. Bu akım, kilisenin kendi iç sorunlarını ve anlaşmazlıklarını kilise dışına da açarak barışçıl yöntemlerle ve müzakerelerle çözüme kavuşturmayı

¹¹¹ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.49 vd.

¹¹² Keane, **a.g.m.**, s.50.

¹¹³ Bundan sonra da (hepsi yine Doğu'da olan) evrensel nitelikte konseyler toplanmaya devam etmiştir. 381 yılında Konstantinopol'de; 431 yılında Ephesus'ta; 451'de Chalcedon'da; 553 yılında yine Konstantinopol'de; 680-681 yıllarında yine Konstantinopol'de ve 787 yılında Nicaea'da olmak üzere toplam altı tane daha evrensel konsey toplanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. John Keane, **a.g.m.**, s.50.

¹¹⁴ Keane, **a.g.m.**, s.50.

amaçlayan ve “konseycilik” (conciliarism) olarak adlandırılan bir harekettir. Keane’in belirttiğine göre,

“Nicaea’da toplanan konsey, daha sonradan konseycilik (conciliarism) olarak adlandırılacak olan ve Kiliseyi, kendi anlaşmazlıklarını dışa vurmaya ve onları kan dökmeden çözmenin yollarını bulmaya zorlayan bir hareketi meydana getirecekti.”¹¹⁵

Yaklaşık bir milenyum sonra, 1414 yılında, Macaristan Kralı Luxemburg’lu Sigismund tarafından “Constance” şehrinde toplanan “Genel Konsey” yine bu açıdan önemli konseylerden birisidir.¹¹⁶ 1414’ten 1418’e kadar süren Constance Genel Konseyi, 1415 yılında “İsa’dan gelen gücü elinde tuttuğunu ve papaların bile yönetimine uymakla yükümlü olduklarını doğrulayan bir buyruk”¹¹⁷ yayınlamıştır. Bu olay elbette ki, temsil açısından önemli bir gelişmedir. Yine Constance Genel Konsey’i, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını anlatan ve değişimi temellendiren (biri *sacrosancta*, diğeri *frequens* olan iki ilke veya genel buyruktan oluşan) kilise kanunlarını kabul etmiştir. Buna göre,

“*Sacrosancta* sert bir dille, Konsey’in gücünü doğrudan bir şekilde İsa’dan almış olduğunu ve dolayısıyla da otoritesinin, Roma Piskoposluğundan gelen muhalefetin ya da itirazların karşısında bile öncelikli olduğunu ilan etti. Bu ilke, radikal bir şeye işaret ediyordu. En yüksek başrahip tarafından uygulanan güçlerin Kilise yararına emniyette olduğunda ve bu güçlerin herhangi bir şekilde suiistimal edilmesinin, bu güçlerin kaybedilebileceği anlamına geldiğinde ısrar ediyordu. Papa, Kilise’nin egemen gücü değil, bakanıydı. Yönetimi, yönetilenlerin onayına dayanıyordu.”¹¹⁸

İkinci kanuni ilke olan *frequens* ise konseyin sürekliliğine işaret ediyordu. Bu ilkeye göre konseyler, belirli aralıklarla ama devamlı bir surette toplanacaktır;

¹¹⁵ Keane, **a.g.m.**, s.51.

¹¹⁶ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.51.

¹¹⁷ Keane, **a.g.m.**, s.53.

¹¹⁸ Keane, **a.g.m.**, s.53.

“*Frequens* (9 Ekim 1416 yılında benimsenmiştir), papalık zorbalığını önlemek üzere tasarlanan katı kuralları bir yana bırakmıştır. Tarifeli konseyler vasıtasıyla gücünün sürekli olarak denetlenmesini gerektirmiştir. İlki, beş yıl sonra toplanacaktı; ve ikincisi, bunun yedi yıl ardından. Daha sonradan gelen meclisler, on yıllık aralıklarla toplanacaktı. Dahası *Frequens*, kardinalleri ve her biri oy veren bir birim olarak ele alınan Fransız, İspanyol, Alman, İngiliz İtalyan ‘uluslarının’ temsilcilerini içeren üye grupların her birinin üçte ikilik çoğunluğunun onayı olmaksızın gelecek Konsey toplantısının konumunu hiçbir Papa’nın değiştiremeyeceğini belirtmiştir. Buna ek olarak *Frequens*, üst rütbeli bir başpiskoposun, kendi görev süresini hiçbir zaman uzatamasa da, Kutsal Roma Kilisesi’nin kardinallerinin üçte ikisi kabul ettiği sürece ve gelecek toplantıdan on iki ay önce Konsey delegelerine tebliğ verilmesi koşuluyla, ‘acil durumlarla’ karşı karşıya olduğunda Konsey toplantıları arasındaki boşluğu kısaltabileceğini eklemiştir.”¹¹⁹

Yani söz konusu iki temel ilkeye göre Konsey yapısının, artık üzerinde başka otorite olmayan, sürekli bir otorite olma yolunda önemli bir tarihi mesafe aldığı söylenebilir.¹²⁰

John Keane, parlamentoların atası olarak onikinci yüzyıl, İspanya corteslerini göstermektedir. Ona göre cortesler temsilî işlevler üstlenen, yapılar olarak onikinci yüzyılda doğmuştur;

“... on ikinci yüzyıla, daha sonra temsili demokrasi olarak adlandırılacak olan şeyin temel bileşenlerinden birinin olağandışı doğuş anına gidelim. Kurumun hiçbir emsali yoktu. Yeni bir yönetici yapı türüydü, geniş bir coğrafi alandan gelen çeşitli sosyal çıkarların temsilcilerinin kararlar alabilmesi için bir yerdi. *Cortes* ya da parlamento olarak adlandırılıyordu.”¹²¹

Keane’in aktardığına göre, Leonlu Kral IX. Alfonso (1188-1230) ilk cortes’i 1188 yılında, kendisinin ifadesiyle Kral John’un 1215’teki Magna Carta’sından yaklaşık çeyrek asır önce, Leon kentinde topladığında, “böylece

¹¹⁹ Keane, **a.g.m.**, s.54.

¹²⁰ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.51-54.

¹²¹ Keane, **a.g.m.**, s.10.

ileri gelenler, piskoposlar ve kent vatandaşları tarafından oluşturulan bu soylu üçgenden, modern parlamenter temsil pratiği doğmuştur.”¹²²

“Anayasal meseleleri tartışmak ve kararlaştırmak üzere toplanan bu meclis, üç sınıfın ilk kaydedilen toplantısıydı (o zamana kadar kentlerin çıkarları, bölgenin hükümdarları tarafından toplanan buluşmalarda göz ardı ediliyordu)...

...

Fakat geriye bakıldığında, ilk olarak 1188’de toplanmış olan *cortes*’in özgünlüğünü abartmak zordur. Açık bir şekilde, egemen bir gücün iradesine bağlılığı yeniden doğrulamak üzere toplanmak şeklindeki eski gelenekle bağları koparmıştır... Örneğin Atina’da demokrasinin bölünmemiş bir siyasal topluluk düşüncesini gerektirdiği varsayıma oldukça zıt bir şekilde *cortes*, bunun tam tersi bir önermeye, rekabet halindeki ve potansiyel olarak çatışan çıkarların olasılığına ve aralarındaki barışçıl uzlaşmanın arzu edilirliğine dayanıyordu... Kısa bir süre sonra, onlara (*corteslere* katılanlara) yerel olarak *temsilciler (procuradores)* denecekti.”¹²³

Keane’nin belirttiği üzere, *cortese* katılanlara *procuradores* (temsilci) denecektir. Bu sözcüğün kökeni ise Latince *procurator* (vekil) sözcüğünden gelmiştir. “Bir kişi adına ve onun onayıyla bir şeyler yapan veya bir iş yürüten kişiyi ifade etmektedir.”¹²⁴ Bu noktada önemli olan tarihî uğrak hiç şüphesiz, *procuradorun*, kentlerden gelen temsilcilerin kentlerinin çıkarlarını, bu temsilî yapılarda ve krallara karşı dile getirebilme imkânını elde etmesi ve bu yetkinin de zamanla genişlemesidir. Yine bu yapılar, modern parlamentolarda görülen birçok özellik (vergi meseleleri, antlaşmalar, müzakereler gibi) ve fonksiyona sahip olmuşlardır. Keane’in belirttiğine göre bu temsilî meclisler ondördüncü yüzyıldan, ondokuzuncu yüzyıla kadar görülmüştür.¹²⁵

¹²² Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.13.

¹²³ Keane, **a.g.m.**, s.15.

¹²⁴ Keane, **a.g.m.**, s.16.

¹²⁵ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.16-19. Mesela, Keane’in belirttiği gibi “Navarrese Cortes’i, İsveç Riksdag’ı, Macaristan Diet’i” gibi meclisler, yirminci yüzyılın başına kadar çalışmaya devam etmişlerdir. (Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.19)

Yukarıda belirtilen corteslerden başka olarak A. F. Pollard'a göre "İngiliz parlamentosu ve diğer parlamentolar arasındaki temel fark, halk temsilî sistemini bir yüksek mahkeme"¹²⁶ organizasyonu ile birleştirmesinde yatar. Şöyle ki, "diğer tüm mahkemelerden farklı bir şekilde temsilidir ve diğer tüm temsili meclislerden farklı bir şekilde bir mahkemedir."¹²⁷

1.3.2 Mahkemeler

Bu dönemde kralların yılda bir veya birkaç defa topladığı parlamentolar genel olarak, "önemli kamu meselelerinin... çözülebilmesi; hesapların, krallığın bakanları tarafından açıklanabilmesi ve krallığın iyi bir şekilde yönetilmesi için buyrukların çıkarılabilmesi"¹²⁸ gibi üç ana konuyu ele almak üzere toplanmıştır.

Yılda birkaç defa toplanan dolayısıyla düzenli aralıklarla gerçekleştirilmeyen kral mahkemesinin hukukî toplantılarına hem Fransa'da hem de İngiltere'de parlamento tabirinin eklendiği düzenli ve devamlı toplantılara ancak onüçüncü yüzyılın sonları ve ondördüncü yüzyılın başlarında geçilmiştir. Bu noktada, Richardson, parlamento ifadesinin eklendiği düzenli mahkeme oturumlarının, başlangıçta yılda dört kez buluşmak üzere düzenlendiğini belirtir. Bu parlamentolar, artık sadece bir mahkeme olmayıp; aynı zamanda bir tarafta adaletin dağıtılması ama öbür tarafta idari ve hukukî değişikliklerin ele alınması gibi daha genel işlevlere sahip olmaya başlar.¹²⁹

1.3.3 Parlamentolar

Richardson'a göre ondördüncü yüzyıla kadar parlamentolar genel olarak birbirine benzer işlevlerle ortaya çıkmışlardır. Benzer şekilde o dönem

¹²⁶ Pollard, **a.g.e.**, s.149.

¹²⁷ Pollard, **a.g.e.**, s.149.

¹²⁸ Richardson, **a.g.m.**, s.150.

¹²⁹ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.155-158.

parlamentolarında halk temsili yoktur. Nitekim “halk temsiliinin parlamenter tarihte herhangi bir öneme sahip olması, modern çağda mümkün”¹³⁰ olmuştur.

Bu açıdan Richardson’a göre, halk temsiliinin kaynağı daha sonraki dönemlerde aranmalıdır. Dolayısıyla bu kaynak, parlamentonun kökeninin incelenmesinde bulunamaz.¹³¹ Temsilin kökeni, ortaçağ kilisesi uygulamaları iken, parlamento onbirinci yüzyıl ürünüdür. Ayrıca parlamentolarda halkın temsili için modern dönem beklenmelidir. Genel olarak Richardson’a göre “on üçüncü yüzyılın başındaki kral mahkemesinin rastgele yapılan umumi toplantılarının, yüzyılın sonunda nasıl düzenli parlamentolara dönüştüğü”¹³² söylenebilmektedir.

1.4 PARLAMENTOLARIN YAYILIŞI

Temsil ilkesinin hayata geçirilmesinde hiç şüphesiz parlamento benzeri yapıların varlığı son derece önemli olmuştur. Nitekim geçmişteki öneminin yanı sıra parlamentolar, bugün, temsilî sistemlerin en temel organları haline gelmişlerdir.

Richardson’ın belirttiğine göre “parlamento” sözcüğü ilk defa onbirinci yüzyılın ikinci yarısında kayıtlara geçmiştir. **Chanson de Roland** adlı ve ilk yazılı Fransız edebi eseri olma niteliğini de taşıyan bir ortaçağ Fransız destanı, kelimeye etimolojik kaynaklık yapmaktadır. Richardson’ın aktardığına göre “Roland” destanı kahramanlarından “Emir Bailigant” ve bir diğer kahraman “Kral Marsile” arasında geçen bir konuşma, kavramın etimolojisinin başlangıcıdır: “Emir Bailigant ölen kral Marsile’e şöyle der: ‘Ne pois a vos tenir lung parlement’ (Sizinle görüşmeyi daha fazla sürdüremem - I

¹³⁰ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.168 vd.

¹³¹ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.170.

¹³² Richardson, **a.g.m.**, s.170.

can not hold long parley with you). ‘Görüşmenin’ (parley) bu anlamı olan ‘konuşma’ (conversation) sözcüğe yapışmıştır.”¹³³ Bununla beraber,

“... Chanson’ın İngiltere’de ilk kez söylenmesiyle aynı zamanda, *parlamento* sözcüğü İtalyan şehirlerinde, genel bir halk toplantısı gibisinden farklı bir anlamla kullanılıyordu, İngilizlerin veya Londralıların söyleyeceği gibi, bir halk münazarası (folk moot). Burada, *parlamento* sözcüğünün on üçüncü yüzyıl İngiliz krallarının kayıtlarındaki ve buyruklarındaki anlamına bir adım daha yakınız, bu adım çok küçük bir adım da olsa: çünkü o günlerde bir İtalyan şehrinin *parlamentosu* bazı gerçek işlevlere sahip olan bir meclisti; halk münazarası gibi, tüm vatandaşları mümkün olduğunca eksiksiz bir şekilde temsil eden bir mahkeme, bir yargıç kürsüsüydü.”¹³⁴

Sözcük yine onbirinci yüzyıldan sonra “onikinci yüzyılın ikinci yarısında sözcük başka meclisler için, bir imparatorun veya kral mahkemesi toplantıları için”¹³⁵ kullanılacaktır. Bu kullanımlarda sözcük daha çok “konuşma” ve / veya “görüşme” anlamları ile yüklüdür.¹³⁶

“Malmesburyli William... Latince yazılmış *Liber de Antiquis Legibus*’ta bulunan *Gesta Regum*’nın devamında... *parlamento* ismini, 1188 yılında Bonmoulins’te, Philip Augustus, II. Henry ve Richard arasında yapılan bir toplantıya verir. Yine bu sözcüğü, piskoposların ve baronların Kral John için boşu boşuna beklediği, Ağustos 1215 tarihli Staines buluşması için kullanır. Belki de onun sözcük tercihinde, kralın baronlarıyla bir *parlamento* içinde buluşması gerektiği imasını algılayabiliriz”¹³⁷

Sözcüğün yine **Histoire des Rois d’Angleterre**¹³⁸ ve **Chronique des Rois de France**¹³⁹ gibi kaynaklarda hem fiil (görüşmek, konuşmak) hem de isim (meclis veya kraliyet mahkemesi oturumları) anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.¹⁴⁰ Dolayısıyla Richardson’a göre,

¹³³ Richardson, **a.g.m.**, s.137.

¹³⁴ Richardson, **a.g.m.**, s.138.

¹³⁵ Richardson, **a.g.m.**, s.138.

¹³⁶ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.138.

¹³⁷ Richardson, **a.g.m.**, s.140.

¹³⁸ “İngiltere Kralları Tarihi”

¹³⁹ “Fransa Kralları Kronikleri”

¹⁴⁰ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.141 vd.

“... bu çeşitli anlamların arkasında ortak bir kavramın olduğu açıktır: parlamentonun olduğu yerde, konuşma, tartışma, müzakere vardır. Ve aynı zamanda bir mahkeme de olan parlamento, başlangıçta tüm etkinlikler içinde tartışmanın ve müzakerenin olduğu, serbest konuşma özgürlüğünün olduğu bir yerdir.”¹⁴¹

Ancak, Richardson’ın belirttiğine göre, parlamento sözcüğünün resmî belgelerde görülmeye başlaması için biraz zaman gerekmiştir. Richardson’ın **Kapalı Kayıtlar, No.73 (42 Hen III) mm. 7, 8 ve 7b**’den aktardığına göre onüçüncü yüzyıl Oxford parlamentosu için *parleamentum* ve *colloquium* (kolokyum) ifadeleri kullanılmıştır. Ancak sözcüğün resmî belgelerdeki tek anlamı bu olmamıştır.¹⁴²

A. F. Pollard, İngiltere’de onikinci ve onüçüncü yüzyıllarda düzenli bir vergi sistemi olmadığını ve her kesimin belirli vergiler ödediğini belirtmekle beraber, genel olarak vergi koymada ve toplamada bir aksaklık olmadığını nitekim vergilerin cebren alınmadığını, zorla alınan gelirlerin, krallık vergileri olmadığını lordlarca alınan kira, ceza vb. iratlar olduğunu ifade eder. Yine ona göre, bu açıdan esas olarak *Magna Carta*, cebren toplanan gelirlere karşı bir anlam ifade ediyordu,¹⁴³

“Magna Carta’nın ilgilendiği kiraydı, vergiler değil ve İngiliz tarihindeki en büyük ve en başarılı ‘mülk sahibi hakkı’ kampanyasını temsil ediyordu. Büyük Tüzüğün (great charter) John’dan, istisnai zorbalıklar ile kısıktılan çeşitli sınıfların geçici bir koalisyonu ile alınmıştır...”¹⁴⁴

“Magna Carta’da parlamentolar var olmadan önce, var olmalarından beri veya gelecekte olmaları muhtemel olduğundan daha fazla ‘özgürlük’ vardı; çünkü parlamento tarafından yapılan en büyük tarihsel hizmetlerden biri, Büyük Tüzüğün... ‘özgürlüğü’ baronların ayrıcalıklarından İngiliz halkının ortak mirasına dönüştürmek olmuştur.”¹⁴⁵

¹⁴¹ Richardson, **a.g.m.**, s.142.

¹⁴² Richardson, **a.g.m.**, s.143 ve 146 vd.

¹⁴³ Bkz. A. F. Pollard, **a.g.e.**, s.7 vd.

¹⁴⁴ Pollard, **a.g.e.**, s.7-8.

¹⁴⁵ Pollard, **a.g.e.**, s.11.

Pollard'a göre parlamentolar, yılda sadece iki veya üç hafta boyunca toplansa da parlamentolardan yetenekli insanların çıkması için daha uzun bir süre beklenecek olsa da en nihayetinde "ortaçağ özgürlüğünü modern özgürlüğe ve feodal baronların 'imtiyazlarını' genel oy hakkına dönüştüren de parlamentolar"¹⁴⁶ olmuştur.

Faith Thompson, parlamento sözcüğünün etimolojik kaynağı, tarihi ve ilk defa kayıtlarda nasıl yer aldığı hususunda daha net bilgi vermektedir,

"Fransız *parler* (konuşmak veya görüşmek) sözcüğünden ve daha da etkileyici olan Latince *parliamentum*'dan türemiş olan parlamento sözcüğü genel olarak bir konuşmayı, görüşmeyi veya müzakereyi ifade etmek için kullanılıyordu.

...

İngiltere'de, *parliamentum* sözcüğü resmi kayıtlara, *colloquium*'un (resmi konuşma) kaba bir alternatifi olarak girer ve 1242'de *Kapalı Kayıt*'ta ve 1248'de *Maliye'nin Muhtıra Kayıtları*'nda ortaya çıkar.

...

Terimi piskoposların, kontların ve baronların büyük konseyine 1239'da ve ardından da 1246'da ilk olarak uygulayan kişi, meşhur İngiliz tarihçisi St. Albans'lı Matthew Paris'ti. Bu zamandan itibaren, böylesi bir meclis için özel olarak olmasa da, artan bir biçimde kullanılmaya başladı. Yalnızca tarihçiler değil, hükümet memurları da kullanımlarında tutarsızdı. Sözcük ille de Avamların varlığını çağrıştırmıyordu."¹⁴⁷

Thompson'ın belirttiği üzere, sözcük, ilk başlarda hiçbir şekilde halkın (avamın) varlığını çağrıştırmamıştır. Bu açıdan parlamento "önemli meselelerde krallarına tavsiyelerde bulunmak veya bazı konularda kralı denetlemek ve baskı altına almak için... krala bağlı arazi sahiplerinden

¹⁴⁶ A. F. Pollard, **a.g.e.**, s.10.

¹⁴⁷ Bkz. Faith Thompson, **A Short History of Parliament 1295-1642**, University of Minnesota Press, 1999, s.4.

oluşan”¹⁴⁸ ve yılda birkaç kez toplanan bir meclis olarak “kökeninde parlamento aristokratikti, *feodaldı*”¹⁴⁹

Thompson’ın aktardığına göre genel olarak tarihçiler, Birinci Edward tarafından 1295 yılında toplanan meclise, “parlamento unsurlarını” büyük oranda barındırmasından dolayı “model parlamento” demektedirler. Nitekim bu mecliste, “...bireysel olarak davet edilen piskoposlar ve başrahipler, kontlar ve baronlar; şerif vasıtasıyla davet edilen seçilmiş temsilciler, şövalyeler ve kasabalılar...”¹⁵⁰ hazır bulunmuşlardır.

“...Vatandaşlardan ve kasabalılardan... ve soylu olmayan, mülkiyet hakkına sahip çiftçilerden oluşan, güçlü ve büyüyen bir kent sınıfı vardı ama aynı zamanda, ‘asil doğuşlu’ kişiler - şövalyeler - vardı. Bunlar küçük arazi sahipleri (ilk zamanların küçük baronları) ve orta büyüklükteki lordlara bağlı arazi sahipleri...”¹⁵¹

Thompson’ın belirttiği üzere, İngiltere’de temsil (veya temsilci) fikrinin kaynağı konusunda bir fikir birliği olmamakla beraber, daha önce de birkaç defa belirtildiği üzere genel olarak ortaçağ kilise pratikleri, önemli bir kaynaktır. Nitekim Kilise’nin idari bölümleri bir seçim silsilesi ile oluşturuluyordu:¹⁵² “...Dominikli keşişler de kendi temsilî meclislerine sahipti; piskoposları, en azından teoride, katedral bölümleri tarafından ve bazı mezheplerin başrahipleri ise daha eski üyeler tarafından seçiliyordu.”¹⁵³

İngiltere’de Birinci Edward tarafından 1295 yılında toplanan model parlamentonun bir benzeri, 1305 yılında Westminster’de de toplanmıştır.¹⁵⁴

“... Piskoposlar ve nüfuzlu kimseler tabii ki bireysel davetiyeler aldılar. Bunlardan, davet edilenler arasında 9 kont... ve 94 baron ile 95 piskopostan oluşan büyük bir rakamın olduğunu öğrenebiliriz. Temsilî unsur, daha düşük

¹⁴⁸ Thompson, **a.g.e.**, s.3.

¹⁴⁹ Bkz. Thompson, **a.g.e.**, s.3.

¹⁵⁰ Thompson, **a.g.e.**, s.5.

¹⁵¹ Thompson, **a.g.e.**, s.6.

¹⁵² Bkz. Thompson, **a.g.e.**, s.8.

¹⁵³ Thompson, **a.g.e.**, s.8.

¹⁵⁴ Bkz. Thompson, **a.g.e.**, s.10.

rahip sınıflarına ait yaklaşık 145 kişiyi, 74 şövalyeyi (37 eyaletin her birinden iki kişi) ve yaklaşık 200 vatandaşı ve kasabalıyı içeriyordu... Bu parlamentonun işleri arasında (1) devlet işlerinin tartışılması, (2) davalar, (3) kanunlar, (4) temin (vergilendirme) ve (5) dilekçe duruşmaları vardır. ¹⁵⁵

Ancak söz konusu diğer unsurların katılımı üç haftayla sınırlı olmuş ve sonrasında sınıflar, parlamentodan ayrılmak durumunda bırakılmış; kral ve konsey, çalışmaya devam etmiştir. “Şövalyeler ve kasabalılar, Westminster’deki üç haftaları sırasında ne yapıyorlardı? ... Muhtemelen resmî açılış oturumunda mevcuttular ve açılış konuşmalarını dinleyip direktifleri almak üzere salonun sonunda duruyorlardı...”¹⁵⁶ Dolayısıyla her ne kadar İngiliz parlamenter geleneği, barındırdığı temsilî unsurlarla diğer parlamentolardan büyük ölçüde farklılaşsa da Richardson’ın da işaret ettiği üzere¹⁵⁷ halkın tam anlamıyla temsiliyi sağlayacak parlamentolar için daha beklenmesi gerekecektir.

A. F. Pollard’a göre şehir devletlerinden farklı olarak “Ulusal devletler de temsil olmaksızın sürdürülebilir ama temsil olmadan, kendilerini yönetemezler veya ulusal politikaları belirleyemezler.”¹⁵⁸ Temsilin, “öncelikle onüçüncü yüzyılda keşişler organizasyonunda ve bilhassa Dominik Mezhebi’nde üzerinde durulan ve uygulanan büyük bir demokratik ilke olarak görüldüğünü”¹⁵⁹ belirten Pollard’a göre temsili kökenini aramak gereksizdir, dahası bir zaman kaybına neden olacaktır, “...çünkü devletlerin hükümetler ve elçiler tarafından temsili, neredeyse devletin kendisiyle yaşıttır.”¹⁶⁰ Bununla beraber ortaçağda simgesel anlamda da olsa ve zamanla modern temsile doğru evrilse de;

¹⁵⁵ Thompson, **a.g.e.**, s.11-12.

¹⁵⁶ Thompson, **a.g.e.**, s.13.

¹⁵⁷ Bkz. Richardson, **a.g.m.**, s.137-183.

¹⁵⁸ Bkz. Pollard, **a.g.e.**, s.149. Mesela “Atinalılara göre, devlet vatandaşlarının tüm yaşamını gerektiriyordu; herhangi bir siyasal görevi üstlenmeye hazır olmaları gerekiyordu ve zamanları üzerine olan diğer her talep ikincildi. Yaşamını kazanması gereken bir adam vatandaşlıktan men edilmelidir çünkü kamu etkinlikleri için gereken zamandan ve enerjiden yoksundur ve oy verme kabinindeki arada sırada gerçekleşen bir oy verme işlemi, onlar için zayıf bir vatandaşlık özelliğiydi.” Bkz. Pollard, **a.g.e.**, s.149.

¹⁵⁹ Pollard, **a.g.e.**, s.151.

¹⁶⁰ Pollard, **a.g.e.**, s.152.

“Modern temsil fikirleri, temsilcinin temsil edilenlerin iradesine bağılı olduğunu varsayar ama halkın iradesi, büyük oranda kurgu niteliğinde olan modern bir gerçektir. Görünüşe göre ortaçağda seçmenlerden üyelere yapılan yönlendirmelerden ve talimatlardan eser yoktur. Seçim vaatleri bilinmiyordu ve ilk biçimleriyle ortaya çıkışları, adayların, seçmenlerin yasal olarak ödemek durumunda oldukları ücretleri almadan hizmet etmeleri girişimine dayanmaktadır. Seçmenlerini bağlamak üzere seçiliyorlardı, onlar tarafından bağlanmak üzere değil; hükümdarın önerilerini uygulama yetkisine sahiptiler, seçmenlerin önerilerini hükümdara dayatma yetkisine değil. Halk iradesinin gelişimi, İngiliz iç tarihinin en önemli, anlaşılmaz ve ihmal edilmiş içeriğidir. Temsili hükümet biçimlerinin arkasında ve altında gerçekleşir...ve bizim temsili parlamentomuz kralın, lordların ve avamın yardımcısı olmuştur.”¹⁶¹

Gerçekten, Pollard’ın da belirttiği gibi “İngiliz parlamentosunun ilk biçimleri, halkın emellerinden ziyade hükümetin çıkarlarına...”¹⁶² aracılık ediyordu. Nitekim “... temsil asla bireysel hakları ifade etmenin veya bireysel çıkarları ilerletmenin bir aracı olarak görülüyordu. Aynen parlamentolarda vergilendirilenlerin bireyler değil topluluklar olması gibi, temsil edilenler de bireyler değil topluluklardı.”¹⁶³ Dolayısıyla Pollard’a göre, ortaçağ temsili, feodal ilişkiler açısından düşünülmek durumundadır. Ancak halkın katılımı yavaş yavaş arttıkça da temsil ilişkileri değişmeye başlayacaktır.¹⁶⁴ Çünkü, Pollard’a göre,

“Temsil talebi artık aşağıdan, muhtemel seçmenlerin kendilerinden... geliyordu. Kasabalar on altıncı yüzyılda büyütüldü; lordların en büyük oğulları seçim adayları oldu; kamara tutanakları, *Journals*’ta kaydedilmeye değer görülmeye başladı; adaylar ücret olmaksızın hizmet etmeyi önerdiler ve hatta seçimlerden kaçmak için değil, seçimleri güvence altına almak için seçmenlere rüşvet verdiler. İnsanlar artık seçildikleri zaman ülkeden firar etmiyorlar veya yükümlülüklerini yanlarındaki arazi sahiplerine aktarmıyorlardı. Parlamentonun bir üyesi önemli bir kişi olmuştı, kamaradaki bir koltuk tutku objesi, kamaranın kendisi ise siyasal bir güç yeri haline gelmişti... Seçimler tartışılıyordu ve seçmenler görüşülüyordu; kasabalar komşu sermayedarların

¹⁶¹ Pollard, **a.g.e.**, s.152.

¹⁶² Pollard, **a.g.e.**, s.153.

¹⁶³ Pollard, **a.g.e.**, s.153-155.

¹⁶⁴ Bkz. Pollard, **a.g.e.**, s.157-160.

adaylarını kabul etmeyi reddediyorlardı ve ayaklanmalar pek de nadir sayılmazdı. Temsil görevi bir ayrıcalık haline gelmişti çünkü insanlar, temsil yoluyla kraliyetin kendi iradesini onlar üzerinde dayatmasından ziyade, kendi iradelerini hükümdara dayatabilecekleri gerçeğini kavramışlardı. Ortaklık biçimleri sürmüştür ama egemenlik el değiştiriyordu.”¹⁶⁵

Pollard’a göre de temsili kurumlar onaltıncı yüzyılda önem kazanmaya başlayarak parlamenter yönetim açısından tebarüz etmeye başlayacaktır,

“*Communitates* (topluluklar) *communitas* (toplum) haline gelmişti, İngiltere artık birçok parçadan ziyade tek bir bütündür ve politikada ve tarihte bütün, tüm parçaların toplamından daha büyüktür... On altıncı yüzyıl gerçekten de avamlar kamarasının birleşiminin büyük dönemidir ve bu birleşme olmadan kamara, onyedinci yüzyılda başardığı işlere muktedir olamazdı.

On altıncı yüzyıl gerçekten de avamlar kamarasının birleşiminin büyük dönemidir ve bu birleşme olmadan kamara, on yedinci yüzyılda başardığı işlere muktedir olamazdı. Tudorların yönetiminde, kompakt ve tüzel bir birim haline gelir ve kendisini parlamenter çekimin merkezi haline getiren bir ağırlık kazanır... Artık her temsilci parlamentonun bir organı, bir ‘üyesidir’... Kamara, ulusal bir temsilcidir... yetkisini, İngiliz halkının iradesini cisimleştirdiği gerçeğinden alır.”¹⁶⁶

Ancak Pollard’a göre “on altıncı yüzyıl temsilî sisteminde, modern bakış açısına göre olduğunca eksiklik”¹⁶⁷ vardır. Kaldı ki seçmenlerin mülk sahibi olması gerektiği veya oy hakkının başka bir takım kriterlere bağlı olduğu anlayışları ondokuzuncu yüzyıl boyunca ve hatta sonrasında da devam etmiştir.¹⁶⁸

Diğer taraftan Pollard gibi Keane’in de belirttiği üzere ortaçağ parlamentoları ve modern parlamenter meclisler, modern temsilî demokrasiye doğru gidişte önemli kilometre taşları olmuşlardır. Ancak Keane’e göre tarihte ilk olarak İspanyol krallıklarında neşvünema bulan

¹⁶⁵ Pollard, **a.g.e.**, s.159.

¹⁶⁶ Pollard, **a.g.e.**, s.160-161.

¹⁶⁷ Pollard, **a.g.e.**, s.164.

¹⁶⁸ Bkz. Pollard, **a.g.e.**, s.164-165.

parlamentar yapılar, demokratik nitelik taşımayan ve aynı zamanda temsil kabiliyetleri olmayan yapılardır. Hükümetlerin, parlamenter nitelik kazanmaya başlamalarıyla birlikte yavaş yavaş temsilî nitelik de kazanmaya başladıkları düşünülür.¹⁶⁹

“İlk parlamentoların bir gözü, vergiler üzerindeydi... Bu yolla ve diğer yollarla parlamentolar, egemen sınıfların belirli çıkarlarından fazlasına hizmet ediyorlardı. Keyfi, gizli ve şiddet içeren yönetime karşıydılar; aşağılık zorbalık ve mutlak yönetim önündeki karşı ağırlık olarak hareket ediyorlardı; ve genellikle daha sonraki temsilî hükümet biçimleriyle ilişkilendirilen ‘özgürlük’ ruhunu ve anayasal hükümeti pozitif açıdan besliyorlardı... Hükümdarlar ya da hükümdarların görevlileri tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen mali adaletsizlikleri ve yasadışı eylemleri araştırıyorlardı. Kaynak temininin, hükümdarın şikâyetleri gidermesi koşuluyla yapılması gerektiği ilkesini uyguluyorlardı... Hükümdarlar onların onayları olmadan nadiren vergi alabiliyor ya da dayatabiliyordu. Parlamentolar çoğu zaman vergileri kendi vekilleri ve maliyecileri aracılığıyla topluyorlardı; nasıl harcanmaları gerektiğini belirtiyorlardı; hatta kralın bütçesinin incelenmesini talep ediyorlardı.”¹⁷⁰

Öbür taraftan John Keane’e göre parlamentoların icadı, temsilî yönetimlere doğru önemli bir geçişi sağlamakla birlikte bu yapılar, onbirinci yüzyıldan yirmibirinci yüzyıla kadar, yaklaşık on asırlık evrimi boyunca temsilî demokrasinin doğması ve gelişmesinde tek başına belirleyici bir parametre olamamıştır. Nitekim, bu süreçte birçok unsur, temsilî demokrasi kurumlarının hayat bulmasında aktif rol almıştır.¹⁷¹

“Temsilî kurumlar, okyanusun ötesine, Kuzey Amerika kolonilerine, Karayipler’e, Avustralya’ya ve Yeni Zelanda’ya taşınmasının ardından, Avrupa dışı güçler tarafından şekillendirildi. Genel tablo kesin bir şekilde karmaşıktır fakat yine de, söylemenin abartı olmayacağı genel bir nokta vardır. O da şudur: temsilî demokrasi gerçekleşti çünkü parlamentolar, kendilerine kuvvetli dürtüler veren, onları dışardan ve aşağıdan zorlayan ve iteleyen, dolayısıyla da bu parlamentoları, kadınlar dahil olmak üzere ‘halkın’ kendi temsilcilerini

¹⁶⁹ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.19 vd..

¹⁷⁰ Keane, **a.g.m.**, s.21.

¹⁷¹ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.26 vd.

seçme yönünde evrensel yetkilere sahip olduklarını kabul etmeye zorlayan siyasî ve sosyal güçler tarafından çevrilmişti.”¹⁷²

Keane'nin belirttiği üzere, bu dinamizmi sağlayan en önemli etki ise kentlerden gelmiştir. Çünkü Keane'e göre, ortaçağ Avrupası ve erken modern Avrupa kentleri sosyal ve siyasî ilişkiler üreten çok sayıda parametreyi bünyesinde barındırıyordu. Öyle ki üreticiler, yerel düzeyde de olsa ticaret yapanlar, bunları örgütleyen meslek birlikleri, pazar ilişkileri; yönetimler üzerinde etkili olabiliyorlardı. Yine Keane'e göre, temsilî demokrasinin icadına doğru olan süreçte kentlerin bir diğer katkısı, yeni ilişkileri anlamlandırmaya çalışan siyasî düşüncelerin de üretilmesine ortam hazırlaması olmuştur. Örneğin cumhuriyetçilik düşünceleri, ilk olarak Kuzey İspanya ve Kuzey İtalya şehirlerinde ve monarşiyi reddederek yeniden hayat bulmuştur.¹⁷³

“Cumhuriyetçiler, yalnızca yazılı anayasanın ve temsilî meclislerin önemini görmekle kalmıyorlardı - bazıları yıllık parlamentoları destekliyorlardı - aynı zamanda gücü, Aristo'nun onlara öğrettiği gibi, vatandaşların yönetebilecekleri ve yönetilebilecekleri bir şekilde dağıtacak olan çeşitli farklı kurumları tahayyül ediyorlardı.”¹⁷⁴

John Keane'e göre her ne kadar bu dönem cumhuriyetçilerinin halka bakışı; halkın sadece askerlerden, meclis üyelerinden, mülk sahiplerinden, ruhban sınıfından oluştuğu şeklinde elitist bir bakış açısı olsa da cumhuriyetçi düşünüş, “Avrupa dünyasını temsilî demokrasiye yönelten”¹⁷⁵ bir etkiye de sahip olmuştur. Bu ise temsilî demokrasiye giden yolda parlamentoların ve temsilî yapıların etkisinin yanında önemli bir diğer etki oluşturmuştur.¹⁷⁶

Cam'in belirttiğine göre Bay Gaines Post'un temsil kavramının kaynağını kilise hukukunda bulduğu¹⁷⁷ daha önce vurgulanmıştı. “Kilise tarafından icat edilmiş ve monarşi tarafından benimsenmiştir... Kilise etkisini

¹⁷² Keane, **a.g.m.**, s.26.

¹⁷³ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.34 vd.

¹⁷⁴ Keane, **a.g.m.**, s.35.

¹⁷⁵ Keane, **a.g.m.**, s.37.

¹⁷⁶ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.36, 37 vd.

¹⁷⁷ Bkz. Cam, **a.g.m.**, s.18.

inkâr etmenin gereği yoktur...”¹⁷⁸ Helen Cam de İngiltere’de temsilin geçmişinin 1110 yılına kadar geri gittiğine; İngiltere dışında ise ilk temsil örneğine, 1136 yılında İtalya’da verildiğine işaret eder,

“... Ve temsil aygıtının kökeni nedir?... Tarihleri kontrol etmeye başlarsak, İngiltere dışındaki ilk açık temsil örneği 1136’da İtalya’dayken, İngiltere’de temsile yapılan ilk açık referansın, 1110’dan kısa bir süre sonrasında tarihlenebilen... kaydında ortaya çıktığı gerçeğiyle karşı karşıya geliriz.”¹⁷⁹

Yine Cam, temsil edilen en eski birimin; “1110’de kasaba; daha sonra 1166’da eyalet ve kasaba; daha sonra 1226’da katedral meclisi; daha sonra 1254’te piskoposluğa ait rahip sınıfı; daha sonra 1258’de ‘arazi topluluğu’ - ayrıca baronlar - ve bir sonrakinde de 1265’te kent”¹⁸⁰ olduğu tespitini yapar.

1.5 ORTAÇAĞ VE TEMSİL

Günümüzde, siyasî temsile dayanan temsili yönetim, demokrasi ile aynı şeyleri çağrıştıracak şekilde kullanılıyor olsa bile siyasî temsil fikri ve temsili kurumlar, demokrasi [halkın yönetimi (demos kratos)] fikrinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkmıştır.¹⁸¹ Helen Cam’e göre siyasî temsilin tarihi, (daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi) iktidarlardan talepleri olan aktif bir topluluğun ortaya çıkışına kadar geri götürülebilir. Dolayısıyla ona göre siyasî temsilin oluşması için gereken temel dinamik, sadece bu taleplerin oluşmaya başlaması olmuştur, bundan sonrası kurumsallaşmayla ilgilidir.¹⁸²

Birsen Örs’ün Robert Dahl’dan aktardığı gibi temsil, “demokrasinin bir icadı değildi, fakat Ortaçağ monarşik ve aristokratik devletlerin bir kurumu

¹⁷⁸ Cam, **a.g.m.**, s.18.

¹⁷⁹ Cam, **a.g.m.**, s.19.

¹⁸⁰ Bkz. Cam, **a.g.m.**, s.19.

¹⁸¹ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

¹⁸² Bkz. Cam, **a.g.m.**, s.19.

olarak gelişti”¹⁸³, gerçekten de temsil ve temsilî ilişkiler, temsilî kurumlar, temsilî uygulamalar, “demokrasinin bir ürünü olarak ortaya çıkmamıştır”¹⁸⁴, temsil ve demokrasi birlikteliği nispeten yeni olup, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıl gelişmeleri göz önünde bulundurulursa, yaklaşık iki asırla sınırlıdır, denilebilir

Yukarıda anlatılanların yanı sıra denilebilir ki; modern temsilî demokrasi araçlarından parlamentoyu andıran ilk kurumsal düzenleme, “Cleisthenes, yeleri on farklı kabileden eşit sayılarda atanan Beş Yüzler Konseyini kurduğu zaman; yani milattan önce 501’de Atina’da”¹⁸⁵ ortaya çıkmıştır. Ancak bu “Atina kurumu, pratik kullanımını karşılayacak ağdaş bir kuramsal savunma elde edememiştir.”¹⁸⁶

Manin’in belirttiği üzere, genel olarak, “doğrudan demokraside, tüm önemli siyasî gücün bir araya toplanmış insanlar tarafından kullanıldığı”¹⁸⁷ düşünülür. Ancak Manin’e göre, Antik Yunan uygulamaları daha yakından incelendiğinde bu düşüncenin eksik olduğu görülecektir.¹⁸⁸ Nitekim ona göre şu üç kurum; “yani konsey, mahkemeler ve *nomothetai* (yasama) birincil önemde siyasî işlev”¹⁸⁹ taşıyordu. Bu mahkeme ve konseyler, “Atina demokrasisi boyunca önemli bir rol oynamıştır. Hatta mahkemenin belirli gleri, bilhassa da meclisin kararlarını, geri çevirme becerisine”¹⁹⁰ sahipti.

“Konseye ilişkin olarak, şehrin ve Atina halkının adına hareket etmiş olduğu gerçeğine rağmen, hiçbir zaman *demos* ile zdeşleştirilmemiştir. Konsey tarafından yürürlüğe sokulan, kendi başına belirli sınırlı glere sahip olan buyruklar (*boules psephismata*) ile meclis tarafından yürürlüğe sokulan buyruklar arasında ayırım yapılmıştır ve yalnızca ikinci gruptaki buyruklardan ‘halkın buyrukları’ (*demou psephismata*) olarak söz edilmiştir. Dahası, meclis

¹⁸³ rs, **a.g.m.**, s.6.

¹⁸⁴ rs, **a.g.m.**, s.6.

¹⁸⁵ <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

¹⁸⁶ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

¹⁸⁷ Bernard Manin, **The Pirinciples of Representative Government**, New York, Cambridge University Press, 1997, s.24.

¹⁸⁸ Manin, **a.g.e.**, s.24.

¹⁸⁹ Manin, **a.g.e.**, s.25.

¹⁹⁰ Bkz. Manin, **a.g.e.**, s.25.

yalnızca, konsey tarafından kendisine sunulan ayrıntılı bir öneriyi onaylarken, karara şu sözlerle başlanıyordu: ‘Konsey ve halk tarafından varılan karara göre...’ (*edoxe te boule kai to demo*). Diğer yandan, alınan karar, meclisten çıkan bir öneriden kaynaklandığı zaman (Konsey yalnızca bir maddeyi, açık *probouleuma* vasıtasıyla gündeme sokuyordu), meclisin kararı şu sözlerle başlıyordu: ‘halk tarafından varılan karara göre...’ (*edoxe to demo*). Daha sonra Atina demokrasisinde, tüm gücü halkın kendisi kullanmıyordu; belirli önemli güçler, hatta belirleyici gücün bir kısmı, aslında *demos* dışında kalan kurumlara aitti.”¹⁹¹

Diğer taraftan *ekklesia*¹⁹² (halk meclisi) “hiçbir zaman vatandaşların bir kısmından fazlasını bir araya toplayamıyordu ... ve her toplanmada yer alan kişilerin aynı vatandaşlar olması pek olası değildi.”¹⁹³ Ancak bu Atina modelinin doğrudanlığını ve dolayısıyla doğrudan demokrasi açısından önemini sağlayan nokta, “meclisin halka özdeşleştirilmesinin nedeni tüm vatandaşların katılım göstermesi değil, hepsinin *katılabilmesi* ve üyeliğin sürekli olarak değişiyor olmasıydı.”¹⁹⁴

Bununla beraber “kura”nın da Atina demokrasisi için önemli bir kurum olduğu söylenebilir. Çünkü vatandaşların katılabilmesini sağlayan bir kurum olmuştur. Bu açıdan, Manin’e göre “Atina demokrasisinde kurayla atama her şeyden önce dönüşüme verilen önceliği yansıtıyordu.”¹⁹⁵ Kurayla atamanın Atina demokrasisi açısından esas önemi ise yargıçların güçlerini dengeleme noktasında olduğu söylenebilir,

“Tarihçiler çoğu zaman, kurayla atamanın esas öneminin, yargıçların gücünün azaltılması olduğunu ileri sürmüşlerdir... Yargıçların resmi gücü gerçekten de sınırlıydı, fakat bunun nedeni, meclis ve mahkemeler tarafından sürekli denetime tabi olmalarıydı. Kurayla seçim daha spesifik olarak, yargıç olarak görev yapan bireylerin uzmanlıkları vasıtasıyla fazladan güçlere sahip

¹⁹¹ Manin, **a.g.e.**, s.25-26.

¹⁹² *Ekklesia* kavramı için şu kaynaklara bakılabilir, Manin, **a.g.e.** yine bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**; Keane, “Inventing Representative Democracy”, **a.g.m.**; Nadia Urbinati, **Representative Democracy - Principles and Genealogy**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006.

¹⁹³ Manin, **a.g.e.**, s.31.

¹⁹⁴ Bkz. Manin, **a.g.e.**, s.31.

¹⁹⁵ Manin, **a.g.e.**, s.33.

olmamalarını sağlıyordu. Gerçekten de *dikasta*'nın kurayla atanmasında amaç, mahkemelerin resmi gücünü azaltmaktı: onlara, açık bir şekilde belirleyici addedilmiş bir güç verilmişti.”¹⁹⁶

Ancak Manin'in belirttiğine göre, kura ile meclise giren vatandaşlar için “kurayla eşit bir şekilde dağıtılan şey tam olarak yetki değil, yetkiyi elde etme olasılığıydı.”¹⁹⁷

Meclisler, dönüşüm prensibi, kura gibi doğrudan yurttaş katılımını ve kararların bilakis halk tarafından alınmasını sağlayan, doğrudan demokrasi uygulamaları bir “Atina modeli” olarak kalmıştır. “Roma meclisleri (ise) ... çoğu vatandaşın katılmaması açısından yavaş yavaş temsili hale gelmiştir.”¹⁹⁸

Diğer taraftan, siyasî temsil fikri, “ortaçağ boyunca, çeşitli sosyal ve hukuki gelişmelere paralel olarak, yavaş yavaş”¹⁹⁹ gelişmiştir. Bununla beraber “ortaçağ yazarları arasında, kavramın modern anlamıyla kullanımına rastlamıyoruz, çünkü ‘başkasının yerine ve adına’ kamusal faaliyetleri yürüten kişi biçiminde bir anlayışın varlığı sözkonusu değildi.”²⁰⁰ Örs’e göre böyle bir “anlayışın gelişimi, büyük ölçüde, onikinci yüzyılda hukuk alanında başlayan gelişmelerin ürünü olmuştur.”²⁰¹

¹⁹⁶ Manin, **a.g.e.**, s.33.

¹⁹⁷ Bkz. Manin, **a.g.e.**, s.40. Diğer taraftan modern anlamda seçimler için çok uzun bir süre geçmesi gerekecek olsa bile ilkel olarak seçim düşüncelerinin de filizleri oldukça gerilere gitmektedir. Hatta bu noktada felsefî argümanlar da geliştirilmiştir. “Seçim eski bir gelenektir ve Küçük Pliny’nin (62-111) yapmış olduğu gibi ilk seçim prensibi ifadeleri, temsili bir ilişkiyi ima eder gibi görünmektedir, ‘Tüm halkın hükümrani, tüm halk tarafından seçilmelidir’ (*imperator omnibüs eliği debet ex omnibüs*). Halkın ‘daha iyi yanının’ onayını alma uygulaması, ‘piskoposluk gönülsüz olanlara verilmemelidir’ diyen Papa Celestine I (422-432) ve ‘Yöneten, herkes tarafından seçilmelidir’ diye doğrulayan Papa Leo I (440-461) tarafından ele alınmaktadır. Böylesi bir seçimsel onayın sayısız örneği, ilk bin yıl boyunca, en azından Hristiyanlık ortamında bulunabilir. 1140’de Gratian, böylesi bir onayı gerektiren Roma prensibini aktarmıştır: ‘Herkes dokunan herkes tarafından onaylanmalıdır’ (*quod omnes tangit ab omnibüs tractari et approbari debet*)...” Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

¹⁹⁸ <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

¹⁹⁹ Örs, **a.g.m.**, s.2.

²⁰⁰ Örs, **a.g.m.**, s.3.

²⁰¹ Örs, **a.g.m.**, s.3.

“Roma ve Kilise Hukukunun yeniden canlanması, hem dünyevi hem de ruhani yönetimin daha sofistike hale gelmesinde hem etkili oldu, hem de bundan kendisi de etkilendi, ve feodal hukukun sınırlı karakterini bastıran yeni kavram ve prosedürlerin gelişimini sağladı. Ayrıca, Roma Hukukunun yeniden yorumlanması, siyasal otorite kavramının anlamını da kısmen değiştirdi. Örneğin, siyasal otoritenin halktan alındığı veya halkın tüm iktidarı sürekli olarak yöneticiye devrettiği (lex regia), yaygın bir görüş haline geldi. Bu gelişmelerin yanısıra, Roma kökenli iki kavramın, hukuk alanında önemli rol oynamaya başladığını görüyoruz. Bunlardan birisi, kolektif veya ortak bütün olarak korporasyon (universitas) kavramı, diğeri ise bir başkası adına hareket eden, onu temsil eden birey olarak procurator idi. Bu iki anlayış fiilen uygulanmaya başladığında ve temsil, bir toplumun tüm üyelerinin bireysel haklarında temel olmaya başladığında, modern parlamenter demokrasi kavramı ortaya çıkmış oldu. Korporasyon veya Universitas, fiktif bir kişi, ortak çıkarları olan bireylerden oluşan bir grup olarak algılanmaktaydı. Diğer bir deyişle, corporate kişi veya korporasyon bir topluluğun tüm hak ve çıkarlarının toplamı idi. Procurator veya proctor ise, bir başkası adına hareket eden kişi anlamına gelmekteydi. ‘Bir kişi olarak korporasyon anlayışının gelişimi ile, proctor kavramı corporate kişiye uygulanabildi, diğer bir deyişle, ancak o zaman, tek bir kişi tarafından ‘temsil’ edilen corporate bütün anlayışının bir anlamı oldu’.”²⁰²

Arif Payaslıoğlu’na göre hiç şüphesiz “Ortaçağ Avrupası’nın en önemli kurumlarından birisi kilisedir.”²⁰³ Ona göre “bu dönemi şekillendiren en önemli siyasî olaylar da kilise ile krallar arasında, başka bir deyişle ruhani iktidar ile dünyevi iktidar arasında yaşanmıştır.”²⁰⁴

“Bu süreçte, Roma’nın M.S. (milattan sonra) üçüncü yüzyılda, Birinci Constantinus (Büyük Konstantin) döneminde, Hristiyanlığı benimsemesi önemli bir tarihî uğrağın da başlangıcına işaret etmektedir. Öyle ki Hristiyanlık, Batı’da yerleşmeye bu aşamadan sonra başlamıştır. Başka önemli bir gelişme de Konstantin’in imparatorluğun merkezini Roma’dan İstanbul’a taşımasıdır.”²⁰⁵

²⁰² Örs, **a.g.m.**, s.3.

²⁰³ Arif Payaslıoğlu, **Temsil Fikrinin Tarihî Gelişimi**, Ankara, yy., 1956, s.2.

²⁰⁴ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.2.

²⁰⁵ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.2.

Ancak Roma İmparatorluğu'nun merkezi İstanbul'a taşındıktan sonra Roma, hıristiyanlığın dini merkezi haline gelmeye başlamış ve böylece bir güç mücedeleşi de beraberinde görülmeye başlamıştır. Diğer taraftan Payaslıoğlu'nun belirttiğine göre de papa ile kral arasındaki ilişkileri nasıl düzenleneceği noktasında bu konuyla ilgili herhangi bir uygulama, bir gelenek veya bir teori görülmemektedir.²⁰⁶

Payaslıoğlu'nun belirttiğine göre, Papa ile imparator arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik ilk defa, Papa I. Gelasius, beşinci yüzyılda, bir düşünce geliştirmiştir. Daha sonra “iki kılıç” teorisi denilecek olan bu düşünceye göre kral, dünya işlerinden; kilise, din işlerinden sorumlu olacak, “böylece kral toplum hayatının bir kısmına, kilise, diğer bir kısmına hakim olacak”²⁰⁷ ve kilise ile kral arasında “işbirliği” olacaktır.²⁰⁸

Yine Payaslıoğlu'nun aktardığı şekliyle, Gelasius'a göre kilise teşkilatına kimse müdahale etmeyecek, rahiplik ve papazlık gibi kadroları kilise belirleyecekti.²⁰⁹ Payaslıoğlu'na göre, bu düşüncelerin kabul görmesi ve uygulama imkânı bulmasıyla da artık ortaçağ Avrupası'nda yönetimi ayrı, yargı sistemi ayrı ve hatta yasaması ayrı düalist bir iktidar yapısı ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle “kilisenin (de) artık bir hükümeti mevcuttu ve bu hükümetin başında (da) Papa bulunuyordu.”²¹⁰

İşte Payaslıoğlu'na göre onüçüncü yüzyıla kadar kilise ile devlet arasındaki ilişkiler, Gelasius'un geliştirdiği sonradan iki kılıç teorisi denecek olan söz konusu bu teorisine göre düzenlenmiştir.²¹¹

Kendine özgü yönetimi, yargı sistemi oluşan ve nüfuzunu artıran Papanın gücünü geriletmek isteyen krallar, (bu sefer) papanın idaresinden memnun olmayan papazların desteğini almaya başlayacaktır. Fakat bu

²⁰⁶ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.2 ve 3.

²⁰⁷ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.3.

²⁰⁸ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.3.

²⁰⁹ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.3.

²¹⁰ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.3.

²¹¹ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.3-4.

girişimi destekleyecek yeni bir teori bulmak gerekliliği de ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Roma hukukundaki “tüzel kişilik”²¹² kavramından hareketle, “konsil (konsey) teorisi” denen yeni bir teori geliştirilmiştir.²¹³

Konsil düşüncesi, Papa’nın nüfuzunu zayıflatacak olan bir gelişme olarak görülebilir. Ancak Vieira ve Runciman da konsil hareketinin, temsil kavramının gelişiminde önemli bir aşama olduğunu düşünmekle beraber, bu hareketin, kilise ilişkileri içerisinde yetersiz kaldığını ve zamanla papalığın gücüne dayanamayarak 1517’de son bulduğuna işaret ederler.²¹⁴ Ancak temsil düşüncesi açısından önemi, bu teorinin kilise dışında, yani sivil alanda da düşünülmesi noktasında olmuştur denilebilir,

“Daha sonra kolektif yaşamın kişiselleşmesi konusunda ve toplum kavramının onu oluşturan bireylerden farklı bir biçimde algılanması gerektiği fikri konusunda kanonistlerin yaptığı çalışmalardan yararlanan hukukçular, temsil fikrini kolektif kişilik kurgusu ile birleştirmeyi başardılar.

...

Kısaca ifade edilirse, bireylerin kolektif bütünü fikri, 13. yüzyılda Kilise’de ve kanonistler arasında gelişti, fakat kavrama teorik biçimini daha sonra sivil hukukçular verdi. Bu nedenle, dünyevi siyaset teorisyenleri ve sivil hukukçular arasında, üyelerinin siyasal otoriteler tarafından ‘temsil’ edilen kişisel hak ve çıkarları sahip olduğu bir kolektif bütün olarak siyasal toplum fikri, çıkarları dünyevi siyasal birimden ziyade ruhani yönetim teorisine yönelik olan kanonistlerden daha sonra gelişti.”²¹⁵

Arif Payaslıoğlu’nun belirttiği üzere, temsil fikrinin gelişmesinde, konsil hareketi gibi, eski Germen hukuk anlayışının da etkisi olmuştur. Payaslıoğlu’na göre Germen geleneğinde hukuk, bir nevi “muamelata”

²¹² Payaslıoğlu’nun belirttiği üzere kolektif bir yapı anlamında “tüzel kişi” Romalıların icat ettiği kavramlardan biridir. Bu teoriye göre herhangi bir amaçla bir araya gelen kişiler, bu amaçlarını gerçekleştirirken bağımsız kişiler olarak değil başka bir kişiliğe sahip bir bütüne dahil olmuş oluyorlardı. “Tüzel kişi” teorisine göre, tüzel kişi, işlerin görülmesinde bir veya birkaç kişi tarafından temsil edilebilir; tevkil yoluyla başkasına kendisi yerine hareket etme yetkisini verebilir. Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.5. Ayrıca bkz. 44. dipnot.

²¹³ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.4 ve 5.

²¹⁴ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.14.

²¹⁵ Örs, **a.g.m.**, s.4-5.

dayanıyordu. Yani “halk için vazgeçilmez kurallardan oluşuyordu; felsefî veya ictihadi bir boyutu yoktu”²¹⁶; Bu inanç sistemiğinin de temsil fikrinin evriminde kısmen ve zımnen de olsa katkısının olduğı söylenebilir. Çünkü bu açıdan herhangi bir kuralın oluşması için kural koyucuların kendini halkın yerine koyması, yine “halk ile iletişim kurmaktan ve halk ile iletişim kanallarının sürekli açık olmasından geçiyordu.”²¹⁷

Temsil fikrinin gelişmesine bir diğerk önemli katkı, Hristiyanlığın uzun bir sürece yayılan mezhepsel ayrılıkları, bunun sonucunda ortaya çıkan reform hareketi ve sonrasında yaşanan diğerk dinî görüşlerin ortaya çıkmasıyla olmuştur, denilebilir. Payaslıoğlu'na göre, temsil fikrinin gelişimi açısından Protestanlığın Calvinist görüşü, papalığın nüfuzunu gerileterek gücünü sınırlandırma düşüncesine, mezhepsel çerçevede, önemli katkılar sunmuştur. Bu minvalde Hristiyan “cemaatinin gerek dinî gerekse de siyasî işlerinin, cemaat tarafından seçilen temsilciler tarafından yapılması gerektiğı”²¹⁸ düşüncesi ileri sürölüyordu. Payaslıoğlu'nun aktardığına göre, Calvinist görüşe göre cemaat tarafından seçilen bu temsilcilere “efor” denmiştir. Bu eforlar, geniş yetkilere sahiplerdi ve sahip oldukları “bu yetkilerin aslında halka ait olduğı fikrinin ileri sürölmesi ile de temsil teorisine bir yenilik daha getirilmiş oluyordu.”²¹⁹ Bir Calvinist olan “Althusius'a göre eforlar, cemaatin yetkilerini kullanmaya yetkili olmakla beraber, aslında cemaatin hizmetkârlarıdır. Görevlerini kötüye kullandıkları takdirde cemaat bu yetkileri ellerinden alabilirlerdi.”²²⁰; yine Althusius'a göre “temsilî kurumlar bulunmayan yerlerde, bu kurumların elinde bulunan yetkiler halktan oluşan bir meclise verilmelidir.”²²¹

²¹⁶ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.7.

²¹⁷ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.7-8.

²¹⁸ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.8.

²¹⁹ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.8.

²²⁰ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.8.

²²¹ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.9.

1.6 MODERN TEMSİLE DOĞRU

Ockhamlı William, simgesel anlamda temsile karşı çıkmıştır; öyle ki bir kişinin bünyesinde bir bütünün temsil edilmesi düşüncesini reddeder;

“Temsilin birlik kuramına uygulanan Ockham’lı William’ın nominalizmi, kolektif varlıklar, kilise ve devlet gibi soyut kurgulara haklar atfedilmesini reddeder. Yalnızca gerçek bireylerin hakları ve çıkarları vardır ve bunlar, hayali bir birlik varlığına devredilemezler... Bütünün temsilcisi kavramı, gerçek bireylerin tüm yetkilerini aktaramayacakları ve tüm haklarını devredemeyecekleri gerçeğini hesaba katmaz: Delegelik her zaman, delegenin güvenin ve gerçek ahlakın karşısında olan hiçbir şey yapmaması koşuluna bağlıdır. Ockham, temsilin birlik açıklamasını reddederek ve delegelerin yalnızca gerçek bireyleri ve birey gruplarını temsil edebileceğinde ısrar ederek, temsilcinin temsil ettiği topluluk karşısındaki asimilasyonunu önler. Temsilci ve seçmenler arasındaki bu ayrım, temsilcinin seçmene karşı olan izlenebilirliği (accountability) ve duyarlılığı kuramının gelişimi için yolu açar.”²²²

Görülebileceği üzere, Ockhamlı William’ın bu minvaldeki görüşlerini, temsil mefhumunun evrimine yönelik bir katkı olarak değerlendirmek mümkündür.

Birch’e göre ise “... temsilî kurumların Ortaçağ Avrupası’ndaki gerçek gelişimi, vatandaşların siyasî etkisini artırmayı amaçlayan herhangi bir hareketten değil, kralların mali ve idari ihtiyaçlarından doğmuştur.”²²³ Birch’e göre ortaçağ temsili, temsilî hükümet (dolayısıyla da siyasî temsil) tarihinin ilk safhasıdır. Ona göre bu safha,

“... çeşitli Avrupa krallıklarında, toplumdaki önemli sınıfların veya toplulukların temsilcilerinin kral tarafından önerilen kanunlara, bilhassa da vergi kanunlarına onay vermek üzere davet edildikleri onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda başlamıştır.”²²⁴

²²² Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, a.g.m., s.y.

²²³ Birch, a.g.e., s.24.

²²⁴ Birch, a.g.e., s.24.

Birch'ün de belirttiği üzere, “tutarlı olarak nitelendirilebilecek siyasî temsil kuramları, İngiltere’de parlamenter kurumların gelişiminden çok sonraki bir döneme... kadar ortaya”²²⁵ çıkmaz. Birch, temsilî kurumların tarihini düzgün bir şekilde izlemek için İngiltere tarihine bakmanın gerektiğine inanır. Birch'ün bu fikrine katılmak mümkündür, “çünkü parlamenter meclis ortaçağdan günümüze sürekli bir tarihe ancak İngiltere’de sahip olmuştur.”²²⁶

İngiltere’de, “1215 tarihli Magna Carta çoğu zaman, temsilî hükümete uzanan yolda ilk önemli köşe taşı olarak kabul edilir.”²²⁷ Bu,

“*charter (tüzük)* kral ile kralın baronları arasında bir anlaşmaydı ve bu ikinci grup, İngiltere’de hiçbir zaman ayrıcalık verilmemiş olan tek gruptur... Bu bağlamda tüzüğün önemi, kralın şövalye vergisi olarak bilinen bir vergiyi dayatma gücünü, tüm lordların çağrıldığı imparatorluk ortak konseyinin onayı olmaksızın kullanmamayı kabul etmiş olmasıdır. Sonraki bir buçuk yüzyıllık zaman dilimi içerisinde, İngiliz kralları, önceden sahip oldukları diğer keyfi vergilendirme güçlerini... de teslim ettiler, böylece daha sonraki krallar, vergileri ancak konseyin (sonrasında parlamentonun) onayıyla getirebiliyorlardı.”²²⁸

Vieira ve Runciman'ın belirttiğine göre ise, “siyasî otoritenin halk onayına dayalı olması gerektiğini savunmak amacıyla tüzel kişi kuramıyla alternatif bir temsil anlayışı arasında bağlantı kuran”²²⁹ düşünür, Padualı Marsilius(1275-1343) olmuştur.

Birch'ün belirttiğine göre, ondördüncü yüzyılda Padualı Marsilius, “laik otoritelerin kendilerini Kilise’nin etkisinden kurtarmasının gerekliliğini açıklamak”²³⁰ üzere bir kuram geliştirmiştir.

“Marsilius’a göre, tüm meşru yönetim halkın nihai yetkisine dayanıyordu – *universitas civium* diye adlandırdığı özgür yurttaşlardan oluşan bütün bir tüzel

²²⁵ Birch, **a.g.e.**, s.22.

²²⁶ Birch, **a.g.e.**, s.26.

²²⁷ Birch, **a.g.e.**, s.26.

²²⁸ Birch, **a.g.e.**, s.26.

²²⁹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.11.

²³⁰ Birch, **a.g.e.**, s.24.

kişi (Marsilius 2005). Tüzel kişi sıfatındaki halkı, 'kanun koyucu insan' olarak tarif ediyordu ve yasaları bağlayıcı yapanın bu varlığın onayı olduğunu iddia ediyordu. Halkın onaylarını nasıl ifade etmesi gerektiği sorusu üzerine Marsilius, vatandaş yapısının tüzel iradesinin, vatandaşların en bilge ve en ağırlık sahibi bölümün, yani vatandaşların en iyilerinin iradesi tarafından temsil edilebileceği şeklindeki tanıdık fikre dönüyordu. Aynı şekilde, bu seçkin grup kendisi arasında fikir ayrılığına düşerse, temsili yapının kendisinin, daha çok sayıya sahip olan ve daha akıllı olan bölümü tarafından temsil edilebileceğini savunuyordu... Ama Marsilius, fazladan bir temsil anlayışını, yalnızca cisimleşmenin ötesine geçen ve bir delegasyon fikrine doğru giden bir temsil anlayışını takdim ederek, bu zorluğun hakından gelmiştir. Halkın seçilmiş sulh yargıçları, diye tartışır, 'tüm vatandaş yapısının ve onların otoritesinin temsilcileri' (*vicem et auctoritatem universitatis civium repraesentantes*) olarak hareket etmek durumundadır (Marsilius 2005:8). Dahası, seçilmeleri becerilerine dayanıyordu ve bunun nihai yargıcı da halktı.

Marsilius'un açıklamasına göre, halk bu şekilde temsil edilebilirdi çünkü kendi içlerinde, kendilerine ait bir tüzel kimliğe sahip olan bir kişiydiler.”²³¹

Payaslıoğlu'nun belirttiği üzere de Marsilius'a göre “Hristiyan toplumu... tüzel kişiliğe sahip sayılabilir... Şayet tüzel kişiliğe sahipse... işleri (de) tevkil yoluyla ve bir heyet tarafından”²³² görülebilirdi. Payaslıoğlu'nun belirttiği gibi “Hristiyan cemaatinin işleri, kendi başına buyruk bir papa tarafından değil, cemaati temsil eden bir heyet tarafından yerine getirilebilirdi.”²³³

Payaslıoğlu'nun belirttiği üzere, yine de daha sonra üzerinde detaylıca durulacak olan “modern temsil fikrinin ilk izlerine dinî konsil teorisinde rastlamak mümkündür. Çünkü ilk olarak kilise için düşünülen bu teori, daha sonra devlet işlerine de teşmil”²³⁴ edilecek ve böylece “siyasî bir yapının tüzel kişiliğe sahip bir olgu olduğu fikri”²³⁵, yayılmaya başlayacaktır. Payaslıoğlu'na

²³¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.11, 12.

²³² Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²³³ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²³⁴ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²³⁵ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

göre ortaçağda, sadece kilise ile sınırlı bir şekilde düşünülen temsil fikri, yine ortaçağda siyasî alanda da düşünölmeye başlanacaktır.²³⁶

Diğer taraftan, Vieira ve Runciman'ın da belirttiğı üzere, söz konusu “dinî konsey hareketinin yükselişiiyle onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda tüm Avrupa'da diğer temsilî kurumların ortaya çıkışı arasında paralellikler vardır.”²³⁷ Vieira ve Runciman'a göre bu paralelliğın en önemli nedeni Roma hukukundan devşirilen iki temel ilke olan “*plena potestas*”²³⁸ ve “*quod omnes tangit*”²³⁹ gibi kavramların kilise hukukçuları kadar diğer hukukçular üzerinde de etkili olmuş olmasıdır. Ancak,

“Temsili meclislerin öncelikli rolü, onaya aracılık etmek değil, merkezde alınan kararların güvenilir bir şekilde bölgelere aktarılabilmesini sağlayarak, güvence altına almaktır. Bu durumda, ortaçağ parlamentoları halkın krala karşı temsil edilmesinden çok kralın halka karşı temsil edilmesiyle ilgiliydi. Yani Hükümdarın mesajına açıklık kazandırması için güvenilir araçlar sağlıyordu.”²⁴⁰

Payaslıoğlu'nun belirttiğı üzere, ortaçağda “kilisenin kendi sorunlarının çözümü için düşündüğü bu fikrin (konsil teorisinin) ilk defa siyasî alana yayılmasını sağlayan kişi.... (ise) Kusalı Nikola'dır.”²⁴¹ Payaslıoğlu'na göre, “temsil fikri üzerine kurulu bir parlamento fikrini ilk defa ortaya atan”²⁴² da Kusalı Nikola olmuştur. Kusalı Nikola'yı etkileyen ise daha “temsil fikrinin gelişmediğı bir dönemde İngiltere'de bugünkü Avam Kamarası'nın ilkel bir

²³⁶ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²³⁷ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.15.

²³⁸ Bu kavrama göre, “tüzel bir kişiliğe sahip bir yapı, eylemleriyle üyelerini bağlama yönünde tam güce sahip olan bir hukuk danışmanı (proctor) tarafından temsil edilmeye rıza gösterebilir.” Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.15.

²³⁹ Bu kavrama göre, “bütünün çıkarlarına ve haklarına dokunan şey, seçmenlerinin adına hareket etme yönünde tam yetki taşıyan atanmış temsilciler yoluyla herkes tarafından onaylanmalıdır.” Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.15.

²⁴⁰ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.15.

²⁴¹ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²⁴² Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

şeklinin oluşmaya başlamış olması"dır.²⁴³ Bu süreçte bir noktanın da altı çizilmelidir. Birch'e göre,

"... müzakere gücünden yoksun olan parlamento öncesi mahkemeler, konseyler ya da meclisler ile bu yapıların belli bir müzakere gücü elde ederek ve yönetim sürecinin yerleşik bir parçası olarak kabul edilmeye başlamalarıyla ortaya çıkan parlamenter kurumlar arasında ayırım yapmak gerekmektedir."²⁴⁴

Bu açıdan bilhassa İngiltere'de, "toplantının amacına ve toplantıya çağrılan insanların sayısına göre, yeni türden parlamenter meclisler ile eski türden konseyler arasında önemli bir geçiş dönemi"²⁴⁵ vardır. Nitekim Birch'ün belirttiği üzere, "İngiliz Parlamentosu aşamalı bir şekilde ortaya çıkmıştır ve ilk gelişimi, temsil kuramlarından pek de etkilenmemiştir."²⁴⁶ Yine Birch'ün aktardığına göre, Fransa'da, "Fransız sınıflarının (estates) parlamento özelliklerini kazanması, 1355'ten 1357'e kadar iki yıl boyunca süren toplantılara kadar gerçekleşmemiştir."²⁴⁷ Vieira ve Runciman'ın belirttiğine göre ise ortaçağ parlamentosu, "bir bütün olarak ulus adına konuşabilen tek bir temsilî yapı olmaktan"²⁴⁸ hâlâ uzaktır.

Temsilî kurumlar, Birch'ün de belirttiği üzere, diğer Avrupa krallıklarında da ondördüncü yüzyılın sonu itibarıyla, yönetimlerin birer parçası haline gelmiştir. Ancak Birch'e göre bu gelişmeler demokratik nitelikte olmamakla beraber, "modern dünyanın temsilî kurumları"²⁴⁹, bu primitif kurumlar arasından çıkacaktır.

Diğer taraftan, Payaslıoğlu'nun da belirttiği üzere ortaçağ fikirleri bu minvalde gelişirken onaltıncı yüzyıla gelindiğinde "Avrupa'da da modern devletler yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır."²⁵⁰ Yine Payaslıoğlu'nun

²⁴³ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.6.

²⁴⁴ Birch, **a.g.e.**, s.25.

²⁴⁵ Birch, **a.g.e.**, s.25.

²⁴⁶ Birch, **a.g.e.**, s.27.

²⁴⁷ Birch, **a.g.e.**, s.25.

²⁴⁸ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.17.

²⁴⁹ Birch, **a.g.e.**, s.29.

²⁵⁰ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.9.

altını çizdiği gibi, krallar, merkezî iktidarlarını artırmanın yollarını aramaya başlamışlardır. Bu ise aslında siyasî temsil fikri ve felsefesiyle ters bir durumu da beraberinde getiriyordu, çünkü krallar, kilisenin nüfuzunu kırmak için destek verdikleri temsilî uygulamalara (konsil teorisi, kilise meclisi vb.) ihtiyaç duymaz hale geldiler. Bu durum ise ortaçağdan itibaren bir gelişme gösteren siyasî temsil fikrinin, modern dönemde evrimini sekteye uğratacaktır.²⁵¹

Mesela Vieira ve Runciman, mutlak monarşiler döneminde temsilî yapıların durumuyla ilgili olarak Fransa'daki "Genel Meclis'in 1614 yılından itibaren 1789 yılına kadar hiç toplanamamış"²⁵² olmasını, yine İngiltere'de parlamentonun 1629'dan 1640 yılına kadar toplanamadığını örnek verirler.²⁵³ Bununla birlikte, temsil ve buna bağlı olarak da parlamento fikri tamamen yok olmamıştır.²⁵⁴ Böylece Avrupa'da ortaçağ boyunca temelleri atılan temsil teorisi sekteye uğrasa da evrimini sürdürmeye devam edecektir.

Öyle ki, Payaslıoğlu'nun belirttiği üzere, Hobbes'ta olduğu gibi kralların hoşuna gidecek düşüncelere sahip teorisyenler var olduğu gibi karşıt düşünceler de oluşmaya başlayacaktır. Örneğin İngiltere'de burjuvazi²⁵⁵ kendi düşüncesini oluşturacak ve Hobbes'un söylediklerinin karşısına, bu sefer de "Sidney, Milton ve Locke gibi"²⁵⁶ temsil teorisine yeni boyutlar getiren düşünürleri çıkaracaktır. Bunlardan başka düşünürler de siyasî temsil kavramının gelişmesine yeni boyutlar kazandırmaya devam etmiştir. Montesquieu bu düşünürlerden birisidir. Yine Rousseau kanun koyucu anlamda temsili reddetse de yürütme işini, bir irade meselesi değil de bir görev olarak gördüğü için kabul eder. Bunlardan başka Burke ve Sieyès, temsilin gelişmesinde önemli düşünceler dile getirmişlerdir.²⁵⁷

²⁵¹ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.9.

²⁵² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.20.

²⁵³ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.20.

²⁵⁴ Bkz. Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.9.

²⁵⁵ Detaylı bilgi için bkz. Regine Pernoud, **Burjuvazi**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.

²⁵⁶ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.10.

²⁵⁷ Payaslıoğlu, **a.g.e.**, s.10 vd.

Keane'nin belirttiği üzere, demokrasinin, temsilî demokrasi olarak tanınması, tanımlanması, algılanması, düşünülmesi veya tarif edilmesi görece yenidir. Görece yenidir; çünkü Antik Yunan'ın *demokratia* pratiği, başlangıç olmak üzere demokrasinin tarihî uğraklarda aldığı biçimler, geçirdiği evrim; demokrasiye sürekli yeni nitelikler, yeni içerikler ve yeni biçimler yüklemiştir. Bununla birlikte temsilî demokrasi teriminin, onsekizinci yüzyılın sonuna doğru kullanılmaya başlandığı söylenebilmektedir²⁵⁸,

“Temsilî demokrasiden’ ilk kimin bahsettiğini hiç kimse bilmemektedir. Oksimoron, Anglo Fransız Amerikan ebeveynlikten doğmuş gibi görünmektedir. Bu konuda çığır açan siyasî yazar, Bordeaux aristokrasisinin nacizane varlıklı bir üyesi ve Bordeaux Parlamento’sunun başkan yardımcısı olarak parlamenter deneyim sahibi olan onsekizinci yüzyıldaki bir Fransız’dı. İsmi, Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu’ydu (1689-1755). Seminer kitabı Yasaların Ruhu (L’Esprit des lois [1748]), olağandışı bir şekilde... aynı anda, cumhuriyetçi hükümetten ve demokrasiden, Roma’dan ve Atina’dan bahsediyordu.”²⁵⁹

Yine Keane’in aktardığına göre, “XV. Louis’nin yönetiminde dışişleri bakanlığı yapmış bir Fransız ileri geleni olan Marquis D’Argenson (1694-1757), ... belki de ... temsilin işaret ettiği şekliyle demokrasinin yeni anlamını açıklığa kavuşturan ilk kişidir.”²⁶⁰

“D’Argenson, bunu ‘sahte’ ve ‘gerçek’ demokrasi arasında ayrıma giderek yapmıştır. ‘Sahte demokrasi,’ demiştir, ‘kısa bir süre içerisinde çöküp anarşizme döner. Bu, halk yığınının yönetimidir; burada ayaklanma halindeki bir halk küstah bir şekilde yasaları ve mantığı hor görür. Gaddar despotizmi, hareketlerinin şiddetinde ve müzakerelerinin belirsizliğinde açık durumdadır. Gerçek demokraside, kişi seçimler vasıtasıyla yetkilendirilen görevliler vasıtasıyla hareket eder; halk tarafından seçilen bu kişilerin görevi ve böyle görevlilerin taşıdığı yetki, kamusal gücü oluşturur.”²⁶¹

²⁵⁸ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.2-3.

²⁵⁹ Keane, **a.g.m.**, s.3.

²⁶⁰ Keane, **a.g.m.**, s.3.

²⁶¹ Keane, **a.g.m.**, s.3 ve 4.

Keane'in belirttiği üzere, demokrasi ve temsil birlikteliği üzerine düşünenlerin sayısı zamanla yaygınlaşmaya başlayacaktır; örneğin Atlantiğin diğer yakasından ve demokrasi sözcüğüne mesafeli olan James Madison bile "hükümetin geri kalanlar tarafından seçilen az sayıdaki vatandaşa devredilmesi"²⁶² şeklindeki görüşe pozitif yaklaşmıştır. Yine Alexander Hamilton (1756-1804), Keane'e göre, "temsil ve demokrasi sözcüklerini bir araya getiren ve hatta bir noktada, yeni 'temsili demokrasi' ifadesini, söylediği şeyin ne olduğunu bilmeksizin kullanan ilk Amerikalı"²⁶³ olmuştur,

"...Böyle yönetimler... 'seçim hakkının güvence altına alındığı ve düzenlendiği ve yasama meclisinin, idarenin ve hukukî otoritelerin gücünün, ismen değil gerçekten halk tarafından seçilen seçkin kişilere verildiği temsili demokrasi' biçimini alırlarsa 'mutlu, düzenli ve istikrarlı olabilirler.'"²⁶⁴

Zamanla, seçmenler olarak düşünölmeye başlanan halk (vatandaşlar) "adına kararlar alarak onları temsil edecek olan diğerlerini seçmekte özgür olduğu bir yönetim tipi anlamına gelen demokrasi"²⁶⁵ hakkında düşönen bir diğer isim de "1787 Anayasası'nın hazırlanmasına da yardımcı olan Presbiteryen bir avukat, İskoç James Wilson'dır (1742-1789)."²⁶⁶

"Amerikan cumhuriyetinin yeni feodal anayasasının genellikle iyi yöne sahip olduğunu belirtmiştir: 'insanların ortak bir şekilde hareket etmelerinin imkânsız olmasından dolayı' temsilin zorunlu hale geldiğini ve bunun sonucu olarak da yeni cumhuriyetin 'yalnızca demokratik' olduğunu, çünkü 'temsil ile halktan elde edilen her türden yetkinin ve demokratik ilkenin, yönetimin her kısmına taşındığını' kabul etmiştir."²⁶⁷

²⁶² Aktaran Keane, **a.g.m.**, s.4.

²⁶³ Keane, **a.g.m.**, s.4.

²⁶⁴ Aktaran Keane, **a.g.m.**, s.4.

²⁶⁵ Keane, **a.g.m.**, s.5.

²⁶⁶ Akataran Keane, **a.g.m.**, s.4.

²⁶⁷ Keane, **a.g.m.**, s.4.

Keane'in aktardığına göre, onsekizinci yüzyılın bir diğer yazarı İngiliz Thomas Paine (1737-1809) de temsil ve demokrasi hakkındaki düşüncelerini geometrik bir analogi etrafında toplamıştır.²⁶⁸

“‘Bir ulus’... insani bir yapı tarafından temsil edilmesi gereken bir yapı değil, bir çember içinde yer alan, ortak bir merkeze sahip olan ... bir yapı gibidir: ve bu merkez, temsil tarafından oluşturulur.”²⁶⁹

“Bu daha ziyade, farklı çıkarların ve görüşlerin halka açık bir şekilde söylenmelerini ve erdemin kılavuzluk ettiği liderlik vasıtasıyla ele alınmalarını ve çözümlerini teşvik eden bir yönetim biçimiydi. Temsilî hükümet, vatandaşları gücün emanet edildiği liderlerin tasallutundan kurtarmanın bir yolu olarak övülüyordu; geçici olarak ‘görevde’ olan seçilmiş temsilci, seçilmemiş imparatorlarda ve zorbalarda kişileştirilmiş olan gücün pozitif bir alternatifi olarak görülüyordu. Temsilî hükümet, zayıf siyasî performansın sorumluluğunu bölüştürmenin etkin ve yeni bir yöntemi - erdemin ve tevazuun kılavuzluk ettiği liderlik dönüşümünü teşvik etmenin yeni bir yolu - olarak alkışlanıyordu. Yeni bir mütevazı yönetim biçimi olarak, görüş ayrılığındaki siyasî azınlıklar için yer yaratmanın ve güç rekabetini dengelemenin bir yolu olarak düşünülüyordu. Bu rekabet, seçilmiş temsilcilerin, kendilerini yerlerinden etme gücüne sahip diğer temsilci adaylarının varlığında, kendi siyasî becerilerini ve liderlik yeteneklerini sınamalarını sağlıyordu. Başarısız olurlarsa, görevlerinden alınırlar. Dolayısıyla liderlerin dönüşümü, güç rekabeti vasıtasıyla yetki kullanımını barışçıl bir şekilde denetlemenin bir yoluydu... Paine aynı zamanda yeni bir yönetim biçiminin daha pragmatik bir gerekçelendirmesini sunmuştur. Bu yalnızca, basit bir gerçeğin pratik ifadesi olarak görülüyordu: tüm insanların, hevesli olsalar bile yönetim işinde sürekli olarak yer almalarının elverişli olmadığı gerçeği. Bu gerçeklik göz önünde bulundurulduğunda, halkın yönetim işini, düzenli seçimlerde seçilen temsilcilere devretmesi gerektiği argümanı ortaya çıkmıştır. Bu temsilcilerin işi, halkın parasının tüketimini denetlemektir. Temsilciler, kendi seçmenleri adına, hükümete ve hükümet bürokrasisine karşı temsil işini gerçekleştirirler. Temsilciler meseleler üzerine tartışır ve yasalar yaparlar. Kimin yöneteceğine ve nasıl yöneteceğine - halk adına - karar verirler...”²⁷⁰

²⁶⁸ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.5.

²⁶⁹ Aktaran Keane, **a.g.m.**, s.5.

²⁷⁰ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.5-6.

Keane'in yazdıklarına göre demokrasinin değişim yönü, tarihi uğraklarda aldığı biçimlere göre, "temsili" nitelik kazanmasına doğru bir değişim olmuştur. Bu evrimin başlangıcı ise Avrupalı ülkelerin yönetimlerinin değişimi ve dönüşümü süreci olmuştur. Yine bu değişim, beraberinde birbirinden farklı, birçok temsili demokrasi biçimini getirmiştir.²⁷¹

"...'Basit Demokrasi, eskilerin ortak koridorundan fazlası değildi. Bu demokrasiler, nüfus arttıkça ve bölge genişledikçe, basit demokratik biçim, hantal ve elverişsiz hale gelmiştir'... Temsili, demokrasiye yerleştirerek, tüm çıkarları ve bölgenin ve nüfusun her yanını kucaklayabilen ve birleştirebilen bir yönetim sistemine ulaşırız."²⁷²

"Temsili demokrasi kesinlikle gücü adlandırmanın ve idare etmenin yeni bir yolu olarak... alışılmadık bir siyasî sistem türüydü... adayların yasama meclisine dönemsel olarak seçilmesi, siyasî makamların sınırlı süreyle elde tutulması, gizli oy, rekabete dayalı seçim sistemi, yarışan siyasî partiler; halka açık bir şekilde toplanma hakkı ve basın hakkı gibi prosedürleri güvence altına alan yazılı anayasalarla, bağımsız adli sistemlerle ve yasalarla tanımlanan bütün bir yaşama biçimiydi."²⁷³

Bu yaşam biçimi aslında despotik yönetimlere karşı halk adına verilen mücadelelerden doğmuştur. Ancak yoksullar, kadınlar ve işçiler gibi zengin ve güçlü olmayan toplum kesimlerinin oy hakkını kazanmaları kolay olmamıştır. Bu açıdan insanların seçme hakkı, yirminci yüzyılın ortalarına kadar evrensel bir yetki olarak görülmemiştir.²⁷⁴

Keane'in belirttiği üzere, "monarşilerin ve imparatorlukların egemen olduğu 1900'lü yıllarda, rekabetçi çok partili seçimlere dayalı ve genel oy hakkı standardına göre temsili demokrasi olarak değerlendirilebilecek hiçbir"²⁷⁵ devlet mevcut değildir. Bu na göre, 1950 yılı itibarıyla dünyada 22 demokrasi vardır (dünya nüfunun yüzde otuzbiri). Yine yüzyılın sonunda 192

²⁷¹ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.7.

²⁷² Aktaran Keane, **a.g.m.**, s.6.

²⁷³ Keane, **a.g.m.**, s.7.

²⁷⁴ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.8-9.

²⁷⁵ Bkz. Keane, "Democracy A Short History", **a.g.m.**, s.6.

ülke arasından 119 tanesi demokratik denilebilecek durumdadır (dünya düfusunun yaklaşık yüzde ellisekizi).²⁷⁶ Keane’e göre, kendisinin “karmaşık demokrasi çağı” olarak adlandırdığı yirminci yüzyılın ortasından itibaren dünyada, “meclis tabanlı ve temsili mekanizmalar, yetki kullanımını halka açık bir şekilde izlemenin ve denetlemenin yeni yollarıyla”²⁷⁷ birleşmiştir.

“Meclis tabanlı, temsili ve diğer demokratik prosedürlerin yeni kombinasyonları, bu devletlerin altında ve ötesinde yayılmaya başlamaktadır. Forumlar, zirveler, azınlık parlamentoları, hukuki değerlendirmeler ve vatandaş jürileri, bazı örneklerdir.”²⁷⁸

Temsil kavramının gelişimini ele alan bu bölümde, son olarak Habermas’ın da görüşlerine yer vermekte fayda vardır. Habermas, **Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü**²⁷⁹ adlı eserinde “simgesel” (sembolik) bir temsilîyetin doğuşundan ve (bir devlet - kamusal alan ayırımından hareketle de) gelişiminden²⁸⁰ bahsetmektedir. Bu temsilîyet yaklaşımı, ortaçağ ile sınırlı bir yaklaşımdır. Zirâ kaynağını ortaçağ kral saraylarından almaktadır. Bu yaklaşıma göre saray, devleti temsil etmektedir. Bununla beraber, Habermas’ın temsile yönelik görüşleri, kavramın gelişimini görebilmek için oldukça gereklidir. Bu açıdan kamusal alanın oluşumu son derece önem arz etmektedir. Nitekim, siyasî temsilin gelişimi, burjuva kamusal alanının (ya da diğer bir deyişle ve kendi ifadesiyle, sivil toplumun) genişlemesi veya daralmasıyla yakından ilgilidir. Dolayısıyla Habermasçı bir temsilîyetin gelişim yönü, devlete ait alanın daralması ve buna koşut bir şekilde sivil alanın genişlemesiyle aynı istikamettir. Ortaçağa göre bugün temsilin anlamı değişmiş ve temsile daha çok ihtiyaç duyulur hale gelinmiştir. Bu açıdan da

²⁷⁶ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.6-7.

²⁷⁷ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.7.

²⁷⁸ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.7-8.

²⁷⁹ Bkz. Jürgen Habermas, **Kamusallığın Yapısal Dönüşümü**, çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

²⁸⁰ Böyle bir çıkarsama, Habermas’ın kamusalılığı dönüştüren dinamikleri tespit ederken, bu dinamiklerin aynı zamanda “temsilîyet” ilişkilerini (Pitkin’in ifadesi ile) saray temsiline (simgesel temsilden), “gerçek (substantive) temsil”e doğru evirdiği bir süreç olarak tespit etmemizden kaynaklanmaktadır.

denilebilir ki, siyasî temsil, bugün (sadece simgesel değildir), simgesel (sembolik) boyutundan daha fazla işlevsel ve vazgeçilmez bir hal almıştır.

“Saraylı şövalye temsilîyetinin kamusalılığı, en son ve saf biçimine, 15. yüzyılda Fransa ve Burgonya saraylarında bürünür...Temsilî kamu, Kuzey İtalya'nın erken-kapitalist şehirli soylu kültüründen hareketle, önce Floransa'da, sonra Paris ve Londra'da yeniden biçimlenir.”²⁸¹

Çünkü devlete ait olan alanın daralması, liberal bir toplumda sivil toplumun genişlemesiyle beraber yürüyen süreçleri; yani sivil toplumun temsil edilmesi gereken (yönetim ve karar alma alanlarında var edilmesi gereken) süreçlerini vazgeçilmez kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bugün ihtiyaç duyulan temsil biçimi elbette ki, sadece, kamunun yapısal olarak dönüşümünden önce görülen temsil biçimi olmayacaktır. Nitekim yapısal olarak değişen yeni kamuya tekâbül eden temsil biçimi (sistemi) de modern dönemlerin gerekli kıldığı, “yeni” temsil biçimleri olmak durumundadır. Bunun tersi ise zaten anakronizm olacaktır. Habermas'ın kamusalılığın yapısal dönüşümü olarak belirlediği temel tezi, her ne kadar burjuva kamusal alanının dönüşümü olsa da aslında bu dönüşüm, kamusal alanıyla, özel alanıyla, basınıyla, bürokrasisiyle, idaresiyle (ve bu açıdan aslında holistik bir şekilde) bütün bir toplumsal dönüşümdür denilebilir. Şöyleki, kamusal alan (veya kapital ekonomiye dayalı sivil bir toplum) oluşurken, aynı zamanda devletsel olan da dönüşerek (ama en çok da mali açıdan dönüşerek; çünkü Habermas, modern devlet, mali devlettir, diyor: “Modern devlet her şeyden önce bir vergi devletidir; mali idare de onun genel idaresinin çekirdeğidir...”²⁸²) bu alanın karşısında konumlanmıştır;

“Ortaçağ'ın türdeş ve temsile dayanan kamusal alan tekeli böylece ortadan kalkıyor, giderek devletle özdeşleşen kamusal alan karşısında bir de özel alan (sivil toplum) ortaya çıkıyordu.”²⁸³

²⁸¹ Habermas, **a.g.e.**, s.67-68.

²⁸² Habermas, **a.g.e.**, s.79.

²⁸³ Taner Timur, **Habermas'ı Okumak**, İstanbul, Yordam Kitap, 2008, s.41.

“Saray aristokrasisinin sergileyici temsilinin dar çemberini kıran burjuva kültürü, herkesin kendi fikrini ve zevkini serbestçe oluşturabileceği özerk bir alan yaratmıştı.”²⁸⁴

“Devletin karşısına dikilen toplum bir yandan kamu erkinden özel alanı koparıırken, diğer yandan hayatın yeniden üretimini özel ev bütçelerinin sınırlarının ötesine taşıyıp kamusal çıkar alanına giren bir mesele haline getirdiği için; idareyle kesintisiz temasın gerçekleştiği bölge, akıl yürüten kamusal topluluğun eleştirisine konu olma anlamında da ‘kritik’ bir duruma gelmiştir. Kamusal topluluk bu meydan okumaya, yönetimin toplumu özgül anlamda kamusal bir olay haline getirirken yararlandığı aygıtı başka bir işlev doğrultusunda dönüştürmesi ölçüsünde karşılık verebilecektir...”²⁸⁵

Bu karşı konumlanışın, ekonomik ve ticari ilişkilerden devletin mali yapısına, basına, idareye kadar, diğer dimakleri de bir dönüşüme zorlayacağı açıktır.

“Bu süreç içinde, o zamandan bu yana ‘ulus’ diye adlandırılan şey, yani bürokratik kurumlarıyla ve giderek artan malî ihtiyaçlarıyla merkantilist politikayı hızlandıracak olan modern devlet de inşa ediliyordu. Ne prens ile finansör arasındaki özel borç sözleşmeleri, ne de kamu borçlanmaları sermaye ihtiyacının karşılamasına yetiyordu artık; çare ancak etkili bir vergi sistemiydi. Modern devlet her şeyden önce bir vergi devletidir; malî idare de onun genel idaresinin çekirdeğidir... Zümresel otoritelerin hükümdar otoritesine tabi kılınmasıyla bağlantılı olarak, temsilî kamunun öneminin azalması, bir başka alana, modern anlamdaki kamusalığa yer açıyordu: bu, kamu erkinin alanıydı. Bu alan, *daimi* yönetim ve *yerleşik* orduda nesnelleşiyordu. Mal ve haber dolaşımındaki (borsa, basın) ilişkilerin sürekliliği, bundan böyle kesintisiz bir devlet etkinliğini gerekli kılıyordu. Kamu erki, ona tabi olan ve kendilerini öncelikle kamu erkiyle olumsuz bir ilişki çerçevesinde tanımlayanların karşısında duran erişilebilir, elle tutulabilir bir varlık olarak pekişti. Bu şahıslar, resmî bir göreve sahip olmadıkları için kamu erkinin dışında kalan özel şahıslardı...”²⁸⁶

²⁸⁴ Timur, **a.g.e.**, s.49.

²⁸⁵ Habermas, **a.g.e.**, s.88.

²⁸⁶ Habermas, **a.g.e.**, s.79-80.

Bu noktada, bu süreci başka bir açıdan okumak da mümkün hale gelmektedir. Şöyle ki, Habermas'ın ortaçağ ve Roma Hukuku pratiklerine dayandırdığı (Pitkin'in kavramsallaştırmasıyla "simgesel") "saraya dayanan" temsilî kamu, bu dönüşüm sürecinde daralma eğilimindedir.

"Zümreler bakımından ise egemenliğe yönelik unsurlar kamu erkini içeren organlara, parlamentoya (bir bölümü ise yargı organlarına) dönüşürler; şehirlerdeki korporasyonlar ve belirli kırsal - zümresel farklılaşmalarla ayrılmaya başlamış oldukları ölçüde mesleki zümreler de, özel özerkliğin esas alanı olarak devletin karşısında yer alacak olan 'burjuva toplumu'nun alanına dönüşürler."²⁸⁷

Bu nokta da denilebilir ki, kamuoyunun ortaya çıkışı, modern temsilin de başlangıcına işaret etmiştir;

"Hükümetin açıklamalarının gittiği adres, 'umum'du, yani ilke olarak tebaanın tümü. Fakat genellikle açıklamalar bu yoldan 'sıradan adam'a değil, en nihayet 'tahsilli zümrelere' ulaşıyordu. Modern devlet aygıtıyla birlikte, 'halk' içinde merkezî bir konuma sahip olan yeni bir 'burjuva' tabakası ortaya çıkmıştı. Bu tabakanın çekirdeğini, hükümdarlık idaresinin memurları ve en azından Roma hukukundan iktibas edilmiş hukuk tekniğinin, toplumsal ilişkileri rasyonelleştirme aygıtı olarak kullanıldığı Kıta Avrupa'sında öncelikle hukukçular teşkil ediyordu. Bunlara hekimler, papazlar, subaylar, profesörler ve hiyerarşisi öğretmenden ve kâtipten başlayarak 'halk'a kadar uzanan 'tahsilliler' eklenebilir... Bu 'burjuva' tabakası, kendisini başlangıçtan itibaren okuma topluluğu olarak ortaya koyan kamusal topluluğun esas taşıyıcısıdır. Bu tabaka artık, İtalyan Rönesans saraylarındaki aristokrat kültürünün şehirli büyük tacirleri ve memurları gibi, sona ermekte olan barok aristokrat kültürüne bir bütün olarak eklenemez. Burjuva toplumunun yeni alanında bu tabakanın sahip olduğu hakim konum, daha çok, tipik ususal görünüşleriyle ilerde meşgul olacağımız bir 'şehir'-saray' gerilimine yolaçar. Hükümet, merkantilist politikadan dolayı hem birinci derecede zarar görüp *hem de* itibar kazanan bu tabakada, kamu erkinin karşısındaki soyut güç olarak, yani oluşmakta olan *kamusal topluluğun burjuva kamu oyu* olarak kendisinin bilincine varmasına yol açan bir yankı yaratır. Çünkü böylesi bir kamusalılık, burjuva toplumundaki özel alana yönelik kamusal çıkarın yalnızca hükümet

²⁸⁷ Habermas, *a.g.e.*, s.71-72.

tarafından fark edilmekle kalmayıp, artık tebaa tarafından da kendi çıkarı olarak gözönüne alınması ölçüsünde gelişebilecektir. Yaygın önyargının aksine, merkantilizm asla devlet işletmeciliğini himaye etmez; merkantilizmin işletme politikası daha çok, elbette bürokratik yollardan, kapitalistçe çalışan özel işletmelerin kurulup geliştirilmesini teşvik etmektir. Hükümetle tebanın ilişkisi böylece, kamusal düzenleme ve özel inisiyatif arasındaki garip çelişkinin etkisine girer. Böyle olunca, kamu erkinin sürekli idari tasarruflar yoluyla özel şahıslarla bağlantıda olduğu her alan sorunsal hale gelir...”²⁸⁸

Söz konusu süreç, modern ve dönüştürücü bir süreçtir. Dolayısıyla bu sürece paralel ilerleyen bir başka süreç (pekâlâ, söylenebilir ki), kamusal alanın (sivil toplumun) genişleme sürecidir. Bu ise daralan devlete ait alanlarda, temsili eskiye nazaran daha önemli hale getirecek ve bu açıdan da daha fazla temsil ihtiyacının ortaya çıkması sonucunu doğuracaktır. Çünkü Habermas’ın belirttiğine göre aile ekonomisine dayalı ticari ilişkilerin yerini, “pazar”a dayalı ilişkiler almıştır ki bu da tam olarak temsil ihtiyacı artan kamusal alanın genişlemesine tekabül etmektedir. “Böylece, ilk dönemdeki kapitalist dolaşım bağlamının bir unsuru olan mal dolaşımı ve aynı zamanda da üretim yapısı köklü bir dönüşüme uğruyordu...”²⁸⁹ Devlete ait olan alanın daralması ve kamusal alanın (burjuva kamusal alanının veya sivil toplum alanının) genişlemesi olarak devam eden bu süreçte, temsili kamu da bu değişim ve dönüşüm dinamiğine direnemeyecektir. Bu açıdan kamusal alanı “kuran” (Habermas’ın ifadesiye kamu erkinden koparan) ama devletsel alanda da var olmak isteyen liberal burjuva sivil toplumunun bu dinamiği (sinerjisi) temsiliyet pratiğinin de değişimine neden olacaktır ki, bu süreç, zamanımızı da kuşatan yeni temsil anlayışının başlangıcına işaret etmektedir: Başkalarının adına ve çıkarına hareket etmek anlamında “gerçek” siyasî temsil.

²⁸⁸ Bkz. Habermas, **a.g.e.**, s.86-87.

²⁸⁹ Habermas, **a.g.e.**, s.80.

“Bu temsilîyet kavramı, en yeni anayasa öğretisine kadar intikal etmiştir. Bu öğreتيye göre, temsilîyet ‘ancak kamu alanında cereyan edebilir... ‘özel mesele’ niteliği taşıyan bir temsilîyet olamaz.’”²⁹⁰

Bu sürece öncelikle parlamentolar (*parlamentarizm*), sonrasında siyasî partiler gibi kurumsal unsurlar eklemlenmiştir. Bugün de bu süreç devam etmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, her şeyde olduğu gibi temsil kavramı açısından da tarihsel evrim, şu anki temsil mülâhazalarını şekillendirmiştir. İlk temsil biçimi olan “simgesel temsilden (itibaren), temsil eden nesne ya da kişinin, temsil etme iddiasında olduğu şeyi simgelemesine izin veren ortak bir gelenek temeline göre temsil ettiği fikri doğmuş”²⁹¹ ve gelişmiştir. Bu siyasî anlamda temsilin ilk örneğidir.

“Kamusal-özel ayrımının oluşmadığı Ortaçağ’da iktidarlar “temsil” ilkesine dayanıyordu. Senyörün statüsü ne kamusal, ne de özel bir statüydü; “nötr” idi ve sadece temsilî nitelikteydi. Fakat bu temsil, modern çağdaki gibi başka bir şeyi (örneğin halkı veya bir yetkiyi) temsil etme şeklinde olmayıp, bizzat iktidarın somut biçimde kendi kendisini temsil etmesi idi. Bu bakımdan, böyle bir temsil olgusunu da iktidarın *halk için temsili* değil, *halk önünde temsili* olarak adlandırmak daha doğrudu.

Temsil, iktidarın taşıyıcısı tarafından temsili (sergilenmesi) olunca elbette ki bunda vücut ve vücuda bağlı somut veya simgesel özellikler (arma, imza, giyim-kuşam, saç şekli, davranış biçimleri, konuşma stili vb.) büyük bir önem kazanıyordu. Bu koşullarda, saray hayatına geçildikten sonra bile krallar, özel daire ya da odalara kapanarak gizli bir yaşam sürdüremiyorlardı. Aksine, onların yatmaları, kalkmaları, yemek yemeleri dahi *kamusal* (kamuya açık) nitelikteydi ve hiyerarşik bir düzen içinde, merasimle “sergileniyor”, yani seyrediliyordu. Yine de saray hayatı yeni bir süreci başlattı.”²⁹²

Yukarıda da belirtildiği üzere bir burjuva kamusal alanının oluşumundan hareket eden Habermas’a göre de “siyasî” temsilî ilişkilerin

²⁹⁰ Habermas, **a.g.e.**, s.65.

²⁹¹ <http://www.diss.fu-berlin.de...> **a.g.m.**, s.56

²⁹² Timur, **a.g.e.**, s.37-38

başlangıcı ortaçağa uzanır. Ortaçağda iktidarların temsil ilkesine dayandığını belirten Habermas’a göre kamusal alan olarak yapılanmış olan temsil sistemi de saraylarda tebarüz etmeye başlamıştır.²⁹³

“Kendi kendini (ve iktidarını) temsil sistemi, zirvesine (ve de dönüm noktasına) XVII. yüzyılda Fransa’da, Versailles Sarayı’nda, kamusal alanda taht gibi yükselen yatağıyla kendisini saray erkanının bakışlarına sunan XIV. Louis zamanında ulaştı. Fakat mutlak monarşilerin (Habermas’ın ayrıntısına girmediği) kuruluş süreci, temsili iktidarlara dönüştüren bir süreci de başlatmıştı. Artık kamusal alan olarak saray giderek herkese açık niteliğini kaybediyor, turnuva, tiyatro, dans gibi oyun ve etkinlikler saraya bitişik mekânlarda, parklarda gerçekleştirilmeye başlanıyordu. Ne var ki, paradoksal bir biçimde, bir yandan temsil sisteminin alanı daralırken öte yandan da temsil edilen iktidar, barok bayramlar ve merasimlerle çok daha yüce ve haşmetli gösterilmeye çalışılıyordu. Artık mutlak monarşiler döneminde temsil edilen ve yüceltilen, devletle özdeşleştirilen monarkın iktidarıydı. Saray aristokrasisi kendi asli iktidarını (feodal dayanağını) temsil etmekten çıkmış, krallığın temsiline yardımcı bir unsur haline dönüşmüştü. Böylece, XV. yüzyılda başlayıp XVIII. yüzyılın sonuna kadar devam eden bir süreç içinde, ‘devlet’i oluşturan bürokrasi ve ordunun kuruluşu ile ortaçağda kaybolmuş olan kamusal-özel ayrımı da yeniden doğmaya başladı. Krallık, senyörler ve kilise, feodalitenin çöküşü ile türdeş nitelikteki temsil niteliğini kaybetmişler, kapitalist ilişkilerin gelişmesiyle kamusal alan dışında özel bir alan oluşmaya başlamıştı.”²⁹⁴

Habermas’ın ortaçağa dayandırdığı siyasî temsil anlayışı, Pitkin’in “simgesel temsil” kategorisidir (ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır). Gerçekten de Habermas, ortaçağda siyasî temsilin nasıl husule geldiği ve ilk defa hangi anlamda görülmeye başladığını yerinde bir tespit ile aktarmaktadır.²⁹⁵

Ortaçağa özgü temsil düşüncesi ve pratikleri, zamanla evrilmiş ve modern anlamda temsil düşüncesine zemin hazırlamıştır. Parlamentoların, siyasî partilerin ve seçimlerin bu sürece dahil olması tedrici bir şekilde

²⁹³ Timur, **a.g.e.**, s.35 vd.

²⁹⁴ Timur, **a.g.e.**, s.39-40.

²⁹⁵ Bkz. Jürgen Habermas, **a.g.e.**, s.57-93.

gerçekleşmiştir. Nihayetinde, ondokuzuncu yüzyıldan itibaren temsil fikrinin artık kabul edildiği ve temsilî kurumların kurulmaya başlandığı görülecektir.²⁹⁶

²⁹⁶ Bkz. Payaslıoğlu, s.11-12.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMSİL FELSEFESİ VE KURAMLARI

2.1 TEMSİL FELSEFESİ

Genel hatlarıyla yukarıda ifade edilen ortaçağ temsil anlayışı, (yani bir onay mekanizması; bireylerin değil bütünün simgesel temsili; adına çıkarına hareket etmeyi içermemesi gibi özellikleriyle) mutlak monarşi karşısında belli bir süre gerilese de, onsekizinci yüzyıla kadar, varlığını koruyacak ve felsefî argümanlarla da desteklenmeye başlayacaktır.²⁹⁷

2.1.1 Thomas Hobbes

“Devletin amacı bireysel güvenlidir...

Bu güvenlik doğal hukukla sağlanamaz...

Birkaç kişi veya ailenin birleşmesiyle de sağlanamaz...

Tek bir karar verici tarafından yönetilmeyen bir çoğunlukla da sağlanamaz...”²⁹⁸

H. F. Pitkin’in de belirttiği üzere, Hobbes’un temsil fikri, **Leviathan**²⁹⁹ adlı eserinde ortaya konulmaktadır. Öyle ki temsil ile ilgili görüşlerine sarıh bir şekilde sadece kuramsal bir çalışma olan Leviathan’da rastlanılır. Bu eserde “Hobbes’un temsil analizi, bir kişi kavramından ‘gerçek’ ve ‘tüzel’ kişiler arasındaki ayrıma ve son olarak da bir temsilciyi tüzel türden bir kişi olarak

²⁹⁷ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, a.g.m. s.y.

²⁹⁸ Thomas Hobbes, **Leviathan**, Çev. Semih Lim, İstanbul, 10. baskı, YKY Yayınları, 2012, s.133-134

²⁹⁹ Thomas Hobbes, a.g.e.

sınıflandırmaya doğru seyreder.”³⁰⁰ Leviathan’ın ilgili bölümü şu ifadelerle başlamaktadır:

“Kişi nedir. *Bir kişi*, sözleri ve eylemleri ya kendisine ait olarak ya da, gerçekten veya uydurma yoluyla, bu söz veya eylemlerin kendisine atfedildiği bir başka kişinin veya başka herhangi bir şeyin sözlerini veya eylemlerini temsil ediyor olarak kabul edilendir... *Doğal kişi veya yapay* kişi; sözler ve eylemler kişinin kendisine ait ise, o bir doğal kişi olarak adlandırılır. Bir başkasının sözlerini ve eylemlerini temsil ediyorlarsa, o bir yapma veya yapay kişidir...

Yapay kişilerden bazıları, sözlerini ve eylemlerini, temsil ettikleri kişilerden alırlar. Bu durumda kişi faildir; onun sözleri ve eylemlerine sahip ise olan ise amildir: ki burada fail, yetkiyle hareket eder.”³⁰¹

Hobbes’a göre insanlar, doğa halinde, bir birbirinin kurdudur ve güven söz konusu değildir. “Hobbes, insanı bu durumdan çıkarmak için, yalnızca sosyal sözleşme aygıtını değil, aynı zamanda kendine ait temsil kavramını”³⁰² da kullanmıştır. Öyle ki, “İnsanlar, kendi aralarında anlaşma yaparak ve içlerinden birini hepsini temsil etmek üzere yetkilendirerek bir devlet yaratırlar.”³⁰³

Sosyal karmaşanın ve siyasî istikrarsızlıklar ortasındaki bir ülkede yaşayan ve güvenin tesis edilmediği, bir düzene karşı “Hobbes, sadece mutlakiyetçi bir yöneticinin barışı sağlayıp güvence altına alabileceğini”³⁰⁴

³⁰⁰ Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, California, The University of California Press, 1967, s.15. Yine şu kaynaklara da bakılabilir, David Runciman, “Hobbes’s Theory of Representation: Anti-Democratic or Proto-Democratic”, **Political Representation**, Ed. Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, First Publication, Cambridge University Press, 2009, s.15 vd.; Quentin Skinner, “Hobbes On Representation”, **European Journal of Philosophy**, Volume 13, Issue 2, 2005 (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0966-8373.2005.00226.x/pdf>, 28 Hazirân 2010, s.155 vd.

³⁰¹ Hobbes’un Leviathan adlı eserini Türkçeye tercüme eden Semih Lim, “fail” sözcüğünü, “actor” kelimesinin karşılığı olarak ve “amil” sözcüğünü de “author” kelimesinin karşılığı olarak kullanmayı tercih ettiğini belirtmektedir. Bu çalışmada ise “author” sözcüğünün karşılığı olarak, “söz ve eylemlerin gerçek sahibi” anlamında “fail kelimesi tercih edilmiştir. Bkz. Hobbes, **a.g.e.**, s.125-126.

³⁰² Pitkin, **a.g.e.**, s.29.

³⁰³ Pitkin, **a.g.e.**, s.29.

³⁰⁴ Bkz. “Concepts Of Representation: From the Origins to Modern Representation”, (Erişim) http://www.diss.fu-berlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_00000000_1277/03chap2.pdf;jsessionid=4805016A4592546251825E08AF2CF3B0?hosts=, 15 Mayıs 2011, s.45.

düşünmüş ve savunmuştur. “Doğa halinde herkesin herkesle savaş içerisinde olduğunu varsayan Hobbes, bu sosyal ve siyasî kaos halinin ancak herkesin tek bir yöneticiye bağlılığı gerektiren bir sosyal sözleşmeye girmesi”³⁰⁵ durumunda çözülebileceği görüşündedir.

“Böyle bir ortak güç oluşturma tek yolu, tüm yetkiyi ve gücü, bütün iradeyi ve fikirleri tek bir iradeye indirgeyecek olan tek bir insana ya da tek bir meclise vermektir: yani kendilerini taşımak üzere tek bir kişi ya da meclis atamaktır. Bu onaydan ya da uyumdan fazlasıdır: herkesin tek bir kişide, herkesin herkesle yaptığı bir sözleşmeye göre gerçekten birleşmesidir. Bu yapıldıktan sonra, tek bir kişide birleşen halk yığına DEVLET denir, yani Latince CIVITAS. Bu, büyük LEVIATHAN neslidir.”³⁰⁶

Bu noktada, Birch’ün belirttiği üzere, Hobbes’a göre sivil toplum, “ilkel anarşi durumunda bulunan ve güç kullanma yönündeki doğal özgürlüklerini, siyasî temsilci olarak belirledikleri egemen bir otoriteye bırakan insanlar arasında ‘sosyal sözleşme’ ile”³⁰⁷ oluşturulmuş bir şeydir.

“Hobbes temsilciyi, failini uygun gördüğü eylemlere ya da politikalara bağlama hakkına sahip olan bir vekil olarak tanımlamıştır ve bu temele göre de, düzenli bir toplumdaki vatandaşların, yönetici otoritenin oluşturduğu tüm yasaları kabul etme ve bu yasalara uyma yönünde ahlaki bir mecburiyete sahip olduğunu ileri sürmüştür.”³⁰⁸

David Runciman’ın belirttiği üzere, “Hobbes’a göre temsil, egemen gücün yetkilendirilmesi sonucu ortaya çıkar ama buna denk değildir; çünkü eylemleri tarafından temsil edilen şey, egemen gücün bireysel faileri değil, devletin kendisidir.”³⁰⁹ Yani egemen güç ve temsilci olarak Leviathan bireyleri değil devleti temsil eder.

“Hobbes, Leviathan’da egemen güçten ne zaman ‘temsilci’ olarak bahsetse, temsil ettiği şeyin, bireysel olarak onun eylemlerine ‘sahip’ olan bireysel

³⁰⁵ “Concepts Of Representation: From the Origins to Modern Representation”, **a.g.m.**, s.45.

³⁰⁶ “Concepts Of Representation: From the Origins to Modern Representation”, **a.g.m.**, s.45.

³⁰⁷ A. H. Birch, **Key Concepts in Political Science: Representation**, USA, Pall Mall Press Ltd., 1971, s.31.

³⁰⁸ Birch, **a.g.e.**, s.32.

³⁰⁹ Runciman, **a.g.m.**, s.21.

öznelerin ayrı ayrı kişileri değil, onun eylemleri üzerindeki ortaklaşa sahipliklerinin var ettiği devlet olduğunu vurgular.”³¹⁰

Bu haliyle daha önce de belirtildiği gibi Hanna Fenichel Pitkin’e göre de temsile ilişkin ilk sistematik ve kapsamlı tartışmayı Thomas Hobbes başlatmıştır.³¹¹ Pitkin, temsil fikrinin siyasî kuram içerisindeki ilk incelemesinin Hobbes’un Leviathan’ı olduğunu söyler.³¹² Ancak Hobbes üzerine düşünen bir diğer analist olan Quentin Skinner bu görüşte değildir. Ona göre Hobbes’un düşünsel öncülleri vardır, bunlar, “parlamentar propagandacılar” veya “parlamentar yazarlar” olarak adlandırılan düşünürlerdir. Bu düşünürler arasında Henry Parker ve William Prynne başta gelmek üzere John Goodwin, Charles Herle, Philip Hunton ve William Bridge gibi çok sayıda ilahiyatçı yazar, düşünür de bulunmaktadır.³¹³

Skinner’ın belirttiğine göre, genel olarak bu yazarların, “parlamentonun halkı temsil ettiğini söylediklerinde, kastettikleri şey aynı zamanda parlamentonun, bir bütün olarak halkın tanınabilir bir imgesini ya da suretini oluşturduğudur.”³¹⁴ Yine, Skinner’ın belirttiği üzere, parlamentar yazarlar,

“sivil birliklerin başlangıçta özgür ve doğal toplumlardan ya da topluluklardan doğmuş olması gerektiğini varsaymışlar ve dolayısıyla da tüm halk yapısının egemen gücün ‘uygun öznesi’ olarak görülmesi gerektiği sonucuna varmışlardır. Hobbes’a göre bu korkunç bir hatadır... (çünkü) halk yapısı diye bir şey yoktur... (var olan insan) yığınının fazlası değildir...(bu yığın da) her insanın diğer insanlara düşman olduğu bir yığındır... insanoğlunun doğal hali hiçbir toplumun... olmadığı, ‘yalnızlık içerisindeki’ bir insan durumu değildir; bu aslında, ‘her insanın her insana karşı verdiği’ sürekli bir savaş durumudur.”³¹⁵

Parlamentar yazarların düşündüğünün aksine, Hobbes’a göre “halk, egemen güce tabî hale gelmeden önce ‘tek bir kişi değildir’”³¹⁶; öyle ki,

³¹⁰ Runciman, **a.g.m.**, s.21.

³¹¹ Detaylı bilgi için bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.14 vd.

³¹² Skinner, **a.g.m.**, s.155.

³¹³ Skinner, **a.g.m.**, s.155 ve 156.

³¹⁴ Skinner, **a.g.m.**, s.163.

³¹⁵ Skinner, **a.g.m.**, s.169.

³¹⁶ Skinner, **a.g.m.**, s.169.

“‘birleşik olmayan bir halk yığınının’ bireysel ve karşılıklı olarak düşman üyelerinden başka bir şey değildir.”³¹⁷ Dolayısıyla “sözleşmedeki tek taraf olarak tüm halk yığınının parlamenter görüşü... ‘imkânsızdır’.”³¹⁸

“...parlamenter yazarlar, kendi yetkilendirme ve temsil kuramlarını, meşru hükümetlerin nasıl gelişmiş olabileceğine ilişkin varsayımsal bir tarih biçiminde sunmuşlardır. Bu açıklamalardaki açılış bölümüne göre, başlangıçtaki halk yapısı veya topluluğu ilk olarak, yasal düzene olan ihtiyacı fark ederek, belirlenmiş bir yöneticiyle, onları bir bütün olarak halk adına konuşma ve hareket etme konusunda yetkilendirecek bir biçimde sözleşme yapmıştır. Hobbes’un, tüm meşru hükümetlerin açık bir şekilde yetkilendirilmesinin gerektiği iddiasıyla hiçbir sorunu yoktu. Fakat kabul etmediği şey, bir egemen güç temsilcisini yetkilendirme ediminin, tek bir kişi olarak hareket eden bütün bir halk yapısı tarafından gerçekleştirilebileceğiydi.”³¹⁹

Skinner’ın aktardığına göre, “Hobbes ise parlamentoların temsilî meclisler olarak tarif edilebileceği iddiasıyla sorun yaşamaz ve meclislerin de en az bireyler kadar, egemen temsilci olarak işlev görmek üzere yetkilendirilebileceğini kabul eder.”³²⁰ Ancak, Hobbes’un kabul etmediği nokta şudur; ona göre, doğa halinde bir bütün olarak halk diye bir şey olmadığı için “yansıtılacak veya temsil edilecek de bir şey”³²¹ yoktur.

Fakat Skinner’ın belirttiği üzere “Hobbes’a göre önemli olan şey, halkın bir temsilini sunmaktan”³²² bahsedildiği zaman, “birleşik bir yapıyı resmetme edimini değil, yalnızca halk yığınının bireysel üyelerinin”³²³ resmedilebileceğidir. Buradan da hareketle Hobbes, “bir halk yığınının üyelerini temsil etmenin... bir yolunun, her zaman söz konusu bireyleri temsil edebilecek olan... tek bir kişiyi atamak olacağını savunur.”³²⁴

³¹⁷ Skinner, **a.g.m.**, s.169.

³¹⁸ Skinner, **a.g.m.**, s.169.

³¹⁹ Skinner, **a.g.m.**, s.170

³²⁰ Bkz. Skinner, **a.g.m.**, s.172.

³²¹ Skinner, **a.g.m.**, s.172.

³²² Skinner, **a.g.m.**, s.173.

³²³ Skinner, **a.g.m.**, s.173.

³²⁴ Bkz. Skinner, **a.g.m.**, s.173.

“Çünkü *tek* kişiyi oluşturan, temsil edilenlerin *birliği* değil temsilcinin *birliğidir*. Ve o kişiyi taşıyan da temsilcidir: *birlik*, halk yığını içerisinde başka bir şekilde anlaşılamaz.”³²⁵

Halk yığınının kişiliğini taşıyan “kişinin adının, sonuç olarak devletin ‘kişiliğini sunduğu’ egemen güç olduğu”³²⁶ tespitinden yola çıkarak da Skinner’a göre “egemen güç, ‘devletin temsilcisi’ işlevi gören ‘kamu kişisi’ olarak tarif” edilebilecektir.³²⁷

Hobbes’un temsile yönelik olarak yukarıda ifade edilen görüşlerinin, temsil düşüncesinde önemli bir yeri olmuştur. “Hobbes’un kuramının bireyci unsurları, modern demokratik temsilin gelişimi için yolu açarak, siyasî temsil kuramının bireyselleştirilmesiyle sonuçlanan süreci”³²⁸ başlatacaktır.

2.1.2 John Locke

Temsil düşüncesi açısından bir diğer önemli sözleşmeci düşünür de hiç şüphesiz John Locke’tur (1632-1704). Birch’ün de belirttiği gibi Locke, temsille ilgili fikirlerinden ziyade, “onayla yönetim” ve “çoğunluk yönetimi” gibi konulardaki düşünceleriyle kendisinden sonrakileri etkilemiştir.³²⁹

Locke’un, **The Second Treatise Of Government** adlı eserine bakıldığında “Of The Subordination Of The Powers Of The Commonwealth” başlıklı onüçüncü bölümün iki pasajını (157 ve 158. pasajlar) doğrudan, temsil konusuna ayırdığı görülmektedir.³³⁰

³²⁵ Aktaran, <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.46.

³²⁶ Skinner, **a.g.m.**, s.178.

³²⁷ Bkz. Skinner, **a.g.m.**, s.178.

³²⁸ Bkz. “Political Representation-Classical Consent, Medieval Corporatism and The Origin of Political Representation, Representing The Rights and Interests of Individuals” (Erişim) <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, 10 Mart 2010, s.y.

³²⁹ Birch, **a.g.e.**, s.33.

³³⁰ John Locke, **The Second Treatise of Government**, Ed. Paul Negri, Tom Crawford, New York, Dover Publications, 2002, s.72-73.

Locke'un "birliklerin değil, bireylerin temsili fikri, hükümetlerin denetlenebilirliği"³³¹ kuramına; bu kuram da "demokratik temsil anlayışına yol açmıştır".³³² Öyle ki Vieira ve Runciman'ın belirttiğine göre Locke, "... hükümetlerin bu şekilde sınırlandırılmasının bir şekilde doğal olduğuna ve halkın ne zaman ve nasıl temsil edilmesi gerektiğiyle ilgili anlaşmanın bunun sonucu ortaya çıktığına inanıyordu."³³³

Ancak Locke, "modern hükümet etkinliğinin doğası"nın gittikçe, "takdir hakkını" da gerektirir bir hale evrildiği kanaatindedir,

"Locke ayrıcalıklı olma durumunu, var olan yasaların yokluğunda karar verme gücü olarak tanımlamıştır. Böyle bir gücün gerekliliği, yasalar peşinen bildirilen sabit kurallarken hükümetin öngörülemez şeylerle karşı karşıya kalmak zorunda olabileceği gerçeği ile, *İkinci İnceleme*'de gerekçelendirilir. Buna kıyasen, çağdaş hükümetlerin siyasal platformlara ilişkin olarak takdir hakkına ihtiyaç duyduğu da söylenebilir, çünkü hükümetlerin yanıt vermesinin gerektiği tüm olayları kestirmek gittikçe güçleşmektedir. Belirli bir takdir hakkı biçimi mevcut koşullarla gerekli hale gelirse, adayların spesifik vaatlerle kendi ellerini bağlamaktan ziyade kişisel niteliklerini ve eğilimlerini ortaya koymaları rasyonel olur. Seçmenler de, hükümetin kestirilemeyen olaylarla başa çıkması gerektiğini bilir. O halde onların bakış açısına göre, adayların uyandırdığı kişisel *güven*, gelecekteki eylemlere ilişkin planların değerlendirilmesinden daha yeterli bir seçim temelidir. Temsili hükümetin kökeninde oldukça önemli olan güven yine merkezi bir rol üstlenir."³³⁴

Birch'e göre de Locke'un siyasî kuramının iki ana temeli, söz konusu bu takdir hakkından mülhem "vasilik" ve bir diğeri "onayla yönetim"dir.³³⁵

"Hobbes, insanların güçlerini daha sonradan kendileri üzerinde mutlak bir otoriteye sahip olacak tek bir kuruma devretme konusunda birbirleriyle anlaşarak sivil toplumu oluşturdıkları tek bir sosyal anlaşmayı hayal ederken Locke, ilk olarak insanların bir toplum oluşturduğu ve çoğunluğun kararlarını

³³¹ <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.**, s.y.

³³² Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.**, s.y.

³³³ Mónica Brito Vieira, David Runciman, **Representation**, USA, Polity Press, 2008, s.32.

³³⁴ Bernard Manin, **The Principles of Representative Government**, Cambridge, Cambridge University Press, 1997, s.221.

³³⁵ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.33.

kabul ettiği, ikinci olarak da çoğunluğun yasalar oluşturup yürütmek üzere bir hükümet oluşturduğu iki adımlı bir süreç düşünmüştür.”³³⁶

2.1.3 Jean Jacques Rousseau

“Egemenlik hangi nedenlerden dolayı başkasına aktarılamazsa yine aynı nedenlerden (dolayı) temsil edilemez. Egemenlik özünde genel iradeye dayanır, genel irade temsil olunamaz; ya kendisidir ya değildir. İkinin ortası olamaz. Buna göre milletvekilleri, milletin temsilcileri değildirler ve olamazlar. Olsa olsa geçici işlerinin görevlileri olabilirler, hiçbir kesin karara da varamazlar. Halkın onamadığı hiçbir yasa geçerli değildir, yasa sayılmaz. İngiliz halkı kendisini özgür sanıyorsa da aldanyor, hem de pek çok; o ancak parlamento üyelerini seçerken özgürdür: Bu üyeler seçilir seçilmez İngiliz halkı köle olur, bir hiç derekesine iner. Kısa süren özgürlük alanlarında özgürlüğünü o kadar kötüye kullanır ki, onu yitirmeyi hak eder. Temsilci seçme düşüncesi yenidir. Bu düşünce bize derebeylik yönetiminden, insan türünü alçaltan ve insan adını lekeleyen o çok haksız vesaçma yönetimden geçmiştir. Eski cumhuriyetlerde hatta monarşilerde bile halkın hiçbir zaman temsilcisi yoktu; halk bu sözcüğü bilmezdi bile...

*Bununla birlikte... yasa, genel istemin kamuya bildirilmesinden başka bir şey olmadığına göre yasama yetkisinde halkın temsil edilemeyeceğı açıktır. Ama yasaya uygulanan bir güç olan yürütme gücünde ise halk temsil edilebilir. Edilmelidir de...”*³³⁷

Jean Jacques Rousseau, Birch’ün de belirttiğı gibi, fikirlerini, altında yaşayacakları yasaların, halkın iradesini yansıtması gerektiğı inancına dayandıran ilk önemli siyasî kuramcı olması hasebiyle genellikle modern demokratik fikirlerin öncüsü olarak görülür.³³⁸

³³⁶ Birch, a.g.e., s.33.

³³⁷ Jean Jacques Rousseau, **Toplum Sözleşmesi**, çev. Vedat Günyol, İstanbul, 7. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, s. 90-91.

³³⁸ Birch, a.g.e., s.34.

Ancak, Urbinati'nin belirttiği üzere, Rousseau'ya göre temsil, iyi yönetim modeli değildir. Yine "temsilin geniş bir bölgede halk egemenliği uygulaması için elverişli bir yol olarak kullanılabileceğine"³³⁹ inanmamıştır. Rousseau'ya göre irade, temsil edilemez; çünkü temsil edilen şeyle ya özdeşir ya da değildir.³⁴⁰ Nitekim, "Rousseau'ya göre, iradesi temsil edilen bir halk hiçbir şekilde halk"³⁴¹ olamaz. Çünkü Vieira ve Runciman'ın belirttiği üzere "halk, temsilciler edindiği anda, özgürlüğüne son vermektedir."³⁴²

"Egemenlik hangi nedenlerden dolayı başkasına aktarılamazsa yine aynı nedenlerden (dolayı) temsil edilemez. Egemenlik özünde genel iradeye dayanır, genel irade temsil olunamaz; ya kendisidir ya değildir. İkinin ortası olamaz. Buna göre milletvekilleri, milletin temsilcileri değildirler ve olamazlar. Olsa olsa geçici işlerinin görevlileri olabilirler, hiçbir kesin karara da varamazlar. Halkın onamadığı hiçbir yasa geçerli değildir, yasa sayılmaz. İngiliz halkı kendisini özgür sanıyorsa da aldanıyor, hem de pek çok; o ancak parlamento üyelerini seçerken özgürdür: Bu üyeler seçilir seçilmez İngiliz halkı köle olur, bir hiç derekesine iner. Kısa süren özgürlük alanlarında özgürlüğünü o kadar kötüye kullanır ki, onu yitirmeyi hak eder. Temsilci seçme düşüncesi yenidir. Bu düşünce bize derebeylik yönetiminden, insan türünü alçaltan ve insan adını lekeleyen o çok haksız vesaçma yönetimden geçmiştir. Eski cumhuriyetlerde hatta monarşilerde bile halkın hiçbir zaman temsilcisi yoktu; halk bu sözcüğü bilmezdi bile...

Bununla birlikte... yasa, genel istemin kamuya bildirilmesinden başka bir şey olmadığına göre yasama yetkisinde halkın temsil edilemeyeceği açıktır. Ama yasaya uygulanan bir güç olan yürütme gücünde ise halk temsil edilebilir. Edilmelidir de..."³⁴³

³³⁹ Bkz. Nadia Urbinati, **Representative Democracy Principles and Genealogy**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006, s.64.

³⁴⁰ Frank Ankersmit, "On the Future of Representative Democracy" (Comments on The Future of Representative Democracy Project), (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/Ankersmit%20comments.pdf>, 19 Mart 2009; s.5.

³⁴¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.32 ve 34.

³⁴² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.33.

³⁴³ Jean Jacques Rousseau, **Toplum Sözleşmesi**, çev. Vedat Günyol, İstanbul, 7. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, s. 90-91.

Pitkin'in de belirttiği üzere, Rousseau, "... kanun koyucu temsilin imkânsız olduğunu; çünkü bunun anlamının 'başkası için irade kullanmak' olduğunu ve hiç kimsenin bir başkası için irade kullanamayacağını savunur."³⁴⁴ Bu noktada, Rousseau'ya göre irade devredilemez, devredilemeyeceği için temsil de edilemez; çünkü temsil, devretmeyi gerektirir. Bu noktada Murat Sarıca'nın şu tespitleri, Rousseau'nun sahip olduğu karışık denilebilecek düşünceleri, nispeten daha açık hale getirmektedir;

"Ne var ki eski Yunan sitelerinde olduğu gibi kölelik üretim düzeninin hâkim olduğu, fazla kalabalık olmayan toplumlarda, nüfusu çok, büyük ve kapitalizme doğru hızla gelişen bir üretim düzeni içinde bulunan toplumlarda, halk egemenliğinin aynı biçimde gerçekleşemeyeceğini görüyor Rousseau. Bu yüzden de emredici vekâleti kabul etmek zorunda kalıyor. Seçmenleri vekillere direktif verecekler; vekiller direktifleri yerine getirmezlerse seçmenleri tarafından azledilebilecekler. Tıpkı Etats Généraux'larda olduğu gibi. Şu farkla ki, Rousseau'ya göre vekiller, çeşitli sınıf ve topluluklar yerine doğrudan doğruya - içindeki her türlü farklılaşmaların asgariye indirilmesine çalışılan - halkın vekilleridir. Yani Rousseau'da toplumu meydana getiren, iktidarın bir hissesine sahip olan her vatandaş katılıyor seçime. Böylece Etats Généraux'lardakinin tersine, emredici vekâlet yoluyla doğrudan doğruya bireylerin temsil edilmesine çalışıyor."³⁴⁵

Diğer taraftan Rousseau, gerçek bir demokraside "yasama"dan ayrı olarak "yönetim işlevini" bir üstünlük olarak değil bir görev olarak görür ve bu noktada da seçimlerle oluşturulmuş "yürütme"nin temsil edilebileceği kanaatini taşır.³⁴⁶ Demokraside de, aristokraside de, monarşide de her zaman egemenliğin halka ait olduğuna inanan Rousseau'ya göre hiçbir

³⁴⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.207.

³⁴⁵ Sarıca, **a.g.e.**, s.90. Ayrıca "emredici vekâlet"le ilgili olarak şu kaynaklara da bakılabilir; Murat Sarıca, **Fransa ve İngiltere'de Emredici Vekâletten Yeni Temsil Anlayışına Geçiş**, İstanbul, y.y. 1969; Tuncer Karamustafaoğlu, **Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**, Ankara, y.y. 1970.

³⁴⁶ Bkz. Rousseau, **a.g.e.**, s.105.

yönetim biçiminde yasama yetkisi, halkın elinde olmalıdır; ancak yürütme için farklı biçimler söz konusu olabilir.³⁴⁷

2.1.4 Montesquieu

Montesquieu için bir hükümet, “bir bütün olarak halk, egemen güce sahip olursa”³⁴⁸ ve yasaları sadece söz konusu bu “halk oluşturursa”³⁴⁹ demokratik olarak nitelendirilebilecektir.

“Montesquieu, halkın ‘egemenlik haklarını’ devrettiği bir devletin demokratik olamayacağını ve aslında seçilmiş bir aristokrasi olan karma hükümetin bir türü olarak sınıflandırılması gerektiğini savundu. Rousseau böyle bir devleti başlangıçtan itibaren apolitik ve gayrı meşru gördü, çünkü halk, mevzuat üzerinde doğrudan oy verme gücüyle birlikte siyasî özgürlüklerini de kaybediyordu: tüm vatandaşlar yasa koyucu değilse, bütün vatandaşlar diye bir şey yoktu.”³⁵⁰

Ancak Montesquieu, temsili, demokrasi ile birlikte düşünmez; nitekim bir yönetim biçimi olarak belirlediği “demokratik cumhuriyet” söz konusu olduğunda başka bir ikili ayrıma daha gider: “doğrudan cumhuriyet” ve “temsîlî cumhuriyet”.³⁵¹

Urbinati’ye göre ise Montesquieu, “demokrasi ve aristokrasinin melezi olarak temsîlî hükümet kuramının ilk ana kuramcısı ve dolayısıyla da Rousseau tasarımının doğal muhalifidir.”³⁵² Nitekim Urbinati’ye göre “Montesquieu’nun güçler ayrılığını, temsille birleştirme stratejisi, devlet

³⁴⁷ Bkz. Murat Sarıca, **100 Soruda Siyasî Düşünce Tarihi**, İstanbul, 8. baskı, Gerçek Yayınevi, 1999, s.90.

³⁴⁸ Urbinati, **a.g.e.**, s.6.

³⁴⁹ Bkz. Urbinati, **a.g.e.**, s.6.

³⁵⁰ Urbinati, **a.g.e.**, s.7.

³⁵¹ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.76.

³⁵² Bkz. Urbinati, **a.g.e.**, s.69.

egemenliğinin birliğiyle özerk bir sivil toplumun çoğulluğu arasında köprü oluşturma yönünde gösterilen ilk bilinçli çaba”dır.³⁵³

Diğer taraftan Murat Sarıca’nın da belirttiği üzere, Montesquieu, halkın kendisini yönetecek yetenekte olmadığı noktasından hareketle temsilcilerin seçmenlerine karşı bağımsız hareket etmesi gerektiği görüşündedir.³⁵⁴ Yani bir tür vasi temsil anlayışına sahiptir. Öyle ki, İngiltere anayasasına dair bir tartışmasında Montesquieu, bir temsilî yasama meclisi kurumunu şöyle dile getirmektedir,

“Özgür bir devlette, ruhu olduğu düşünülen her insanın kendisi tarafından yönetilmesi gerektiğinden, bir yapı olarak halkın yasa koyucu gücünün olması gerek; ama büyük devletlerde bu imkânsız olduğundan ve küçük devletlerde de birçok eksikliğe tabi olduğundan, halkın kendisinin yapamadığı her şeyi temsilcilerine yaptırması gerekmektedir.”³⁵⁵

Demokrasi ile temsili birbirinden bağımsız düşünen Montesquieu, son tahlilde, “temsilî cumhuriyeti” ön plana çıkarır;

“Halkın seçtiği kişiler yönünden sağduyusu hayranlığa değer, ancak karar verme konusunda zaman ve zemini seçmede yeteneksizdir... halk kendi kendini yönetecek yeterlikte değildir.”³⁵⁶

2.1.5 Edmund Burke

Edmund Burke, tüm ulusun bir parlamento tarafından veya aynı anlama gelmek üzere bir parlamento üyesi tarafından temsil edilebileceği görüşündedir. Çünkü “Burke’e göre, siyasî temsil çıkarların temsidir ve

³⁵³ Urbinati, **a.g.e.**, s.70.

³⁵⁴ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.76 vd.

³⁵⁵ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.** s.y.

³⁵⁶ Aktaran Sarıca, bkz. **a.g.m.**, s.76.

çıkarların nesnel, gayri şahsi, bağımsız bir gerçekliği vardır.”³⁵⁷ Manin’in belirttiği üzere,

“Her bir seçilmiş temsilci, kendi vicdanına ve kişisel değerlendirmelerine göre oy kullanmada özgürdür. Parlamentonun duvarları dışında zaten oluşturulmuş olan bir siyasal iradeyi yaymak, görevinin bir parçası değildir. seçmenlerinin sözcüsü değil, ‘vasisidir.’ Bu, ünlü ‘Bristol Seçmenlerine Konuşma’sında³⁵⁸ Burke tarafından formüle edilen temsilci anlayışıdır. Bu noktada konuşması, döneminin en yaygın bir şekilde kabul edilen görüşünü yansıtmaktadır. Ve bu fikir, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısı boyunca da egemen olmaya devam etmiştir.”³⁵⁹

Diğer taraftan, Pollack v.d.’nin de belirttiği gibi Bristol söylevinde, “tek bir ulusun daha yüksek iyiliğini temsil etmek için ihtiyaç duyulan özgür vekâletnameyi”³⁶⁰ savunur:

“Parlamento, vekil veya avukat olarak diğer vekillere ve avukatlara karşı farklı ve düşmanca çıkarları savunması gereken elçilerden oluşan bir kongre değildir; parlamento, yerel amaçların, yerel önyargıların değil genel iyiliğin kılavuzluk etmesinin gerektiği, bütünün genel mantığından ortaya çıkan, tek bir ulusun, bütüne ait olan tek bir çıkara sahip olan *müzakereye dayalı* meclisidir. Gerçekten de bir üye seçersiniz; ama siz onu seçtiğiniz zaman o Bristol’ün değil, *Parlamento*’nun bir üyesidir.”³⁶¹

Vieira ve Runciman’a göre “Burke’ün, Bristol Parlamentosu’nun bir üyesi olarak edindiği deneyimlerine dayanan kendi temsil anlayışı... siyasî temsilin bir irade meselesi değil”³⁶², temsilciler tarafından bizzat gerçekleştirilen ve neyin doğru neyin yanlış, neyin faydalı neyin faydasız,

³⁵⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.168.

³⁵⁸ “Edmund Burke, Speech to the Electors of Bristol, on His Being Declared by the Sheriffs Duly Elected (3 Nov. 1774)”, **The Works of the Right Honourable Edmund Burke**, Vol. 6, London, 1854, pp.446-448, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/files/EdmundBurkeBristolspeech.pdf>, 20 Nisan 2009 (Ayrıca Türkçe çevirisi için Bkz. EK -1-)

³⁵⁹ Manin, **a.g.e.**, s.203.

³⁶⁰ Pollack v.d., “On Political Representation: Myths And Challenges”, **RECON Online Working Paper 2009/3**, (Erişim) http://www.ihs.ac.at/vienna/resources/Political%20Science/Publications/RECON_wp_0903.pdf, 10 Mart 2010, s.10.

³⁶¹ Aktaran Pollack v.d. **a.g.m.**, s.10. Ayrıca bkz. EK-1-

³⁶² Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.41

neyin gerekli neyin gereksiz olduğuna yönelik bir değerlendirme meselesi olduğuna dayanmaktadır.³⁶³

“Bundan da anlaşılacağı gibi birincisi, herhangi bir seçim bölgesinin vekili (bilhassa yeniden seçilme beklentisi olan herhangi bir vekil) için önemli olsa da yerel veya bölgesel çıkarlar, daha geniş ulusal çıkarların temsilinin önünde öncelik taşıyamazdı; ikincisi ise, bu ulusal çıkarda pay sahibi olan herkes, seçmen düzeyinde oy hakkına sahip olmasa bile, parlamentoda temsil edilebilirdi.”³⁶⁴

Bu, Vieira ve Runciman’ın da belirttiği üzere, Burke’ün “zımnî temsil” anlayışıdır. Burke’e göre bunun anlamı, “seçimsel katılımın temsil edilmenin ne yeterli ne de gerekli bir koşulu olduğudur.”³⁶⁵ Pollack v.d.’nin de belirttiği gibi “bu türden bir zımnî temsilin kökleri, 1798’deki Fransız Meclisi’nde yatar.”³⁶⁶ yine bir “bütün olarak ulusun çıkarı tüm temsilî eylemlerin merkezinde olması gerektiğinden, temsilcilerin coğrafi kökeni”³⁶⁷ önemsiz hale gelir.

David Judge’nin belirttiği üzere, bir temsilcinin yerel olarak seçilip parlamentoya gelmesi durumunda, ulusal çıkarlara bakışı açısından Burke’ün temsil anlayışına bakmakta fayda vardır. “Burke’e göre, burada (bir) paradoks yoktur; çünkü seçim bölgesinin çıkarları en nihayetinde bir bütün olarak ulusun çıkarlarıyla uyumludur.”³⁶⁸ Nitekim, “Burke, seçim bölgesi çıkarlarının nesnel, spesifik ve büyük oranda ekonomik olduğunu savunma eğilimindedir.”³⁶⁹ Bu anlamda Burke, “aristokratik vasiliğin”³⁷⁰ savunucusudur.

“Temsil, siyasî gücün en nihayetinde temsil edilenlerin çıkarları doğrultusunda uygulanmasını sağlarken... temsil edilenler de kamu politikaları üzerinde çok

³⁶³ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.41.

³⁶⁴ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.41.

³⁶⁵ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.42.

³⁶⁶ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.10.

³⁶⁷ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.10.

³⁶⁸ David Judge, **Representation: Theory and Practice in Britain**, Roudledge Press, USA and Canada 1999, s.49.

³⁶⁹ Judge, **a.g.e.**, s.49.

³⁷⁰ F. O’Gorman , **Edmund Burke: His Political Philosophy**, London, Allen-Unwin, 1973, p.54’den aktaran Judge, **a.g.e.**, s.52.

az doğrudan etkiye sahip olmalıydı. Dolayısıyla Burke'ün fikirlerinin, modern sorumlu hükümet kavramlarıyla çok az şeyinin ortak olduğu bu aşamada belirtilmeliyiz. Genel olarak Burke, bireylerin politikada eşit sayılması görüşüne pek önem vermezdi ve halkın temsili kavramlarını bilhassa hor görürdü. Ona göre demokrasi zorbalıktı: 'Halk kitlesinin zorbalığı, katmerli bir zorbalıktan başka bir şey değildir.'³⁷¹

Öyle ki Pitkin'in işaret ettiği üzere, Burke'ü, "zımni temsil"³⁷² kuramını formüle etmeye yönlendiren şey, bu elitist öğretilerdir³⁷³ denilebilir. Mark E. Warren ve Dario Castiglione'in de belirttiği üzere Burke için "temsilciler... delege değil, temsil ettikleri kişiler adına en iyi yargılarını kullanan vasiler olmalıdır."³⁷⁴

Judge'ye göre ise Burke'ün temsil, temsilcilerin bağımsızlığı ve buna bağlı olarak da vasilik hakkındaki görüşleri biraz karmaşıktır;

"...Burke'ün temsil üzerine görüşü karmaşıktır ve Britanya anayasası ile 1689 anayasa anlaşması ekseninde dönen siyasal denge hakkındaki; mülkiyetin doğası ve ekonomik çıkarların nesnel doğası hakkındaki; toplum ve toplumun organik doğası hakkındaki; aristokratik liderliğin erdemleri hakkındaki fikirleri birlikte dokur. Vasilik hakkındaki görüşleri bu bağlam içerisinde tahlil edilmelidir. Onun görüşü, temsilcilerin 'bağımsızlığı' yönündeki evrensel bir iddia değildi. Aslında, siyasal partilerin ortaya çıkışının ve parlamenter reform taleplerinin ortaya çıkardığı spesifik sorunları ele almak için spesifik bir tarihsel dönemde yaratılmış spesifik bir iddiaydı."³⁷⁵

"Bir onsekizinci yüzyıl politikacısı olan Burke'ün yorumlarının, yirminci yüzyılın sonunda pek de uygun olmadığını iddia ediyorum. Burke söylediklerini, parlamentonun farklı bir türden olduğu, halkın büyük oranda cahil ve eğitimsiz olduğu ve televizyon, radyoya veya yüksek tirajlı gazetelere sahip olmadığı bir

³⁷¹ Judge, **a.g.e.**, s.52.

³⁷² Fabiana Sacchetti, aynı anlama gelmek üzere "fiilî temsil" ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Fabiana Sacchetti, "Political Representation", (Erişim) <http://www.imtlucca.it/documents/courses/005794-ML8TI-PoliticalRepresentation.pdf>, 10 Mart 2010, s.5.

³⁷³ Pitkin, **a.g.e.**, s.172.

³⁷⁴ Dario Castiglione, Mark E. Warren, "Rethinking Democratic Representation: Eight Theoretical Issues", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_Castiglione.pdf, 19 Mart 2009, s.8.

³⁷⁵ Judge, **a.g.e.**, s.53.

zamanda söylemişti. Bilgili oldukları pek söylenemezdi. Bu toplum, bizim toplumumuzla kıyaslanamaz. Artık bilgili ve açık olan oldukça eğitilmiş bir nüfusa sahibiz. Bu dönemde meclisin dışında olanlar da, kendi bireysel güvenliklerine ve toplumun güvenliğine dair kararlar alma konusunda en az bizim kadar bilgilidir.”³⁷⁶

Pitkin’in belirttiği gibi, Burke için ülkedeki tüm bölgeler, ülkenin bir parçasıdır ve sonuç olarak bir çıkara sahiptir ve “ulusal çıkarları keşfetmek için yapılan müzakere süreci ise bunu oluşturan çeşitli çıkarların temsilini gerektirmektedir.”³⁷⁷

“Dolayısıyla Burke’ün, hem Parlamento’nun bir üyesinin, örneğin, ticaret çıkarlarını temsil ettiğini düşünmesinde hem de Parlamento’nun her üyesinin ulusal çıkarları temsil ettiğini düşünmesinde gerçek bir çelişki yoktur. İkisi de aynı sürecin parçasıdır: hem parçalar hem de bütün, rasyonel müzakereden gelmektedir ve ikisi de, üyenin Parlamento’nun dışındaki herhangi bir grubun iradesini veya fikirlerini aktarmasını gerektirmemektedir. Bu çıkarlar yalnızca Parlamento içinde, tartışma yoluyla keşfedilir. Fakat keşfedilmeleri, her çıkarın temsilcilerinin katılımını koşul olarak gerektirmektedir böylece bütün düşünceler tartışmada gün yüzüne çıkarılacaktır. Burke’e göre, bunun çatışan grupların arzuları arasındaki uzlaşmayla hiçbir ilgisi yoktur; yönetim bir irade meselesi değil mantık meselesidir. Fakat mantığın, ilişkili her bakış açısından gelen güçlü müzakerecilerle ihtiyacı vardır.”³⁷⁸

İşte, Pitkin’in de belirttiği üzere, “ulusun elit temsili, seçim bölgelerinin gerçek ve zımnî temsili, parlamenter müzakereler, halkın hislerinin doğru bir şekilde yansıtılması”³⁷⁹, “temsilcinin seçmenlerine danışma konusunda hiçbir yükümlülüğünün bulunmaması”³⁸⁰ şeklindeki bütün bu görüşler, Burke’ün siyasî temsil kuramının temelini, esasını oluşturmaktadır.³⁸¹ Ayrıca Birch’ün belirttiği üzere,

³⁷⁶ Parlamenter Michael McNair-Wilson’ın konuşmasının bir bölümünü Avam Kamarası Tartışmaları 1 Nisan 1987, cilt 113: sütun 1174’ten aktaran Judge, **a.g.e.**, s.58.

³⁷⁷ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.186 ve 187.

³⁷⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.187.

³⁷⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.188.

³⁸⁰ Pitkin, **a.g.e.**, s.189.

³⁸¹ Pitkin, **a.g.e.**, s.188 ve 189.

“Burke, vatandaşların savunmakla ve geliştirmekle ilgilendikleri çeşitli bölgesel ve işlevsel çıkarlara sahip olduklarını da kabul etmiş ve çoğu zaman, seçilmiş temsilcilerinin bu açıdan vekilleri olarak hareket etmelerini beklediklerini varsaymıştır. Fakat bunu, uygun bir temsilci işlevi olarak görmediğini birçok durumda... Bristol seçmenlerine yaptığı konuşmasında açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu görüşe göre milletvekillerinin bir bütün olarak ulusa karşı olan sorumluluğu, seçmenlerine karşı olan sorumluluğundan önce geliyordu ve görevi, bölgesel çıkarlardan ziyade ulusal çıkarları geliştirmekti. Bu ilk grubu dikkate alması, seçmenlerin taleplerinin farkında olması gerekmektedir, fakat son tahlilde, ne yapılması gerektiği konusunda kendi yargılarına güvenmelidir. Parlamento, genel refahı yalnızca milletvekilleri bu şekilde hareket ederse geliştirebilir.”³⁸²

“Burke, temsilciyi yalnızca seçmenlerin iradesi doğrultusunda hareket etme yetkisine sahip olan ve ifade edilen çıkarlar ve tercihlerle sınırlandırılan bir delege olarak görmek yerine, seçmenlerin ‘fikirlerinden’ bağımsız bir şekilde değerlendirme yapmak ve harekete geçmek üzere yetkilendirilen bir vasi olarak görmüştür.”³⁸³

Sonuç olarak Pitkin’in de belirttiği gibi, Burke’ün siyasî temsil kuramı; “halkın temsilinden çok çıkarların temsiline yoğunlaşmasıyla”, “çıkartların nesnel ve bağımsız olduğunu düşünmesiyle” ve siyasetin veya hükümet işlerinin “fikir veya irade değil bilgi ve mantık meselesi olduğu şeklindeki görüşleriyle” yakından ilişkilidir.³⁸⁴

³⁸² Birch, **a.g.e.**, s.78-79.

³⁸³ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.**, s.y.

³⁸⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.189.

2.1.6 Abbé Siey s

*“Temsil, halk devletinde her yerdedir.
Temsilci sisteminden önce, gasp, batıl inanç ve
ahmaklıktan başka hiçbir şey yoktu.”³⁸⁵*

Fransız İhtil li’nin oluşmasında fikirleri ile etkili olmuş ve ihtil li de ya amı  bir kişidir olan Siey s (1748 - 1836) ihtil li başlatan kesim olarak bilinen ve Etats G n raux’nun üçüncü sınıfının (Tiers Etat) temsilcilerini etkilemiş bir yazardır ki, bu kesimin (yani burjuva halk tabakasının) temsilcileri, Ulusal Meclisi kurmuş ve insan haklarının en temel belgesi olarak kabul edilen, “İnsan ve Yurtta  Hakları Bildirisi”ni yayınlamışlardır. Tiers Etat vekilleri, tarihe geçecek olan bu ulusal kurucu meclisi kurarken, iktidarın millete ait olduğu ve milleti temsil edecek kişilerin sadece bu meclisin  yeleri olacağı düşüncesinden hareket etmişlerdir. İ te Siey s, bu kesimi “millet” ve “temsil” kavramlarına yapt ı vurgularla etkilemiş bir yazar, aynı zamanda politikacı ve bir d   n r d r. Bu yönüyle de Siey s, Anayasa hukuku çerçevesinde d   nd    “millet kavramı” ve “temsil anlayışı” ile Tiers Etat’nın siyasî düşüncesinin oluşmasında önde gelen isimlerden birisi olmuştur.³⁸⁶

Öyle ki, 1789 yılında yayımlanan ve “   nc  Sınıf nedir?” adını taşıyan denemesinde üçüncü sınıfın, her şey olduğunu savunur.³⁸⁷ Bu noktada, Vieira ve Runciman’ın da belirttiği üzere, Siey s ruhban sınıfı, soylular ve orta sınıftan (halktan) oluşan “Genel Meclis”in, ulusu temsil edemediği görüşündedir:

³⁸⁵ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.3.

³⁸⁶ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.98-99. Murat Sarıca, Kara Avrupası anayasa hukukuna da geçen Siey s’in ulus kavramını, *ortak bir d  zene ve ortak yasalara uyan insanlar topluluğu* olarak belirlerledi ini aktarır. Dahası Siey s için *ulus*, birbirinden bağımsız, yasalar önünde eşit bireylerden oluşan bir “bütün”, bir “sentez” ve sadece bugünü değil, geçmişi de geleceği de kapsayan manev  bir varlıktır; *anayasa* ise bu bütüne (senteze) dayanan ve onun örgütlenmesini sağlayacak olan hukukî çerçevedir. *Devlet de anayasa* tarafından bu *ulus* temeli üzerine bina edilen sosyal-siyasî bir te ebb st r. Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.100-102.

³⁸⁷ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.99.

“Genel Meclisin, ulusu temsil edemediğini savunuyordu. Yalnızca ilk ikisi için müsait olan ayrıcalıklarla ayrılan bu üç sınıf, gerçek herhangi bir birlikten yoksundu ve Sieyès, bu krizi çözmek için... herkesten ileri gittiği yer, bu sorunun çözümünün üçüncü sınıfa siyasî ayrıcalıklar verilerek gerçekleştirilemeyeceğinde ısrar etmesiydi... O halde Sieyès şu sonuca vardı, bir bütün olarak ulus adına hareket etmeyi meşru bir şekilde talep edebilecek insanlar yalnızca, üçüncü sınıfın temsilcileridir. Ve büyük oranda Sieyès’in tavsiyesinden esinlenerek yaptıkları şey de buydu: 1789 baharında ve ilkyazında, Genel Meclis’teki üçüncü sınıfın temsilcileri kendilerini, Ulusal bir Meclis olarak yeniden oluşturdu ve Fransa için yeni bir anayasa düzenleme işine koyuldu.”³⁸⁸

Fransa’da “üçüncü sınıfın 17 Haziran 1789 tarihinde kendisini ulusal bir meclis olarak yetkilendirmesi, kesin bir biçimde, modern parlamenter temsilin başlangıcına... işaret etmiştir.”³⁸⁹ Nitekim, Sieyès ulusu, genel olarak, “ortak yasalar altında yaşayan ve aynı yasa koyucu meclis tarafından temsil edilen bir birlik”³⁹⁰ olarak tanımlamıştır. Bunun için de siyasî yönetimi artık ilahi bir kaynağın değil, milletin bilâkis meşrulaştırması gerekmektedir; çünkü Sieyès’e göre “bireyin yasaya uyma zorunluluğu sadece, kendisini bu yasanın faili olarak görüyorsa”³⁹¹ söz konusu olmaktadır. Bu açıdan da, Urbinati’nin belirttiğine göre, Sieyès’in, doğrudanlığı dışarıda bırakan bir karar verme biçimi olarak devrim Fransası’nın ilk ve en sofistike temsil felsefesini geliştirdiği kabul edilir.³⁹²

Sieyès’e göre “müşterek hukuka bütünüyle tabi olmayan ya da herhangi bir özel haktan faydalanan kişiler, vatandaş olarak”³⁹³ görülmemelidir bu açıdan “müşterek hukuka tabi olmak, ulusal temsilin parçası olmanın”³⁹⁴ en önemli kriteridir.

³⁸⁸ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.35.

³⁸⁹ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.48.

³⁹⁰ Aktaran Birch, **a.g.e.**, s.46.

³⁹¹ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.49.

³⁹² Bkz. Urbinati, **a.g.e.**, s.140.

³⁹³ <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.51.

³⁹⁴ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.51.

“Vatandaşlara temsil edilme hakkını verenin, vatandaşlar arasındaki farklılıklar değil ortaklıklar olduğunu belirtmiştir. Fakat ayrıcalıklı olan herhangi bir birey... ulus dâhilinde temsil edilemezdi, zira Sieyès’e göre ayrıcalık onun “vatandaşlık niteliği”ni yok ediyordu.”³⁹⁵

Bu noktada Birch’ün de belirttiği gibi, Sieyès’e göre “Soylu (ve aynı zamanda da ruhban) sınıfının üyeleri yasal ayrıcalıklara ve muafiyetlere sahip olduğundan... ulusun bir parçası olamazlardı.”³⁹⁶

Sieyès’in “aktif vatandaş - pasif vatandaş” ayrımı boş yere yapılmış bir ayrım değildir. Bu ayrım, Sieyès’in temsil görüşleri ile doğrudan ilgilidir.³⁹⁷ Nitekim “‘pasiflik’ vatandaşların sivil haklardan faydalanmak için yapmaları gereken şeylere ilişkindir: aktif vatandaşlar (veya seçmenler) olarak katılım göstermeleri değil, yalnızca yasalara uymaları”³⁹⁸ beklenir. Bu noktada Urbinati’nin belirttiğine göre, aslında Sieyès’in “‘pasif haklar’ ve ‘aktif haklar’ arasında yaptığı ayrım, Burke’ün zımnî temsil kavramını”³⁹⁹ andırmaktadır;

“ ‘Pasif haklar’ ve ‘aktif haklar’ arasındaki ayrım, Burke’ün zımnî temsil olarak adlandırdığı şeye denk geliyordu. Seçmenler, ulusun gerçek bileşenleri olan vatandaşların temsilcileriydi. Seçmen olmayan kişiler, ülkelerinin siyasal yaşamına, kendi aktif haklarını kullanırken aynı zamanda herkesin pasif haklarını da koruyan seçmenlerin sesi vasıtasıyla dolaylı bir şekilde katılım gösteriyordu. Aynı (pasif veya sivil) haklardan faydalanmak için tüm vatandaşların aynı şeyleri yapmalarına (oy vermek) gerek yoktu.”

Zımnî temsil veya pasif / aktif vatandaşlık kuramı, gerçekleştirebilecekleri işlevler veya kendi becerileri açısından bireysel olarak eşit olmasalar *bile* tüm üyelerin etik ve ahlaki açıdan eşit oldukları aynı ulusa politika öncesi aidiyetini varsayar. Tarihsel olarak bu argüman, ulusal çıkar veya sosyal fayda adına siyasal açıdan birilerini dışarıda bırakmayı gerekçelendirmek amacıyla kullanılmıştır.”⁴⁰⁰

³⁹⁵ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.52.

³⁹⁶ Birch, **a.g.e.**, s.46.

³⁹⁷ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.102.

³⁹⁸ Bkz. Urbinati, **a.g.e.**, s.150.

³⁹⁹ Urbinati, **a.g.e.**, s.151.

⁴⁰⁰ Urbinati, **a.g.e.**, s.151.

Diğer taraftan Siey s için siyasî temsil sadece seçim mekanizması ile mümkündür; ve bu açıdan da “Seçmenler, ulusun gerçek bileşenleri olan vatandaşların temsilcileridir.”⁴⁰¹ Bu noktada, Sarıca’nın belirttiği gibi, Siey s’e göre, temsilcilerin yetkileri, seçmenlerinden aldıkları vek letle değil (emredici vekâlet), bir anayasa çerçevesinde sınırlandırılmalıdır. Bu şekilde de (yani sadece seçim bölgelerinin değil, bütün bir ulusun vekâleti ile hareket edecek olan) temsilciler, Siey s’e göre, doğrudan anayasal hükümlerle ba lı olacaklardır.⁴⁰² Siey s, “siyasî bir yapının veya hükümetin oluşumunun ulus olmadan var olamayacağını”⁴⁰³ d   nm   t r; ama aynı zamanda “ulusun kendi iradesini uygulayan (ve sınırlayan), bir (oluşturulmuş) hükümet olmadan da yine hiçbir şey”⁴⁰⁴ yapılamayacağını savunur. Vieira ve Runciman da bu noktaya çok güzel bir şekilde de inir;

“...millet, hareket edebilmek için temsilcilere ihtiyaç duyuyordu. Temsilciler, hareket etmek üzere yetkilendirilmek için millete ihtiyaç duyuyordu. Siey s, Fransız devrimini harekete geçiren görüşleri, bu bariz paradoks içerisinde  ekillendirmi tir.”⁴⁰⁵

  te Siey s’in temsil anlayışı, iktidarın kullanılmasını ve yasama yetkisini, anayasal hükümler çerçevesinde, emredici vek letle bağlı olmayan ama bütün bir ulus adına çoğunlukla karar alabilen temsilcilerin varlığına dayanır.⁴⁰⁶ Bu durum ise Kelly Duncan’ın da belirttiği üzere Siey s’e göre “en meşru temsil biçimi olan yasa koyucu temsilin temelidir”⁴⁰⁷, çünkü millet kendisini sınırlayan anayasanın asıl banisi olmuş olmaktadır.⁴⁰⁸

⁴⁰¹ Bkz. Urbinati, **a.g.e.**, s.149 ve 151.

⁴⁰² Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.101-102.

⁴⁰³ Urbinati, **a.g.e.**, s.153.

⁴⁰⁴ Urbinati, **a.g.e.**, s.153.

⁴⁰⁵ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.35.

⁴⁰⁶ Bkz. Sarıca, **a.g.e.**, s.102-103.

⁴⁰⁷ Duncan, **a.g.m.**, s.13.

⁴⁰⁸ Bkz. Duncan, **a.g.m.**, s.13.

2.2 KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Çalışmanın bu bölümünde farklı siyasî temsil kuramları analiz edilmeye ve bu açıdan da kuramsal bir envanter elde edilmeye ve bir sonraki bölümde genel bir açıklama ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bölümde hedeflenen temel amaç, tutarlı olarak nitelendirilebilecek siyasî temsil kuramlarını tespit etmek ve bir arada incelemek olacaktır. Zirâ, siyasî temsil kuramları o kadar çeşitlidir ki hemen hemen her temsil kuramı bir analize ve bu analizler sonucu ortaya çıkan farklı tariflere sahip haldedir; dolayısıyla siyasî temsile yönelik kuramlar dünyası, karmakarışık bir görünüm arz etmektedir.

“... Gerçekten de, temsilin kavramsal ve pratik tarihi,... (temsil kavramı); sayısız tanımlar, kuramsal yaklaşımlar, basmakalıp laflar, bilinen gerçekler ve farklı uygulamalardan oluşan bir bulutun arkasında saklı kalır... Temsil hakkındaki tartışmalar, kolay bir şekilde yatıştırılamayan türden ideolojik tartışmaları içerir ve bundan dolayı, farklı tanımlar tarihsel ve siyasî açıdan spesifik olan bağlamlara yerleştirilmelidir...”

...

Sonuç olarak da, ilgili literatürü araştırırken şaşırtıcı bir bakış açısı zenginliğiyle karşılaşırız: *anayasa* (Sieyes [1789] 1981), *gerçek (factual)*, *zımnî (virtual)* ve geleneksel (Burke [1887] 1994), *somut (substantial)*, *betimleyici* ve *simgesel* (Pitkin 1967),... *devredilen (delegated)*, *mikrokozmetik* ve *seçimsel* (Birch 1971),... *taahhüt içeren*, *beklentisel*, *jirooskopik* ve *naip (surrogate)* (Mansbridge 2003),...”⁴⁰⁹

Pollack v.d.’nin de belirttiği gibi bu yaklaşımlar yelpazesi, çeşitli temsil unsurlarını ve düzeylerini ele alarak, farklı birer siyasî temsil anlayışı ortaya koymaya çalışırlar. Mesela “mikrokozmetik”, “betimleyici”, “zımnî”, “kolektif”, “kurumsal” vb. çeşitli sıfatlar ile siyasî temsilin amacının ne olması gerektiğine işaret edilmeye çalışılırken; “dinamik”, “anayasa” vb. sıfatlar ile yetkilendirme süreci; yine “seçimsel”, “devredilen”, “beklentisel”, “jiroskopik”

⁴⁰⁹ Pollack v.d. **a.g.m.**, s.1-2.

vb. sıfatlar ile de temsil etme etkinliği ve temsilcilerin seçimi tarif edilmeye çalışılır.⁴¹⁰

Yukarıda da belirtildiği üzere, siyasî temsil kuramlarının çeşitliliği bir vakıa olmakla beraber, her ne olursa olsun, herhangi bir siyasî temsil kuramının siyasî temsil yaklaşımı, temelde, belirli bileşenlere sahip olmak durumundadır. Buna göre “temsil eden”, “temsil edilen”, “temsil bağlamı” ve “temsil nesnesi” (yani çıkarlar, tercihler, görüşler, fikirler vb.) olmak üzere dört ana unsur, diğer temsil türlerinde olduğu gibi siyasî temsilin de ana bileşenleridir.⁴¹¹ Gerçekten de siyasî temsil kuramları, genellikle, bu dört bileşenin birkaçına veya tamamına odaklanarak açıklamalarını yapar. Mesela temsil edenlerin nasıl hareket etmesi gerektiği noktasında, “delege” ve “vasi” modelleri etrafında (her ne kadar Burke’ün vasi modeli genel olarak kabul görse de) yoğun bir tartışma, her dönem için söz konusu olagelmıştır. Zirâ, temsilcilerin tam olarak ne yaptıkları veya ne yapmaları ve ne yapmamaları gerektiği; neyi temsil edip neyi temsil etmemeleri gerektiği, seçmenlerinin menfaatleri doğrultusunda mı, yoksa ortak menfaatler doğrultusunda mı, hareket etmelerinin gerektiği gibi hususlar, ciddi bir şekilde tartışmaya açık konulardır ve açık olmaya da devam edecektir. Çünkü temsilî ilişkilerin bu noktası, bir “boşluğa” açılmaktadır; yani temsilci ve temsil edilen arasında nasıl doldurulacağı kestirilemeyen demokratik bir açık veya boşluk, söz konusudur; Ankersmit’in kavramsallaştırması ile söylenecek olursa temsilin, mutlaka estetik bir boyuta sahip oluşu, bu tartışmaların temel nedenidir (ilerleyen bölümlere bkz.).⁴¹² Yine demokratik siyasî temsil kuramcıları, “temsilci” unsurunu, resmî temsilcilerle (yani resmî seçimlere dayanan ve bu seçimler ile seçilerek gelmiş temsilcilerle) sınırlandırırken; “demokratik

⁴¹⁰ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.2.

⁴¹¹ Bu hususta şu kaynaklara bakılabilir; Suzanne Dovi, “Political Representation”, **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**, Ed., Edward N. Zalta, Winter 2011, (Erişim) <http://plato.stanford.edu/entries/political-representation/>, 10 Mart 2010; Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, The University of California Press, 1967; ayrıca bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, 10 Mart 2010.

⁴¹² F. R. Ankersmit, **Political Representation**, Stanford University Press, California 2002, s.108 vd. Bu hususta şu kaynağa da bakılabilir, Peter Csigo, “Review: Political Representation”, (Erişim), <http://www.politicsandculture.org/20/09/11/09/review-political-representation/>, 20 Ekim 2009;

olmayan”⁴¹³ ve/veya “gayri resmî” temsil kuramları, genel ve resmî seçimlere dayanmayan “temsilcilerin” de temsilî ilişkilerde oynadığı rollere işaret ederler (hatta artık temsilin bu yüzünün; yani genel ve resmî seçim rekabetine dahil olmadan üstlenilen temsilci rolünün, kaçınılmaz bir istikamet olduğu iddia edilmektedir. Öyle ki, bu iddia sahiplerinin argümanları, “temsil kayması”⁴¹⁴ olgusuna da gerekçe oluşturmaktadır. Ancak bu tartışmalara ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde yer verileceği için bu bölüm, sadece kuramsal analizlerle ilerleyecektir).

2.3 YETKİLENDİRME KURAMI

Thomas Hobbes, sonradan “yetkilendirme” veya “emici temsil”⁴¹⁵ kuramı olarak kalıcı hale gelen, siyasî temsile yönelik düşüncelerine, genel olarak Leviathan adlı eserinde yer vermiştir.

Pitkin tarafından belirtildiği üzere Hobbes’un yetkilendirme kuramında, temsilciye başkaları adına hareket etme hakkı verilir. “Bu aynı zamanda, temsil edilenlerin sanki bu ‘hareketleri’ kendileri yapmışlar gibi sonuçlarından sorumlu oldukları anlamına gelir.”⁴¹⁶ Temsilcilerin “hakları genişletilmiş ve görüşleri daraltılmıştır. Buna karşın temsil edilenler yeni sorumluluklar edinmiş ve bazı haklarından vazgeçmek durumunda kalmıştır.”⁴¹⁷ Pitkin, yetkilendirme ile tarif ettiği, Hobbes’un temsil görüşünü, seçilen kişiye yetki verilinceye kadar olan aşamayı temel aldığı için veya başka bir ifadeyle yetkilendirme işleminden sonrasını dikkate almadığı için eksik bir görüş olarak eleştirmiştir.⁴¹⁸ “Hobbes’un tanımı aslında kuralcıdır; temsili, ondan

⁴¹³ Bu hususta şu kaynağa bakılabilir; David E. Apter, “Notes For A Theory Of Nondemocratic Representation”, **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman, Atherton Press, New York 1968, pp. 278-317.

⁴¹⁴ İfade bu çalışmaya aittir. 208. sayfadaki dipnota bakınız.

⁴¹⁵ <http://www.diss.fu-berlin.de...> s.44.

⁴¹⁶ Bkz. “Representation”, (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, 19 Mart 2009, s.y.

⁴¹⁷ Bkz. “Representation”, (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, 19 Mart 2009, s.y.

⁴¹⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.38-39.

önce gelen ve onu başlatan resmî düzenlemeler açısından algılar: yetkilendirme, hareket etme yetkisi vermek...”⁴¹⁹

Pitkin’in belirttiği üzere, Leviathan’ın “Kişiler, Amiller ve Kişileştirilmiş Nesneler Üzerine” adlı onaltıncı bölümünde⁴²⁰ Hobbes’un temsil analizi, daha önce de belirtildiği üzere, bir “bir kişi kavramından ‘gerçek’ ve ‘tüzel’ kişiler arasındaki ayrıma ve son olarak da bir temsilciyi tüzel türden bir kişi olarak sınıflandırmaya doğru seyrederek.”⁴²¹ Burada “kişi”, sözleri ve eylemleri olan; dolayısıyla sözlerinden ve eylemlerinden bahsedilebilen bir figür olarak ele alınır. Ve bu kişi, gerçek - doğal veya yapay kişi olarak ayırt edilir. Söz ve eylemler, kendisine ait ise kişi, gerçek – doğal bir kişidir; söz veya eylemlerin bir başkasına ait olduğu düşünülüyorsa, bu kişi de sahte veya yapay kişi olmaktadır. İşte Hobbes’a göre bir “temsilci” söz konusu olacaksa bu, “gerçek - doğal kişi”nin dışında gerçekleşen bir süreci gerektirmektedir. Bu açıdan Hobbes, eylemi bilfiil gerçekleştiren kişiyi tarif ederken “aktör”; söz konusu bu aktörün eylemi gerçekleştirirken kendisine hareket etme hakkı verdiği kişiyi tarif ederken de “fail” tabirini kullanmıştır.⁴²²

Diğer taraftan yine Hobbes, failliğin (yani söz veya eylem sahipliğinin) sonucu olarak haklar ve ayrıcalıkların yetkilendirilen kişiye; yükümlülük ve sorumlulukların ise yetkilendiren kişiye ait olacağı sonucuna varır. “Bundan şu sonuç çıkar ki, temsil böylesi bir haklar ve sorumluluklar ilişkisidir, çünkü bir temsilci yapay bir kişidir...”⁴²³ Görüleceği üzere, Pitkin’in belirttiği üzere, Hobbes’un temsil anlayışında “yetkilendirme” ve “yetkilendirme süreci”, temel bir rol oynamaktadır.

Pitkin’in, “şekilci” (formalistic), “betimleyici” (descriptive), “simgesel” (symbolic) ve “gerçek - somut” (substantive) temsil olmak üzere teşhis ettiği,

⁴¹⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.11.

⁴²⁰ İlgili bölüm için bkz. Hobbes, **a.g.e.**, s.125-130.

⁴²¹ Pitkin, **a.g.e.**, s.11.

⁴²² Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.15 vd.yine bkz. Hobbes, **a.g.e.**, s.125 vd.

⁴²³ Pitkin, **a.g.e.**, s.19.

dört farklı temsil görüşünden hareketle⁴²⁴, Hobbes'un yetkilendirme kuramına yönelik kavrayış daha da genişletebilir. Nitekim "Pitkin, siyasî temsil kavramının... şematik genel bir bakışını sunarak, temsil hakkındaki çağdaş tartışmaların koşullarını birçok yönden etkilemiştir."⁴²⁵ Öyle ki, yetkilendirme kuramına yönelik etkin bir analiz, Pitkin'in "şekilci temsil" kategorisi altında yer almaktadır.⁴²⁶

Birsen Örs'ün belirttiği üzere, kökenleri, Thomas Hobbes'ta bulunan şekilci bakış açısı, temsili biçimsel açılardan ele alır, "Pitkin, bu yaklaşımı 'formalistik' temsil yaklaşımı olarak adlandırmaktadır."⁴²⁷ "Hobbes'un tanımı aslında kuralcıdır; temsili, ondan önce gelen ve onu başlatan resmi düzenlemeler açısından algılar: yetkilendirme, hareket etme yetkisi vermek."⁴²⁸ Pitkin de buradan hareketle bu görüşü "yetkilendirme görüşü" olarak adlandırır. Burada,

"temsilci, hareket etmek üzere yetkilendirilmiş olan kişidir. Bunun anlamı, daha önceden sahip olmadığı bir hakkın hareket etmek üzere kendisine verilmiş olduğu ve bu arada da temsil edilenin, bu eylemin sonuçlarına ilişkin olarak eylemi kendisi yapmışçasına sorumlu olduğudur."⁴²⁹

Yetkilendirme görüşüne göre yetkilendirilen temsilcinin yaptığı her şey temsil dahilinde düşünülür, dolayısıyla Pitkin'in "şekilci" demesinin nedeni

⁴²⁴ "1. *Şekilci Temsil*: Temsilden önce gelen ve onu başlatan kurumsal düzenlemeler. İki boyutu vardır: -*Yetkilendirme*: Bir temsilcinin, temsili statüsünü elde etme yöntem ve araçları, -*İzlenebilirlik (sorumluluk)* Temsilcinin, temsil edilenlere karşı sorumluluğu/duyarlılığı
2. *Gerçek (substantive) Temsil*: Temsil edilenlerin *çıkarları* doğrultusunda, temsil edilenler *adına* gerçekleştirilen, temsilcilerin eylemlerinin içeriği anlamında temsil.
3. *Betimleyici Temsil*: Temsilcinin, temsil edilenlerin cinsiyet, statü, etnik köken, profesyonel şartlar gibi karakteristiklerini *yansıtma* ve *doğru bir şekilde yeniden üretme* derecesi anlamında temsil.
4. *Simgesel Temsil*: Temsilci "şey"i temsil edilen "şey"leri yansıtma işlevi anlamında bir temsil." Bu konuda öncelikle Pitkin'in eserine bakılabilir, Ayrıca bkz. Sacchetti, **a.g.m.**, s.2-3; yine bkz. Dovi, **a.g.m.**

⁴²⁵ Bkz. Dovi, **a.g.m.** s.y.

⁴²⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.38 vd.; Sacchetti, **a.g.m.**, s.2 vd.; András Körösenyi, "Political Representation in Leader Democracy", (Erişim) [http://www.scribd.com/doc/96695321/ Political-Representation-in-Leader-Democracy](http://www.scribd.com/doc/96695321/Political-Representation-in-Leader-Democracy), 30 Haziran 2009, s.16 vd.; Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.6 vd.

⁴²⁷ Birsen Örs, "Siyasî Temsil", **İ. Ü. Siyasî Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı 35, Ekim 2006, (Erişim) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/siyasi/article/viewFile/9402/8739>, 25 Nisan 2010, s.7.

⁴²⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.11.

⁴²⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.38.

budur. “Yetkilendirildiği ölçüde ve otoritesinin sınırları içerisinde, bir insanın yaptığı her şey temsildir... doğru türden yetkilendirmeden sonra ve sınırlar içerisinde yapılan her şey, doğası gereği temsildir.”⁴³⁰

Bu yaklaşım, temsili, yetkinin verilmesi ve yetkiye sahip olmak açısından tanımladığı için Pitkin, bu görüşü savunan veya geliştiren kuramcılarını da yetkilendirme kuramcıları olarak adlandırmakta ve üç temel yaklaşım ele almaktadır. Birisi, bir dizi Alman kuramcı tarafından geliştirilmiştir ve *organschaft*⁴³¹ kavramına odaklanır; ikincisi, demokratik temsilî hükümet çerçevesinde savunulur ve üçüncüsü, Eric Voegelin’in çalışmasında dile getirilir.⁴³²

Pitkin’in belirttiği üzere, “*organschaft* kuramcıları”, bireyden değil gruptan başlarlar; temsilci, grubun bir organı gibi hareket eder. Pitkin’in belirttiği üzere, bu görüşü dile getiren yazarların en ünlüsü Alman sosyolog Max Weber’dir (1864-1920). Weber’e göre temsil ile kastedilen şey öncelikle, “bir grubun belirli üyelerinin eyleminin geri kalanlara atfedilmesi; ya da geriye kalanların, eylemi kendileri için ‘meşru’ ve bağlayıcı olarak kabul etmesi”⁴³³ ve rıza göstermeleridir.

“Weber’e göre gerçek siyasî liderlik, bölgesel çıkarların ve sınıf partilerinin egemen olduğu bir mecliste mümkün değildir; yani kendi terimlerimizi kullanırsak, parti - çoğulculuğu modelinde mümkün değildir.”⁴³⁴

Vieira ve Runciman’ın da belirttiği üzere, “ulusu temsil etme talebi”, Weber’e göre seçim desteğini ve parti mekanizmasının sağlayacağı

⁴³⁰ Pitkin, **a.g.e.**, s.39.

⁴³¹ Yalnızca belirli üyelerin grup adına hareket edebildiği bir temsil biçimi. Detaylı bilgi için bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.40 vd.; ayrıca bkz. Örs, **a.g.m.**, s.8.

⁴³² Pitkin, **a.g.e.**, s.38, 39; ayrıca bkz. Örs, **a.g.m.**, s.8.

⁴³³ Max Weber, **The Theory of Social and Economic Organization**, The Free Press, 1947, s.143 ve 416’den aktaran Pitkin, **a.g.e.**, s.39.

⁴³⁴ Körösenyi, **a.g.m.**, s.15.

kolaylıkları arkasına almak isteyen liderlerin kişisel bir politika takip etme eğilimlerinden türemiştir.⁴³⁵

Dolayısıyla Weber'in işaret ettiği gibi "halk beğenisinin, profesyonel örgütlenmenin ve kişisel karizmanın"⁴³⁶ güçlü bir birleşimi, temsili politikacılara daha önce hiç görülmeeyen bir biçimde imkân ve güç sunacaktır. Bu noktada Vieira ve Runciman, bu tespitlerin demokratik bir görüş olup olmadığı konusunun tartışmalı olduğunu kaydettikten sonra, Weber'in aslında aşına olunan siyasî bir temsil türü oluşturduğunu dile getirirler. Nitekim bu, onlara göre, temsilcinin, her konuda belirleyici olabileceği, bağımsız bir eylem kapasitesine sahip olması anlamında, Hobbes'un görüşlerine yakındır.⁴³⁷

"...Weber, kendi yorumunu baskı dili içerisinde temellendirerek buna Hobbescu bir eğilim vermiştir: siyasî temsil, diğer şeylerle birlikte temsilcinin 'koşullar gerektirdiği takdirde fiziksel güç uygulamak için gereken maddi kaynakları emrinde bulundurmasını' gerektiriyordu... Yine de Weber'in anlayışı aynı zamanda, seçimsel rekabetin, güçlü liderlerin ortaya çıkabilmesini ve zayıf olanların ekarte edilebilmesini sağlamadaki rolünü vurgulamasından dolayı, post-Hobbescu bir anlayıştı."⁴³⁸

Bu açıdan Vieira ve Runciman'ın da işaret ettiği gibi denilebilir ki, Weber'a göre modern siyasî temsil, Hobbes'tan sonra kaydedilen bütün demokratik gelişmelere rağmen, kaçınılmaz bir biçimde elitisttir. Gerçekten de Weber'in, temsili politikalarda elitizme doğru bir eğilim gösterdiğinde şüphe yoktur. Çünkü Hobbes'u andıracak şekilde Weber'e göre de halkın temsilcileri sıradan olamaz; temsilcilerin farklı özellikleri ile halktan ayrılan ama halkın nazarında da üstün, beğenilen, donanımlı, yetenekli, kişisel özellikleri ile öne çıkan kişiler olmaları gerekir;⁴³⁹

"Weber'a göre modern siyasî temsil, demokrasinin gösterdiği gelişimlere rağmen, kaçınılmaz bir biçimde elitist bir politika biçimiydi. Gerçekten de

⁴³⁵ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.53.

⁴³⁶ Bkz. Runciman, **a.g.e.**, s.53.

⁴³⁷ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.53 vd.

⁴³⁸ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.54.

⁴³⁹ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.54.

demokratik temsil mümkün olacaksa – yani, yalnızca sorumlu siyasal karar verme süreçlerinden kaçınmanın bir yolu olmaktan ziyade bu süreçle tutarlı olacaksa – ‘Sezarci’ unsur dediği şeye sahip olmak zorundaydı. Halkın temsilcileri basit bir şekilde halktan olamazdı; kendi kişiliklerini, kitlelerin beğenisini ve desteğini kazanacak bir şekilde ortaya koyabilen ayrı kişiler olmaları gerekiyordu. Politikaların büyüyen bürokratikleşmenin, parti mekanizmasının ve örgütlü maddi çıkarların ellerinde kemikleşmesine yalnızca böyleli karizmatik bir siyasal liderlik direnebilirdi. Weber, temsili politikadaki elitizme doğru olan eğilimi belirten erken yirminci yüzyılın birkaç siyasal kuramcısından yalnızca biriydi (bkz. Ostrogorski 1964; Michels 1999; Mosca 1939; Pareto 1997).⁴⁴⁰

Ancak Weber’in temsili politikaların, potansiyel olarak otoriter ve kaçınılmaz bir şekilde elitist doğasına işaret ediyor olmasına rağmen⁴⁴¹; elbette ki kesin bir Hobbescu çizgiyi sürdürdüğünü (yani “mutlakiyetçi” veya “emici” temsili savunduğunu) söylemek de hatalı olacaktır. Zirâ Weber, temsili yönetimlerde liderliğin gerekli olduğunu düşünür, ancak bu, ona göre sınırsız bir yönetime indirgenemez.⁴⁴² “Karizmatik yönetici, dürtülerini rasyonel bir şekilde açıklamasını ve eylemlerinin sonuçlarını kestirmesini gerektiren bir ‘sorumluluk etiğine’ bağlı kalmak durumundadır.”⁴⁴³

“Weber’a göre, modern rasyonel yönetimin biçimsel kanunculuğunu (kanunlara aşırı riayet) telafi etmede halkoyuna dayalı liderliğin gerekli olmasına rağmen, bu basit bir şekilde keyfi yönetime indirgenemezdi. Karizmatik yönetici, dürtülerini rasyonel bir şekilde açıklamasını ve eylemlerinin sonuçlarını kestirmesini gerektiren bir ‘sorumluluk etiğine’ bağlı kalmak durumundadır.”⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.54.

⁴⁴¹ Çünkü Weber’e göre siyasî alan devlettir ve devlet, siyasî meşruluğun ve otoritenin tek konumudur. Bkz. Michael Saward, “The Wider Canvas: Representation and Democracy in State and Society”, **The Future of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, s.82.

⁴⁴² Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.55 ve 57; ayrıca bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.10 vd.; Saward, **a.g.m.**, s.80 vd.

⁴⁴³ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.57.

⁴⁴⁴ Max Weber, **Political Writings**, Ed. Peter Lassman, Ronald Speirs, Cambridge, Cambridge University Press, 1994’ten aktaran Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.57.

Pitkin'in belirttiği üzere, Hobbescu tanımla temelde hemfikir olan diğer bir grup teorisyene⁴⁴⁵ göre ise temsil; bir kişi, ancak yetkilendirildiği zaman diğerlerinin yerine (adına) hareket edebilmelidir. Bu noktada temsil etmenin anlamı da "bağlayıcı otoriteyle diğerleri adına hareket etmek"⁴⁴⁶ şeklinde olmaktadır. Dolayısıyla demokratik yetkilendirme yaklaşımına göre temsilin özü, "... temsilcilerin - atama biçimleri ne olursa olsun - seçmenleri adına müştereken hareket etmek ve kolektif kararları vasıtasıyla onları bağlamak üzere önceden yetkilendirilmiş olmasıdır."⁴⁴⁷

Andras Körösenyi'nin belirttiği üzere, "Liberal parlamentarizmde ve müzakereci demokrasi modelinde siyasî temsil, 'kişisel temsil' kavramıyla (John Stuart Mill) ya da 'aşkın temsil' türü kavramıyla (Eric Voegelin) karakterize edilebilir."⁴⁴⁸ İşte, yetkilendirme görüşünün üçüncü bir yaklaşımını, Eric Voegelin, aşkın temsil kavramı ile dile getirmektedir.

"Bu modelde, tartışmanın katılımcıları özel ya da bölümsel çıkarlarla sınırlandırılmaz. Parlamantonun üyeleri, 'ideal bir konuşma durumu' içerisinde (Habermas 1990): özgür vekâletlere sahiptirler ve parlamenter tartışmada, herhangi bir bölgesel, sosyal ya da dini çıkar grubunu değil, kendi kişisel görüşlerini temsil ederler. Parlamenter tartışmanın katılımcıları, amacı kamunun iyiliğine hizmet edecek olan gerçeği ve doğru fikri bulmak olan tarafsız ve rasyonel bireylerdir. Tartışmanın rasyonel niteliği, siyasal oybirliğinin yattığı gerçeğe ulaşmanın güvencesidir. Çünkü gerçek, kararların ve siyasal eylemin temeli olacaktır. Tartışma, daha önceki katılımcıların görüşlerine *baskın çıkmakta* ve tartışmalar vasıtasıyla ulaşılan gerçeğin kabulüne uzanmaktadır. Bu modeldeki bir temsilci, tüm oluşu 'temsil eder.' Gerçeğin arayışı olarak temsil, *gerçek* bir anlama sahiptir."⁴⁴⁹

⁴⁴⁵ Bunlar; Edward Sait, Avery Leiserson, Sir Ernest Barker, Karl Loewenstein, John Plamenatz, Joseph Tussman gibi yazarlardır. Detaylı bilgi için bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.42.

⁴⁴⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.42-43.

⁴⁴⁷ Edward McChesney Sait, **Political Institutions**, New York, 1938, s.476; Avery Leiserson, "Problems of Representation in The Government of Private Groups," **Journal of Politics**, XI, August, 1949, s.566 ve Karl Loewenstein, **Political Power and The Governmental Process**, Chicago, 1957, s.38'den aktaran Pitkin **a.g.e.**, s.43.

⁴⁴⁸ Körösenyi, **a.g.m.**, s.4.

⁴⁴⁹ Körösenyi, **a.g.m.**, s.4.

Birsen Örs'ün de belirttiği gibi “Vogelin seçimle işbaşına gelen meclisin ve seçilmiş yürütmenin temsilini ‘betimleyici’ (descriptive) temsil olarak adlandırmakta ve ‘elementer tip’ temsil olarak görmektedir.”⁴⁵⁰ Bununla beraber Vogelin, bu temel düzeyden öteye gitmenin de gerekli olduğunu belirtmektedir. Örs'ün belirttiği üzere, temsilî olduğu düşünülen her yapının gerçekten temsil işlevi görüp görmediği noktasında emin olmayan Vogelin, temsilin “varoluşçu” (aşkın, existentialist) boyutunu dile getirir.⁴⁵¹

“Bir toplum sadece, onun adına eylemde bulunacak bir temsilciye sahip olduğu zaman, bir toplum olarak varolur. Diğer bir deyişle, ‘bir siyasal toplumun tarihsel olarak varoluşu, temsilciye sahip olunması veya temsilcisinin kaybedilmesi ile ifade edilir. Eylem için bir araya gelmek demek, bir krala sahip olmak demek; kralı yitirmek demek, eylem için uyumu yitirmek demektir; grup eylemde bulunmadığı zaman, bir krala da ihtiyacı yoktur’.”⁴⁵²

Öyle ki bu modelde, müzakereciler, özel çıkarlarla sınırlandırılmaz. Parlamentonun üyeleri, özgür vekâlete sahip, tarafsız ve rasyonel, kendi kişisel görüşlerini temsil eden bireylerdir. Yine bu rasyonel bireylerce yürütülen müzakere, gerçeği bulmak amacıyla yapılan tartışmalardan oluşur. Ve son tahlilde, “...bu modeldeki bir temsilci, tüm oluşu temsil eder. Gerçeğin arayışı olarak temsil, gerçek bir anlama sahiptir.”⁴⁵³ Pitkin’in belirttiği üzere, Voegelin, için bu yetkilendirme görüşü de yetersizdir.

“Ama Voegelin, bu yetkilendirme görüşünü de yeterli bulmaz. Çünkü yetkilendirilmiş bir temsilcinin bir bütün olarak topluma karşı olan eylemlerinin isnadı, yalnızca grubun temel yönlendirici fikirleriyle, yani ulusun ruhu denen şeyle uyumluysa etkin bir şekilde gerçekleşecektir. Ve bu da Voegelin’i temsilin ‘aşkın’ tipine, yani bir toplumun ‘kendisinin ötesindeki bir şeyin ya da aşkın bir gerçekliğin, aşkın bir gerçeğin temsilcisi olduğu veya olabildiği’ anlama götürür.”⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ Örs, **a.g.m.**, s.8.

⁴⁵¹ Örs, **a.g.m.**, s.8-9. Yine bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.44.

⁴⁵² Örs, **a.g.m.**, s.9.

⁴⁵³ İlgili bölüm ve alıntı için bkz. Körösenyi, **a.g.m.**, s.4.

⁴⁵⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.46.

Pitkin'in de belirttiği gibi, yukarı bahsedilen yetkilendirme kuramcıları temsili ele alırken, belli bir amaçla yapılan edimlerin, adına yapılan kişilere atfedilmesini, temel alırlar. Weber'de de bu böyledir, grubun bir üyesi (temsilcisi) yaptığı eyleri grubun adına gerçekleştirir. Voegelin ise bir ulusun ancak kendisi adına hareket eden temsilcileri varsa, varlık kazanacağını söylerken yine yetkilendirmenin “atıf” boyutundan hareket eder.⁴⁵⁵

“Yetkilendirme kuramcılarının çoğu, bir insanın eylemlerinin diğerlerine atfedilmesiyle başlar. Bu açık bir şekilde, Hobbes'un eylemlerin 'sahipliğinden' bahsederken kastettiği şeydir: bir temsilci, eylemleri 'kendine' ait olmayan, bunun yerine bir başkasına atfedilen kişidir. Benzer bir şekilde Weber da temsili, bazı insanların eylemlerinin yalnızca kendilerinden ziyade bir gruba atfedildiği gerçeği olarak tanımlar. Ve Voegelin temsilcilerden (“varoluşsal” anlamda veya yetkilendirme anlamında), eylemleri kendine değil başkalarına isnat edilen insanlar olarak bahseder.”⁴⁵⁶

Pitkin, “yetkilendirme” görüşüne ek olarak “izlenebilirlik” görüşünü de şekilci temsilin ikinci bir boyutu olarak düşünmüştür. Bu açıdan temsilci yaptığı eylemlerden dolayı temsil ettiklerine karşı sorumlu olan kişidir. Yetkilendirme yaklaşımında temsilci nispeten bağımsız hareket ederken, izlenebilirlik yaklaşımında temsilcinin sorumlu tutulması temsilin asıl anlamıdır. Her iki yaklaşım da yetkilendirmeyi ve temsilciyi merkeze alırken, yetki aşamasından sonra temsilin neyi ifade ettiği noktasına değinmez.⁴⁵⁷

“Bir grubun bir temsilciyi seçilmiş (yetkilendirilmiş) birisi olarak tanımladığı yerde, diğeri onu seçime tabi olacak (sorumlu tutulacak) birisi olarak tanımlar. Birinin temsili belirli bir biçimde başlatılmış gördüğü yerde, öteki belirli bir biçimde sonlandırılmış olarak görür. Her ikisi de bize temsil *sırasında* ne olduğunu, bir temsilcinin nasıl hareket etmesi gerektiğini veya ne yapması gerektiğini, iyi mi kötü mü temsil ettiğinin nasıl söyleneceğini anlatamaz.

⁴⁵⁵ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.51 ve 53.

⁴⁵⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.51.

⁴⁵⁷ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.55 vd.

Yetkilendirme ve izlenebilirlik görüşleri gibi şekilci tanımlar açısından böyle soruların bir anlamı dahi yoktur.”⁴⁵⁸

2.4 YASAMA ORGANI ve TEMSİL

Fabiana Sacchetti, “Political Representation” başlıklı makalesinde, Pitkin’in **The Concept Of Representation** adlı eserinde, temsil kavramını, kavramın kullanıldığı bağlamların farklı olabileceğinden hareketle; kullanılan bağlam ve biçimlere göre analiz etme gereğine işaret ettiğini belirterek, dört farklı temsil tarifi yaptığını belirtmektedir. Sacchetti’nin de belirttiği gibi bunlardan ilk ikisi olan “şekilci” (formalistic) ve “gerçek - somut” (substantive) temsil; temsil kavramını, “harekete geçme yolu” veya “harekete geçiş” olarak ele alırken; diğer iki görüş olan “betimleyici” (descriptive) ve “simgesel” (symbolic) temsil, bir “oluş biçimi” veya “savunma” olarak değerlendirir.⁴⁵⁹

“1.Şekilci Temsil: Temsilden önce gelen ve onu başlatan kurumsal düzenlemeler. İki boyutu vardır:

a. Yetkilendirme...

b. İzlenebilirlik [sorumluluk/accountability]...

2.Gerçek (substantive) Temsil: temsil edilenlerin çıkarları doğrultusunda, temsil edilenler adına gerçekleştirilen, temsilcilerin eylemlerinin içeriği.

3.Betimleyici Temsil: Temsilcinin, temsil edilenlerin cinsiyet, statü, etnik köken, profesyonel şartlar gibi karakteristiklerini yansıtmaya ve doğru bir şekilde yeniden üretme derecesi.

4.Simgesel Temsil: Bir temsilcinin temsil edilenleri savunma biçimleri, onun için anlamı.”⁴⁶⁰

Pitkin, eserinin dördüncü ve beşinci bölümlerinde bu kuramları ele almaktadır. Bu kuramlar birisi, yukarıda da dile getirilen “betimleyici temsil” ve diğeri “sembolik temsil”dir. Dolayısıyla bu iki temsil biçimi (betimleyici temsil ve sembolik temsil) üzerinden gidilerek hem Pitkin’in analizine devam

⁴⁵⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁵⁹ Sacchetti, **a.g.m.**, s.3.

⁴⁶⁰ Sacchetti, **a.g.m.**, s.2-3.

edilmiş olacak hem de bir başka kategoride, “çıkar” meselesiyle temsil beraber analiz edilmeye çalışılacaktır.

2.4.1 Mikrokozmetik Temsil (Betimleyici Temsil) Kuramı

Betimleyici temsil, “demografik temsil olarak da bilinir.”⁴⁶¹ A. H. Birch ve David Judge ise onu “mikrokozmetik temsil” olarak adlandırmaktadır.⁴⁶² Genel olarak, temsilci yapının en temel özelliği olarak, bir ülke vatandaşları “... gibi düşünüp, hissedip, konuşup, hareket edebilmek için, minyatürde halkın genelini yansıtan tam bir portre...”⁴⁶³ gibi olmasını esas alan bir kuramdır. Çünkü, şayet temsili bir yapı, temsil ettiği toplumun küçük bir minyatürü veya (aynı anlamlara gelmek üzere) bir mikrokozmosu gibi olursa; seçmenlerinin tamamını yansıtacak şekilde olduğu, dolayısıyla onların bilfiil kendisi gibi olduğu düşünülecektir.⁴⁶⁴

Yukarıda da belirtildiği üzere Pitkin’in çalışmasında yer verdiği bir diğer temsil görüşü, betimleyici temsil yaklaşımıdır.⁴⁶⁵

“Bu yazarların savunduğu görüşe göre gerçek temsil, yasama meclisinin, oluşumu bütün milletin oluşumuna tam olarak denk düşen bir biçimde seçilmesini gerektirmektedir; yalnızca o zaman bu temsili bir yapıdır. John Adams’ın Amerikan Devrim döneminde savunduğu gibi temsili bir yasama meclisi, ‘genel olarak halkın minyatür halindeki tam bir portresi olmalıdır çünkü onlar gibi düşünmeli, hissetmeli, mantık yürütmeli ve hareket etmelidir.’”⁴⁶⁶

“Temsil kavramına bu yaklaşım, şekilci yetkilendirme ve izlenebilirlik görüşlerinden oldukça farklıdır. Bu yazarlara göre, temsil etmek yetkiyle hareket etmek veya sorumlu tutulmadan önce hareket etmek veya hareket etmenin herhangi bir türü değildir. Bu daha ziyade, temsilcinin karakteristiklerine, kim *olduğuna* veya neye *benzediğine*, bir şeyler yapmaktan

⁴⁶¹ <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, s.y.

⁴⁶² Bkz. Birch, **a.g.e.** ve Judge, **a.g.e.**, s.21 vd.

⁴⁶³ Aktaran Representation”, (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, s.y.

⁴⁶⁴ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, 19 Mart 2009, s.y.

⁴⁶⁵ Bkz. Pitkin **a.g.e.**, s.60-92.

⁴⁶⁶ Pitkin **a.g.e.**, s.60.

çok bir şeyler olmaya bağlıdır. Temsilci, başkaları adına hareket etmez; aralarındaki bir örtüşme veya bağlantı ya da bir benzerlik veya yansıma vasıtasıyla onları 'simgeler.' Siyasal terimlerle, önemli görünen şey, yasama meclisinin ne yaptığından çok nasıl oluştuğudur.

Bu görüşün esas özellikleri en açık bir biçimde, orantılı temsilin savunucuları arasında geliştirilir. Gerçekten de orantılı temsilin 'temel ilkesinin', 'az ya da çok matematiksel kesinlikle seçmenler arasındaki çeşitli ayrılmaları yansıtan temsili bir meclisi güvence altına almaya' çalışmak olduğu savunulabilir."⁴⁶⁷

Yine Pitkin'in aktardığına göre James Wilson da, "portrenin iyi bir benzeyiş olduğu oranda mükemmel olduğunu' bu yüzden de 'yasama meclisinin tüm toplumun en kesin sureti olması gerektiğini,' 'halkın sesinin doğru yankısı olması gerektiğini' savunur."⁴⁶⁸

David Judge'e göre de "temsili bir demokrasi 'demokratik bir şekilde' işlev görecektse, karar verme sürecinde mevcut olmayan... 'halkı' var hale getirmek durumundadır."⁴⁶⁹

"Temsili demokrasi bir mekanizmaysa, süreçse, sürekli yinelenen argümanlardan biri, bir bütün olarak halkın işleyişini tekrarladığı için gücün temsili aktarımının 'orantılı olarak daha kusursuz' olacağıdır (Pitkin 1967: 86. Bu fikirde içkin olan şey, temsilin en iyi ikinci seçenek olduğu varsayımdır: eğer 'halk' tarafından yapılan doğrudan katılım uygulanamaz haldeyse, ikinci bir tercih olarak temsil en azından 'halkın' bütünü oluşturan unsurlarının mümkün olduğunca yakın bir yansımasını denemelidir... Temsili meclis, toplumun orantılı bir yansıması *olmalıdır* (pratikte tam olarak böyle olamasa da). Bu anlamda mikrokozmos temsil, var olan kurumların temsil edebilirliğinin ölçülebildiği son derece önemli bir standart sağlar. Beklendiği üzere, böyle bir kriter, var olan kurumları her zaman kusurlu bulacaktır (Birch 1971: 58)."⁴⁷⁰

Pitkin de bu görüşün temel özelliklerinin, orantılı temsil kapsamında geliştirildiğini belirtir. Bu noktada Pitkin'e göre, "orantılı temsilin 'temel

⁴⁶⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.61.

⁴⁶⁸ Bkz. James Wilson, **Works**, Ed. James DeWitt Andrew, I, Chicago, Callaghan, 1896, p.391'den aktaran Pitkin, **a.g.e.**, s.61.

⁴⁶⁹ Bkz. David Judge, **a.g.e.**, s.22.

⁴⁷⁰ David Judge, **a.g.e.**, s.22-23.

ilkesinin' az ya da çok matematiksel kesinlikle seçmenler arasındaki çeşitli ayrılmaları yansıtan temsilî bir meclisi güvence altına almaya çalışmak"⁴⁷¹ olduğu savunulabilir. Pitkin'in aktardığına göre, İsviçreli kuramcı, Bluntschli tarafından geliştirilen metafor aynen şöyledir:

"Gerçekten de haritanın dağları ve vadileri, gölleri ve ırmakları, ormanları ve çayırıları, şehirleri ve köyleri temsil ettiği gibi, yasa koyucu yapı da yine gerçek ilişkilerine göre halkın bütünleyici parçalarının ve bir bütün olarak halkın bir özetini oluşturmak durumundadır. Daha soylu parçalar daha büyük parçalar tarafından ezilmeyebilir ama daha büyük parçalar dışarıda bırakılmayabilir de. Her bir parçanın değerini, bütün içindeki ve bütün için olan önemi belirler. İlişkiler organiktir, ölçek ulusaldır."⁴⁷²

2.4.1.1 Ondokuzuncu Yüzyılda Toplumun Temsili

Birch, genel olarak temsilî hükümetlerin kurulmasından önce temel sorunsalın, monarşilerin nasıl sınırlandırılacağı noktasında belirlediğini ancak temsilî hükümetler kurulmaya başladıktan sonra temsilî yapıların oy hakkı mücadelelerinin önem arz etmeye başladığına işaret etmektedir,

"Temsili hükümetin... etkin bir şekilde kurulmasından önce, temel anayasal meseleler monarşi ile diğer hükümet kurumları arasındaki ilişkilerle ilgili olmuştur. Fakat temsili hükümet gerçekleştirildikten sonra, temsili meclisin oluşumu merkezi öneme sahip olmuştur ve oy hakkıyla ilgili sık ve bazen uzun tartışmalar yaşanmıştır. Yirminci yüzyılda bu tartışmalar artık pratik açıdan pek ilgi konusu değildir, çünkü temsili kurumlara sahip neredeyse tüm ülkeler evrensel oy hakkını benimsemiştir ve bunun arzu edilirdiği, siyasal öğretileri neredeyse ortak hiçbir şeye sahip olmayan insanlar tarafından bile paylaşılan ve herkes tarafından doğru kabul edilen bir şey haline gelmiştir. Fakat oy

⁴⁷¹ Carl J. Friedrich, **Constitutional Government and Democracy**, Boston, 1950, p.286'dan yapılan aktarma ve alıntı için bkz. Pitkin **a.g.e.**, s.61.

⁴⁷² J.C. Bluntschli, **Die Lehre Vom Modernen Staat**, Stuttgart, 1876, p.60'tan aktaran Pitkin **a.g.e.**, s.62.

hakkı üzerine yaşanan tartışmalar sırasında, seçim temsilinin doğasına ve seçilmiş temsilcilerin rolüne ilişkin çeşitli görüşler ifade edilmiştir...”⁴⁷³

David Judge’nin belirttiği üzere, ondokuzuncu yüzyıl faydacı filozofu Jeremy Bentham’ın (1748-1832) temsil anlayışı; aşağıdaki alıntıdan da sarıh bir şekilde anlaşılacağı üzere faydacılığın temel ilkesine dayanmaktadır: “en çok sayıda insanın en yüksek mutluluğu ilkesi.”⁴⁷⁴

“...Temsilî meclisin üyelerinin esas işlevi, kendi içlerinde milletin bir mikrokozmosunu (küçük evrenini) oluşturmaktır; ... kendi kişisel çıkarlarını takip ederlerse, topluluğun mutluluğunu maksimize edecek kararlara ulaşırlar.”⁴⁷⁵

Dolayısıyla Judge’nin belirttiğine göre betimleyici temsil modeli açısından, temsil edilenlerle temsilciler arasında belli bir ahengın sağlanması önemlidir. Bu noktada David Judge, “Bentham’ın halkın temsilini, yöneticiler ve yönetilenler arasındaki ‘çıkarların kesişim noktasını’ ([1830] 1843: 6) sağlamak için bir ‘yöntem’ olarak teşhis ettiğini”⁴⁷⁶ aktarmaktadır.

Ancak Bentham, demokratik bir ideal doğrultusunda “çözümün değil, sorunun bir parçası olduğuna inanarak temsil fikrine karşı kuşkucu”⁴⁷⁷ yaklaşmakla beraber; temsil mekanizmasının çeşitli işlevlerinden dolayı da önemsemiştir.

“Bentham’a göre temsili amacı, seçmenlerin çıkarları hakkında bilgi sağlamak ve bu çıkarların doğru bir yansımasını sunmaktır. Çıkarların bu şekilde yansıtılması şunu sağlayacaktır: ‘Görevinden alınabilen yasa koyuculardan oluşan çok sayıda yapı, topluluğun çıkarlarından onları ihmal edemeyecek kadar güçlü bir şekilde pay alırlar’ ([1789] 1843: 301). Dolayısıyla temsili meclisin oluşumu, yasa koyucu faaliyetlerin doğasının belirlenmesi açısından önemliydi. Parlatentonun *temsil edebilirliği*, bir demokrasi açısından önemliydi. Demokratik otoritenin kurumsallaşması için yapılmış bir

⁴⁷³ Birch, **a.g.e.**, s.50.

⁴⁷⁴ Judge, **a.g.e.**, s.23.

⁴⁷⁵ Aktaran Judge, **a.g.e.**, s.23.

⁴⁷⁶ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.24.

⁴⁷⁷ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.46.

talepti. On dokuzuncu yüzyılın başında bu talep radikaldi ve daha sonra Britanya’da gerçekleşecek olan oy hakkı reformu hakkındaki tartışmalarda da etkili olacaktı (bkz. Pitkin 1967: 65-6; Birch 1964: 47).⁴⁷⁸

Vieira ve Runciman’ın belirttiğine göre de Bentham, “hükümetin, kişisel nitelikleri konu dışı olan görevlilerin işi olması gerektiğine açıklık getirmek amacıyla, ‘temsilciler’ yerine ‘görevlilerden’ bahsetmeyi tercih etmiştir.”⁴⁷⁹

Birch’ün belirttiği üzere, ondokuzuncu yukarıda belirtildiği üzere gelişen “Benthamcı argümanlar, parlamenter seçim sistemi reformuna ilişkin uzun tartışmalarda oldukça etkin olmuştur.”⁴⁸⁰ Öyle ki Jeremy Bentham, James Mill başta olmak üzere faydacılar tarafından dile getirilen düşünceler, “ondokuzuncu yüzyıl sırasında İngiliz hükümetinin dönüşümüne”⁴⁸¹ bile yol açmıştır. Birch’ün belirttiği üzere, Bentham’ın görüşüne göre

“...reformun amacı, yasa koyucuların, kendi çıkarlarını ve mutluluklarını artırmaları sırasında... bir bütün olarak halkın da mutluluğunu maksimize edecekleri bir parlamenter sistem yaratmaktır. Bu amaçla erkeklere oy hakkı, insanların doğal bir siyasal temsil hakkına sahip olmalarından değil - Bentham doğal hak fikrini anlamsız görüyordu - yasama meclisinde tüm halkın kişisel çıkarları yalnızca bu şekilde yansıtılabileceğinden verilmelidir. Aynı zamanda milletvekillerini seçmenlerle yakın temas içerisinde tutmak ve politikacı sıfatıyla kendilerine ait apayrı çıkarlar geliştirmek için yeterli zamana sahip olmamalarını sağlamak için de yıllık seçimler yapılmalıdır.”⁴⁸²

Dolayısıyla Birch’e göre de bu temsil anlayışı aslında bir yönüyle mikrokozmetik bir temsil anlayışıdır, şöyle ki;

“Temsili meclisin üyeleri, ulusun vasileri olarak hareket etmeyeceklerdir, yerel çıkarların delegeleri olarak hareket etmeyeceklerdir ve ulus etmenliğini cisimleştirmeyeceklerdir. Temel işlevleri, ulusun bir mikro evrenini oluşturmaktır, böylece (politikacı olarak kendi geçici ve özel çıkarlarını bir

⁴⁷⁸ Judge, **a.g.e.**, s.25.

⁴⁷⁹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.46.

⁴⁸⁰ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁸¹ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.53.

⁴⁸² Birch, **a.g.e.**, s.54.

yana bırakarak) kendi kişisel çıkarlarını izlerlerse, tüm topluluğun mutluluğunu maksimize edecek olan kararlara ulaşacaklardır.”⁴⁸³

David Judge’nin belirttiği üzere, Bentham gibi James Mill’de (1773-1886) de hükümetler, bireylerin mutluluğu açısından birer araç olarak görülür. Ancak James Mill, “yetişkin nüfusunun yüzde sekseninden fazlasının oy hakkının dışında bırakılmasına dayanan bir temsil sistemini önermiştir.”⁴⁸⁴ Hem Bentham hem de James Mill’in düşünceleri ve arkasından J.S. Mill’in fikirleri, gerçekten de ondokuzuncu yüzyılın liberal temsil algısına bir yönüyle ışık tutmaktadır, nitekim çıkarlar meselesi ve oy hakkı tartışmaları, bu bakış açılarının merkezinde yer almaktadır.⁴⁸⁵

Liberal parlamentarizmde siyasî temsilin, John Stuart Mill (1806-1873), tarafından “kişisel temsil” kavramıyla karakterize edildiği daha önceki bölümlerde de dile getirilmişti. James Mill’in oğlu olan John Stuart Mill’in bu minvaldeki görüşlerine en derli toplu şekilde **Considerations On Representative Government**⁴⁸⁶ (1862) adlı eserinde rastlanılmaktadır. Vieira ve Runciman’ın belirttiği üzere, söz konusu eserinde Mill, “temsilcilerin daha geniş halk kitlelerinin içgüdülerini, kendileri adına düşünme ve parlamenter bir ortamda... dile getirme becerilerini vurgulayan bir anlayışı savunmuştur.”⁴⁸⁷ Bu aslında onun kişisel temsil görüşünün de temelidir. Yine bu çalışmasında Mill, küçük bir kentin boyutlarını aşan modern bir devlette, vatandaşların katılımını mümkün kılan, “kusursuz bir hükümet tipinin ancak temsili hükümet modeli”⁴⁸⁸ olabileceğini dile getirir.

Bununla beraber Judge’nin belirttiği üzere, Mill, temsili sistemlerin her zaman için “çoğunluğun zorbalığı”na dönüşme potansiyelinin olabileceğine

⁴⁸³ Birch, **a.g.e.**, s.55.

⁴⁸⁴ Bkz. R. A. Fenn, **James Mill’s Political Thought**, New York, Garland, 1987, s.124 ve C.B. Macpherson, **The Life and Times of Liberal Democracy**, Oxford, Oxford University Press, 1977, p.39’den yapılan aktarma ve alıntı için bkz. Judge, **a.g.e.**, s.25-26

⁴⁸⁵ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.201.

⁴⁸⁶ John Stuart Mill, **Considerations on Representative Government**, New York, Prometheus Books, 1991.

⁴⁸⁷ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.50.

⁴⁸⁸ Bkz. <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, **a.g.m.**, s.y.

işaret eder. Bu açıdan, temsili sistemler söz konusu olduğunda bunların denetlemesi en önemli öncelik olma durumundadır. Dolayısıyla Mill siyasi idare tarafından alınan kararların ve bu kararlara göre yürütülen faaliyetlerin düzgün ve etkili bir şekilde denetlendiği bir modeli önermiştir.⁴⁸⁹ Vieira ve Runciman'ın belirttiğine göre ise,

“Mill, bir bütün olarak Parlamentonun ‘yalnızca ulusun genel fikrinin değil, aynı zamanda ulusun her bölümünün fikrinin’ açıklandığı ve müzakerelerde duyulma şansına sahip olduğu bir arena olan ‘Fikirler Kongresi’ olması gerektiğine inanıyordu (Mill 1991: 282). Bu da, orantısal bir temsil sisteminin benimsenmesini gerektiriyordu. Mill yalnızca çoğunluğun değil aynı zamanda azınlığın sesinin de, hem aydın bir müdafaaya hem de müzakereye dayalı bir değerlendirmeye kadir olan anlayışlı sözcüler tarafından temsil edilmesini sağlamayı arzuluyordu. Eğer meclis çoğunluğun fikriyle aynı olursa, parlamento iki ana işlevini gerçekleştiremez duruma gelir: birincisi, saydamlık ışığını hükümetin eylemlerinin üzerine tutarak hükümet faaliyetlerini *denetlemek*; ikincisi ise, azınlık fikirlerinin yasa koyucu süreçte bir rol oynamasına izin vermesinden dolayı yasalara meşruluğunu veren şey olan kapsayıcı bir siyasal *tartışmanın* teşvik edilmesi.”⁴⁹⁰

Buradan da hareketle Judge'nin de belirttiği gibi, temsili bir meclisin en temel işlevinin, bütün bu aşamalardan sonra, etkin bir müzakere olması gerektiği sonucuna varmıştır:

“Temsili meclisler çoğu zaman düşmanları tarafından yalnızca konuşma ve çene çalma yeri olmaları konusunda alay konusu haline getirilirler. Daha hatalı bir küçümseme durumu, nadiren gerçekleşmiştir. Konuşma konusu ülkenin büyük kamusal çıkarları olduğunda ve bu konuşmanın her cümlesi ya ulus içindeki önemli bir yapının ya da böyle bir yapının güvendiği bir bireyin görüşlerini temsil ettiğinde, temsili bir meclisin konuşmaktan daha yararlı ne yapabileceğini bilmiyorum. Her çıkarın ve fikrin, hükümetin ve diğer tüm çıkarların ve fikirlerin karşısında kendi nedenlerini tutkulu bir şekilde ileri sürebildiği bir yer.”⁴⁹¹

⁴⁸⁹ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.29.

⁴⁹⁰ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.50.

⁴⁹¹ Aktaran Judge, **a.g.e.**, s.30. Orijinal metin için bkz. Mill, **a.g.e.**, s.117.

Dolayısıyla John Stuart Mill'in temsil görüşüne göre temsilciler, parlamentoda müzakere ederken, özel çıkarlara göre veya emredici vekâlete göre hareket etmezler; müzakere özgürlüğüne sahiptirler ve en nihayetinde "kamunun iyiliğine hizmet edecek olan gerçeği bulmak"⁴⁹² amacıyla "kendi kişisel görüşlerini temsil ederler."⁴⁹³ Bu açıdan parlamenter müzakereciler, kendi kişisel görüşlerini temsil ederlerken aslında ve aynı zamanda bütünü temsil etmektedirler. "Mill'e göre de gerçeğin arayışı olarak temsil, gerçek bir anlama sahiptir."⁴⁹⁴

Bu noktada, J. S. Mill'in temsile yönelik düşüncelerine daha yakından bakmakta fayda vardır; çünkü Mill'in bu konuyla ilgili görüşleri, biraz çelişkili gibi durmaktadır.⁴⁹⁵ Şöyle ki Mill, parlamentonun, "toplumda savunulan her çeşit görüşü yansıtmaması" ve "okuma yazma bilen ve vergi ödeyen tüm vatandaşların oy hakkına sahip olması gerektiği" düşüncesine sahip olan Mill, aynı zamanda "çoğunluğun cehaletinin... güvenilmez" ve muğlak bir sonuca yol açacağı, düşüncesini taşır.⁴⁹⁶ Birch'ün belirttiğine üzere, Mill'e göre bunu engellemenin yolu siyasî sürece katılımı, insanları eğiterek sisteme dahil olmalarını sağlayacak şekilde kurgulamaktır.⁴⁹⁷

2.4.1.2 Yirminci Yüzyılda Toplumun Temsili

David Judge'nin de belirttiği gibi Parlamentonun, bütün bir halkı "temsil edebilirliği konusundaki kaygılar, evrensel oy hakkının gelişimiyle birlikte sona ermişmemiştir."⁴⁹⁸ Öyle ki bu konu; yani en temel temsilî yapılar olarak

⁴⁹² Körösényi, **a.g.m.**, s.4.

⁴⁹³ Körösényi, **a.g.m.**, s.4.

⁴⁹⁴ Bkz. Körösényi, **a.g.m.**, s.4.

⁴⁹⁵ Bu çelişkiye çok sarıh bir şekilde değinen Ömer Çaha'nın, Mehmet Osman Dostel'in John Stuart Mill'den yaptığı "Hürriyet Üstüne" tercümesine yazdığı önsöze bakılabilir. John Stuart Mill, **Hürriyet Üstüne**, çev. Mehmet Osman Dostel, Ankara, Canteğin Matbaası, 2003, s.3-23.

⁴⁹⁶ Buradaki tırnak içindeki ifadeler için bkz. Birch, **a.g.e.**, s.91.

⁴⁹⁷ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s. 92.

⁴⁹⁸ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.30; ayrıca bu konuyla ilgili derli toplu bir tartışmalar serisine şu kaynaktan bakılabilir: Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Ed. **The Future of Representative Democracy**, Cambridge University Press, New York, 2011.

parlamentoların, temsil sürecinde ve temsilî ilişkilerdeki konumu, her zaman için hararetili tartışmalara, eleştirilere ve önerilere açık olmuştur; aslında bu durum, günümüzde de geçerlidir ve muhtemelen gelecekte de geçerli olacaktır.

Birch'ün belirttiği üzere, ilgisinin büyük bir bölümünü, Avam Kamarası'nın oluşumunun analizine ayıran⁴⁹⁹ Ross, temsilcilerin, mikrokozmetik anlamdaki nitelikleri üzerinde durmuştur.⁵⁰⁰

“Kamara, herhangi bir anlamda ‘sıradan insanların ortalama bir örnek kümesi’ değildir. Avamlar Kamarası'nın oluşumu tek başına hiçbir açıdan - yaş, eğitim, meslek, cinsiyet, sosyal konum, parti - toplumun oluşumunu yansıtmaz. Dahası, farklılıklar herhangi bir temsil sisteminden ayrılmaz olan küçük sapmalar değildir: radikal ayrılıklardır.”⁵⁰¹

Judge'nin aktardığı üzere, pratik temsil çalışmalarından hareket eden Ross'a göre temel amaç, her şeyden önce, seçmenlerle uyumlu bir meclis oluşturmak olmalıdır; diğer bir deyişle, toplumu gerçek bir şekilde yansıtan bir kamaranın oluşmasını sağlamaktır. Dolayısıyla Judge'nin de belirttiği gibi Ross için “gerçek temsil, seçmenlerin daha geniş sosyo-ekonomik karakteristikleriyle olan”⁵⁰² belli bir uyumunu gerektirir.

Suzanne Dovi'nin de belirttiği gibi, siyasî temsil literatüründe, kimlikten kaynaklanan siyasî farklılıklara sahip kişilerin siyasî temsiline ve kimlik dışında sınıf temelli farklılıklara sahip, ancak zamanı ve imkânı olmayan vatandaşların siyasî temsili noktasında yeterli bir ilgi söz konusu olmamıştır.⁵⁰³

⁴⁹⁹ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.58

⁵⁰⁰ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.30.

⁵⁰¹ J.F.S. Ross, **Parliamentary Representation**, New Haven, Yale University Press, 1944, p.116'dan aktaran Judge, **a.g.e.**, s.31.

⁵⁰² Ross, **a.g.e.**, s.199'dan aktaran Judge, **a.g.e.**, s.32.

⁵⁰³ Bkz. Dovi, bkz. **a.g.m.** Şu kaynaklara da bakılabilir, Judge, **a.g.e.**, s.33 vd.; Will Kymlicka, **Çok Kültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi**, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998.

Nadia Urbinati ve Mark E. Warren'e göre, böyle bir tartışma yetersizliğinin nedeni, Locke'tan itibaren liberal temsili, "eşitlik vaat etmesine rağmen, tarihsel olarak marjinalleşmiş grupları sistematik bir biçimde yetersizce temsil etmesinden"⁵⁰⁴ de kaynaklanmaktadır. Nitekim liberal temsil, bireylere, birer insan teki olarak ve dolayısıyla "atomistik temsil"⁵⁰⁵ de denilebilecek bir eşitlik perspektifinden yaklaşmaktadır.⁵⁰⁶ Diğer taraftan Dovi'ye göre, bu türden bir tartışmanın azlığı, "dezavantajlı vatandaşlarla en çok ilgili alan olan betimleyici temsil üzerine olan literatürde bariz"⁵⁰⁷ bir şekilde karşılaşılan bir durumdur.⁵⁰⁸ Judge'nin belirttiği üzere, "yeni sosyal hareketlerin ortaya çıkışıyla ve son yıllarda sosyal sınıfların dışındaki kaynaklardan gelen eşitsizliklerin"⁵⁰⁹ varlığıyla birlikte Phillips, "temsil hakkındaki tartışmanın odağının 'fikir politikalarından', 'varlık politikalarına' kayması gerektiğini"⁵¹⁰ savunmuştur. David Plotke'nin belirttiğine göre Phillips'in amacı, "belirli türden azınlıkların veya daha önceden dışarıda bırakılmış olan grupların yeterli temsili, bu grupların üyelerinin karar verici yapılardaki geniş varlığını gerektirdiğini göstermektir."⁵¹¹

David Judge'nin belirttiği üzere, Phillips göre " 'varlık politikaları' 'fikir tabanlı' değil 'kimlik tabanlıdır'"⁵¹² ve "kimlik politikaları daha doğrudan bir şekilde siyasî etkinliğin kendisine dayanır."⁵¹³ Sınıf politikaları ise ekonomik ve sosyal koşullardan kaynaklanan farklılıklara dayanır. Dolayısıyla Phillips'e göre "mesele, eksik temsil edilen veya siyasî sürecin dışında bırakılan bu

⁵⁰⁴ Bu paragraftaki alıntılar için bkz. Nadia Urbinati, Mark E. Warren, "The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory", (Erişim) http://www.hks.harvard.edu/hauser/PDF_XLS/AccountAndRep/4-Urbinati%20&%20Warren.pdf, 10 Mart 2010, s.11.

⁵⁰⁵ Bkz. RAYNAUD, Philippe; RIALS Stephane; **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, çev. İsmail Yerguz, Necmettin Kâmil Sevil, Emel Ergun, Hüsnü Dilli, Ed. Mustafa Bayka, İstanbul, 1. Baskı, İletişim Yayınları, 2004, s.862 vd.

⁵⁰⁶ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.11 ve12.

⁵⁰⁷ Dovi, bkz. **a.g.m.**

⁵⁰⁸ Dovi, bkz. **a.g.m.**

⁵⁰⁹ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.34.

⁵¹⁰ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.34.

⁵¹¹ David Plotke, "Representation Is Democracy", **Constellations**, Volume IV, Issue I, April 1997, (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8675.00033/abstract>, 30 Haziran 2010, s.35'deki 15. dipnot.

⁵¹² Judge, **a.g.e.**, s.34.

⁵¹³ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.34.

grupların siyasî tartışmaların ve siyasî karar verme sürecinin içine daha doğrudan bir şekilde girebilmesini sağlamaktır.”⁵¹⁴

“‘Sınıftan’ ziyade ‘kimlikten’ kaynaklanan siyasî mahrumiyet üzerindeki vurgu, Phillips’in grup farklılığı meselelerini doğrudan bir şekilde temsil hakkındaki normatif ve pratik tartışmalara katmasına izin vermektedir. Amacı, cinsiyet, ırk veya etnik köken farklılıkları etrafında ‘kimlik tabanlı politikalar’ üretmek ve bunu yaparken de ‘farklı bir temsil anlayışı’ geliştirmektir... Dolayısıyla hangi grupların sistematik olarak karar verme sürecinin dışında bırakılmış olduğunu teşhis etmenin ve siyasal katılmaları için gereken koşulları teşhis etmenin yollarını aramaktadır.”⁵¹⁵

...

Bu açıdan da Judge’nin belirttiği üzere, Phillips “‘daha adil’ bir temsil sistemini”, “kadınlar ve etnik azınlıklar” üzerine odaklanarak bulmaya çalışır;⁵¹⁶

"Hesap verme, her zaman, temsilin öteki yüzüdür ve bir grubun ne istediği ya da düşündüğünü tayin edecek süreçlerin yokluğunda, o grubun politik temsilinden söz etmek anlamsızdır.”⁵¹⁷

"... belli bir dezavantaj grubunun *ancak* o grubun çıkarlarını anlayabileceği ya da temsil edebileceği anlayışını sorgularken, faydalı olacak şekilde bu soruyu tersine çevirip dezavantajlı grupların *hiçbir* üyesi olmaksızın böyle bir anlayış ya da temsilin mümkün olup olmadığı sorulabilir.”⁵¹⁸

Birsen Örs’ün belirttiği üzere betimleyici temsili temel alan teorisyenlere göre bir yasama meclisinde benzerlik ve yansıma önemlidir,

“... temsil, seçim mekanizmasını mutlaka gerekli kılmaktadır ve parlamento kompozisyonunun tüm ulusun kompozisyonuna tamamen uyması

⁵¹⁴ Judge, **a.g.e.**, s.34.

⁵¹⁵ Judge, **a.g.e.**, s.34 ve 35.

⁵¹⁶ Judge, **a.g.e.**, s.35.

⁵¹⁷ Anne Phillips, "Democracy and Difference: Some Problems For Feminist Theory", *Political Quarterly*, 63/1, 1992, s.86-88’den aktaran Kymlicka, **a.g.e.**, s.230.

⁵¹⁸ Anne Phillips “Dealing With Difference: a Politics of Ideas or a Politics of Presence?”, *Constellations*, 1/1, 1994, s.89’den aktaran Kymlicka, **a.g.e.**, s.228.

gerekmektedir. Bir temsilciler meclisi, ulusal kompozisyona ne kadar benziyor ise, toplumu ne kadar yansıtabiliyor ise, o kadar temsili bir nitelik taşır; toplumun kompozisyonundan ne kadar uzaklaşır ise, temsili niteliğini o kadar kaybeder. Yasama meclisi, bir anlamda, toplumu olduğu gibi yansıtan bir aynadır, hatta toplumun bir minyatürüdür. Toplumdaki en küçük çıkarlar, hatta en irrasyonel, absürd görüşler bile, toplum içindeki ağırlıklarına göre parlamentoda temsil edilebilmelidir. Toplumda varolan hem genel kamu bilinci hem de tüm sosyal, iktisadi, kültürel, dinsel, siyasal vb. farklılıklar, mümkün olduğunca doğru oranlarda parlamentoda temsil edilmelidir. Temsili, toplumun bir resmi organda yansması biçiminde algılayan bu teorisyenler, aynı zamanda nisbi temsile dayalı seçim sistemini en iyi seçim sistemi olarak kabul etmekte, ancak ve ancak bu sistemle seçilen temsilcilerin toplum gibi hissedebilmesinin ve davranabilmesinin mümkün olduğunu öne sürmektedirler.”⁵¹⁹

Pitkin’in belirttiği üzere, betimleyici temsilde, nisbî temsil taraftarlarına göre “önemli olan var olmak ve duyulmaktır”⁵²⁰, yani yer almaktır, görülmektir. Pitkin’in aktardığına göre, orantılı temsilin mucidi olarak anılan Thomas Hare de gerçek bir temsilin azınlıkları bile dışarıda bırakmayan bir sistemi gerektirdiği görüşündedir. Bir başka orantılı temsil savunucusu olan John Stuart Mill de yukarıda bahsedildiği üzere, temsili bir yapıyı, toplumdaki her bir fikrin sesini duyurabileceği bir yer olarak görmektedir.⁵²¹

Pitkin’in belirttiği üzere, bu temsil yaklaşımında göz önünde bulundurulması gereken önemli bir başka nokta da nisbi temsil taraftarlarının, temsil ile yönetim arasında ayırım yapmalarıdır. Nitekim nisbi temsil taraftarları, “kararların çoğunluk yönetimi tarafından verilmesi gerekse bile yasama meclisinde azınlıkların da temsil edilme ve duyulma hakkına sahip olmaları gerektiğini savunurlar.”⁵²² “Dolayısıyla temsil bir şeydir, yönetmek bir başka şey. ‘Temsil hakkı’ ‘karar hakkıyla’ karıştırılmamalıdır; çoğunluk yönetimi, ‘temsilin bir aracı’ olarak değil ‘eylemin bir aracı’ olarak

⁵¹⁹ Örs, **a.g.m.**, s.9 ve 10.

⁵²⁰ Pitkin, **a.g.e.**, s.63.

⁵²¹ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.63.

⁵²² Pitkin, **a.g.e.**, s.64.

uygulanabilir.”⁵²³ Ancak, Pitkin’in belirttiği gibi, bu haliyle nisbi temsil yaklaşımı, “orantısız bir sistemin fikirleri zayıflattığı, siyasal gruplaşmaları çoğalttığı, ayrışmaların şiddetini artırdığı, istikrarlı bir çoğunluğun oluşumunu önlediği ve dolayısıyla da yasama meclisinin esas görevi olan yönetme işlevini önlediği...”⁵²⁴ gibi belirli noktalarda eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, en temel noktada, orantılı temsili, “yeterli temsili sağladığı ama bunun yalnızca yönetimi zayıflatmak pahasına gerçekleşebildiği, diğer taraftan çoğunluk sisteminin de yeterli yönetimi sağladığı ama bunun yalnızca yeterli temsili kısıtlamak pahasına gerçekleşebildiği”⁵²⁵ ekseninde devam eder. Yine benzer bir şekilde bir başka nisbi temsil eleştirmeni olan F. A. Hermens, Pitkin’in belirttiği üzere, temsili yapıları amaçlarının ne olduğu noktasında eleştirmeye devam eder:

“parlamentoların öncelikli olarak hükümetlerin oluşturulması ve denetlenmesi için vekiller haline geldiğini savunur; tam olarak onları ‘temsili’ yapılardan ziyade hükümetin aracı vekilleri olarak adlandırabiliriz... Dolayısıyla modern bir parlamento... yalnızca seçmenleri ‘temsil edecek’ bir biçimde değil, gerçekleştirmesi gereken önemli görevleri gerçekleştirmesine yardımcı olacak bir temele dayandırılarak oluşturulmalıdır.”⁵²⁶

Yine Pitkin’in belirttiği üzere, temsili, mikrokozmos anlamda “örnekleme özdeşleştirmek için yapılan en yoğun çaba, Marie Swabey tarafından”⁵²⁷ verilmiştir;

“...demokratik kuramdaki örnekleme ilkesi, tarafsız olarak veya daha büyük bir gruptan rastgele seçilen daha küçük bir grubun, daha genişbölümünün karakterine sahip olma eğiliminde olduğudur. Buna göre uygun bir biçimde seçildiği takdirde bir bölüm, bütünün gerçek temsilcisi olarak alınabilir ve onun yerine geçebilir...”⁵²⁸

⁵²³ Pitkin, **a.g.e.**, s.64.

⁵²⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.64.

⁵²⁵ Carl J. Friedrich, "Representation and Constitutional Reform in Europe," **Western Political Quarterly**, I, June 1948, p.128'den aktaran Pitkin, **a.g.e.**, s.65.

⁵²⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.65.

⁵²⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.74.

⁵²⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.74.

Yine Pitkin'in belirttiği üzere, diğer bazı betimleyici temsil teorisyenleri de benzetmelerden ziyade temsil yeteneğinden yola çıkarlar ve temsil kurumlarının yanısıra temsilcilerin de temsil yeteneğine odaklanırlar. Bu anlamda da “bir meclisi bir bütün olarak gerçekten temsilî yapan ve temsili tanımlayan şey, her bir üyenin temsil edebilirliğidir”.⁵²⁹

Son tahlilde Pitkin'in de belirttiği gibi, betimleyici temsil görüşüne göre, temsilî yapılar, yani parlamentolar, halkın görüşlerini yönetime yansıtma işlevi üstlenecektir.⁵³⁰

“Bu nedenle, parlamentonun seçmen adına ‘konuşma’ işlevi, en önemli işlevidir. Toplum adına ‘konuşma’ işlevi, toplum adına eylemde bulunma veya politika üretmeden daha temel bir işlevdir. Yasamanın yasa yapma veya yönetme gibi bir işlevi olmamalıdır, hatta böyle bir işlevi yerine getiremez. Bu işlevi ancak, yürütme yerine getirebilir. Parlamenterler, kamuoyunu anlama, analiz etme konusunda uzman kişilerdir. Yürütme ise, toplumun isteklerine uygun yasa yapmaya ve uygulamaya çalışır. Ancak, yürütme toplumun isteklerinin ne olduğunu bilmez, bunu parlamentodan öğrenir.”⁵³¹

Pitkin'in belirttiği gibi betimleyici görüşlerin altında yatan temel dinamiğin, toplumun eksiksiz bir şekilde bütün unsurları ile yansıtılma ideali olduğu açıktır.⁵³²

Birsen Örs'ün çok güzel bir şekilde özetlediği gibi bu görüşe yöneltile eleştiriler, genel olarak iki noktada toplanmaktadır: “Bunlardan birisi, yasamanın işlevlerinin ulusun farklı çıkarlarının parlamentoda konuşularak ifade edilmesi biçiminde ‘bilgi verme’ işlevi ile sınırlandırılması”⁵³³, ve ikincisi “...parlamentonun toplumu nasıl bu kadar kesin bir biçimde yansıtabileceği sorunu ile ilişkilidir.”⁵³⁴

⁵²⁹ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.75.

⁵³⁰ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.81; yine bkz Örs, **a.g.m.**, s.10.

⁵³¹ Örs, **a.g.m.**, s.10.

⁵³² Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.86 vd.

⁵³³ Örs, **a.g.m.**, s.10.

⁵³⁴ Örs, **a.g.m.**, s.11.

2.4.2. Sembolik Temsil Kuramı

Temsilin siyasî bir içerikle ilk kez nasıl kullanılmaya başlandığı net olmamakla birlikte; siyasî temsil kavramının tarihî evrimi açısından bakıldığında, sembolik (simgesel) siyasî temsilin, siyasî temsilin ilk biçimi olduğu söylenebilir. Öyle ki, temsilin tanlamının ve içeriğinin ortaçağ kilise ilişkileri çerçevesinde değişmeye başladığı birinci bölümde belirtilmişti.⁵³⁵

“Temsil’in siyasal bir anlamda ve akabinde siyasal kuramdaki önemli bir terim olarak ilk kez neden ve nasıl kullanılmaya başladığı henüz netleşmemiştir (Rausch 1977: 81ff). Fakat terimin anlamının, ortaçağın en gergin ve önemli tartışmalarından biri sırasında, yani Hristiyan Komünyonu üzerine olan tartışmalar sırasında genişlediğine ilişkin birtakım kanıtlar vardır (Hofmann 1974: 65ff., Pitkin 1989: 133ff.). Temel soru, (Hz.) İsa’nın Kutsal Komünionda (mistik olarak) cisimleştirilip cisimleştirilmediği ya da temsil edilip edilmediği; ve bunun nasıl yapıldığıydı...

Komünyon tartışmasının temel noktası, cisimleşme yoluyla temsil fikri, yani bir çeşit *simgesel temsildi*. Bu, temsilin ilk betimlemelerinden biriydi ve daha sonra Avrupa’da gerçekleşecek olan gelişiminin başlangıç noktasıydı.”⁵³⁶

Simgesel temsil, yukarıda belirtilen çerçevenin dışında “bir kişinin ya da nesnenin gerçek veya soyut bir nesneyi ya da kişiyi somut hale getirme yoluyla temsil ettiğinin yaygın bir şekilde kabul edilmeye”⁵³⁷ başlamasıyla yaygınlık kazanacaktır.

“Bu olgu, bir kralın temsilcisinin uluslararası hukukun ilk dönemlerindeki tanımıyla gösterilebilir. Bu dönemde kralın bedeni iki farklı biçimde ele alınırdı; gerçek bedeni ve kamusal bedeni... Kralın ölümlü bedeninin aksine *persona publica*, saltanatın kimliğini ve yasal sürekliliğini simgeliyordu. Öznelerin birliğini cisimleştiriyor ve simgeliyordu. Bu anlayışa göre en yüksek rütbelerdeki büyükelçiler yalnızca delege olarak görülmüyordu. Daha ziyade, kralın doğal bedeninin hakiki temsilcileri olarak görülüyorlardı. Dolayısıyla kralın ölümüyle birlikte gerçek bedeninin varlığı sona erdiğinde, onların görevleri de

⁵³⁵ Ayrıca bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.32 vd.

⁵³⁶ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.32-33.

⁵³⁷ <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.33.

sona eriyordu. Ana işlevleri kralın ihtişamını temsil etmekken, kralın işlerini ustalıkla bir şekilde ele almak daha da az önem arz ediyordu.”⁵³⁸

Pitkin, temsilin sembollerle de gerçekleşebileceğinin ve herhangi bir şeyi var edebileceğinin belirtildiğini; bu türden bir temsilin de betimleyici temsilin bir türü olarak düşünüldüğünü ifade eder,

“Sembollerin de bir şeyi temsil ettiği, gerçekte mevcut olmamasına rağmen varlıkları yoluyla onu var ettiği söylenir. Bu türden temsil de temel ve tanımlayıcı kabul edilebilir ve siyasal temsil dâhil olmak üzere diğer tüm türler, bu açıdan yorumlanabilir ve buna benzetilebilir. Buna ‘simgesel temsil’ veya ‘simgeleme’ görüşü, bunu benimseyen yazarlara ise ‘simgeleme kuramcıları’ diyebiliriz. Çünkü tüm temsili bir tür simgeleme olarak görürler, böylece siyasal bir temsilcinin, ulusu temsil eden bir bayrak veya bir mezhebi temsil eden bir amblem modeline göre anlaşılması gerekir.”⁵³⁹

Simgesel temsilde bir anlamda temsil etmenin yerini, sembolleştirme işlevi almaktadır. “Bu kuramda, temsilciler bir bayrağın ulusu temsil etmesi gibi kendi seçmenlerini sembolize ederler.”⁵⁴⁰ Dolayısıyla bu yaklaşım, Örs’ün de belirttiği üzere, “siyasî temsilin çeşitli semboller aracılığıyla gerçekleştiğini öne süren bir yaklaşımdır”.⁵⁴¹

“...Aslında temsil ile sembolize etme aynı şeyler değildir. Sembol, bir objeyi veya onun bir yönünü temsil etmeyi değil, somut olmayan şeyleri, örneğin duyguları, fikirleri çağrıştırmayı amaçlamaktadır. Semboller bazen, temsil ettikleri şeyin bazı özelliklerini taşımaktadırlar. Örneğin, A.B.D. bayrağındaki 50 yıldız, ülkedeki 50 eyaleti temsil etmektedir. Ancak, her sembolde bunu görmek mümkün değildir; çoğu kez semboller temsil ettikleri şeyin herhangi bir özelliğini taşımazlar, bu nedenle sembolün anlamını bilmeyenler için hiç bir şey ifade etmezler. Bu nedenle sembol, onun anlamını bilenler için vardır, bilmeyenler için yoktur. Bu yönü ile ulusal sembol, o ulusun bir anlam çıkardığı, o ulus için bir şey ifade eden bir unsurdur.

⁵³⁸ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.34.

⁵³⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.92.

⁵⁴⁰ Bkz. “Representation”, (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

⁵⁴¹ Örs, **a.g.m.**, s.11.

Bazı durumlarda sembol, bir şeyi, hem sembolize eder hem de temsil eder. Örneğin, Türk bayrağı Türkiye'yi temsil eder, aynı zamanda Türkiye'nin bölünmezliğini, birlik ve bütünlüğünü, onurunu sembolize eder. Bir sembol, temsil edilen hakkında bir bilgi kaynağı değildir; temsil edilenin ne tür özelliklere sahip olduğunu bize bildirmez. Bu nedenle, biz sembolleri bir bilgi kaynağı olarak veya temsil ettiği şey hakkında sonuç çıkarmak için kullanmayız. Bu açıdan *sembolik temsil*, betimleyici temsilden çok farklıdır. Betimleyici temsilde toplumun özellikleri hakkında tam bilgi esasken, ve bu nedenle de tam ya da eksik temsil varken, sembolik temsilde yanlış, eksik ya da doğru tam temsil söz konusu değildir. O zaman, sembolleri neden kullanmaktayız? Semboller, ulus ile ilgili bilgi almak için değil, temsil edilen ulusun duygularının, dileklerinin bir ifadesi olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, bir bayrağı indirip üzerine basmak, onu yırtmak veya yakmak, bir kumaş parçasına hakaret etmekten öte, bir ulusa, bayrağın temsil ettiği bir ulusa hakaret etmek anlamına gelir. Yine aynı şekilde, örneğin devlet başkanına hakaret etmek, sadece devlet başkanının şahsına değil, aynı zamanda onun temsil ettiği ulusa hakaret etmek demektir. Çünkü, devlet başkanı sadece eylemleri ile ulusu temsil etmez, aynı zamanda varlığı ile de ulusu temsil eder. Devlet başkanının sözü edilen ikinci anlamdaki temsil işlevi, sembolik bir temsildir. Sembolik temsilde devlet başkanı, ulusun özelliklerini değil, bir bütün olarak ulusu, 'aşkın' anlamda ulusal ruhu temsil etmektedir. Şüphesiz, sembolik temsilin kararlara ve eylemlere dönüşerek somutlaşması, toplumun farklı istek ve çıkarlarını tatmin etmesi gibi bir işlevi bulunmamaktadır. Bununla beraber psikolojik olarak ulusal birlik ve bütünlüğün sağlanmasında önemli bir işlev görmektedir.”⁵⁴²

Pitkin'in belirttiği üzere, simgelerin temsil etme biçimi ile şeylerin simgelemek fonksiyonları biraz farklıdır, “temsillerden farklı olarak simgeler imlemlerinin tasvirleri değildirler ve onlara benzemezler. Sembolize ettikleri şey hakkında hiçbir iddiada bulunmazlar, daha ziyade onu ima ederler veya ifade ederler.”⁵⁴³ Pitkin, bu durumu şöyle açıklamaktadır;

“Simgeci bir ressamın, ‘gerçek nesnelerin biçimlerini veya çeşitli yönlerini temsil etmekten ziyade simgelemeyi amaçlayan’ bir ressam olduğu söylenir. Bunun anlamı simgeci sanatın temsil dışı olması gerektiği değildir;

⁵⁴² Örs, **a.g.m.**, s.12.

⁵⁴³ Pitkin, **a.g.e.**, s.94.

temsil, esas amaç değildir ve temsil edilen şeyler, sembolize edilen şeyler değildir. Basit temsillerin ‘temsil ettiği’ değil, yalnızca bir ağaç, kedi vs. ‘olduğu’ söylenir. Buna karşın çoğu zaman simgelerin ‘şeyler’i temsil ettiği söylenir. Sanatçı, kendi öznesini tasvir ettiği zaman, onun görünüşü hakkında iddialarda bulunduğu zaman, o özneyi bir şey olarak veya belirli karakteristiklere sahip olarak ‘temsil’ eder. Bir şeyi bir simge ile temsil ettiği zaman bu simge, tanınabilen bir nesne de olabilir ama sembolize ettiği şeyin bir temsili olmak durumunda değildir ve genellikle de durum bu şekildedir.”⁵⁴⁴

Diğer taraftan yine Pitkin’e göre, simgelerin, temsil ettiği şeylerin bir alternatifi olarak düşünülebileceğini belirtir ancak “simge, sembolize ettiği şey için bir alternatif değildir”⁵⁴⁵: “Simgeler, nesneleri açısından vekiller değil, sembolize ettikleri şeyin anlaşılması için araçlardır.”⁵⁴⁶ “Belirli bir durumdaki belirli bir simge, hem temsil edip hem de sembolize edebilir; fakat bu, bu konuda aynı şeyi söylüyor olduğumuz anlamına gelmez.”⁵⁴⁷

Michael Saward, H. F. Pitkin’in siyasî temsil kavramını, adına hareket etmek şeklinde veya başka bir ifadeyle “temsil edilenlerin çıkarları adına, onlara duyarlı bir biçimde hareket etmek”⁵⁴⁸ şeklinde anlamlandırdığını; ancak bu tarifi temsilci üzerine odaklandığını ve “temsil edilenin sorunsuz bir şekilde belirli kabul edildiğini”⁵⁴⁹ ifade ederek, bu yaklaşımı eleştirir.

“Pitkin, temsil ‘kavramına ilişkin çeşitli görüşleri’ şu şekilde ayırmaktadır:

- (A) ‘yetkilendirme’, ‘izlenebilirlik’ ve ‘adına gerçek bir şekilde hareket etme’...
- (B) ‘betimleyici’ ve ‘simgesel temsil’ (bir kişiyi veya nesneyi) ‘simgelemenin’ biçimleridir.

A tipine ilişkin görüşler etkinliği, ‘adına hareket etme’yi içerir. B tipine ilişkin görüşler daha pasiftir, bir kişinin veya bir şeyin, başka bir şeyi ‘simgelemek’

⁵⁴⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.94.

⁵⁴⁵ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.97.

⁵⁴⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.97.

⁵⁴⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.98.

⁵⁴⁸ Michael Saward, “Feature Article: Theory and Practice: The Representative Claim”, **Contemporary Political Theory**, Volume V, Issue III, 2006, (Erişim) <http://www.palgrave-journals.com/cpt/journal/v5/n3/abs/9300234a.html>, 30 Haziran 2010, s.300.

⁵⁴⁹ Saward, **a.g.m.**, s.300.

için belirli herhangi bir şeyle ilgili olmasına gerek yoktur. Bu sınıflandırmalar makul ve masum görünmektedir fakat öyle değildirler ... ”⁵⁵⁰

Oysa Saward’a göre temsil edilenin özellikleri, sorunsuz bir şekilde bir yana bırakılamaz; bu açıdan da siyasî temsili tartışmak için “delege - vasi çerçevesinin ötesine geçilmesi”⁵⁵¹ gerekir.

“Pitkin’e göre, iş simgesel veya estetik temsile gelince, temsil eden şey cansız nesnedir (resim, ikon, simge, harita). Simgenin yaratıcısının niyeti ya görmezden gelinir ya da yalnızca bilgilendirmeye ... indirgenir”⁵⁵²

Simgesel temsil de betimleyici temsil gibi “ne temsilcilerin değerlendirilmesi için bir kriter ortaya koymuş ne de bir temsilcinin nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda fikir belirtmiştir.”⁵⁵³

Pitkin’in belirttiği üzere, her iki temsil biçimi de bir başkası için bir eylemde bulunma veya başkası adına hareket etmek anlamına gelmemektedir, şekilci temsil görüşlerini tamamlar gibi bir fonksiyonu yerine getirirler, ama temsil olgusu bu yaklaşımlarla düşünülse bile hâlâ eksiktir, şöyle ki;

“O halde hem betimleyici hem de simgesel temsil, bizim kavrama dair görüşümüzü genişletir ama onu tamamlamaz. Cansız nesneler tarafından yapılan temsilden bahsetmemizi mümkün kılar (her biri özel türden bir etkinlik getirse de). Betimleyici temsil için bu, temsil etmesi gereken şeye üzerinde çalışan bir etkinliktir. Fakat simge yapımı, simge üzerinde çalışma ve onu bir benzerliğe, haritaya veya rastgele örneğe çevirme meselesi olmak durumunda değildir... Her iki durumda da etkinlik, temsil edilenler adına, onların çıkarları doğrultusunda, onların yerine hareket etmek değildir; hiçbir anlamda bir vekillik meselesi değildir. Hem betimleyici hem de simgesel temsil, daha önceden incelemiş olduğumuz şekilci görüşleri bütünleştirir ve dolayısıyla da kavrama dair anlayışımızı geliştirir. Betimleyici temsil, uyuşum veya benzerlik fikrini ve seçmenlerle olan benzerliğin önemini getirir; simgesel temsil, şekilci

⁵⁵⁰ Saward, **a.g.m.**, s.300.

⁵⁵¹ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.301.

⁵⁵² Saward, **a.g.m.**, s.300.

⁵⁵³ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**

görüş tarafından göz ardı edilen irrasyonel inancın rolünü ve seçmenleri memnun etmenin önemini öne sürer. Fakat tüm bu görüşler bir araya geldiğinde hâlâ temsil kavramını açıklamaz.”⁵⁵⁴

2.5 ÇIKARLAR, GÖRÜŞLER ve TEMSİL

Birch’in de belirttiği üzere, ulusdevletlerdeki temsilî kurumlar etrafında yaşanan tartışmaların çoğu, kimin temsil edileceği noktasında olmuştur, Birch’e göre bu durum, uzun süre pek de önemsenmemiştir. Çünkü genel kabul, temsilcilerin varlıklı kesimlerin çıkarlarının sözcüsü oldukları şeklindedir. Ancak aradan geçen iki yüzyıl boyunca temsilî hükümetlerin yaygınlaşmasıyla kimin veya neyin temsil edileceği hususu nispeten önemli hale getirmiştir.⁵⁵⁵

2.5.1 Çıkarlar ve Temsil

David Judge’nin de belirttiği üzere, Burke’ün siyasî temsil görüşünün temel eksen, “parlamentonun farklı ve teşhis edilebilir çıkarların parlamenterler tarafından dile getirilebileceği ve ortak bir iyiliği oluşturmak üzere birbirleriyle uzlaştırılabileceği bir forum sağladığı”⁵⁵⁶ doğrultusundadır. Burke, temsilcilerin temsil edilenlerden gelen talimatlardan bağımsız hareket etmeleri gerektiği düşüncesini taşır. Yine Judge, Burke’ün “temsilcinin kendi seçmenlerine karşı olan birincil görevi, ‘onların fikirlerinden ziyade çıkarlarına bağlılık’ olarak düşündüğünü”⁵⁵⁷ aktarır.

Diğer taraftan Pitkin’in aktardığı gibi, “Burke’e göre, siyasî temsil çıkarların temsilidir ve çıkarların nesnel, gayrı şahsi, bağımsız bir gerçekliği

⁵⁵⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.111.

⁵⁵⁵ Birch, **a.g.e.**, s.72.

⁵⁵⁶ Judge, **a.g.e.**, s.100.

⁵⁵⁷ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.100.

vardır.”⁵⁵⁸ Bürke’ün temsile bakışı, ulusal temsil çerçevesindedir. Nitekim ona göre bir ulus bir parlamento veya parlamentonun her bir üyesince temsil edilebilir. Bu üyeler ise sıradan insanlar değildir, “bu üyeler, ulus için en iyi olan şeyi keşfeden ve hükmeden elit bir gruptur; temsilin anlamı bu etkinliktir”⁵⁵⁹; yani temsil, bu elit grubun gerçekleştirdiği faaliyetlerdir.

Burke, eşitsizliklerin herhangi bir toplumda doğal ve kaçınılmaz olduğunu, bazı ‘vatandaş tanımlarının’ her zaman en üstte olması gerektiğini savunur. Bununla birlikte iyi örgütlenmiş toplumda bu yönetici grup, ‘doğal aristokrasi’ dediği gerçek (hilesiz) bir elittir. Bu türden bir elit, ‘doğru bir şekilde oluşturulan büyük herhangi bir yapının asli, ayrılmaz bir parçasıdır’, çünkü halk yığını kendisini yönetemez, ‘kılavuz ve yönlendirme olmadan düşünemez veya hareket edemez.’ ‘Halk yığınının ellerindeki güç... hiçbir denetime, hiçbir düzenlemeye, dengeli hiçbir yönlendirmeye imkan tanımaz.’⁵⁶⁰

Pitkin’in belirttiği üzere, Burke için de temsilciler, akıl yürütebilen, nitelikli kişiler olmalıdır. Nitekim ona göre “hükümet iradeye değil bilgeliğe dayanmalıdır; ulusun iyiliği genel bir iradede değil, ‘bütünün genel mantığından’”⁵⁶¹ yani bütünün bilgeliğinden, erdeminden kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde, “bir temsilci seçmenlerinin arzularına danışmak durumunda değildir; hükümet herhangi birinin arzularına göre idame ettirmek durumunda”⁵⁶² da değildir. Yine bir temsilcinin, temsil edilenlere danışmasına gerek yoktur, çünkü müzakerelere katılanlar temsil edilenler değildir. Parlamenter müzakere, doğru kararlara ulaşmak için çok önemlidir ve bu müzakereleri yürüten kişiler de sıradan, niteliksiz kişiler olmamalıdır.⁵⁶³

Burke’e göre parlamentonun her bir üyesinin görevi, daha önce de belirtildiği üzere temsil edilenlerin tamamının çıkarına olacak şekilde müzakerelerde bulunmak olmalıdır. Bu elitler, her kararlarında “ulusal çıkarı” aramalıdır. Nitekim nitelikli olduğu söylenen bu temsilciler kendi çıkarlarının

⁵⁵⁸ Yine bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.168.

⁵⁵⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.168 ve 169.

⁵⁶⁰ Pitkin, **a.g.e.**, s.169.

⁵⁶¹ Pitkin, **a.g.e.**, s.169.

⁵⁶² Pitkin, **a.g.e.**, s.169.

⁵⁶³ Pitkin, **a.g.e.**, s.169 ve 170.

değil ulusun çıkarının peşinden giden temsilcilerdir. Dolayısıyla Burke'ün temsil kavramı, "ulusal bir kavramdır". Burke için seçimler elitleri seçme görevi görür. Bu noktada da Burke, herkesin oy hakkına sahip olması gerektiğini savunmaz. Çünkü elit temsilcileri, elit seçmenlere seçtirme taraftarıdır.⁵⁶⁴ Dahası, "seçmen sayısını azaltmanın temsili artıracağını; zirâ bunun 'seçmenlerin ağırlığını ve bağımsızlığını' artıracağını söyler".⁵⁶⁵

Pitkin'in de belirttiği üzere, Burke, temsili, (ilerleyen bölümlerde üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulacağı üzere) "vasilik" olarak değerlendirir; bunun için de temsilcilerin özel niteliklerinin olması gerektiğini düşünmektedir: "kral halkın temsilcisidir; lordlar da öyle; yargıçlar da. Hepsi de halkın vasileridir."⁵⁶⁶ Judge'nin de belirttiğine göre Burke, temsilcinin rolünü, ortak iyiliği teşhis etmede bağımsız bir vasinin rolü olarak düşünür.⁵⁶⁷

"Her bir üyenin ilişkisi bir bütün olarak ulusa karşı olduğu için, kendi seçim bölgesiyle hiçbir özel ilişkisi yoktur; kendini seçenleri değil, ulusu temsil etmektedir. Seçimler yalnızca doğal bir aristokrasinin üyelerini bulma aracıdır... Çok sınırlı bir oy hakkının taraftarıdır zira böylece en elit yöneticileri elit bir seçmen grubu seçecektir... Temsil etmek vasiliktir, bir elitin diğerleriyle ilgilenmesidir."⁵⁶⁸

"Burke'ün düşüncesinde karşılaşılan ilk temsil kavramı da dolayısıyla, tüm ulusun iyiliği için yöneticilik yapan bir erdem ve bilgelik aristokrasisidir... Bir diğer yorumcu da şuna işaret eder, "onu gerçek veya seçilmiş bir temsilciden ayırt edilebilir olan zımni temsil kuramını *formüle etmeye yönlendiren* şey, bu elitist öğretiler... Dolayısıyla zımni temsil, Burke'ün elitizmin bir örneği olarak görülür: Parlamento gerçekten elitse, bölgeler ve oy kullanmayan insanlar bile temsil edilir çünkü temsil edilmek yalnızca elit tarafından yönetilmek anlamına gelir."⁵⁶⁹

⁵⁶⁴ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.170 vd.

⁵⁶⁵ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.170 ve 171.

⁵⁶⁶ Edmund Burke, "Thoughts on the Cause of the Present Discontents (1770)", **Burke's Politics**, Ed. Ross J. S. Hoffman, Paul Levack, New York, Alfred A. Knopf Inc., 1949, s.27-28'den aktaran Pitkin, **a.g.e.**, s.171.

⁵⁶⁷ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.100.

⁵⁶⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.171.

⁵⁶⁹ Pitkin, **a.g.e.**, s.172.

Pitkin'in belirttiği gibi yukarıda da görüleceği üzere Burke'un, bir temsilcinin sadece kendini seçenleri değil de bir bütün olarak halkın tamamını temsil etmesi anlamına gelen "zımnî temsil" düşüncesi; temsilcileri, diğer insanlarla ilgilenebilecek niteliklere sahip elitist bireyler olarak görmesinden kaynaklanmaktadır.⁵⁷⁰

Burke'un çıkar olgusunu bireylerle bağlantılı olarak düşünmemektedir. Nitekim Burke için temsil birimi bireyler değil, çıkarlardır. Dolayısıyla kişilerin çıkarları temsil ediliyorsa, bseçimlere katılmasalar bile bu temsil edilmedikleri anlamına gelmeyecektir.⁵⁷¹

"Temsil edilen şey bireyler değil 'çıklarlar' olduğundan Burke, bir araya gelip seçim bölgesi oluşturmuş olan tüm insan gruplarının bir parlamenter seçmesinin gerekli olmadığını savunabilmektedir – 'çıklarları' parlamentoda temsil edildiği sürece -. Bu anlayış, 'gerçek' ve 'zımnî' temsil arasındaki bir ayrımla ilgilidir. Gerçek temsil seçmenlerin, kendi seçim bölgesi çıkarlarını temsil etmek üzere bir parlamenterini doğrudan bir şekilde oyla seçmesini gerektirir. Diğer yandan zımnî temsilde ise...

... spesifik bir seçim bölgesi için olan gerçek temsilci seçiminden ziyade, bir 'çıklar' ve bir temsilci arasındaki ortaklığa dayanır."⁵⁷²

Dahası Burke için temsilin, illa ki seçimler çerçevesinde gerçekleşen gerçek temsil olmasına gerek yoktur. Ona göre parlamentoda üyesi bulunan bulunmayan her bölge veya her çıkar bir şekilde temsil bulmaktadır."Bu anlamda temsil seçimler olmadan da var olabilecektir; tüm temsil zımnî olabilir."⁵⁷³

Burke, daha önce de belirtildiği gibi, çıkarların temsili ve kişilerin temsilini ayırmaktadır, nitekim bu noktada da liberal temsil teorisyenlerinden

⁵⁷⁰ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.171 vd..

⁵⁷¹ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.101.

⁵⁷² Judge, **a.g.e.**, s.101.

⁵⁷³ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.173 vd.

ayrılmaktadır. Burke çıkar temsilini önemsemektedir. Zira onun için “ulusu temsil etmek, ulusal çıkarları temsil etmek demektir.”⁵⁷⁴

“Burke’e göre bunlar iki farklı türden temsil etkinliğidir: bir kişiyi temsil eden, o kişinin arzularına uygun bir şekilde hareket etmek durumundadır; bir çıkarı temsil edense, o çıkara uygun şekilde hareket etmek durumundadır. Burke’ü ilgilendiren ikinci tür temsildir.”⁵⁷⁵

Pitkin’in belirttiği üzere, zımnî temsil ve çıkarların temsili Burke’ün temsil yönündeki düşüncelerinin esasını oluşturur. Onun için müzakereler çıkarları keşfetmenin en iyi yoludur. Parlametonun her bir üyesi Burke için, insanların hem gerçek hem zımnî hem de çıkarlarının temsilcisidir. Bunlar arasında bir çelişki yoktur; nitekim çıkarların temsili en nihayetinde ulusal çıkarların temsildir. Yine çıkarların temsili, rasyonel bireyler tarafından gerçekleştirilen, rasyonel müzakerelerle gerçekleştirilen bir süreci içerir.⁵⁷⁶

Pitkin’in güzel bir şekilde özetlediği haliyle, Burke’ün siyasî temsil kuramı; “halkın temsilinden çok, çıkarların temsiline yoğunlaşmasıyla”⁵⁷⁷, “çıkartların nesnel ve bağımsız olduğunu düşünmesiyle”⁵⁷⁸ ve siyasetin veya “yönetimin fikir veya irade değil bilgi ve mantık meselesi olduğu”⁵⁷⁹ gerçeğine dayanmaktadır.

Liberal temsil bağlamında, çıkarların temsili açısından James Madison’ı da ele almakta fayda vardır. Çünkü Burke’ün çıkar kavramı ve çıkarların temsili görüşleri Madison’un tezadı gidir. Burke çıkartlardan nesnel olarak bahsederken, Madison çıkarları öznel olarak ele alır. Burke çıkarları gayrı şahsi olarak görürken Madison kişisel çıkartlardan bahseder. Burke’ün çıkarları ulusal çıkarlarla çelişmezken, hatta Burke için temsili anlamı bir bütün olarak ulusal çıkarların temsili iken, “Madison’a göre, çıkartlar çoklu,

⁵⁷⁴ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.185.

⁵⁷⁵ Pitkin, **a.g.e.**, s.185.

⁵⁷⁶ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.187 ve188.

⁵⁷⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.189.

⁵⁷⁸ Pitkin, **a.g.e.**, s.189.

⁵⁷⁹ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.189.

değişken gruplaşmalardır, büyük oranda öznel ve ulusun refahıyla çelişmeleri olasıdır.”⁵⁸⁰

“Burke şu veya bu çıkardan bahsederken, Madison neredeyse her zaman çıkarlardan çoğul bir şekilde bahseder. Madison grupları ve hatta tüm ulusu, belirli bir meselede belirli bir hareket biçimini dikte eden bir çıkara sahip olarak düşünmez. Bunun yerine her biri, çeşitli zamanlardaki çeşitli ihtiyaçlar ve durumlar hususunda birçok çıkara sahiptir. Madison’un düşüncelerinde ‘çıkara’ terimi, Burke’ün ‘fikir’ ve ‘irade’ terimleriyle ve hatta ‘his’ ve ‘duyarlılık’ terimleriyle yer değiştirilebilir durumdadır. Bunların hiçbirisi nesnel veya gayri şahsi olarak düşünülmez, aynı zamanda Madison’un çıkarları hiçbir şekilde ‘bağımsız’ değildir.”⁵⁸¹

“Bu kişilerin temsili dahi olsa, halkın çoğulcu, değişken çıkarları, Madisoncu temsilde önemli bir rol oynar. Çünkü insanlar çıkarları ile motive edilirler ve halkın temsilcilerinin bu çoğul, değişken çıkarları geliştirmenin yollarını arayacakları varsayılır.”⁵⁸²

Bir diğer isim John Stuart Mill, daha önce de belirtildiği gibi, “temsilî hükümet”, “genel oy hakkı” ve “orantılı temsil” lehinde düşüncelere sahiptir: “Yönetilen herkesin hükümette bir sese sahip olması önemlidir çünkü hiçbir sesi olmayanların, sese sahip olanlar için haksız bir şekilde ötelenmemesi pek de beklenilemez.”⁵⁸³

“Madison’dan farklı olarak John Stuart Mill’in argümanı, yalnızca bencil çıkarların dengesini değil, aynı zamanda ‘mantığa, adalete ve bütünün iyiliğine’ dayalı olarak hareket eden bir azınlığın da olmasına gerek duymaktadır.”⁵⁸⁴

Pitkin’in belirttiğine göre, George Douglas Howard Cole, “... hiçbir insanın iradesinin, diğerlerinin iradelerinin bir alternatifi veya temsilcisi olarak

⁵⁸⁰ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.192.

⁵⁸¹ Pitkin, **a.g.e.**, s.192.

⁵⁸² Pitkin, **a.g.e.**, s.193.

⁵⁸³ John Stuart Mill, "Thoughts on Parliamentary Reform", **Dissertations and Discussions**, Vol. IV. New York, Henry Holt And Co., 1874, p.149’dan aktaran Pitkin, **a.g.e.**, s.202.

⁵⁸⁴ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.203.

ele alınamayacağı”⁵⁸⁵ düşüncesinden yola çıkarak insanların birbirlerini temsil edemeyeceği sonucuna varır. Bu açıdan da Rousseau’ya yaklaştığı söylenebilir. Ancak yine Pitkin’in belirttiğine göre “... Cole, insanların ortak amaçları veya bir birliğin hedeflerini temsil edebilmesine ve dolayısıyla da bir grup adına hareket edebilmesine”⁵⁸⁶ olumsuz yaklaşmamaktadır.

“Sorun yeterince açıktır. Eğer bir etkinlik olarak ‘temsil etmek’ gerçek bir anlama sahip olacaksa, ‘çıkarları için hareket etmek veya arzularına göre hareket etmek’ veya bunlara benzer bir ibare olmalıdır. Eğer bu ibarenin kilit sözcüğü tamamen öznel bir mesele olarak tanımlanırsa, doğası gereği hiç kimse diğeri adına hareket edemez. Sonuç olarak, çıkarların, iradenin, refahın veya etkinlik olarak temsilde yer alması beklenen her neyse onun her insanın yalnızca kendisi için tanımlayabileceği bir şey olarak görüldüğü ölçüde, etkinlik olarak temsil imkânsız hale gelir. Geride yalnızca şekilci, betimleyici ve simgesel anlamlar kalır.”⁵⁸⁷

Birch’ün belirttiği üzere, temsilin amacını, genel olarak, kişisel çıkarların yansıtılması olarak gören Benthamcı görüşe göre “her insan ayrı bir bireydir ve mutluluğu ararken yalnızca kendisinin tanımlayabileceği kişisel bir yolu takip eder.”⁵⁸⁸

“...Temsilî meclisin üyelerinin esas işlevi, kendi içlerinde milletin bir mikrokozmosunu (küçük evrenini) oluşturmaktır; ... kendi kişisel çıkarlarını takip ederlerse, topluluğun mutluluğunu maksimize edecek kararlara ulaşırlar.”⁵⁸⁹

Dolayısıyla Birch’ün belirttiğine göre, Benthamcılar, “uygun şekilde seçilmiş bir parlamentonun, bir bütün olarak vatandaşların çıkarlarını”⁵⁹⁰ savunacak bir kompozisyonda olması gerektiğine inanırlar. Bu da aslında mikrokozmetik bir temsil olacaktır. Faydacı kuramda “siyasî insan, aslında kendi refahını azami düzeye çıkarmanın yollarını arayan rasyonel, hesapçı,

⁵⁸⁵ Akatarn Pitkin, **a.g.e.**, s.207.

⁵⁸⁶ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.207.

⁵⁸⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.208.

⁵⁸⁸ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.72.

⁵⁸⁹ Aktaran Judge, **a.g.e.**, s.23.

⁵⁹⁰ Birch, **a.g.e.**, s.72.

bencil, ekonomik insanla aynı şey”⁵⁹¹ olarak görülür. Dolayısıyla “bireysel tatminlerin peşinden gitmenin herkesin mutluluğunu azami düzeye çıkaracağı”⁵⁹² varsayılır. Ancak Birch’e göre azınlıkların bulunduğu toplumlarda mikrokozmetik temsil kuramı işlemez hale gelebilecektir. Dahası mikrokozmetik “temsil meclisî yalnızca toplumdaki ayrımları yansıtacaktır ve bunları düzeltmek için hiçbir şey yapmayacaktır.”⁵⁹³

“Ortaya çıkan bir soru, temel siyasî uyumsuzlukların kaç toplumda göze çarptığı sorusudur. Çağdaş dünyanın en etkili siyasî öğretisine göre, komünist toplumların dışında kalan tüm toplumlar, liderleri farkında olsa da olmasa da bu durumdadır. Marksist politika ve temsil görüşü, faydacı görüşle keskin bir karşıtlık içerisindedir...”⁵⁹⁴

Birch’ün belirttiğine göre, “yasama meclisindeki seçilmiş temsilcilerin işlevinin, çıkarlardan farklı olarak görüşleri temsil etmesi gerektiği fikri, ondokuzuncu yüzyılın ortasına kadar”⁵⁹⁵ ön planda değildir. Birch’e göre, bireysel görüşlerin temsili, bireysel çıkarların temsiline göre nispeten zor bir süreçtir. Çünkü “bir insanın çıkarlarını teşhis etmek kolayken ve bu çıkarlar görece istikrarlıyken; görüşleri kişisel, özel ve değişken olma eğilimindedir.”⁵⁹⁶

Birch’ün aktardığına göre, F. H. Bradley, T. H. Green ve Bernard Bosanquet gibi önde gelen İngiliz felsefî idealistleri, faydacıların temsile yönelik bireyci görüşlerini kabul etmezler.⁵⁹⁷

“Bu politika görüşüne göre, temsili sürecin –bir bütün olarak siyasal süreçten başlayarak – amacı, görüş çeşitliliğini teşvik etmek veya vurgulamak değil, var olan bu tür farklılıkları azaltmaktır; bölgeler arasında bir çıkar çatışması meydana getirmek değil, çıkarları mümkün olduğunca uyumlu hale getirmektir. Siyasal süreç, fikir birliği oluşumunu amaçlayan bir süreç olarak görülür ve

⁵⁹¹ Birch, **a.g.e.**, s.73.

⁵⁹² Birch, **a.g.e.**, s.73.

⁵⁹³ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.72-73.

⁵⁹⁴ Birch, **a.g.e.**, s.74.

⁵⁹⁵ Birch, **a.g.e.**, s.89.

⁵⁹⁶ Birch, **a.g.e.**, s.89.

⁵⁹⁷ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.93.

bunun, topluluk içerisindeki grupların ihtiyaçlarına ve çıkarlarına aşına olan kişiler tarafından ne yapılması gerektiğine ilişkin görüş alışverişiyle birlikte siyasal liderliği içerdiği kabul edilir...”⁵⁹⁸

Yine Birch’in aktardığına göre, Sir Ernest Barker, “tüm fikirlerin uzlaştırılabileceği ve herkesin etkisini taşıdığından herkes tarafından kabul edilebilen bir uzlaşmayı ortaya çıkaran bir ‘fikir tartışması’”nı⁵⁹⁹ demokrasinin asıl temeli olarak görmüştür.

Vieira ve Runciman’a göre ise başkalarının çıkarı doğrultusunda hareket etmek, temsilin varlığı için yeterli değildir.⁶⁰⁰ Çünkü temsil,

“...bir başkasının çıkarı için talimatlar altında hareket eden bir vekilden fazlasını ve yine failin de bir şekilde vekilin yaptığı şeyin içinde olmasını gerektirir. Faillerin, bir vekilin eylemleri tarafından temsil edilmesi için, failerin de bir şekilde eylemin içinde bulunmaları gerekmektedir.”⁶⁰¹

Klasik komüniter görüş, temsil ve çıkar ilişkisine gelince, liberal kuramdan farklı olarak, klasik komüniter görüş, siyasî temsili gayri meşru görme eğiliminde olmuştur. “Bu kuramlarda temsil gayrimeşrudur çünkü yönetim biçiminin temel bir ortak çıkara, temsil pratiği yoluyla keşfedilemeyen bir ortak çıkara sahip olduğunu varsayarlar.”⁶⁰²

Diğer taraftan, Birch’ün de belirttiği üzere Marksist teoride, toplumun “her biri diğerleriyle çatışma içinde olan ekonomik sınıflara bölünmüş olduğu gerçeği”⁶⁰³, en temel gerçektir. Bu noktada, klasik görüşlere odaklanarak (ve onunla yetinerek), komüniter kuramda temsilin ve siyasî temsilcilerin nasıl değerlendirildiğine bakmakta fayda vardır. Nitekim Marks dışında kalan komüniter kuramcılarının görüşlerine yer vermek bu çalışmanın sınırlarını zorlayacaktır.

⁵⁹⁸ Birch, **a.g.e.**, s.94.

⁵⁹⁹ Ernest Barker, **Reflections on Government**, London, Oxford University Press, 1942, s.36’dan Birch, **a.g.e.**, s.95.

⁶⁰⁰ Bkz. Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.66.

⁶⁰¹ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.67.

⁶⁰² Bkz. Schwartz, **a.g.e.**, s.81.

⁶⁰³ Birch, **a.g.e.**, s.74 vd.

Rousseau'ya göre irade devredilemez olduğundan ve genel irade de insan teklerinin iradelerinden meydana geldiği için devredilemez bir niteliği haiz olacağından (ve temsilin de ontolojik olarak bir irade devri öngördüğü gerçeğinden) hareketle; genel iradenin temsil edilemeyeceği, şayet temsil ediliyorsa da bu sefer, halkın temsiline gayri meşru olacağı, ikinci bölümde ifade edilmişti.⁶⁰⁴

“Marksistlere göre toplumlarla ilgili en temel gerçek, her biri diğerleriyle çatışma içinde olan ekonomik sınıflara bölünmüş olduklarıdır. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl batı dünyasındaki temel çatışma, her biri üretim araçlarıyla olan ilişkileri açısından tanımlanan kapitalist sınıf ve proletarya arasındadır. Kapitalistler üretim araçlarına sahiptirler ve dolayısıyla da toplumda güç sahibidirler; proletarya, iş gücü olarak kiraya verecek becerisinden başka varlığa sahip değildir. Bu ilişkinin doğası, işçilerin kaçınılmaz olarak kapitalistler tarafından sömürülmesidir ve bu durum da yalnızca, üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırılmasıyla sona erdirilebilir.

Siyasal kurumlar ve ilişkiler Marks'a göre büyük oranda ekonomik kurumlar ve ilişkiler tarafından belirlenmektedir – temel yapının parçası olmaktan ziyade toplumun üst yağısının parçası olarak. Kapitalist bir toplumda, devletin kaçınılmaz işlevi, kapitalist sistemi korumaktır ve hükümet, burjuva ilişkilerini yöneten bir komite olarak görülebilirdi. Bu türden bir toplumdaki temsili kurumlar, bir iletişim kanalı işlevi görebilirdi ve elverişli koşullar altında işçilerin yaşam koşullarının gelişmesine yol açabilirdi, fakat işçi sınıfının sömürülme konumundan kurtarılması için gereken ekonomik ve sosyal düzendeki radikal dönüşümü ortaya çıkarması beklenemezdi. Kısaca kapitalist devletin kapitalizmi yok etmesi beklenemezdi. Bundan çıkan sonuç, liberal bir demokrasideki temsili kurumların, sınıf çatışmasının gerçek doğasını gizleme ve işçilerin, yaşam koşullarındaki temel bir gelişimin yalnızca devrimle getirilebileceğini fark etmelerini önleme eğiliminde olan aldatıcı görünümün bir parçası olması gerektiğidir.”⁶⁰⁵

Schwartz'ın belirttiği üzere, “diğergam bir araç olarak tek bir siyasî parti, işçi sınıfını toplumun yönetiminde temsil edebilir.”⁶⁰⁶ Ancak yine de

⁶⁰⁴ Bkz. İkinci Bölüm; ayrıca bkz. Rousseau, **a.g.e.**, s.23 vd.

⁶⁰⁵ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.74.

⁶⁰⁶ Schwartz, **a.g.e.**, s.81.

temsil gereksizdir; çünkü halkın siyasî temsile ihtiyacı yoktur.⁶⁰⁷ Dolayısıyla Birch'ün de belirttiği gibi marksist teoriye göre, liberal temsilin ve temsili kurumların asıl işlevi, sınıf çatışmasını gizleyerek işçilerin, dönüşümün sadece devrimle getirilebileceğini anlamalarını engellemekten başka hiçbir şey değildir.⁶⁰⁸

Gerçekten de Marksist gelenekte “siyaset”in aşılması ve devletsiz bir “an”a ulaşılması gibi hedefler önemli bir yer tutarken; temsil, bu açıdan, bu gerçeği modern şartlarda gizleyen bir yabancılaştırma unsurundan başka bir şey olmamaktadır. Diğer taraftan, “seçimler, ezilenlerin dört yılda bir kendilerini ezecek olanları seçmelerini sağlayan bir araçtan başka bir şey değildir.”⁶⁰⁹ Dolayısıyla marksist bakış açısından temsili rejimler de ezenler ve ezilenler (diğer bir ifadeyle yönetenler ve yönetilenler) ayrımını ortadan kaldırarak sınıfsız “an”a ulaşmanın bir yolu değildir; tam tersine yönetenler ve yönetilenler arasındaki ayrımı gizleyerek ve perçinleyerek burjuva liberal toplumunun çıkarlarına hizmet eden araçlar bütünüdür denilebilir.⁶¹⁰

2.5.2 Vasi Temsil Kuramı (Vasilik)

“Vasi temsil kuramı”, Pitkin tarafından “bağımsızlık kuramı” olarak ele alınmaktadır. Vasi (bağımsızlık) temsil kuramına göre temsil, “bir temsilcinin görevinin seçmenlerinin çıkarları doğrultusunda hareket etmesi”⁶¹¹ gerektiği temeline dayandırılmaktadır.

Pitkin'e kadar temsil, kendisinin de belirttiğine göre bir faaliyet, eylem olarak; yani temsil gerçekleşirken bu esnada temsilcinin konumunu merkeze alarak değerlendirilmemiştir. “Temsil etme etkinliği üzerine, yani bir

⁶⁰⁷ Bkz. Schwartz, **a.g.e.**, s.81.

⁶⁰⁸ Birch, **a.g.e.**, s.74 (Ayrıca bkz. Bölüm IV).

⁶⁰⁹ Aktaran Jean-Marie Cotteret, Claude Emeri, **Seçim Sistemleri**, çev. Ahmet Kotil, İstanbul, İletişim Yayınları, ty., **a.g.e.**, s.7.

⁶¹⁰ Bkz. Cotteret, Emeri, **a.g.e.**, s.6 vd.

⁶¹¹ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

temsilcinin rolü üzerine odaklanan temsil görüşü, bildiğim kadarıyla temsil üzerine yazan herhangi bir yazar tarafından açık bir tanım olarak dile getirilmemiştir.”⁶¹² Pitkin’in belirttiği üzere, aslında siyasî temsil etrafında dile getirilen hemen hemen her yaklaşım, temsilcinin yaptıklarından ziyade “bir temsilciden nelerin beklenebileceğini, nasıl hareket etmesi gerektiğini, yükümlülüklerinin ne olduğunu, rolünün nasıl tanımlandığını belirtmekle ilgili”⁶¹³ olmuştur.

“Hobbes gibi yetkilendirme kuramcıları, bu sorunu teşhis etmede görece tutarlıdır ve çoğu zaman, temsilcinin özel hiçbir yükümlülüğünün, özel hiçbir etkinliğinin, temsilci olarak gerçekleştirilmesi gereken özel hiçbir rolünün olmadığını, diğerleri üzerinde bağlayıcı sonuçlara sahip bir biçimde istediği şeyi yapmakta özgür olduğunu savunurlar. Fakat Hobbes’un kendi metni bile, bu konuda belirsizlikler ve aksini - temsilcinin yapabileceği şeyler üzerindeki sınırlar veya etkinliklerini engelleyen yükümlülükler - öne süren temsil örnekleri içerir...

Bu açıdan izlenebilirlik kuramcıları daha da zayıftır. Amaçları, gerçek temsilin temsil edilenlere karşı duyarlılığı ve onların arzularına veya ihtiyaçlarına karşı ilgiyi gerektirdiğini göstermektir. Ve bu amacı gerçekleştirmede izlenebilirliği gerekli görürler, dolayısıyla da onlar için temsilin özü budur. Fakat temsili izlenebilirlik açısından tanımlayarak, kendi hedeflerini başarısızlığa uğratırlar. Bir temsilciyi, eylemleri için önünde sonunda başka birisine hesap vermek zorunda olan herhangi biri olarak tanımlayarak, temsil fikrinin kendi eylemleri için bir rehber veya standart olarak işlev görmesini imkânsız hale getirirler...

Temsilci, betimleyici temsilde veya bir simgeye benzetildiği yerde, genellikle cansız bir nesne olarak görülür. Herhangi bir etkinlik açısından görülmez; ne olarak düşünüldüğüyle veya nasıl düşünüldüğüyle temsil eder. Herhangi bir şey yaparak temsil etmez; bu yüzden onun rolü veya onun görevleri ve onun bu rolü ve görevleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği hakkında konuşmanın anlamı yoktur. Diğer yandan ‘simgelemek’ şeklindeki temsil etme anlayışı, bir başka kavramı - temsillerin veya simgelerin yapılması veya yaratılması - beraberinde getirir; ve bu bir etkinlik türüdür. Simgelerin yaratılışında, analojinin geçerliliği şüphelidir çünkü simge yapımını ‘temsil etmek’ olarak

⁶¹² Pitkin, *a.g.e.*, s.112.

⁶¹³ Pitkin, *a.g.e.*, s.112.

adlandırmayız. Fakat analogi her şeye rağmen kabul edilirse, temsilci etkinliği için geniş kriterlerden ziyade tek bir kritere işaret eder gibi görünecektir: kabul edilmede, ikna etmede başarılı olması. Diğer yandan betimleyici temsil yapımında, etkinlik bir doğruluk meselesi ve var olmayan bir şey hakkındaki bilginin hatasız sunumu meselesidir...”⁶¹⁴

Bir hukuk öznesi olarak veya hukuk disiplini içerisinde düşünüldüğü zaman, Vieira ve Runciman’ın da belirttiği üzere, “vasiler, diğer bireyler adına hareket etmezler, belirli bir dönem için kendilerine devredilen”⁶¹⁵ bir yetki çerçevesinde hareket ederler. Bu açıdan da asıl yetkiyi veren yetkilendirdiği kişinin eylemlerinin sonuçlarına katlanır, çünkü yetkiyi alan yetki süresince asıl hak sahibi gibi hareket edecektir. Diğer bir deyişle vasilerin de bir kişikleri vardır. Dolayısıyla bu anlamda hukuk biliminin vasilik kurumu, talimat altında hareket etmeyen temsilcileri temel alan temsil modeli için bir analogi imkânı sunmaktadır.⁶¹⁶

Diğer taraftan Judge’nin de belirttiği gibi bir temsil kuramı olarak vasilik temsil biçimi, temsilcilerin, bağımsız bir şekilde kendi görüşleri doğrultusunda hareket etme ve karar verme anlayışı üzerinde yükselir. Yine Judge’ye göre, bu model genel olarak, “...‘demokrasi-öncesi’ bir kuramdır. Kökeni 1832’den öncesine, Britanya’daki parlamenter hükümetin gelişimiyle birlikte oy hakkının demokratikleştirilmesi açısından önemli olan”⁶¹⁷ bir döneme kadar uzanır.

Birch, devrimden sonra Fransa’da ve büyük reformdan sonra Britanyası’da parlamento üyelerine, vasi gözüyle bakıldığını aktarmaktadır. Ancak “Fransa’da 1848 yılına kadar ve Britanya’da ondokuzuncu yüzyıl boyunca az mülkiyet sahibi olan ya da... yeterli bir eğitime sahip olmadığı düşünülen insanlara oy hakkı vermenin”⁶¹⁸ doğru olup olmadığı ekseninde tartışmaların yaşanmış olduğuna da işaret etmektedir. Mesela, Birch’in belirttiği üzere, “Britanya’da 1832 tarihli büyük reform anlaşması, temsilin

⁶¹⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.113.

⁶¹⁵ Runciman, **a.g.e.**, s.74.

⁶¹⁶ Vieira, Runciman, **a.g.e.**, s.74 vd.

⁶¹⁷ Judge, **a.g.e.**, s.47.

⁶¹⁸ Birch, **a.g.e.**, s.60.

temelinin değiştirilmesinde önemli olsa da seçmen kitlesini yalnızca yetişkin nüfusun yüzde beşinden yüzde yedisine”⁶¹⁹ çıkarabilmiştir. Yine, “1867 tarihli ikinci reform anlaşması, seçmen kitlesini yaklaşık iki katına çıkarmıştır”⁶²⁰ diğer reform anlaşmaları ile de belli ilerlemeler sağlanmıştır, ancak 1918’e kadar mesele bir düzene sokulamamıştır. Bu yıla kadar “mülkiyet şartı” hep aranmıştır. Yine Birch’in aktardığına göre, “Fransa’da devrim anayasasının mimarları, iki düzeyde mülkiyet şartına sahip, iki kademeli bir seçim sistemi oluşturmuşlardır.”⁶²¹ Buna göre “yetişkin erkeklerin yaklaşık yüzde altmışı ‘aktif vatandaş’ niteliğine sahipti ve kendilerine, her bölüm içerisinde konsey üyesi ve yasama meclisi üyesi seçecek olan delegeleri seçme hakkı verilmiştir.”⁶²² 1791 ve 1799 tarihli anayasalardan sonra 1848’de oy hakkı geliştirilmiş ancak yine de fazla ilerleme kaydedilememiştir.⁶²³

Pitkin’in belirttiği üzere, “temsîlî hükümet ‘doğası gereği bir vasilik”⁶²⁴, yine, “temsîlî bir parlamento (da) ‘milletin kendi adına hareket etmek üzere yetkilendirmiş olduğu vasidir; ve ulus adına, güven koşulları altında egemen gücü uygular.”⁶²⁵ Bu noktada parlamento da bir vasi olarak düşünülebilir.

Yukarıda belirtilen çerçevede, Pitkin’e göre, “vasilik kavramı, çoğunlukla hak sahibinin kendisi adına hareket etme kapasitesine sahip olmadığı veya en azından vasinin ondan çok daha yeterli olduğu fikriyle bağlantılıdır.”⁶²⁶

Judge’ye göre ise vasilik modeli “kararlara ulaşmada temsilcilerin kendi bağımsız yargılarını kullanmalarının gerekmesi ve dolayısıyla da

⁶¹⁹ Birch, **a.g.e.**, s.60.

⁶²⁰ Birch, **a.g.e.**, s.61.

⁶²¹ Birch, **a.g.e.**, s.62.

⁶²² Birch, **a.g.e.**, s.62.

⁶²³ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s. 62 vd.

⁶²⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.127.

⁶²⁵ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.127.

⁶²⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.128

seçmenlerinden gelen talimatlara bağlı kalmamalarının gerekmesi”⁶²⁷ açısından ele alınabilir.

Judge’nin aktardığına göre, John Stuart Mill’in vasilik görüşünü, Burke’ün vasilik görüşünden ayıran nokta Burke, vasilik olarak “parlamentarlerin hem temsil edilenler hem de temsilciler tarafından bilinen nesnel ekonomik çıkarları temsil ettiğine inanırken”⁶²⁸, diğer taraftan Mill, “fikirlerin ve insanların temsiliyle”⁶²⁹ ilgilenmiştir.

Diğer taraftan Birch’ün belirttiği üzere, örneğin Burke’e göre, “milletvekillerinin bir bütün olarak ulusa karşı olan sorumluluğu, seçmenlerine karşı olan sorumluluğundan önce”⁶³⁰ gelir ve nitekim Burke için çıkarların ulusal niteliği ön plandadır. Parlamento, milletvekilleri bu şekilde hareket ederse, ulusal çıkarı, geliştirebilir. “Bu görüşün doğrudan sonucu, seçilmiş temsilcilerin bir anlamda, daha yüksek bir amacın peşinden gitmek için kendi çıkarlarının ve seçmenlerin çıkarlarının ilerletilmesinin ötesine geçebilen üstün kişiler oldukları görüşüdür.”⁶³¹

David Judge’nin de belirttiği gibi “Mill’in temsilcisinin rolü, seçmenlerinin görüşlerini dile getirmek, diğer fikirlerini dinlemek ve tartışmalar ışığında kamuoyunun belirlenmesinde ‘kendi değerlendirmesine uymaktır.’”⁶³² Bu şekilde, parlamento, karşılıklı bir iletişimi sağlayacaktır. Judge’ye göre, bu durumda seçmenlerle ilişkileri açısından, “Mill’in temsilcisinin seçmenlerle ilişkisi, Burke tarafından belirtilen temsilcininkiyle benzer bir ilişkiye sahiptir.”⁶³³ Dolayısıyla Judge’nin de belirttiği üzere, “... Burke ve Mill’in temsil anlayışlarını farklılaştırırsa da, temsilcilerin temsil

⁶²⁷ Judge, **a.g.e.**, s.47.

⁶²⁸ Judge, **a.g.e.**, s.56.

⁶²⁹ Judge, **a.g.e.**, s.56.

⁶³⁰ Birch, **a.g.e.**, s.79.

⁶³¹ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.79.

⁶³² Judge, **a.g.e.**, s.57.

⁶³³ Judge, **a.g.e.**, s.57.

edilenlerden gelen talimatlara bağı olmaması gerektiği konusunda her şeye rağmen hemfikirdirler.”⁶³⁴

2.5.3 Delege Temsil Kuramı (Delegelik)

Pitkin tarafından “vekâlet kuramı” olarak ifade edilen “delege temsil modeli”, genel olarak, “parlamentonun sadece seçmenlerinin talimatları doğrultusunda hareket etmeleri”⁶³⁵ temeline dayanır.

Pitkin’in belirttiği üzere, siyasî temsil literatüründe; temsilcilerin, seçmenleri tarafından doğrudan yönlendirilmeleri veya seçmenlerinden bağımsız olarak hareket etmeleri noktasındaki görüşler her zaman tartışılmalı konulardır.⁶³⁶

Kuramcılar, vasi temsil modelinde olduğu gibi delege temsil modelinde de benzer bir analogiden hareket etmiştir: Zirâ “delege” (delegasyon) terimi, temsil bağlamında, temsilciye benzeyen başka bir analogidir. Pitkin’in belirttiği üzere, delegasyon veya delege (veya elçi veya bir komisyon üyesi) “emir üzerine veya resmî sıfatla ya da amir tarafından bir yerden başka bir yere gönderilmeyi”⁶³⁷ ifade eder. Pitkin’in belirttiğine göre, Latince’de delege, “bir komisyon göndermek” anlamına gelen legare”den gelir.⁶³⁸ Siyasî bağlama uygulandığında ise terim, “... temsilcinin kendi bölgesinden merkezi hükümete gönderildiğini öne sürerler ki bu çoğu zaman doğrudur.”⁶³⁹

Yukarıda belirtilen çerçevede düşünüldüğünde, delege temsil modelinde, temsilcilerin, parlamentoda yer alamayanlar için hareket ettiği

⁶³⁴ Bkz. Judge, **a.g.e.**, s.57.

⁶³⁵ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

⁶³⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.145.

⁶³⁷ Pitkin, **a.g.e.**, s.133.

⁶³⁸ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.133.

⁶³⁹ Bkz. Pitkin, **a.g.e.**, s.133.

kabul edilir. Dolayısıyla bu kuram, “temsilcilere kendi bilinçleri doğrultusunda hareket etme lüksünü sağlamamaktadır”.⁶⁴⁰

Pitkin’e göre delege ve vasi temsil modelleri arasında bariz farklılıklar söz konusudur. Nitekim Pitkin’in belirttiği üzere, örneğin bir delege kuramcısı, “gerçek temsil, sadece temsilci seçmenlerin açık talimatlarına göre hareket ettiği zaman ortaya çıktığını, kendi takdir yetkisine dayanarak yaptığı herhangi bir şeyin bu idealden sapmak olacağını”⁶⁴¹ savunacaktır. Yine bir delege kuramcısı, “temsilciyi ‘yalnızca’ bir vekil olarak, hizmetçi olarak, delege olarak, kendisini gönderen kişiler için bağımlı... olarak”⁶⁴² gördüğü için temsilci, genel olarak bir delege olarak görülür. Vasi kuramcıları ise bu düşüncelerin tam karşısında yer alırlar ve bir temsilciyi, “işini yapmak üzere yalnız bırakılması gereken özgür bir vekil, vasi, uzman olarak düşünürler”⁶⁴³ bu noktada da “siyasî sorunları zorlu ve karmaşık; sıradan insanların kapasitesinin ötesinde görme eğilimindedirler.”⁶⁴⁴

2.6 TRANSMİSYON KAYIŞI KURAMI

Nancy Schwartz, kendisinin; siyasî temsilin en iyi ikinci yol olduğu görüşünden değil, bilakis, doğrudan demokrasiye nispeten, günümüz devletlerinin mekân ve nüfus boyutları göz önüne alındığında, daha üstün görülebilecek taraflarının olduğu görüşünden hareket ettiğini belirtir⁶⁴⁵,

“... siyasal temsilin doğrudan demokrasiye karşı niteliksel açıdan üstün olduğunu savunur çünkü modern çağda hem bir kişi hem de bir vatandaş olmanın ne anlama geldiğinin karmaşıklıklarını yalnızca temsil yakalayabilir.”⁶⁴⁶

⁶⁴⁰ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

⁶⁴¹ Pitkin, **a.g.e.**, s.146.

⁶⁴² Pitkin, **a.g.e.**, s.146.

⁶⁴³ Pitkin, **a.g.e.**, s.147.

⁶⁴⁴ Pitkin, **a.g.e.**, s.147.

⁶⁴⁵ Schwartz, **a.g.e.**, s.10.

⁶⁴⁶ Schwartz, **a.g.e.**, s.10.

Schwartz, vatandaşlık kriterini temel alır. Nitekim ona göre temsilin anlamı vatandaşların temsilidir, “vatandaşlık, temsil mantığında gerekli bir an olarak”⁶⁴⁷ görülür.

“Feodal zamanlardaki temsil, bazı daha büyük bütünlerin ‘kişileştirilmesi’ olarak görülüyordu: kilise, sınıflar, halk, toplumlar. Ortaçağ monarşisi, Roma hukukundaki kavramlara dayanarak, kişileştirmeden ziyade gücün bir aracı olarak temsil kavramı üzerinde durmaya başladı.”⁶⁴⁸

“Fakat on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllar, Hobbes tarafından başlatılan, bireylerin öncelikli gerçeklik ve değer kaynağı olduğunu varsayan devrimi tamamlayan felsefi bir radikalizmin yükselişini gördü. O halde temsil, bireylerden oluşan egemen kitle ve devletleri arasındaki bir “transmisyon kayışı” olarak görülür. O halde bu modelde temsil, sivil toplumda kuramsal olarak var oldukları şekliyle bireysel kişiler olarak insanları, devletin eylemlerinde mevcut hale getirmek üzere vardır.”⁶⁴⁹

Görüleceği üzere Nancy Schwartz’ın temsilî yönetim görüşünün temelinde vatandaşlık kategorisi ve insanların birer vatandaş olarak devlet nezdinde varedilmesini sağlayan ve bu açıdan da bir aktarma mekanizması işlevi olarak görülen temsil düşüncesi vardır.⁶⁵⁰

2.7 LİBERAL TEMSİL KURAMI

Liberal siyasî teoriye göre ondokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda iki hükümet tipi söz konusudur. Bunlar, “otoritenin ruhanî hukuka dayandığı ve otokratik bir meşruiyetten kaynaklanan teokratik”⁶⁵¹ ve otokratik rejimlerin devamı niteliğinde olan hükümetler ile “insan haklarına ve bireysel

⁶⁴⁷ Bkz. Schwartz, **a.g.e.**, s.8 ve 10.

⁶⁴⁸ Schwartz, **a.g.e.**, s.24.

⁶⁴⁹ Schwartz, **a.g.e.**, s.28.

⁶⁵⁰ Bkz. Schwartz, **a.g.e.**, s.28.

⁶⁵¹ Cotteret, Emeri, **a.g.e.**, s.6.

özgürlüklere dayanan, demokratik meşruiyetten ve seçimlerden kaynaklanan modern siyasî rejimlerdir.”⁶⁵²

Liberalizmin temsil kuramı, genel olarak, seçime dayanan temsil anlayışına ve bir toplumda birbirinden farklı ve sayısız fikir ve çıkarın bulanabileceği gerçeği üzerine kurulmuştur.⁶⁵³ Öyle ki, liberalizmin bu “seçim yoluyla temsil anlayışı, çoğulcu devlet biçimini içkindir.”⁶⁵⁴ Liberal görüşe göre bir toplumda sayısız ve birbiri ile yarışan çıkarlar manzumesi söz konusudur. Yine toplumda çıkar farklılaşmaları ve çıkar gruplaşmaları normal olarak, bulunabilir, ancak bütün bu çıkarlar karmaşık bir şekilde birbirinden de etkilenirler. Çıkarlar birbirlerinden etkilendikleri kadar birbirlerinin de rakipleridir, dolayısıyla hükümetleri etkileyerek temsil önceliği elde etmek söz konusu olabilse de yarışan diğer çıkarların varlığı, bir dengeyi de beraberinde getirecektir.⁶⁵⁵

Pitkin’in belirttiği üzere, liberalizm kuramcıları, temsil kavramını kolektif kişilere veya sınıflara değil, doğrudan bireylere yönelik bir etkinlik olarak ele almışlardır. Bu anlamda temsil, kişilerin temsili olarak düşünülse bile; çıkarlar, liberal düşünce, pratik ve politikalarında merkezî bir rol oynar.⁶⁵⁶ Yine belirtmek gerekir ki,

“Liberal reformcuların son iki yüzyıldaki asıl amacı, yasa koyucuların ve idarecilerin eylemleri üzerindeki halk kontrolünü genişletmek amacıyla temsili kurumları oluşturmak ve kullanmak olmuştur. Bu türden makul derecede bir denetimin elde edilmesi de genellikle liberal demokrasinin özü olarak görülür”⁶⁵⁷

Diğer taraftan Birch’ün de belirttiği gibi “ondokuzuncu yüzyıl liberalizminin en parlak döneminde temsili sistem, alternatif politikalar ve

⁶⁵² Bkz. Cotteret, Emeri, **a.g.e.**, s.6.

⁶⁵³ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

⁶⁵⁴ Cotteret, Emeri, **a.g.e.**, s.7.

⁶⁵⁵ Bkz. <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html>, **a.g.m.**, s.y.

⁶⁵⁶ Pitkin, **a.g.e.**, s.190.

⁶⁵⁷ Birch, **a.g.e.**, s.109.

alternatif siyasî liderler arasında rasyonel bir seçim yapabilmenin bir aracı olarak”⁶⁵⁸ görülmüştür.

Birch’ün belirttiği üzere, liberalizmin temsil yaklaşımları, “siyasî reformların geliştirilmesi gibi pratik amaçlara hizmet etmek üzere formüle edilmişlerdir.”⁶⁵⁹ Genel olarak Amerikan ve Fransız devrimlerinden sonra doğan ve geliştirilen bu kuramlar, Britanya’da “parlamento reformu ve oy hakkının genişletilmesi tartışmaları”⁶⁶⁰ ile birleşmiştir. Yirminci yüzyıl ise yeni temsil kuramlarının geliştirilmesinden ziyade bu kuramlara yönelik tartışmaların devamına sahne olmuştur. Bundan dolayı Birch’e göre, liberal kuramların temsil yaklaşımları genellikle “ondokuzuncu yüzyıl liberalizminin değerlerini yansıtmaya eğilimindedir.”⁶⁶¹

Birch, genel olarak, David Apter’in analizinden⁶⁶² hareketle liberal temsil yaklaşımının söz konusu temel işlevlerinin ortaya konulabileceği görüşündedir. Buna göre Birch, temsil sisteminin işlevlerinin ülkeden ülkeye, değişebileceğini ancak gelişmiş bir sistemde aşağıda belirtilen üç işlevin bulunması gerektiği görüşündedir. Bu ise demokrasi gibi en nihayetinde bir idealin peşinden gitmek olacaktır. Çünkü ülkelerin temsil sistemleri gelişmişlik açısından birbirinden çok farklıdır ve halkı tam anlamıyla devlet nezdinde temsil eden gelişmiş bir sistem de yok gibidir. Ancak Birch, en azından yaptığı analiziyle, siyasî temsilin genel olarak, “kontrol” (veya denetim), “liderlik” ve “sistemin idame ettirilmesi” olmak üzere üç işlevi gerçekleştirmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁶⁶³

⁶⁵⁸ Birch, **a.g.e.**, s.64.

⁶⁵⁹ Birch, **a.g.e.**, s.106.

⁶⁶⁰ Birch, **a.g.e.**, s.106.

⁶⁶¹ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.106.

⁶⁶² Detaylı bilgi için bkz. Birch, **a.g.e.**, s.106 vd.

⁶⁶³ Bkz. Birch, **a.g.e.**, s.107-108. Tablo Birch’in analizi temel alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 1: A. H. Birch'e göre siyasî temsilin işlevleri

1-HALK KONTROLÜ	2-LİDERLİK	3-SİSTEMİN SÜRDÜRÜLMESİ
-Barışçıl değişim,	-Liderlik,	-Meşrulaştırma
-İzlenebilirlik,	-Sorumluluk	-Baskının azaltılması
-Duyarlılık.		-Onay

Birch'e göre "prensipde her temsilî sistem"⁶⁶⁴, yukarıda sayılan toplam sekiz işlevi gerçekleştirebilir. Ancak en nihayetinde ülkelerin temsilî sistemleri belli oranda gelişmiş olacak, tam anlamıyla temsilî nitelikleri barındıramayabilecektir.⁶⁶⁵

⁶⁶⁴ Birch, **a.g.e.**, s.108.

⁶⁶⁵ Birch, **a.g.e.**, s.108.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASÎ TEMSİL: MODERN TEMSİL AÇIKLAMALARI VE ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR

Önceki bölümlerde ayrıntıları ile incelenen, çeşitli “temsil anlayışlarının tarihi, meşru yönetim oluşturmak ve siyasal ve sosyal bütünleşme sağlamak amacıyla yetkinin doğru bir şekilde dağıtılması uğruna verilen mücadelelerin ve arayışların”⁶⁶⁶ uzun ve zor bir tarihidir, denilebilir. Bu süreçte, temsil kavramının ortaya çıkışından ve ortaçağ boyunca yönetimlerin ihtiyaçlarına göre çeşitli şekillerde pratik hayata geçirilişinden itibaren farklı temsil anlayışları oluşmaya başlamıştır.

Bu perspektifte daha önce de ortaya konulduğu gibi ilk kuramsal yaklaşım, Thomas Hobbes tarafından dile getirilmiş ve Leviathan isimli eserinde yer vermiştir.⁶⁶⁷

İlk kuramsal yaklaşım olma özelliğini taşıyan Hobbes’un “yetkilendirme kuramı”ndan itibaren de zaman içerisinde şekillenen çeşitli temsil anlayışları, “değişen siyasî koşullara bağlı olarak değişim göstermiş ve farklı siyasî rejimlerin tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır.”⁶⁶⁸ Lucien Jaume tarafından “modern siyaset felsefesinin büyük düşünce akımları incelendiğinde... bilinen bir felsefî sorun konumunda olmadığı izlenimi”⁶⁶⁹ uyandırdığı söylene de (ki bu çalışma, temel tezi itibarıyla bu düşünceyle bir zıtlık oluşturmaktadır) temsil kavramı, Latince’de ilk kullanımından bu yana ve

⁶⁶⁶ Bkz. “Concepts Of Representation: From The Origins To Modern Representation” (Erişim) http://www.diss.fuberlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000001277/03_chap2.pdf;jsessionid=4805016A4592546251825E08AF2CF3B0?hosts=, 15 Mayıs 2011, s.31.

⁶⁶⁷ Bkz. Hanna Fenichel Pitkin, **The Concept of Representation**, California, The University of California Press, 1967, s.14; Quentin Skinner, “Hobbes on Representation”, **European Journal of Philosophy**, Volume 13, Issue 2, 2005 (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0966-8373.2005.00226.x/pdf>, 28 Haziran 2010, s.155.; Thomas Hobbes, **Leviathan**, çev. Semih Lim, İstanbul, 10. baskı, YKY Yayınları, 2012, s.125 vd. ve 133 vd.

⁶⁶⁸ <http://www.diss.fu-berlin.de/...>, **a.g.m.**, s.31.

⁶⁶⁹ Bkz. Philippe Raynaud, Stephane Rials, **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, çev. İsmail Yerguz, Necmettin Kâmil Sevil, Emel Ergun, Hüsnü Dilli, I. Baskı Ed. Mustafa Bayka, İstanbul, İletişim Yay. 2004, s.862 vd.

bilhassa da ortaçağdan itibaren önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla temsil kavramının, kullanıldığı veya bir karşılığının bulunduğu dil sayısı kadar farklı tarihî, kronolojik safahatı söz konusudur. Bu nedenle metodolojik olarak ilk defa ortaya çıktığı ve kullanılmaya başlandığı dil olan Latince'den başlanarak etimolojik açıdan kavramın izi sürülmeye çalışılmıştır. Bu açıdan da kavramın tarihi olarak izini sürmek ve tarihsel uğraklarına göz atmak gerekmiştir. Her ne kadar temsil kavramı etrafında toplanan, birbirinden farklı kuramlar, kavramsallaştırmalar, metodolojiler var olsa da kavramın tarihsel evriminin, kavramın teori ve pratiğini şekillendirdiği de bir gerçektir.⁶⁷⁰

3.1 MODERN SİYASÎ TEMSİL

Modern anlamda “siyasî temsil” (bundan önceki bölümlerde, kavramın etimolojisinden tarihine, felsefî argümanlarından kuramsal tartışmalara kadar kronik, analitik ve kavramsal bir analizi, bütün ve geniş bir sinopsisi ortaya konulduktan sonra denilebilir ki); halkın, ulus devlet ölçeğinde, vatandaşlık (seçmen) hukuku çerçevesinde ve politik bağlamda, resmî seçimlerle seçilerek göreve gelen temsilciler tarafından, “karar alma” mecralarında ve süreçlerinde “var” edilmesi olarak ifade edilebilir.⁶⁷¹

Pollack v.d. “temsil kavramı”nın epistemolojisinin (veya tarifinin), antik dünyanın ideal doğrudan demokrasisini modern dönemde, geniş coğrafyalarda ve kalabalık topluluklarda mümkün kılmak amacıyla; seçimler vasıtasıyla ve seçenler adına kararlar vermek üzere; temsilcilerin yetkilendirilmesini sağlayarak işleyen bir mekanizma olarak beş noktada standartlaştığını ifade ederler.⁶⁷²

⁶⁷⁰ Bkz. <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.56.

⁶⁷¹ Söz konusu tarif bu çalışmaya aittir.

⁶⁷² Bkz. Johannes Pollack v.d., “On Political Representation: Myths and Challenges”, **RECON Online Working Paper 2009/3**, (Erişim) http://www.ihs.ac.at/vienna/resources/Political%20Science/Publications/RECON_wp_0903.pdf, 10 Mart 2010, pp.1-43.

Fabiana Sacchetti de siyasî temsil kavramının öncelikli olarak kavramsal açıdan “temsil edilen”, “temsil eden”, “temsil ortamı”, “temsil objesi” gibi yapısal ana unsurları açısından; “belirli bir ortamda (politik bağlamda) meydana gelen, bir objeye dair (çıkarlar, fikirler vb.), bir fail ile bir vekil arasındaki ilişki”⁶⁷³ olarak tarif edildiğini;

“Ayrıca tarihsel bir perspektifte, siyasi temsilin en önemli ampirik tezahürünün modern temsili demokrasi olduğu gerçeği üzerinde açık bir şekilde büyük bir mutabakat vardır, bu yüzden bu bağlamda siyasi temsil, *belirli temel politik organizmaların (esas olarak Parlamento’nun) özgür seçimlerle atanması yoluyla fark edilen, kurumsallaşmış bir siyasal sorumluluk sistemi* olarak kolayca tanımlanabilir.”⁶⁷⁴

Castiglione ve Warren de siyasî temsil olarak sadece “demokratik” siyasî temsil üzerinden hareket ederler ve bu bağlamda onlara göre temsilin, üç önemli özelliği vardır,

“Temsil, sadece bölgesel ve biçimsel bir temelde olmasa da, bir fail-vekil ilişkisi (temsilciler, temsil edilenleri ‘temsil eder’ ve ‘onlar adına hareket eder’) başlatır, böylece hükümetlerin halkın çıkarlarına ve görüşlerine karşı duyarlı oldukları söylenebilir. Temsil, vatandaşların siyasal güç üzerinde birtakım etkilere sahip olmalarını ve denetim uygulayabilmelerini sağlayarak, siyasal gücün sorumlu bir şekilde ve bir derece izlenebilirlikle birlikte uygulanabilmesi için bir yer saptar. Temsilciler için oy verme hakkı, basit bir siyasal eşitlik aracı ve önlemi sağlar.”⁶⁷⁵

Siyasî temsile yönelik (yukarıda sadece bazıları verilen) tanım denemelerinin örneğini artırmak mümkündür. Siyasî temsil kavramını ele alan hemen hemen bütün yaklaşımlar (kavramın tarihî boyutuna da değinecekse), standart bir şekilde kavramın ortaçağdaki köklerine, Roma Hukuku’ndaki karşılığına kadar geri gitmektedirler. Pollack v.d. de tarihî ve pratik köken

⁶⁷³ Fabiana Sacchetti, “Political Representation”, (Erişim) http://www.imtlucca.it/_documents/courses/005794-ML8TI-Political_Representation.pdf, 10 mart 2010, 1.

⁶⁷⁴ M. Cotta v.d., **Scienza Politica**, Bologna, Mulino, 2002’den aktaran Sacchetti, **a.g.m.**, s.2.

⁶⁷⁵ Dario Castiglione, Mark E. Warren, “Rethinking Democratic Representation: Eight Theoretical Issues”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_Castiglione.pdf, 19 Mart 2009, s.1.

olarak siyasî temsilin Roma Hukuku'na ve ortaçağ pratiklerine dayandığını daha sonra ise *personam alicuius repraesentare* (bir kişinin temsili) formülü çerçevesinde ve hukukî bir bağlamda kullanıldığını; dolayısıyla bu süreçte daha orta çağın başlarında bu açıdan önemli yaklaşımların tohumlarının atıldığını belirtirler. Örneğin “aşağı inme” (*descendence*) ve “yukarı çıkma” (*ascendence*) kuramları bunlar arasındadır; şöyle ki, Kilisenin güç ilişkilerini meşrulaştırma gayretleri ile ilgili olan bu kuramlardan ilkinde göre “...yetki, Hz. İsa tarafından verilir... yukarı çıkma kuramında ise, güç aşağıdan ortaya çıkar ve halkta ve halkın temsilci meclisinde yatar.”⁶⁷⁶ Bu minvalde, ortaçağda, Pollack v.d. işaret ettiği üzere Katolik Kilisesi'nin durumu aşağı inme kuramı; onikinci ve onüçüncü yüzyıldan itibaren oluşan temsili talepler ise yukarı çıkma kuramına göre şekillenmiştir.⁶⁷⁷ Ancak temsilin demokratik bir nitelik kazanması için daha beklenmesi gerekecektir,

“Devlet ilişkilerinde katılım gösterme talepleri, temsili bir iddiaya dayanıyordu: özneleri temsil etmek. Bu öznelerin, kendini ilan eden temsilcilerin seçiminde ve yetkilendirilmesinde hiçbir söz hakkı yoktu. Daha sonraki yüzyıllar, politikada onların da söz hakkı elde etmesini sağlama, öznenin vatandaşın dönüşümü gerçekleştirme yönündeki uzun çabaları gösterdi. Birkaç yüzyıl boyunca temsil kavramı, doğrudan katılımdan mümkün olduğunca kaçınma ve demokrasiyi imkânsız hale getirme yönündeki bir araç olarak kullanıldı. ‘Demokrasinin açık bir şekilde karşısında’ olduğu düşünüldü... gerçekten de ‘temsili hükümetin amacı, büyük oranda halk seferberliğiyle ve avam yönetimiyle özdeşleşen ve 18. yüzyılın seçmenleri için tek başına yetersiz hale gelen demokrasiyi uygulamaktan çok engellemektir.’... Temsilin demokrasiyle hiçbir içkin ilişkisinin olmadığı ve ikinci olarak da temsilin katılım yönündeki uzun siyasal çabaların bir sonucu olarak ortaya çıktığı gerçeğini kabul edersek, temsilin anlamının sosyo-tarihsel şartlara bağlı olduğu açık hale gelir.”⁶⁷⁸

Castiglione ve Warren de siyasî temsilin farklı aşamalardan geçerek modern bir anlam içermeye başladığına ve bu sürece kolay gelinmediğine

⁶⁷⁶ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.8.

⁶⁷⁷ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.8.

⁶⁷⁸ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.8.

işaret ederler. Onlara göre temsilin modern bir temsil haline gelmesi iki aşamalı bir süreci içerir,

“Tarihsel olarak siyasal temsil pratiği, iki farklı süreç vasıtasıyla ortaya çıkmıştır: devletin ve devlet kurumlarının temsili doğasının oluşturulması ve ‘temsili hükümetin’ ortaya çıkışı. Bu iki süreç, Hanna Pitkin’in ‘resmi’ temsil görüşleri... olarak karakterize ettiği şeyle ilgilidir. Çoğu zaman Hobbes’la ilişkilendirilen ilki, yetkilendirme eylemiyle ilgilidir; ikincisi ise, temsilcinin temsil edilene karşı sorumlu tutulabilme derecesiyle ilgilidir... bu iki sürecin sırayla gerçekleştiğini düşünebiliriz: biri, on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda egemen ve mutlak güç fikirlerinin ortaya çıkışıyla aynı zamana rastlar, diğeri ise on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda modern parlamenter kurumların ve anayasal hükümetin oluşturulması vasıtasıyla kökleşir. Kurumsal olarak bunun anlamı, siyasal temsil iddiasının daha kişileştirilmiş monarşi kurumlarından, daha dağınık modern parlamento kurumlarına aşamalı bir şekilde geçiydi. Sosyal olarak bu dönüşüm, siyasal sahneyi yeniden şekillendirmiş ve feodal toplumlara özgü daha parçalı ve hiyerarşik bir yapıdan, modern ticari ve endüstriyel toplumların altında yatan daha birleştirici ve farklılaşmamış ilişkilere dönüştürmüştür. ‘Demokratik’ temsil, modern siyasal temsil üzerine olan araştırmaların çoğunu canlandıran erken modern ve devlet-merkezli bu temsili hükümet kavramına dayanıyordu. Dolayısıyla seçim sistemlerine ve seçilmiş yasa koyucuların kendi seçmenlerle ilişki kurma biçimlerine ilişkin tartışma, öncelik sahibi olmuştur.”⁶⁷⁹

Pollack v.d. de standart temsil kuramlarının bir diğer temel iddiası olan ve son tahlilde “var olmayan bir şeyi var hale getirme” şeklinde tebarüz eden temsil kavramının amacının tarih boyunca hep değiştiğini; bu açıdan da kralın, temsil eden olarak kabul edilmesinden sonra neyi temsil ettiği noktasında onsekizinci yüzyılın ortasına kadar, servet sahibi orta tabakanın, tüccarların ve ruhban sınıfının maddi çıkarlarını temsil ettiği tespitinin yapılabileceğini ifade ederler.⁶⁸⁰

Ancak bu yazarların belirttiği gibi spesifik olarak Thomas Hobbes’ta olduğu üzere “temsilin amacını yalnızca çoğunluğun iradesinin veya belirli bir

⁶⁷⁹ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.3.

⁶⁸⁰ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.8.

sınıfın çıkarlarının toplamından ayrı bir şey olarak gören kişiler de”⁶⁸¹ olmuştur. Mesela Hobbes’a göre temsilin amacı devletin birliğini sağlamaktır, nitekim ona göre bir devletin birliği temsile dayanır,

“Bir halk yığını tek kişi haline getirilir, tek kişiyken temsil edilir; böylece yapılanlar, o halk yığınındaki her bireyin rızasıyla yapılmış olur. Çünkü tek kişiyi oluşturan, temsil edilenlerin birliği değil, temsil edenlerin birliğidir. Ve kişiyi, tek kişiyi temsil eden temsilcidir.”⁶⁸²

Hobbes’a göre bir yığın olarak bireyler güçlerini kendilerini temsil edecek kişiye aktarak yani mutlak egemen bir kişi oluşturarak bir bütün haline veya halk haline gelebilirler ancak bağımsızlıklarından yoksun kalırlar; işte Hobbes’un bu mutlakiyetçi eğilimli kuramını eleştirenlerin başında da (daha önce de belirtildiği gibi) Jean Jacques Rousseau gelir.⁶⁸³ Rousseau’ya göre ise;

“Sosyal sözleşme vasıtasıyla vücut bulan egemen güç devletle aynı şeydir ve yalnızca kendisi tarafından temsil edilebilir: ‘le souverain, qui n’est qu’un etre collectif, ne peut etre represente que par lui-meme.’”⁶⁸⁴

Diğer taraftan Pollack v.d.’nin işaret ettiği gibi “parlamentonun ve üyelerinin kral ve halk arasında bağımsız bir aracı olmaktan (çıkıp), halkın temsilcileri haline gelmesi... onsekizinci yüzyılın başına denk gelir.”⁶⁸⁵

Daha sonra Edmund Burke, temsilin amacı olarak “idealleştirilmiş (bir) ulus” fikri üzerinde duracaktır. Nitekim Bristol Söylevi’nde⁶⁸⁶, emredici olmayan vekâletnameyi savunur; çünkü bir bütün olarak ulusun çıkarını en iyi şekilde temsil (zımnî temsil de denebilir) etmek için emredici değil, özgür vekâletnameye ihtiyaç olduğuna inanır. Burke, İngiltere’de parlamentonun bir bütün olarak ulusun çıkarlarını temsil etmesi gerektiği yönünde ve

⁶⁸¹ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.9.

⁶⁸² Thomas Hobbes, **Leviathan** (1651), Penguin, 1968, s.220’den yapılan aktarma ve alıntı için bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.9.

⁶⁸³ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.9.

⁶⁸⁴ Aktaran Pollack v.d., **a.g.m.**, s.9.

⁶⁸⁵ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.10

⁶⁸⁶ Bkz. EK-1-

günümüzde de hâlâ geçerli olan kendi fikirlerini geliştirirken; James Madison da federalist yazılarda çıkar temsilini parçalara ayırarak farklı bir yaklaşımla temsili ele almıştır. Ona göre tek bir çıkar yoktur, temsil edilmesi gereken farklı çıkarlar vardır ve temsilciler, bu çıkarkarın vasisi olarak değil, delegeleri gibi hareket etmelidir.⁶⁸⁷

Mesela Madison'a göre "Sosyal gruplar ille de etnik kökenleriyle değil, çıkarlarıyla birleştirilirler. Hükümetin rolü, demokrasiyi muhafaza etmek amacıyla bu çıkarları dengelemektir."⁶⁸⁸ Madison, Burke'ün "her şeyi aşan ulus" ve bir bütün olarak ulusun çıkarı fikrine uzaktır.⁶⁸⁹

Pollack v.d. belirttiği üzere çıkar temsili, sınıf temsilini savunanlarca daha farklı bir açıdan ele alınabilmektedir,

"mevcut sistem temsil edici değildir ve halkın çıkarlarını ve yorumlarını yanlış yorumlar. Yerel bir bölge, diğer düşünürler, hiçbir zaman belirli bir çıkar veya fikirle özdeşleştirilmez; her bölge, bu tür çatışan ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara sahip olan grupların meskenidir bu yüzden de gerçekten temsil edilen şey yalnızca, çok sayıda azınlık grubu arasından bir veya birkaç daha güçlü gruptur."⁶⁹⁰

"Gerçek ilişki gibi gerçek temsil de, her zaman spesifik ve kısmidir, asla genel ve kapsayıcı değildir. temsil edilen şey hiçbir zaman insan veya birey değildir, her zaman için bireylerden oluşan gruplara mahsus belirli amaçlardır. Bireylerin bir bütün olarak temsil edilebileceği fikrine dayanan temsil kuramı yanlış bir kuramdır ve kişisel haklar ve sosyal refah açısından yıkıcıdır."⁶⁹¹

Pollack v.d., temsilin neyi yansıtırsa yansısın (örneğin çıkar, fikir, farklılık vb.) en nihayetinde bir amaca hizmet edeceği ve genel olarak temsil edileni yeniden oluşturacağı görüşündedirler,

⁶⁸⁷ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.10, 11.

⁶⁸⁸ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.12.

⁶⁸⁹ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.11.

⁶⁹⁰ Akataran Pollack v.d., **a.g.m.**, s.12.

⁶⁹¹ Akataran Pollack v.d., **a.g.m.**, s.12.

“Temsilciler ister çıkarları ister bir ulusu veya normatif fikirleri temsil etsin, bu yaklaşımların ortak olarak sahip olduğu bazı karakteristikler vardır. Hepsi temsilin amacının ayırt edilebileceğini ve ardından da temsil edilebileceğini varsayar... Yani temsilci, yalnızca bireysel fikirlerin, tercihlerin, çıkarların vs. ifadesi olabilecek bir şeyler ekler ama aynı zamanda da amacın tercihlerinin kasıtlı çarpıtması da olabilir... Temsilcilerin temsil edilenleri biçimlendirmesi ve tasarlaması gerekir. Eğer çıkarlar, görüşler ve fikirler tamamen açık olsaydı, temsilcilerin onları yalnızca farklı bir siyasal düzeyde ‘okumaları’ ve yeniden üretmeleri gerekirdi. Fakat temsil edilen şey (imge) hiçbir zaman temsil edilenle (fail) aynı değildir...”

Bu yaratıcı ana ek olarak, bir temsilcinin mutlaka, temsili eylemde yoğunlaştığı spesifik yönleri seçmesi gerekmektedir. Her şeyi temsil etmeye çalışmak, temsil edilenlerin bireysel çıkarlarının, ihtiyaçlarının ve tercihlerinin bolluğuna ters düşer. Gerçekten de, Iris Marion Young’ın (1986) kesin olarak göstermiş olduğu gibi, her temsil mutlaka farklılıkların bastırılmasını içerir. Dolayısıyla bir yandan temsilci bir temsil amacı yapılandırmak durumundadır diğer yandan ise yalnızca bu yapının belirli yönlerine odaklanmak durumundadır. Temsil büyük oranda bir basitleştirme sürecidir.”⁶⁹²

3.1.1 Resmî (Demokratik) Temsil

Pollack v.d., genel olarak, demokrasiyi işler hale getirmesi, ve bu anlamda halkın var edilmesi ile doğrudan bir sosyal ilişki içermesi gibi husularla temsili açıklama eğiliminde olan standart temsil açıklamalarının kullandığı bir diğer kriterin de “seçimler” olduğunu söylerler. Ancak onlara göre, günümüzde, seçilmemiş temsilciler de demokrasinin önemli bir unsuru haline gelmiştir.⁶⁹³

“Modern toplumlarda, temsilcilerin yetkilendirilmesi genellikle seçimler yoluyla yapılır... Yirminci yüzyıldaki sert çatışmaların ardından genel, eşit, kişisel ve gizli oy hakkı, liberal demokrasilerdeki seçim yöntemi haline gelmiştir... Vatandaşların yalnızca seçilmiş bir kanun koyucu meclis tarafından temsil

⁶⁹² Pollack v.d., **a.g.m.**, s.13.

⁶⁹³ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.15 vd.

edilebileceği düşüncesi, esas olarak demokratik kuramın pre-modern zamanlarına aittir. Bugün liberal demokrasiler, resmi ve resmi olmayan temsilcilerin eş zamanlı olarak var olmalarıyla karakterize edilir...”⁶⁹⁴

Belirli periyotlarla gerçekleştirilen resmî seçimlerin günümüz temsili sistemlerinin en önemli özelliklerinden birisi olduğu bir vakıdır. Ancak Pollack v.d., resmî seçimlere dayanan temsil biçimini zorlayan bir takım yeni gelişmelerin de olduğu görüşündedirler,

“Resmi temsille, siyasal temsilcilerin, siyasal topluluk adına kolektif kararlara varmak üzere tasarlanmış olan ilgili hukukî ve kurumsal çerçeve içerisindeki politika süreçlerini ve eylemlerini anlıyoruz. Resmi temsilciler, anayasal çerçevede koşul olarak konan katı kriterler temeline dayanarak hareket ederler ve en önemlisi, resmi temsil eşit temsile dayanır. Buradaki varsayım, tüm vatandaşları etkileyen politikaların yalnızca, meşruluklarını eşit temsile dayanan demokratik yapılardan alan resmi olarak yetkilendirilmiş aktörler tarafından onaylanmasının gerekmesidir. Temsilcileri (gerçekten) temsili yapan şey, şu ya da bu maddi çıkarı temsil etmeleri değil, eşit olarak yetkilendirilmiş vatandaşlardan oluşan bir yapı tarafından seçilmeleridir... Eşit oylara sahip vatandaşlar tarafından yapılan seçimlerin temsili oluşturduğu görülünce, farklı maddi çıkarların - ekonomik, sosyal, dini ve etnik - nasıl dengeleneceğine karar vermek, seçim denetimine tabi olan temsilcilere kalmıştır... Resmi aktörlerin, ya parlamenter temsilciler durumunda olduğu gibi onları demokratik bir prosedürle seçen ya da seçilen bir yapıya karşı sorumlu olan çoğunluğun çıkarlarını takip ettiği düşünülür...

Resmi temsilin bir diğer önemli özelliği, tüm resmi aktörlerin geçici otoritesidir. Vatandaşlar, resmi aktörlerin politik süreçleri idare ettiğini ve hukukî ve siyasî denetim koşulu altında bağlayıcı kararlar verdiğini kabul eder, yani resmi temsilciler eylemlerinin hesabını vermek durumundadır ve oylamayla makamlarından indirilebilirler.

Fakat bu temsil açıklaması var olan sistemleri yeterli bir şekilde tarif eder mi? Görünüşe göre, diğerlerinin içinde parlamenter arenanın azalan önemi...

⁶⁹⁴ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.15.

resmi alanın bir parçası olmayan bir başka temsil biçiminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.”⁶⁹⁵

3.1.2 Yeni Aktörler: Gayrı Resmî Temsil

Pollack v.d., yukarıda ifade edilen resmî-demokratik temsile dayanan bir sistemde de parlamentoya olan güvenin azalması, zamanla profesyonelleşmiş politikacıların ortaya çıkması, bürokratik gecikmelerin engellenememesi vb. nedenlerle resmî olmayan temsil biçimlerinin ortaya çıktığına; bu çerçevede modern politika yapım sürecine, resmî - anayasal seçimlerle seçilerek gelmeyen, yani seçilmeyen aktörlerin de katılmaya başladığına işaret etmektedirler. Politika yapımına katılımları resmî seçimlere dayanmayan ve kendine özgü bir seçim ve yetkilendirme prosedürü olan bu temsil biçimleri genel olarak tüm vatandaşlar adına hareket etmeyi talep etmemekte, belirli bir kesimin (azınlık, din, etnisite, kadın, toplumsal cinsiyet, doğa, çevre, eğitim vb.) sesi olmayı amaçlamaktadırlar. Dolayısıyla Pollack v.d., bu temsil tipleri için, seçimlerin tek başına siyasî temsil için tanımlayıcı bir kriter olmadığı görüşündedirler.⁶⁹⁶

“Gayrı resmî temsil, politika yapım sürecini etkilemek amacıyla, bilgi, talep ve çıkarların sivil toplum örgütleri tarafından siyasal sürece sokulması anlamına gelir. Sivil toplum örgütleri her türden organizasyonlardır ki bunlara çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları ve genel olarak politika yapımına katılmak için resmî vekâletnameye sahip olmayan... bir üyelik tabanını az ya da çok açık bir şekilde temsil eden diğer türden ağ çeşitleri vardır. Tüketici ve çevre grupları gibi kuruluşlar kendilerini, vatandaşların çoğu tarafından seçimler vasıtasıyla seçilmemiş olsalar dahi, bazen oldukça geniş olan üye yapılarının temsilcileri... olarak görürler.”⁶⁹⁷

Öte yandan Sacchetti, siyasî temsil kavramıyla ilgili olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlanan tartışmaların, genel olarak,

⁶⁹⁵ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.15-16.

⁶⁹⁶ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.16.

⁶⁹⁷ Pollack v.d., **a.g.m.**, s.16.

resmî düzenlemelere odaklandığını belirtir. Ancak ona göre de giderek çoğalan yeni temsil biçimleri ve unsurları söz konusudur. Gerçekten de sosyal hareketler, çıkar grupları, sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar, ulusaşırı ve uluslararası devlet dışı aktörler vb. resmî seçimlere tabî olmayan yeni aktörler kamusal süreçlerde ve devlet nezdinde önemli roller edinmişlerdir. Dahası bu yapılar bir nevi yeni temsilciler olarak hareket etmeye başlamışlardır.⁶⁹⁸

“Siyasi temsil kavramı üzerine olup, yüzyılın ikinci yarısında siyasal ve sosyal bilimciler tarafından yürütülen kuramsal tartışmaların çoğu kesin bir biçimde, ulus-devletlerdeki resmi yetkilendirme ve sorumluluk (accountability) prosedürlerine odaklanmıştır (yani Pitkin’in *şekilci temsil* dediği şeye).

Bununla birlikte, yakın zamanda meydana gelen uluslararası ve yerli politik dönüşümlere bağlı olarak, böylesi bir odaklanma artık tatmin edici değildir. Gerçekten de, sayıları gittikçe artan yeni aktörler – sosyal hareketler, çıkar grupları ve sivil derneklerle birlikte uluslararası, uluslar aşırı ve devlet dışı aktörler – artık, kamu politikalarının geliştirilmesinde demokrat vatandaşların adına gittikçe artan önemlere sahip roller ediniyorlar, yani, onlar için *temsilciler* olarak hareket ediyorlar. Bu değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda, siyasi temsil anlayışını ulus devlet içerisindeki seçilen görevlilerle sınırlandırmak artık dolayısıyla arzu edilebilir bir şey değildir.”⁶⁹⁹

3.1.3 Temsil Görüşünde Değişim

Castiglione ve Warren’e göre de yukarıda anahatları ile verilen ve genel olarak resmî (veya demokratik) temsil denilen standart temsil görüşü, katılma kanallarının değişken olduğu günümüz şartlarının getirdiği sorunlar karşısında artık yeterli değildir. Dolayısıyla onlara göre ortaya çıkan yeni söz

⁶⁹⁸ Bkz. Sacchetti, **a.g.m.**, s.6 vd.

⁶⁹⁹ Sacchetti, **a.g.m.**, s.6.

konusu bu yeni durum karşısında siyasî temsili yeniden düşünmek ve siyasî temsil kavramına farklı açılardan bakmak gerekli hale gelmektedir.⁷⁰⁰

“Bu ‘standart görüş’ gittikçe artan baskılar altına girmiştir ve demokrasilerdeki siyasal temsilin oldukça karmaşık bir süreç olduğu gittikçe açık bir hale gelmiştir. Bu nedenlerden dolayı, siyasî temsile spesifik olarak demokratik bir bakış açısından bakmak artık, kurumsal biçimlerin daha soyut ve normatif bir değerlendirmesini içermektedir. ‘Demokrasilerimizin durumunu ve ahlaki niteliğini gerçekten anlamak için’, diye yazar Thomas Pogge (2002, 50), ‘onlara daha uzak bir mesafeden bakmamız gerekir, böylece çok daha geniş bir olasılıklar alanının içindeki küçük bir demokratik fikir örnekleme dizisini temsil ettiklerini görebiliriz.’ Demokrasi alanının maksimum erişimini ve dolayısıyla da demokratik temsilin potansiyel alanını hayal etmek, demokrasi fikrinin, Pogge’un değindiği bakış açısını oluşturmak için yetecek bir soyutlama düzeyinde düşünülmesini gerektirir. Norm, en azından ilk örnekte, belirli herhangi bir kurumsal düzenlemeden ayrılmalıdır, böylece çeşitli olası kurumlardaki ve pratiklerdeki temsili ilişkiyi teşhis etmek ve daha sonra da onları, demokrasiye katkıları açısından değerlendirmek mümkün olur.”⁷⁰¹

“O halde sağlam bir demokrasi normu, doğrudan bir şekilde kurumlara uygulanmaktan ziyade, ortak kararların bireyler üzerindeki etkilerini değerlendirecektir. Bir temsili ilişkinin “demokratik” olma derecesi, şu normu mümkün kılma derecesine bağlı olacaktır: *bir karar tarafından potansiyel olarak etkilenen her birey, kararı etkileme yönünde eşit fırsata sahip olmalıdır. Sonuçta ortaya çıkan eylem normu, kolektif eylemlerin, kapsayıcı süreçler altında karara varılan süreçleri yansıtmayı gerektirir.* Kısaca, demokrasinin temel normu, ortak *kararlardan ve eylemlerden etkilenen kişilerin yetkili bir şekilde dâhil edilmesidir*”⁷⁰²

Bu açıdan Castiglione ve Warren, yeni koşullar karşısında, temsil açıklamalarının da değişeceğine, çünkü yeni temsil biçimlerinin klasik olmayan ve belirli başka özelliklere sahip olduğuna işaret ederler;

“Yeni ortaya çıkan siyasî pratiklerin ve kurumların demokratik unsurlarını teşhis edecek kadar spesifik olmanın yanında onlara yanıt verecek kadar

⁷⁰⁰ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.2 ve 3.

⁷⁰¹ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.3.

⁷⁰² Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.4.

genelleyici olan bir temsil açıklaması.. çeşitli kuramsal özelliklere sahip olacaktır.”⁷⁰³

Castiglione ve Warren’e göre bu çeşitli özellikler, Pitkin’in kitabında analiz ettiği ve şekilci bir yaklaşıma dayanan, temsil eden ile temsil edilen arasındaki ilişki ile sınırlı kalmayacaktır. Castiglione ve Warren, Pitkin’in bu şekilci yaklaşımını iki biçimde özetlemektedir,⁷⁰⁴

“Pitkin’in belirttiği gibi ‘şekilci’ kuramlar, neredeyse diğerinin bütünüyle dışarıda bırakılması derecesinde, ya yetkilendirmeyi ya da izlenebilirliği dışarıda bırakırlar. Dolayısıyla biçimsel bir bakış açısından bakıldığında, siyasal temsilin oluşturduğu ilişkiyi en azından iki biçimde karakterize edebiliriz:

“A) Siyasî temsil, Z’ye ilişkin olarak hareket etmek üzere seçim bölgesi Y tarafından yetkilendirilen temsilci X’i içerir. Yetkilendirmenin anlamı, Y’nin X’i Z’ye ilişkin olarak seçtiği/yönlendirdiği prosedürlerin olması ve X’in eylemleri/kararları üzerindeki sorumluluğun Y’ye kalmasıdır.

B) Siyasî temsil, Z’ye ilişkin olarak temsilci X’in, seçim bölgesi Y’ye karşı sorumlu tutulmasını içerir. İzlenebilirliğin anlamı, X’in Z’ye ilişkin kendi kararlarının ya da eylemlerinin bir açıklamasını Y’ye sunması ya da sunabilmesi ve Y’nin Z’ye ilişkin olarak X’in üzerinde yaptırımının olmasıdır.”

Siyasal temsil ilişkisinin neye işaret ettiğine ilişkin bu açıklamalardan her biri, farklı siyasal anlayışlar doğurabilir. Demokratik kuramlar, iki açıklamayı birleştirme eğilimindedirler fakat onları birleştirme biçimleri her zaman bariz değildir ve bu yüzden, kati bir şekilde tasarlanmaları gerekmektedir.”⁷⁰⁵

İşte demokratik temsil yaklaşımları, Castiglione ve Warren’e göre bu iki yaklaşımı birleştirme eğilimindedirler, ancak bu ilişkiyi aşan yeni gelişmeler de bu temsile dahil olmaktadır.⁷⁰⁶

⁷⁰³ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.5.

⁷⁰⁴ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.6.

⁷⁰⁵ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.6.

⁷⁰⁶ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.6 vd.

Demokratik bir temsil sisteminin, temsil edilenleri tatmin ettiği ölçüde adil ve eşit temsili sağlayacağına inanan bu yazarlara göre temsil uygulamalarının veya uygulamada karşılaşılan yöntemlerin her zaman için insanları politik süreçlerin dışında tutabilecek bir potansiyeli taşıdığına da altını çizerekler.⁷⁰⁷

“Temsilin, katılımın zıttı olarak görülmemesi gerektiğini... belirttik. Fakat tarihsel olarak, temsili hükümet lehine olan erken modern dönem argümanlarının çoğu zaman, klasik doğrudan demokrasi anlayışına karşı ve büyüyen sosyal ve siyasal eşitlikçiliğin varsayılan aşırılıklarını hafifletmenin bir yolu olarak yöneltildiğini inkâr edemeyiz. Gerçekten de demokratik temsil pratiği, aristokratik ve elitist yönetim özelliklerini elde tutmanın bir yolu olarak çeşitli temsil biçimlerine dayanmıştır (Manin 1997). Fakat kitle demokrasisinin ortaya çıkışının, geniş halk partileri ve sınıf tabanlı organizasyonlar gibi temsili kurumların, genişletilmiş siyasal ve demokratik katılıma sahip oldukları anlamına geldiği de doğrudur. Dolayısıyla siyasal temsil pratiği, halkı politikaya dâhil etmekle (Plotke, 1997) birlikte halkı politikanın dışında bırakmak için de kullanılabilen (Rehfeld 2005, Bölüm 1) iki-yönlü bir ilişki olarak görülmelidir. Böyle bir ikilik, kavramsal köklere sahiptir. Gerçekten de temsil, bir ‘varlık’ olarak görüldüğü kadar ‘yokluk’ olarak da görülebilir. Temsil ‘gerçekte *namevcut* olan bir şeyi *mevcut* hale getirmek’ olduğu için, birçok şey vurguyu nereye koyduğumuza bağlıdır. Gerçekten de temsilde varlık ve yokluk arasındaki gerilim, modern demokrasinin genel gerilimlerinden bazılarının göstergesidir çünkü çoğu zaman halkçılığın ve elitizmin tehlikeleri arasında durmaktadır.

Bu noktalar, temsili *siyasal bir pratik* olarak görmemiz gerektiği şeklindeki daha genel bir noktaya gider. Böyle yaptığımız zaman, demokratik temsil ile katılım arasında *zorunlu* (*tesadüfün* aksine) bir karşıtlık olmadığını görebiliriz. Gerçekten de birçok temsil biçimi, dışarıda bırakmaktan çok uzak bir şekilde, doğrudan demokrasi biçimlerini teşvik edip yönlendirir ve onları hem anlamlı hem de etkin hale getirir.”⁷⁰⁸

Yukarıda da belirtildiği gibi Castiglione ve Warren, temsili ile katılımın tersi olarak değil aksine demokrasiyi teşvik eden pratikler olarak görme

⁷⁰⁷ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.9 ve 10.

⁷⁰⁸ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.10.

eğilimindedirler. Nitekim onlara göre siyasî temsil sosyal ve tabii ki siyasî süreçler içerisinde üretilir, oluşturulur. “Eğer temsili ilişkisel bir siyasal pratik olarak anlarsak tabii ki, temsili ilişkilerin özelliklerinin siyasal süreçler içerisinde ve onlar tarafından oluşturulduklarını anlamamız gerekecektir.”⁷⁰⁹ Castiglione ve Warren, neyin temsil edilmesi gerektiği noktasında ise şu değerlendirmeleri yapmaktadırlar;

“Soruyu en az dört düşünce meydana getirmelidir. Birincisi, temsil edilenlerin bakış açılarına göre, temsil edilen şey kişiler değil, kişilerin sahip oldukları çıkarların, kimliklerin ve değerlerin bir bölümüdür... Aynı şekilde ‘gruplar’ hiçbir zaman bu şekilde temsilin nesneleri olmazlar...

İkinci olarak kişiler hiçbir zaman, çıkarlardan, kimliklerden ve değerlerden oluşan demetler değildirler; onlar aynı zamanda vekildirler. İleri sürmüştüğümüz gibi, kişilerin, kendi adlarına temsil edilen şeyin ortaya konmasında, yetkilendirilmesinde ve onaylanmasında aktif bir şekilde katılım gösterdikleri - tartışma, yansıtma, gösteri, yazma ve oy verme yoluyla - varsayımına göre temsil edilmeleri, *demokratik* temsilin ayırt edici bir özelliğidir... Bu noktayı başka bir şekilde ortaya koyarsak, demokratik temsil aynı zamanda, temsilcileri yetkilendirme ve ardından da sorumlu tutma yetkisine sahip olan *vatandaşlar* olarak bireylerin *siyasal duruşlarını* temsil eder.

Üçüncüsü... sosyal hareketler, çıkar grupları, kamu malları, sosyal bakış açıları, anlatılar, empatiler ve ahlaki kimlikler *haline gelmek* üzere kişilerden adeta koparıldıkları demokratik süreçler içerisindeki işlevleri vasıtasıyla daha da ‘somutlaştırılırlar’.

Son olarak, temsilcilerin kamusal söylemdeki ve argümandaki düşünceleri temsil etmelerini sağlayan şey tam olarak, kolektif varlıkların bu şekilde kişilerden koparılması ve bu şekilde, kamusal alanların kanalları ve yapıları olarak işlev görmesidir...”⁷¹⁰

⁷⁰⁹ Bkz.Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.10 ve 11.

⁷¹⁰ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.13 ve 14.

3.2 ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR

Pollack v.d., “On Political Representation: Myths And Challenges”⁷¹¹ adlı çalışmalarında temsilin uzun ve karmaşık tarihine bakıldığında, demokrasi ile beraber gelişmediğini, dolayısıyla demokrasi temsil birlikteliğinin uzun bir geçmişe sahip olmadığını yine nispeten genç bir kavram olan temsil etrafında dönen tartışmaların çeşitli bakış açılarını içerdiğini, dolayısıyla farklı tanım, tarif veya açıklama girişimlerinin, tarihsel ve siyasî açıdan kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtirler.⁷¹²

Bu yazarlar, aynı çalışmada, temsilin ilk olarak geliştiği siyasî toplulukların günümüz topluluklarından önemli ölçüde farklı olması ve temsil unsurları üzerinde yeterince net bir literatür olmamasından hareketle, farklı anlamlarla farklı bağlamlar içerisinde kullanılmalarından⁷¹³ dolayı klasik temsil açıklamalarının temel bazı tartışmalara maruz kaldığına işaret etmektedirler.⁷¹⁴ Yine Castiglione ve Warren de David Plotke’nin,

“...Temsilin zıttı katılım değildir. Temsilin zıttı, dışarıda bırakmaktır. Ve katılımın tersi, çekimserliktir... Temsil, doğrudan demokrasi ideali ile karmaşık modern gerçeklikler arasındaki talihsiz bir uzlaşma değildir. Temsil, demokratik pratiklerin oluşturulması açısından oldukça önemlidir”⁷¹⁵

⁷¹¹ Pollack v.d., **a.g.m.**, s. 1-43.

⁷¹² Pollack v.d., **a.g.m.**, 1.

⁷¹³ Mesela farklı sıfatlarla kullanılan temsil tipleri için Pollack v.d. şu değerlendirmeyi yapmaktadırlar: “Bu sıfatlar bariz bir biçimde, daha parlak kuramsal ufukları engelleme amacı güden analitik destekler olarak hizmet eder. Bu yaklaşımlar, daha doğrusu kombinasyon denemeleri, çeşitli temsil unsurlarını ve düzeylerini ele alırlar. Temsilin amacına işaret eden sıfatlar (örneğin mikrokozmos, betimleyici, zımni, kolektif, kurumsal) ve yetkilendirme sürecini, temsil etme etkinliğini ifade eden sıfatlar (dinamik, anayasal) ve temsilcilerin seçimini tarif etmek için kullanılan sıfatlar (örneğin seçimsel, devredilen, beklentisel, jiroskopik) arasında ayrım yapabiliriz. Çapraz sıfatlar, coğrafik ve politik açıdan tanımlanmış boşlukları ifade eder: yöresel ve yerel. Son olarak bazı sıfatlar, kurumsal temsil sistemi hakkındaki bilgileri açığa çıkarır (kurumsal, idari). Temsil kavramının sıfatların yardımıyla ince bir ayara tabi tutulmasının hassas olduğu kadar, kavramsal açıklığı bulmak da zordur.” Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.2.

⁷¹⁴ Bkz. Pollack v.d., **a.g.m.**, s.1 vd.

⁷¹⁵ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.2; yine şu kaynağa da bakılabilir, David Plotke, “Representation Is Democracy”, **Constellations**, Volume IV, Issue I, April 1997, (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8675.00033/abstract>, 30 Haziran 2010, s.19.

şeklindeki görüşüne katılarak klasik temsil kuramlarının, yeni ortaya çıkan bu koşullar nedeniyle yenileştirilmeye ihtiyacı olduğunu dile getirirler.⁷¹⁶ Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde bu tartışmalar ele alınmaktadır.

3.2.1 Ampirik ve Normatif Siyasî Temsil

Andrew Rehfeld'e göre mevcut ve süregelen siyasî temsil yaklaşımları, kavramı, normatif açıdan ve temel bileşenlerini görmezden gelerek ele almaktadır. Oysa ona göre kavramın ampirik bir boyutu da vardır ve önemlidir.⁷¹⁷ Rehfeld, Pitkin'in siyasî temsil kavramının tarihsel ve siyasî açıdan kaynağına doğru izini sürerek, temsili hükümetlerde kavramın "üç ana momente" sahip olduğunu tespit ettiğini belirtir. Buna göre bir seçim bölgesinin kendisini temsil etmek üzere yetki verdiği kişi (veya kişiler), yetkiyi verenler adına ve onların (seçmenlerin) çıkarlarını gözetecek şekilde hareket etmelidir. Yetkiyi veren seçmenlerin de temsilciyi yaptıklarından dolayı sorumlu tutacak imkânının olması gerekmektedir. Ve Rehfeld'in belirttiği üzere, Pitkin için bu üç ana unsur bir standart olarak her temsil tarifinde olması gereken bileşenlerdir.⁷¹⁸ Mesela, Rehfeld'in belirttiği üzere;

"...Hobbes'un egemen gücü, gerçek bir temsilci olarak benzer şekilde reddedilmiştir: 'isterseniz ona bir temsilci deyin, bu salt ikiyüzlülüktür'. Temsilciyi temsil ettiklerine karşı sorumlu tutan bir araç olmaksızın, 'Temsilci pek de temsilci sayılmaz.'⁷¹⁹

⁷¹⁶ Bkz. Castiglione, Warren, **a.g.m.** s.2 vd.

⁷¹⁷ Bkz. Andrew Rehfeld, "Against unitary accounts of Political Representation", (Erişim) http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:OshU2S11ZIUI:scholar.google.com/+Against+unitary+accounts+of+Political+Representation&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1, 15 Temmuz 2009, s.1; ve yine bkz. Andrew Rehfeld, "A General Theory of Political Representation", (Erişim) http://www.law.columbia.edu/center_program/legal_theory/papers/fall05?exclusive=filemgr.download&file_id=96459&rtcontentdisposition=filename%3DTowards%20a%20General%20Theory.pdf, 15 Temmuz 2009, s.1-35.

⁷¹⁸ Rehfeld, "Against Unitary Accounts of Political Representation", **a.g.m.**, s.6 vd.

⁷¹⁹ Rehfeld, **a.g.m.**, s.6.

Andrew Rehfeld'e göre de "siyasî temsilin ne olduğunu, ne olması gerektiğine dair normatif bir ideale ilişkin olarak tanımlamaya çalışan tüm açıklamalar"⁷²⁰, yukarıda belirtilen söz konusu ana unsurlar etrafında konuya yaklaşmaktadır. Bu üç koşulu taşımayan durumlar ise temsil olarak değerlendirilmemektedir.⁷²¹

"... 1220'de Kral John'a gönderilen ilk temsilciler (yeniden seçilme bir yana) seçimlere dayanmıyordu, ama yine de kendi kasabalarını temsil ettiler. İddiaya göre, bu durumların hiçbiri, temsilcinin ne olması, hatta temsilcinin neyi amaçlaması gerektiğine dair makul bir normatif standardı karşılamıyor..."

Gerçekten de, modern temsilî hükümetin kökenleri neredeyse hiç demokratik değildi. O temsilcilerin demokratik temsilciler olmaları pek muhtemel değildir (temsili ettikleri tarafından yetkilendirilmemişlerdir, aynı zamanda onlara karşı sorumlu da değillerdir)."⁷²²

Ancak Rehfeld'e göre söz konusu bu normatif (de jure, hukukî) unsurları taşımayan temsil biçimleri de vardır. Rehfeld, ampirik veya normatif temsil durumlarının her ikisinde de temsil ilişkisinin dört parçalı bir süreci gerektirdiğini söyler. Bunlar; 1) Y'nin bazı özelliklerini taşıyan ve 2) belirli bir etkinliği, işlevi yerine getirmek için, 3) Y'ye vekâlet eden; 4) X söz konusudur.⁷²³

Diğer taraftan Rehfeld, siyasî temsilin "var" etmek yanında, vekâlet etmeyi de içeren, iki unsurlu (vekâlet eden ve vekâlet edilen) bir "vekâlet" ilişkisi içerdiğini de belirtir. Ancak her temsil durumunda, sadece vekâlet etme yeterli değildir; vekâlet etmekten daha fazlası gerekir. Dolayısıyla Rehfeld'e göre, bu noktada vekâlet etme unsuruna eklenmesi gereken şey, temsilin işlevi, niyeti, amacı ve içeriğidir.⁷²⁴

⁷²⁰ Rehfeld, **a.g.m.**, s.7.

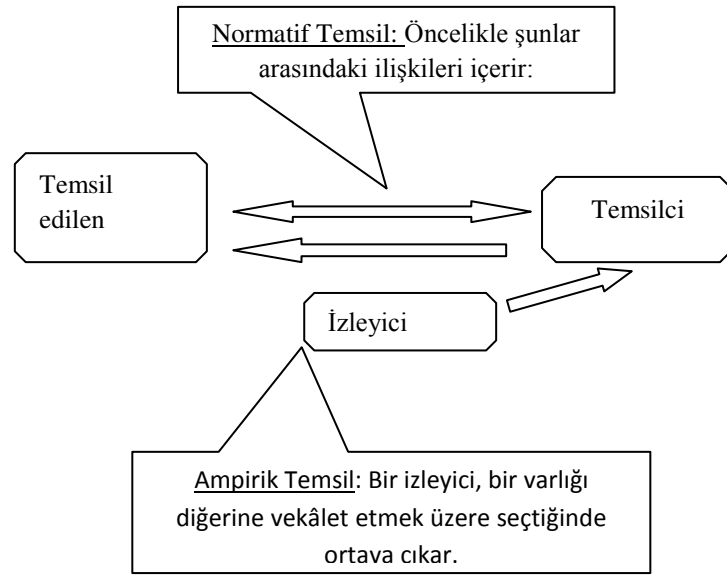
⁷²¹ Rehfeld, **a.g.m.**, s.7.

⁷²² Rehfeld, **a.g.m.**, s.8-9.

⁷²³ Bkz. Rehfeld, **a.g.m.**, s.17.

⁷²⁴ Bkz. Rehfeld, **a.g.m.**, s.19-21.

X = Temsilci, Y = Temsil edilen, Z = İşlev veya Etkinlik olarak veri iken; Rehfeld'e göre her türlü temsil ilişkisi, şu temsil formülasyonu dahilinde düşünülebilir: "X, X'in Y'ye karşılık geldiği bir biçimde Z yapmak için Y'ye vekâlet eder."⁷²⁵

Şekil 1: Normatif ve ampirik temsil arasındaki ilişki⁷²⁶

3.2.2 Temsilî Demokrasinin Geleceği

Demokrasi ve temsil kavramlarının, farklı kökenlere sahip olmakla beraber; belli bir tarihî döneme kadar birbirinden bağımsız bir evrim süreci geçirdiği ve bu anlamda da farklı tarihlere sahip kavramlar oldukları bir vakıadır.⁷²⁷

⁷²⁵ Rehfeld, **a.g.m.**, s.26.

⁷²⁶ Rehfeld, **a.g.m.**, s.28.

⁷²⁷ Bkz. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, "The Future Of Representative Democracy", Scientific Report, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org>, 19 Mart 2009, s.2; bu konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. John Keane, "A Proposal For Rethinking The Origins And Future Of Representative Government", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_jkproposal.pdf 19 Mart 2009, s.1-16; John Keane, "Democracy, A Short History", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/jk_history_

Demokrasi ve temsil birlikteliği, çeşitli siyasî sosyal dönüşümler neticesinde oy hakkının ilkesel olarak da olsa kabul edilmesi gibi siyasî, sosyal dönüşümlerin yoğun yaşandığı ve ulus devletlerin baş aktör olarak görülmeye başladığı “Batı”da doğmuş ve gelişme imkânı bulabilmiştir. Dolayısıyla temsili bir demokrasinin oluşması ve işlevsel hale gelebilmesi öncelikle coğrafi sınırları belli olan bir siyasî organizasyonun varlığına bağlı olmuştur (halen de böyledir). İkinci olarak temsil, bu siyasî organizasyonun vatandaşları ile ilgili bir süreci gerektirir (ki bu da halen geçerlidir). Alonso, Keane ve Merkel’in aktardığına göre, Seyla Benhabib bu vurguyu, çok yerinde yapmıştır; “modern ulus devlet sistemi, üyeliği tek bir ilkesel kategori açısından düzenlemiştir: ulusal vatandaşlık”⁷²⁸ Bu açıdan temsili demokrasinin “temsil temeli”, vatandaşlık çerçevesi olmalıdır; çünkü temsili demokrasi, günümüzde kendisini bir halkın parçası gibi hissetmeyenleri temsil etmeyi sağlayacak bir modele sahip değildir.⁷²⁹

Her ne kadar temsili demokrasinin icadının, modern dönemin en önemli başarılarından birisi olduğu, genel olarak, kabul edilse de Sonia Alonso, John Keane ve Wolfgang Merkel, bu icadın kolay bir şekilde gerçekleşmediğini belirterek söz konusu sistemin anavatanı olarak kabul edilen Avrupa’da bile temsili kurumları gelişimi, yedi asrı aşan bir zamana yayıldığına işaret ederler;⁷³⁰

“...Gerçek din adına kilise hiyerarşilerine karşı direnmek... Hükümdarların, meclis kontrolü altına alınması... Ardından yasama meclislerinin demokratik seçimlere tabi tutulması... ve bu demokratik unsurların da demokrasi öncesi temsil kurumlarına nakledilmesi gerekmiştir. Sonuçta ortaya çıkan temsili demokrasi modeli bugün, yazılı anayasaları, bağımsız adli sistemleri ve

of_democracy.pdf, 19 Mart 2009, s.1-9; “The Future of Representative Democracy Book Proposal”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/files/200806_Book%20synopsis.pdf, 19 Mart 2009, s.1-9

⁷²⁸ Seyla Benhabib, **The Rights of Others: Aliens, Residents and Citizens**, New York, Cambridge University Press, 2004, s.1’den aktaran Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.4.

⁷²⁹ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.4 ve 5.

⁷³⁰ Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, “Editors’ Introduction: Rethinking the Future of Representative Democracy”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, s.1.

kanunları içeren... yönetici bir kurum olarak bilinmektedir... Bu kurumlar, adayların yasama meclisine periyodik olarak seçilmesi, siyasî makamların sınırlı bir süre için elde tutulması, gizli oylama, rekabetçi siyasî partiler, halka açık bir şekilde toplanma hakkı ve basın özgürlüğü gibi prosedürleri güvence altına alırlar.”⁷³¹

Bu yazarlara göre demokrasi ve temsilin birleşerek temsili demokrasiye evriminin başlangıcı oluşturması, monarşilere karşı ortaya çıkan gelişmelere yani onaltıncı yüzyılın sonuna kadar geriye götürülebilir; ancak temsili demokrasi sisteminin, genel olarak, onsekizinci yüzyılın son çeyreğinde gerçekleşen demokratik devrimlere ve sonraki süreçte gerçekleşen oy hakkı mücadelelerinin yaşandığı nispeten yakın zamanlara dayandığı söylenebilir.⁷³²

Yine bu süreçte yirminci yüzyılın başlarında temsili demokrasinin gelmiş olduğu haliyle, halkın temsilcileri tarafından yönetilmesi fikri, genel olarak kabul görmüş ve yerleşmiştir,

“Özyönetim kurumlarının coğrafi örneğini büyük oranda genişletmiştir; ayrıca demokrasinin anlamını da temel bir biçimde değiştirmiştir. Temsili demokrasi, seçmen sıfatıyla insanların en azından iki alternatif arasındaki gerçek bir seçimle karşı karşıya kaldıkları, kendi çıkarları adına hareket eden, yani onlar adına kararlara vararak onları temsil eden kişileri seçmekte özgür oldukları bir yönetim biçimini ifade etmeye başladı. Temsilin tam olarak ne anlama geldiğini, kimin kimi temsil etme yetkisine sahip olduğunu ve temsilciler temsil etmeleri gereken kişileri hiçe saydığında veya hayal kırıklığına uğrattığında ne yapılması gerektiğini tanımlamak için çok fazla kan ve mürekkep dökülecekti. Fakat yirminci yüzyılın ilk yılları sırasında nihayet olgunlaşan yeni temsili demokrasi çağında yaygın olan şey, iyi yönetimin, halkın temsilcileri vasıtasıyla yapılan yönetim olduğu inancıydı.”⁷³³

Alonso, Keane ve Merkel’in belirttiği üzere, temsil ile demokrasinin beraber sistem halinde bütünleşebileceği konusunda herkes aynı görüşte de

⁷³¹ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.1.

⁷³² Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.1.

⁷³³ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.1 ve 2.

olmamıştır. Örneğin Jean Jacques Rousseau, hiçbir surette bir irade devrinin söz konusu olamayacağından ve temsilin ise son tahlilde ontolojik olarak bir irade devri gerektirdiğinden dolayı; bir başka ifadeyle, yasa koyucu anlamda halkın genel iradesinin hiçbir surette temsile tabî olamayacağından dolayı demokrasinin asla temsilî olamayacağı şeklindeki görüşleri ile demokrasinin temsilî olabileceği veya olması gerektiği fikrine sistematik bir şekilde karşı çıkan ilk kişiler arasında yer almıştır.⁷³⁴

Yine Marks, liberal temsilin ve temsilî kurumların asıl işlevinin, sınıf çatışmasını gizleyerek işçilerin, dönüşümün sadece devrimle getirilebileceğini anlamalarını engellemekten başka hiçbir işleve sahip olamayacağı düşüncesiyle; bu minvalde de temsilin aslında bir aldatmacadan ibaret olduğu gerekçesiyle, temsili eleştirenler arasında yer almıştır.⁷³⁵

Temsilî demokrasiye yönelik, eleştiriler, bu sistemin insanları baskı altında tutmanın ve aslında seçimler yoluyla, yönetimden uzaklaştırmanın bir yolu olarak Rousseau ve Marks'tan sonra da devam etmiş ve yirminci yüzyılın ilk döneminde parlamentoların geleceği üzerine olan tartışmalarda yeniden su üstüne çıkmıştır.⁷³⁶

“Demokrasi, temsilî demokrasiye dönüştürülemez; çünkü temsil, gücün failden (halk) vekile (temsilci) meşru olmayan bir şekilde aktarılmasını gerektirir. Temsil edilenler aslında egemen konumda kalacaksa, böyle bir güç aktarımı imkânsızdır. Egemen yapının egemenliği elinde tutmasının tek yolu, temsili yalnızca bir delegelik edimi olarak, temsilcinin temsil edilenlerden zorunlu bir vekâlet aldığı bir sözleşme olarak yorumlamaktır. Dolayısıyla bu tarz bir düşünceye göre temsili demokrasi, bir çelişkidir: eşitler arasındaki doğrudan bir karar verme biçimi olarak demokrasi... dolaylı karar verme süreciyle, yani temsille birleştirilmektedir.”

⁷³⁴ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.** s.3.

⁷³⁵ Bkz. A. H. Birch, **Key Concepts in Political Science: Representation**, Pall Mall Press Ltd., USA 1971, s.74; ayrıca bu konuyla ilgili şu kaynaklara da bakılabilir, David Judge, **Representation: Theory and Practice in Britain**, Roudledge Press, USA and Canada 1999, s.5 vd.; Nancy L. Schwartz, **Political Representation and Community**, The University Of Chicago Press, Chicago and London 1988.

⁷³⁶ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.** s.3.

Temsil, bu anlamda demokrasinin düşmanıdır. *Halkı* ufak gruplara bölüp güç kullanımını hakiki kaynağından kopararak, ortak eylemi engellemektedir; aktif bir *halkın* yerine, güç sahibi özel çıkarları koruyan siyasal profesyoneller gelmektedir. Temsil, demokrasinin güç ilkesini, yani çoğunluk yönetimini gülünç duruma düşürmektedir: ‘çoğunluklar, para, organizasyon ve medya tarafından üretilen yapay olgulardır.’⁷³⁷

Çünkü bu yöndeki görüşlere göre, hem egemen konumda kalmak hem de gücünü aktarmış olmak, en nihayetinde bir paradoksa işaret edecektir. Nitekim dolaylı karar verme (temsili demokrasi) hiçbir zaman doğrudan karar vermek (demokrasi) ile aynı anlama gelmeyecektir.

“Demokrasi temsili demokrasiye dönüştürülemez, çünkü temsil, gücün failden (*halk*) vekile (temsilci) meşru olmayan bir şekilde aktarılmasını gerektirir. Temsil edilenler aslında egemen konumda kalacaksa, böyle bir güç aktarımı imkânsızdır. Egemen yapının egemenliği elinde tutmasının tek yolu, temsili yalnızca bir delegelik edimi olarak, temsilcinin temsil edilenlerden zorunlu bir vekâlet aldığı bir sözleşme olarak yorumlamaktır. Dolayısıyla bu tarz bir düşünceye göre temsili demokrasi, bir çelişkidir: eşitler arasındaki doğrudan bir karar verme biçimi olarak demokrasi, bir beceri hiyerarşisinin varlığını varsayan dolaylı karar verme süreciyle, yani temsille birleştirilmektedir.”⁷³⁸

Diğer taraftan, Bernard Manin temsili demokrasi sistemini, seçim mekanizması yoluyla demokratik ve aristokratik yönetimlerin bir karması olarak görür,

“Manin, modern demokratik kurumların kilit özelliklerinin tarihsel evrimini dikkatli bir biçimde inceler. Temsili demokrasiyi, bilinç bir şekilde halkın özyönetimine karşı seçilmiş bir alternatif olarak ele alan Manin, temsili bir hafifletme aracı olarak, demokratik ve aristokratik bileşenleri birleştirme yönünde yapılan bir deney olarak görür. Temsili demokrasi, dengeli bir yönetim sistemidir. Tüm bireylere eşit yönetme şansı sunan demokratik, kurayla seçim ilkesinin bir alternatifi olsa da, seçimlere odaklanan temsili mekanizmalar vatandaşların periyodik olarak kendi varlıklarını temsilcilere hatırlatmalarını, ‘hükümet meclislerinin kendi yaygaralarından uzaklaştırılma

⁷³⁷ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.3 ve 4.

⁷³⁸ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.3.

dığından' (der Manin) emin olmalarını sağlarlar. Fakat seçimler kesin 'aristokratik etkiler' oluştururlar; kamu görevlerini, 'vatandaşların diğerlerine üstün addettiği seçkin bireyler için' saklarlar."⁷³⁹

Yine, Alonso, Keane ve Merkel, doğrudan demokrasinin halkının, bir bütün olarak birbirinden farklılaşmayan dolayısıyla homojen bir yapı olarak; temsilî demokrasinin halkının ise homojen değil, tam tersine farklılıklara sahip bir yapı olarak düşünüldüğünü belirtirler.⁷⁴⁰

"Demokratik koşullar altında halk adına sorumlu bir biçimde kararlara varma eylemi, yalnızca insan ilişkilerinde temsilin kaçınılmazlığının kabul edilmesi ve dolayısıyla da sözde doğrudan demokrasinin imkânsızlığı olarak görülemez. Burada daha fazlası söz konusudur: demokratik temsil, sözde doğrudan demokrasinin sınırlamaları üzerindeki bariz bir gelişme olarak da görülebilir. Sözde doğrudan demokrasi, işleyebilmek için, politika için yeterli zamanı olan küçük bir eğitilmiş vatandaş topluluğunun varlığını... ve sözde egemen halkın yüksek derecede sosyal ve kültürel homojenliğini varsayar. Bu temele göre hükümet ve toplumun özdeş olması veya en azından özdeşleşme yeterliliğine sahip olması gerekmektedir; sosyal çıkarların siyasî temsili lüzumsuz görülür, çünkü vatandaşlar sahip oldukları farklılıkları, siyasal topluluğu yenileme etkisine sahip olan süregelen müzakereler ve kararlar vasıtasıyla ortadan kaldırırlar. Aksine temsili demokrasiye... homojen *halk* kurgusunu terk eder; halka ilan etme, açık seçim ve çeşitli sosyal çıkarların siyasî temsili gibi süreçler vasıtasıyla her zaman için tartışılabilir olan ve sürekli olarak da tartışılan dinamik bir irade ve değerlendirme çokluğunun kabul edilmesi lehine, genel irade idealini reddeder."⁷⁴¹

Bu yazarlara göre son tahlilde siyasî temsil, sadece bir siyasî vekâlet meselesi değildir. Dolayısıyla temsilciler, seçmenlerinin delegeleri olarak düşünülmemelidir. Temsilciler, esas olarak halkın çıkarlarının nerede olduğunu ve bu çıkarların nasıl geliştirilebileceğini araştırmalıdır. "Temsilciler, temsil ettikleri kişilerden doğrudan ve günlük talimatlar almazlar ve bu nedenle de temsilciler, temsil edilenlerin çıkarlarını tanımlarlar ve yorumlarlar.

⁷³⁹ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.4.

⁷⁴⁰ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.5.

⁷⁴¹ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.5.

Temsili demokrasinin özünde kaçınılmaz bir şekilde yer alan da bu temsili boyuttur.”⁷⁴²

“Demokratik temsil kararların verildiği meclislerde ve forumlarda yer almayan seçmenlerin çıkarlarını ve görüşlerini temsil etme sürecidir.... Demokratik koşullar altında temsil, (Burke’ün düşündüğü gibi) var olmayan kişileri periyodik olarak var etme sürecidir; yalnızca değerlendirmelerin, temsil ettikleri kişiler adına kararlara varan birkaç vasiye aktarıldığı bir eylem değildir. Temsil (ideal olarak) yanlış temsilden kaçınmaktır. Temsil izlenebilirliktir, siyasî değerlendirmelere varan temsilcilerle kendileri de siyasî değerlendirmeler yapan temsil edilenler arasındaki, süregelen bir kapişmadır.”⁷⁴³

Frank Ankersmit, “temsili demokrasi” ifadesinin bir çelişki oluşturduğu; onsekizinci yüzyılın sonları için, belli bir ahenge sahip olsa bile aslında temelinde bir çelişki ile malul olduğu düşüncesini taşır. Mesela Antik Yunan’da halk ve karar alma süreci arasında hiçbir araç bulunmamaktadır. Yani Ankersmit’in ifadesiyle Atina yurttaşlarıyla kolektif bir şekilde verilen kararlar arasında düz bir “çizgi” (doğrudanlık) vardır. Ankersmit’e göre temsili demokrasi sisteminde bu doğrudanlık kaçınılmaz olarak ortadan kalkmaktadır.⁷⁴⁴

“...Ortaçağ temsili ele alalım. Sınıfların (estates) Prensle olan etkileşimde, delegeleri olarak hareket eden temsilcileriyle ilgilendiğiniz sürece, çizginin hâlâ gayet güzel bir şekilde düz kaldığı savunulabilir. Bu durum mümkün olduğu sürece bu temsilcilerin ruhban sınıfının, soyluların ve üçüncü sınıfla onların üyelerinin isteklerini ve arzularını düzgün bir şekilde ifade etmede başarılı olabileceğini söylemek mantıklı görünmektedir. O halde çizginin bu kısmı henüz doğrudan demokrasi mantığıyla uyuşmamak durumunda değildir.”⁷⁴⁵

Ancak Ankersmit’e göre yine de çizgi eğilmeye başlamıştır. Çünkü temsilciler, her ne kadar mutlak delegeler gibi hareket etseler bile (ki bu

⁷⁴² Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.7.

⁷⁴³ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.4 ve 5.

⁷⁴⁴ Bkz. Frank Ankersmit, “On the Future of Representative Democracy” (Comments On The Future Of Representative Democracy Project), (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/Ankersmit%20comments.pdf>, 19 Mart 2009, s.4.

⁷⁴⁵ Ankersmit, **a.g.m.**, s.4.

imkânsızdır) nihayetinde prenslerin “takdir yetkileri” devreye girebilecektir. Kaldı ki, Locke’un “onay” fikri, yaygınlaştıkça temsile yönelik ortaçağ pratiği, “anayasal” bir perspektif kazanmaya başlamış, akabinde “parlamentarizm” doğmuş ve ortaçağın simgesel temsilcileri de kendi değerlendirmelerine ve gündemine sahip (ki bu durum doğrudanlığı veya düz çizgiyi hepten kıran bir gelişme olarak ele alınmalıdır), işlevsel birer temsilci haline gelmişlerdir. Ankersmit’e göre bu noktada, (Atina’da düz ve ortaçağda belli bir döneme kadar düze yakın olan) halk ve karar alma süreci arasındaki düz çizgi temsili demokrasiyle birlikte doğrultusunu oldukça değiştirmiştir.⁷⁴⁶

Diğer taraftan, Frank Ankersmit, günümüzde temsili demokrasi sisteminin aşıldığını ve yerini yeni birtakım doğrudan demokrasi araçları ile destelenmiş bir çeşit “otokrazi”nin almakta olduğunu belirterek, güncel tartışmalara farklı bir açıdan katılmıştır.⁷⁴⁷

Frank Ankersmit’in yeni durumu otokrosi olarak değerlendirmesinin nedeni kendisinin temsil algısından kaynaklanmaktadır. Nitekim temsili demokrasi sisteminde düz çizgi ortadan kalkmış ve devlet hakim konumunu pekiştirmiştir. Böyle bir hâl alan temsili demokrasi biçimini aşan yeni gelişmeler söz konusudur. Ankersmit temsili demokrasiyi, eşkenar bir üçgene benzetir. Üçgenin sol alt köşesinde seçmen, (yani vatandaşlar), üst köşesinde devlet ve sağ alt köşesinde yine vatandaşlar bulunmaktadır. İki vatandaş köşesi arasındaki fark ise sol köşenin karar vericileri seçerek parlamentoya gönderen dolayısıyla karar alıcıların belirlenmesini sağlayan köşe olması iken; sağ köşe politika yapıcılarının aldığı kararlardan etkilenen vatandaşlardan oluşmaktadır. Süreç, sol köşeden siyasî partiler aracılığıyla üçgenin üst köşesinde yer alan devlete; oradan da sağ alt köşeye doğru işler. Bu modele göre siyasî temsil sadece, üçgenin sol tarafında geçerli olabilmektedir; sağ taraf ise siyasî karar verme işleminin “yürütülme alanı”nı göstermektedir. İşte Ankersmit’e göre günümüzde, üçgenin temsili olmayan

⁷⁴⁶ Bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.4 ve5.

⁷⁴⁷ Bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.3.

sağ tarafı ağırlık kazanmaktadır;⁷⁴⁸ yani yürütme her alanda hakim olmayı istemektedir, dolayısıyla otokrat eğilimlerin görülme nedeni budur ve dolayısıyla halkın kararlara katılma ve onları etkileme imkânı azalmaktadır; başka bir ifadeyle, daha somut bir şekilde söylemek gerekirse üçgenin sağ tarafının ağırlığı ve etkisi artmakta, buna karşın, geleneksel temsilî demokrasi, zayıflamaktadır. Dahası hemen hemen her konu, yürütme tarafından düzenlenme veya yapıma durumunu yansıtmaktadır; yani devlet ve vatandaşlar arasındaki ilişkiler, devletin belirleyiciliği açısından, devlet lehine yönelmekte ve politikacılar üçgenin sağ tarafındaki vatandaşları değil, sol tarafındaki seçmenleri (o da seçim dönemleriyle sınırlı olmak üzere) dikkate alma temayülünde olmaktadır.⁷⁴⁹

Ankersmit geleneksel (ama zamanla otokratikleşen) temsilî demokrasi çağından çıkarken; çağdaş, (post)modern dünyadaki temsil olgusunun, eski temsilî demokrasilerden nerede farklılaştığının analizinde John Keane'in, "uyarı - izleme demokrasisi" (monitory democracy) olarak tanımladığı ve

"Uyarı-izleme demokrasisi (monitory democracy), yeni bir tarihsel demokrasi biçimi ve birçok farklı türden parlamento dışı güç kontrol mekanizmasının hızlı bir şekilde büyümesiyle tanımlanan bir 'Westminster sonrası' politika çeşididir. Bu izleme-uyarı (monitory) kurumlarının kökleri, bir zamanlar imparatorluklar, devletler ve iş organizasyonları tarafından kontrol edilen sınır ötesi düzenlemelerde olduğu kadar 'yerli' hükümet ve sivil toplum alanlarındadır. Sonuç olarak, tüm bu özerklik mimarisi değişmektedir. Seçimlerin, siyasî partilerin ve parlamentoların, vatandaşların hayatları üzerindeki temel denetimi zayıflamaktadır. Demokrasi, seçimlerden daha fazlası anlamına gelmeye başlamaktadır. Devletlerin içinde ve dışında bağımsız güç izleyicileri elle tutulur etkilere sahip olmaya başlamaktadır. Politikacıları, partileri ve seçilmiş hükümetleri sürekli bir şekilde tetikte tutarak, onların hayatlarını

⁷⁴⁸ "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk on yıllar içerisinde güç, yürütmeden yasamaya geçme eğiliminde olmuştur. Fakat 1980'lerden bu yana güç, tüm Avrupa demokrasilerinde aksi istikamette yol almıştır. Üçgenin (seçmen, siyasî parti ve Parlamento) sol tarafının, anayasal bir süs haline gelme noktasında zayıflaması sonucuyla birlikte... Aşîkâr bir biçimde, aynı şey siyasî temsil için de geçerli olmak durumundadır." Bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.1-2.

⁷⁴⁹ Bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.1-2.

karmaşıklılaştırırlar, otoritelerini sorgularlar ve onları, gündemlerini değiştirmeye zorlarlar - ve bazen de baskı altına alırlar.”⁷⁵⁰

şeklinde özetlediği şeye odaklanmaktadır. Çünkü ona göre siyasî güç, geleneksel tabanını (sivil) toplumu da içine alacak şekilde genişletmek durumuyla (zorunluluğuyla) karşı karşıyadır;

“İzleme (kontrol, monitory) kurumlarının sayısı ve aralığı o kadar artar ki eskinin ‘tek kişi, tek seçmen, tek temsilci’ yönetiminin - temsilî demokrasi mücadelesindeki temel talep - yerine yeni uyarı demokrasisi prensibinin geçtiği bir dünyaya işaret ederler: ‘bir kişi, birçok çıkar, birçok ses, çok sayıda oy, çok sayıda temsilci.’”⁷⁵¹

Ankersmit, günümüzde seçmenlerin çok çeşitli ve etkili internet grupları, bloklar, sosyal medya araçları gibi iletişim medyaları yoluyla aldığı siyasî bilgi ve farkındalık sonucunda artık yönetime ilişkin olarak daha iyi değerlendirmelere sahip olduğunun altını çizer. Ona göre tartışan, sorgulayan bir sivil toplum, parlamentoya nazaran geçmişte olduğundan çok daha etkindir;

“...çağdaş hükümetlerimiz artık parlamentoların söyleyeceği şeyleri dinlemeye pek istekli değildir... bunun yerine, bakanlar ve yüksek devlet memurları gazete okumayı, televizyondan haberleri takip etmeyi, kamuoyu anketlerine ya da etkileşimli karar verme süreçlerine güvenmeyi tercih etmektedir...”⁷⁵²

Dolayısıyla Ankersmit, John Keane’in dünyanın geçmiş siyasî tecrübelerle hiçbir ilgisi olmayan bütünüyle yeni bir durumla karşı karşıya olduğu ve bu şartlarda insanların kendilerinin “seçilmemiş temsilcileri” haline geldiği şeklindeki görüşlerine katıldığını ifade etmektedir.⁷⁵³

⁷⁵⁰ John Keane, “Monitory Democracy?”, The Future of Representative Democracy, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, pp. 212-235’ten aktaran Ankersmit, **a.g.m.**, s.22.

⁷⁵¹ İlgili bölüm ve alıntı için bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.23.

⁷⁵² İlgili bölüm ve alıntı için bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.23 ve 24.

⁷⁵³ Ankersmit, **a.g.m.**, s.23 vd.

3.2.3 Seçilmemiş Temsilciler

Bir önceki bölümde de belirtildiği gibi Frank Ankersmit'in insanların, adeta kendilerinin seçilmemiş temsilcileri haline geldiğini belirttiği noktada, Michael Saward'a değinmekte fayda vardır. Nitekim Saward'ın da hareket noktası, temsilî demokrasinin devlet (ve dolayısıyla özne olarak da vatandaş) merkezli olmasına rağmen yeni gelişmelerin de söz konusu olduğuna işaret eder.⁷⁵⁴

Michael Saward'a göre temsilî demokrasinin ulus devlet tabanlı ve resmî seçimlere dayalı olması, seçimlere dayanmayan (demokratik olmayan) temsile de engel değildir. Michael Saward, ilk olarak temsil kavramını, seçmen ile temsilciler arasında salt bir ilişki olarak değil, bir ilişki süreci olarak görür; sonrasında bir süreç olarak temsilin farklı “temsilci olma talepleri” ile karşı karşıya olabileceği ve üçüncü olarak da hem seçenlerin (belirli bir bölgede sabit olması) hem de seçilenlerin (illâ ki parlamenter olması gibi) belirli sınırlılıklara tabi olmaması gerektiği düşüncesini taşır. Bu üç varsayım Saward'ın temsil yaklaşımının temelini oluşturmaktadır;⁷⁵⁵ Michael Saward'a göre,

“Temsil her zaman için gerçekleştirilmiş veya tamamlanmış bir şeyden ziyade, yapılmakta olan bir şeydir, çünkü gerçekleri oluşturmaktan çok *talepte bulunma* ekonomisiyle birleşmektedir. Temsili bir talep, bir kişinin veya bir şeyin çıkarlarını temsil etme talebi ya da bunları neyin temsil ettiğini bilme talebidir. Bu talep çeşitli biçimlerde ifade edilebilir. Örneğin, bir kişinin çıkarlarını veya bir ülkenin veya bölgenin ihtiyaçlarını veya duygusal olmayan doğaya sahip ihtiyaçları temsil etmeyi talep edebilirim. Dindaşlarımın arzularını cisimleştirmeyi talep edebilirim veya bir resmin, belirli bir manzarayı doğru bir şekilde temsil ettiğini iddia edebilirim. Her talep tartışmaya açık olabilir ve genellikle de açıktır ve bireyler ya da gruplar tarafından kabul edilebilir, göz ardı edilebilir veya reddedilebilir.

⁷⁵⁴ Ankersmit, **a.g.m.**, s.10 vd.

⁷⁵⁵ Bkz. Michael Saward, “Representation”, Political Theory And The Ecological Challenge, Ed., Andrew Dobson, Robyn Eckersley, Cambridge University Press, 2006 (Erişim) <http://oro.open.ac.uk/10432/>, s.184-185.

Temsili talepler, birinden ötekine çok büyük oranda farklılık gösterebilir, fakat soyut bir düzeyde ortak unsurlar vardır. Taleplerin bir *yaratıcısı* – onları ileri süren kişi – vardır. Yaratıcı, seçim bölgesi ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bir tür gibi bir *nesneyi* simgeleyen veya belirten bir *konu* – belki kendisini, belki bir simgeyi, belki sosyal bir grubu ya da partiyi - ortaya koyar. Temsili talebin nesnesi bir kavramdır, şeyin kendisinden ziyade gerçek bir şeye ilişkin bir fikirdir; ilkinin *imlem* olarak anlaşılması daha faydalıdır. Son olarak, taleplerin, onları kabul edecek veya reddedecek bir *kitle*si vardır. Eleştirmenler, tüm bu unsurları bir araya getirmenin, temsil anlayışının içine çok fazla şey somak olduğunu savunabilirler, fakat bana göre hepsi son derece önemlidir. Örneğin yaratıcıyı veya kitleyi bırakacak ve imleme (imleyen olarak özne, imlenen olarak nesne) odaklanacak olursak, temsilin teknik yanını yakalarız, fakat siyasal ve kültürel yönlerini ıskalarız.”⁷⁵⁶

Mesela Ankersmit’in belirttiği üzere, Saward’ın bahsettiği seçilmemiş temsilci örnekleri olarak “Greenpeace”, “Uluslararası Af Örgütü”, “Oxfam” veya “Band Aid” gibi sivil toplum örgütleri gösterilebilir. Ankersmit’e göre bu organizasyonlar, insanları, genel anlamda temsil etmezler; ancak “kamusal karar verme” sürecine katkıda bulunurlar.⁷⁵⁷

3.2.4 Demokratik Temsilin Değişen Doğası

Urbinati ve Warren’in de belirttiği gibi, geleneksel temsilî sistemin önemli bir unsuru haline gelen mekân (bölge) ve bu alanda yerleşik bulunma (ikâmet) kriterleri de temsilin aldığı yeni biçimlere göre aşılma durumu ile karşı karşıyadır.⁷⁵⁸

“Diğer türden yetki sahaları, diğer türden seçim bölgelerini temsil etmek amacıyla ortaya çıkmıştır: dünya artık, her biri temsilci talepler sunan ve temsilci işlevler gören, bölgesel birimlerden yapılmış görece biçimselleşmiş kurumlardan (Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği...) çok sayıda

⁷⁵⁶ Saward, **a.g.m.**, s.185.

⁷⁵⁷ Bkz. Ankersmit, **a.g.m.**, s.11.

⁷⁵⁸ Nadia Urbinati, Mark E. Warren, “The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory”, (Erişim) http://www.hks.harvard.edu/hauser/PDF_XLS/AccountAndRep/4-Urbinati%20&%20Warren.pdf, 10 Mart 2010, s.4.

Sivil Toplum Kuruluşuna, Uluslararası Devlet Dışı Örgütlere, çok uluslu hareketlere ve sosyal şebekelere (Anheier ve diğerleri 2004, Saward 2006a) kadar uzanan çok sayıda çok uluslu, sınır-dışı ve bölge-dışı aktörlerle doludur. Kolektif karar verme sahaları, yakından ilişkili bir şekilde, gittikçe farklılaşmaktadır... Bu gelişmeler birçok durumda, kolektif kararların yörüngesini... devlet merkezli planlama modellerinden, 'yönetim' modellerine doğru dramatik bir şekilde kaydırmaktadır...

meseleler artan bir biçimde iki manada *karmaşık* hale gelmektedir. Teknik ve bilimsel düşüncenin özünde var olan, çoğu kamu kararında yer alan geniş miktarda bilgiyle ve ileri teknoloji düzeyiyle birlikte gelen alışıldık karmaşıklık vardır (Zolo 1992i Beck 1997, Brown 2006). Ama ayrıca, çok yönlü ve örtüşen seçim bölgeleriyle birlikte gelen siyasi karmaşıklık vardır (Andeweg 2003).

Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, standart açıklama kırılma noktasına kadar zorlanmıştır. Aslında ikamet tabanlı temsil, insanların temsil talep etme biçimlerinden yalnızca bazılarını kapsar. Devletlerin insanları temsil etme talepleri... devletler insanları kapsamadığından değil, meselelerin yapısı yalnızca kısmen bu türden bir seçim bölgesi tanımını kabul ettiği için temelde tartışmalıdır... Genellikle hükümetler için ve bilhassa da kanun koyucu yapılar için azalan güvenden yola çıkarsak, temsilci talepleri (standart model altında) zayıflamaya devam etmektedir (Dalton 2005, Pharr & Putnam 2000). Sonuç olarak... Seçim temsili, insanların iradesini oluşturmada son derece önemli olmaya devam ediyor. Ama insanların adına hareket etmek üzere seçilen görevlilerin temsilci talepleri gittikçe, bir zamanlar seçim temsili yoluyla devletin egemen gücüne bağlı olan siyasal yargıların artık çok daha açık bir şekilde ayrılması gibi sorunlar tarafından bölünmektedir ve aynı şekilde temsilci talepler yapmakta olan aktörler ve varlıklar tarafından yaratılan daha fazla çekişmeye ve müzakereye tabidir (Urbinati 2006).⁷⁵⁹

Gerçekten de Urbinati ve Warren'in de belirttiği üzere, insanların ilgilendiği veya insanları etkileyen meseleler sınırları aşmaktadır. Ülke içinde veya dışında uluslararası arenada, her biri değişik amaçlar taşıyan, değişik işlevler üstlenen, resmî, resmî olmayan, gönüllü, esnek, oldukça fazla aktör faaliyet göstermektedir. Yine bilişim ve ileri teknoloji düzeyiyle birlikte gelen sosyal denilebilecek karmaşıklık ile beraber, "siyasî karmaşıklıklar" ön

⁷⁵⁹ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.4 ve 5.

plandadır. Ayrıca karar verme süreçlerinin siyasî temsil temelli, devlet merkezli olma özelliği giderek zayıflamakta ve “diğer” aktörlerden etkilenme potansiyeli giderek artmaktadır. “Temsil kayması”⁷⁶⁰ diyebileceğimiz şekilde yaşanan bu gelişmeler ise kararlardan etkilenenler için standart siyasî temsil ve temsili demokrasi açıklamalarını zorlamakta hatta aşmaktadır.⁷⁶¹

Urbinati ve Warren’e göre çağdaş demokratik kuramlardan birisi olan müzakereye dayalı demokrasi kuramının, bu yönde yani geleneksel temsili demokrasi sisteminin araçları dahilinde oluşturulan siyasî iradeyi yetersiz görme ve bu kurumsal yapının dışına çıkılması gerektiği eğiliminde olduğunu belirtirler.⁷⁶²

“Müzakereye dayalı demokrasi kuramlarının başını 1980’lerin ortalarında Habermas çekmiştir ve bu kuramları... paralel kuramlar izlemiştir: Gutmann ve Thompson (1966), Philip Pettit (1999), daha sonra Rawls (2005), Richardson (2003) ve diğerleri dikkatlerini, kamuoyunun... oluşumuna, müzakere kurumsallaşmasına ve kapsama ile müzakere arasındaki ilişkiyi çevirmişlerdir...”⁷⁶³

Urbinati ve Warren’in de belirttiği gibi müzakereye dayalı demokrasi kuramları hakkında düşünenlerden biri de Jürgen Habermas’tır. Habermas, temsili, standart açıklamaların ötesinde, kurumsal siyasetin dışında; yani sosyal bir süreç içerisinde ve değişik sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla parlamento dışında da üretilen, devlet ve toplum arasında “arabulucu” konumuyla düşünür. Nitekim Habermas, temsilin “sadece kamusal alandan ve kurumsallaşmış temsilden çıkan değerlendirmeler arasındaki ilişkiyle değil”⁷⁶⁴, daha geniş bir perspektifte, kurumsal siyasetin ötesinde ve sosyal bir süreç dahilinde ele alınmasıyla ilgilenmiştir.

⁷⁶⁰ İfade bu çalışmaya aittir ve “siyasî amaçlı sosyal temsil” durumlarını kullanmak için tercih edilmektedir.

⁷⁶¹ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.3,4,5.

⁷⁶² Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.7-8.

⁷⁶³ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.8.

⁷⁶⁴ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.8.

3.2.5 1990'lar ve Temsil

1990'ların başına gelindiğinde bazı kuramcılar, özellikle “din”, “etnisite”, “cinsiyet” vb. farklılıklar çerçevesinde “dezavantajlı” veya “marjinalleşmiş” grupların temsiline eğildikleri görülmektedir.⁷⁶⁵

Urbinati, Warren'in belirttiğine göre, W. Kymlicka **Multicultural Citizenship: A Liberal Theory Of Minority Rights** adlı çalışmasında “temsilî demokrasi kurumlarında grup temsili”⁷⁶⁶ savunmuştur.

Kymlicka'ya göre temsilin, genel olarak, karar alma sürecinde halkın var edilmesi olarak kabul edilmesi durumunda; bu sürecin adil olması, “...başka şeyler yanında, azınlığın çıkarları ve perspektiflerine kulak verilmesi ve bunların hesaba katılması anlamına gelir.”⁷⁶⁷ Bunun için de Kymlicka, eseri boyunca “ulusal azınlıklara” ve “etnik gruplara”⁷⁶⁸ çeşitli “özyönetim hakları”, “çoketniklilik hakları” tanınmasını liberal bir perspektiften savunur, bu anlamda da,

“...azınlıklar seçme ve seçilme hakkına sahipse, politik olarak örgütlenebiliyorsa ve görüşlerini açıkça dile getirebiliyorlarsa, bu(nun) genelde azınlık çıkarlarının adil bir foruma kavuşmasını sağlamak açısından yeterli”⁷⁶⁹

olduğu sonucuna varır. Böyle olmakla beraber Kymlicka, pratikte (Amerika'da olduğu gibi) çeşitli grupların, mecliste “eksik” temsil edilme ihtimalinin hep geçerli olduğu kanaatini taşır ve bu noktada da bu çeşitli grupların temsili adına, “pozitif bir ayrımcılıktan” yanadır. Ancak ona göre “yetersiz temsil” sadece etnik, dinî yapılar için söz konusu olmayıp, “kadınlar”

⁷⁶⁵ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.10.

⁷⁶⁶ W. Kymlicka, **Multicultural Citizenship: a Liberal Theory of Minority Rights** Oxford, Oxford University Press, 1995'ten aktaran Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.10 vd.

⁷⁶⁷ W. Kymlicka, **Çok Kültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi**, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.207

⁷⁶⁸ Will Kymlicka, bir başka eserinde bu grupları “çok kültürlülüğün beş modeli” olarak belirlemektedir. Buna göre bu gruplar: Ulusal azınlıklar, göçmen gruplar, tecrit edici etno-dinsel gruplar, metikler ve afrikalı-amerikalılar olarak tespit edilmektedir. Bkz. W. Kymlicka, **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004 s.483-509

⁷⁶⁹ Kymlicka, **a.g.e.**, s.207.

(hemen hemen bütün ülkelerde nüfusun yarıya yakınını oluştursalar da) ve “özürlü insanlar”, “ekonomik olarak dezavantajlı gruplar” vb. çeşitli nüfus unsurları da hep bir eksik temsille karşı karşıyadırlar.⁷⁷⁰

Kymlicka, grup temsiliinin değişik biçimlerinin olabileceğine işaret ederek; örneğin Kanada'da, anayasa yapım sürecinde “garantili temsil” önerilerinin gündeme geldiğine değinmektedir. Kymlicka'nın garantili temsil ile kastettiği ise çeşitli gruplara siyasî organlarda (mecliste), hukukî olarak nüfuslarına orantılı (nisbî) bir kontenjanın tanınmasıdır. Bunun temsili demokrasi sistemine de ters düşmeyeceği kanaatindedir. Çünkü Kymlicka, grup temsiliini, bilakis, temsili demokrasiin gerektirdiği gibi söz konusu grupların görüşlerinin ve çıkarlarının etkili bir biçimde temsil edilmesini imkânsız kılan siyasî süreçte yer alan belirli engeller karşısında bir denge sağlamak için savunur.⁷⁷¹ Kymlicka'ya göre önemli olan;

“...temsili kurumlarının toplumun aynası olması değildir. Önemli olan bazı grupların tarihsel olarak ötekilerin tahakkümü altında kalmış olması ve bu tahakkümün geride, tarihsel olarak dezavantajlı grupların siyasî sürece etkin olarak katılmasını zorlaştıran bir dizi engel ve önyargılar bırakmasıdır.”⁷⁷²

Kymlicka, grup temsiliini savunarak, grup temsiliinin liberalizm ve demokrasi ile (dolayısıyla temsili demokrasi ile) bağdaşmaz olmadığını göstermeye çalışmıştır. “Temsilin tek yolu olmasa bile, yasama organlarında temsil tek başına önemli bir yoldur ve buralarda yeterince temsil edilme arzusu ciddiye alınmalıdır.”⁷⁷³ Bununla beraber Kymlicka, herhangi bir özel modeli savunmadığını ve önermediğini de belirtmektedir,

“Aslında, genel düzeyde daha fazla bir şeyler söylemenin mümkün olmadığını düşünüyorum. Demokrasi siyasî eşitlik ilkesine bağlılık gerektirir; ancak bu soyut ilkedden hareketle tek bir en iyi temsil sistemi çıkarmanın bir yolu yoktur... Siyasî eşitliği sağlamanın çok sayıda yolları vardır ve özgün bir seçim

⁷⁷⁰ Bkz. Kymlicka, **a.g.e.**, s.207 vd.

⁷⁷¹ Bkz. Kymlicka, **a.g.e.**, s.208-220.

⁷⁷² Kymlicka, **a.g.e.**, s.220.

⁷⁷³ Kymlicka, **a.g.e.**, s.232.

mekanizmasının sonuçları maalesef bağlamdan ayrı düşünülemez. Sonuçlar ağırlıklı olarak, partilerin örgütlenme biçimleri ve yurttaşların oy verme tarzları dahil, ülkedeki politik kültüre bağlıdır. Farklı ülkelerde benzer seçim reformları dezavantajlı grupların temsili açısından çarpıcı bir biçimde farklı sonuçlar verir.”⁷⁷⁴

Son tahlilde, grup temsiline, temsili demokrasiye zor bir meselesi olduğu (liberal siyasî akımın, birey bazlı “tek kişi tek oy” prensibinin, grup temsiline görmezden geldiği gerçeğinin pratikte de inkâr edilemeyeceği göz önünde bulundurulursa, zor bir mesele olduğu doğrudur) görüşünü kabul eden Kymlicka, her ne olursa olsun, temsili demokrasilerin, grup temsiline önemsemesi gerektiği, kanaatini taşımaya devam eder.⁷⁷⁵

Urbinati ve Warren de liberal anlayışın, her olguya olduğu gibi temsile de birey ve eşitlik perspektifinden yaklaştığını (ve tarihsel olarak da temsil kurumuna şekil veren dinamiğin liberal anayasal süreçler olduğu dikkate alınırsa); liberal görüşün, eşitliği temel almasına rağmen “grup durumlarına dayanan dezavantajların” ve tarihsel olarak “marjinalleşmiş grupların” temsili üzerinde durmadığını belirtirler.⁷⁷⁶

Urbinati ve Warren’e göre, eksik temsile maruz kalan kesimlerin, neden eksik temsille karşı karşıya kaldıkları noktasında, bunun nedeni olarak genellikle bir ülkede hakim olan temsil anlayışı gösterilir. Bu noktada demokrasinin, her konuda olduğu gibi temsilde de adaleti gerektirmesi veya diğer bir deyişle temsili kurumlarda dezavantajlı grupların temsilcilerinin varlığını da gerektirmesi gerçeğinden hareketle bazı çağdaş kuramcılar görüşlerini belirtmişlerdir. Urbinati ve Warren’e göre bunlardan birisi de Melissa Williams’tır.⁷⁷⁷

⁷⁷⁴ Kymlicka, **a.g.e.**, s.233.

⁷⁷⁵ Bkz. Kymlicka, **a.g.e.**, s.206-233.

⁷⁷⁶ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.11.

⁷⁷⁷ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.11.

Urbinati ve Warren'in belirttiği üzere, Williams, temsilin, basit liberal mantığının yani bireyi temelli temsil anlayışının ötesinde düşünülmesi gerektiği görüşündedir,⁷⁷⁸

“Yine de, adalet bakımından birey ve grup temsili arasındaki ilişki, Williams’ın argümanında belirsizdir...”

Williams’ın argümanı tarihsel olarak dezavantajlı grupların temsiline odaklanırken, ortaya çıkan grup temsili söylemini, siyasi temsili temelde kapsama ve dışarda bırakmayla ilgili olarak – yani, demokratik kuramın ve uygulamanın temel sorunlarıyla - tasarlamaya dayandırır (cf. Philips 1995, bölüm 7).⁷⁷⁹

Diğer taraftan, Sacchetti’i, mesela Jane Mansbridge’in “Rethinking Representation” adlı makalesinde, normatif ölçütleri aşan farklı temsil biçimleri belirlediğine değinir. Dolayısıyla Mansbridge’de, gelişmiş demokrasilerde temsilin de gelişmiş, demokratik içeriğe sahip olması ön plana çıkar. (Bu temsil biçimleri ilerleyen bölümde incelenmektedir.)⁷⁸⁰

Yine Sacchetti’nin aktardığına göre, Nadia Urbinati “Representation As Advocacy: A Study Of Democratic Deliberation” adlı çalışmasında siyasi temsilin amacının “çıkarların bir araya getirilmesi değil, özgürlüğü sürdürmek için gereken farklılıkların korunması olması”⁷⁸¹ gerektiğinin altını çizer.

Diğer taraftan, yine Urbinati ve Warren’in belirttiği üzere, Iris Marion Young da **Inclusion and Democracy** adlı çalışmasında betimleyici temsili yeniden ele alır. Buna göre bir “temsilci - temsil edilen benzerliği” en önemli meşruluk unsuru olarak değerlendirilmektedir. Yine temsil statik değil “dinamik” bir süreç olarak ele alınmalıdır, bu açıdan geleneksel temsil

⁷⁷⁸ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.11 vd.

⁷⁷⁹ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.12.

⁷⁸⁰ Bkz. Sacchetti, **a.g.m.**, s.6 vd. Bu temsil biçimleri [“taahhüt içeren temsil”, “ileriye yönelik temsil”, “Jirokopik temsil”, ve “vekil (surrogate) temsili”] için şu kaynağa da bakılabilir, Jane Mansbridge, “Rethinking Representation”, (Erişim) http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2FPSR%2FPSR97_04%2FS0003055403000856a.pdf&code=effbf2bf686fb51de6bbfbf916a408e1, 30 Haziran 2010, s.515-528.

⁷⁸¹ Bkz. Sacchetti, **a.g.m.**, s.8.

biçimleri yetersizdir. Ayrıca Urbinati ve Warren'in aktardığına göre bu temsil süreci "tüm yetkilendirme ve sorumluluk sürecine yayılmalıdır".⁷⁸²

3.2.6 Seçim Dışı Temsil

Urbinati ve Warren'e göre "seçim demokrasisinin" ("seçim temsiline") özellikleri, gelişmiş demokrasilerde hâlâ evrimine devam eden vatandaşlık kavramını kuşatamamaktadır. Nitekim "yeni nesil vatandaşların", oy vermek açısından dah az katılımcı olmasına rağmen, etrafında olup bitenlere, birey devlet ilişkilerine daha fazla duyarlı hale geldikleri savunulmaktadır.⁷⁸³

"Dalton (2007), yeni vatandaş nesillerinin daha az oy verdiklerini ama daha çok ilgili olduklarını savunur. Daha fazla seçim istiyorlar; daha fazla doğrudan etki... istiyorlar çünkü bu, seçim temsiline yapabildiği şey değil. Tek başına bu neden, temsil hakkında seçim dışı yerlerde daha geniş düşünme konusunda bizi teşvik etmelidir ille de rekabet eden temsil biçimleri olarak değil (öyle olabile de), muhtemelen bütünleyici biçimler olarak (Saward 2006a, 2006b)." ⁷⁸⁴

Urbinati ve Warren'in belirttiği üzere, seçim dışı temsil biçimlerinde karar alma ve kamusal süreçleri etkilemek isteyen insanlar, seçime dayanan geleneksel temsil dahilinde yapamadıkları şeyler için daha fazla alanda, etkide bulunmak istemektedir. Nitekim demokratik beklentilerin genişlemesi ve demokratik temsil taleplerinin giderek seçim bölgelerini aşması, temsil kavramının seçim demokrasisi dışında da düşünülmesini giderek daha fazla gerektirmiştir. Bu açıdan en dikkat çeken gelişmelerden biri, birilerinin veya bir şeylerin temsilcisi olma anlamında ve kurumsal siyasetin dışından gelen taleplerin artması olmuştur. Urbinati ve Warren bu olguyu "kendilerini

⁷⁸² Bkz. Aktaran Sacchetti, **a.g.m.**, s.9.; ayrıca şu kaynağa da bakılabilir, Dovi, **a.g.m.** s.y.

⁷⁸³ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.24.

⁷⁸⁴ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.24.

yetkilendiren temsilciler” ve “vatandaş temsilcileri” olarak iki kategoride toplamışlardır. Bunlar seçmenleri temsil ettiklerini iddia ederler.⁷⁸⁵

“Bu işlevsel seçim demokrasisi sınırlamalarından dolayı, demokratik temsil uygulamaları gittikçe seçim yerlerini aşmaktadır, bu da bugünün demokrasilerinde siyasi değerlendirme yerlerinin genişlemesine ve çoğullaşmasına şahitlik eden bir fenomendir. En dikkat çeken gelişmelerden biri, seçimle test edilemeyen temsilci *taleplerinin* çoğalması olmuştur. Bunlar en azından iki temsilci sınıfını içerir. Birincisi, gerçekte *kendini yetkilendiren* sayısız vekil vardır: vekil temsilcileri olarak işlev gören seçilmiş görevliler dâhil olmak üzere, savunma organizasyonları, çıkar grupları, sivil toplum grupları, uluslararası devlet dışı organizasyonlar, hayır kuruluşu gazetecileri ve diğer bireyler kamusal söylemde ve kolektif karar verme yapılarının bünyelerinde seçmenleri temsil ettiklerini iddia ederler. İkincisi, hükümetler ve diğer varlıklar gittikçe, *vatandaş temsilcileri* dediğimiz bir biçim olan, vatandaş panelleri, anketler ve müzakere forumları gibi yeni seçim dışı temsil yapısı biçimleri tasarlıyorlar (Warren 2008).”⁷⁸⁶

Bireylerin veya grupların, gayet normal olarak, belirli alanlarda ve belirli bir çerçevede, başkaları adına, hükümetlerinden her zaman farklı taleplerde bulundukları bir vakıadır. Bu açıdan seçilmese de temsil talep eden yapıların varlığı yeni değildir. Urbinati ve Warren’e göre yeni olan bunların, seçime dayalı temsili yetersiz bularak harekete geçmeleri ve artan etkileridir⁷⁸⁷,

“Gruplar kadınları, etnik grupları, kara mayını kurbanlarını, fakirleştirilenleri ve marjinalleşmişleri, anneleri, babaları ve çocukları temsil ettiklerini iddia ederler (Strolovitch 2006). Geniş bir spektrumda farklı unsurları temsil ettiklerini iddia ederler: insan hakları ve emniyet, sağlık, eğitim, hayvanlar, yağmur ormanları, topluluklar, maneviyat, güvenlik, huzur, ekonomik gelişim ve dahası. Sıklıkla, *düzensiz temsilciler* olarak işlev görerek konuları ve argümanları temsil ettiklerini iddia ederler (Keck 2003, cf. Alcoff 1991, Dryzek 2000, bölüm 4). Yani bu türden temsil hedeflenebilir ve konuya - özgüdür: esnek olabilir ve ortaya çıkan konulara ve bilhassa da bölgesel olarak bağlı olmayan seçim

⁷⁸⁵ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.24 vd.

⁷⁸⁶ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.24.

⁷⁸⁷ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.25.

bölgelerine yanıt verebilir. Dahası, temsilcileri etkilemenin yollarını aradıkları, yalnızca hükümetleri ve güç sahiplerini değil, şirketler gibi güçlü pazar aktörleriyle birlikte kamusal söylemi ve kültürü de hedef alan kolektiflikler gittikçe çeşitlenmektedir... bu türden temsilciler sınırların ötesinde işlev görebilirler ve görürler...”⁷⁸⁸

Urbinati ve Warren’in belirttiği üzere bunlar, “Birleşmiş Milletler” gibi uluslararası örgütler tarafından “iyi bir şekilde temsil edilmeyen grupların temsilcileri olarak gittikçe tanınmaktadırlar.”⁷⁸⁹

Diğer taraftan kendilerini yetkilendiren temsilcilerin bu yetkiyi nasıl aldıkları ve sorumluluklarının sınırları noktasında, klasik temsil açıklamalarına uymayan bir durumla karşılaşılır. Nitekim demokratik olmayan veya seçimdışı temsil denmesinin nedeni de bu husustur. Bu temsilciler genellikle “gönüllü” temsilcilerdir. Bunları yetkilendiren kendileri ve etrafındaki aynı düşüncüy taşıyan insanlardır. Yine üyeler ve benzer yapılar bu temsilcileri denetleme işlevini üstlenmiş durumdadır.⁷⁹⁰

“...Temsilciler, adına hareket ettikleri kişiler tarafından nasıl yetkilendirilirler?... Temsil ettiklerini iddia ettikleri kişiler tarafından nasıl sorumlu tutulurlar?... Çoğu kendini yetkilendiren temsilci yandaşlarla ve üyeliklerle birlikte gönüllü örgütlerdir. Böyle durumlarda, yetkilendirme üyelerin oyları ve ifadeleri vasıtasıyla işleyebilir... Bu türden durumlarda, başlangıçtaki yetkilendirme doğası gereği sorunludur... Gruplar, diğer gruplar, kurullar veya medya tarafından... dolaylı bir şekilde sorumlu tutulabilirler...”

... Kendini yetkilendiren temsilin birçok avantajı, – ve hatırı sayılır ölçüdedirler – artan bir şekilde eşitsiz temsille de sonuçlanabilir.”⁷⁹¹

Seçim dışı temsil yapısı olarak gösterilen “vatandaş jurileri”, “paneller”, “forumlar” gibi hükümetlerin veya başka unsurların desteklediği; Urbinati ve Warren’in “vatandaş temsilcileri” dediği biçimler, diğer bir kategoridir. Bu

⁷⁸⁸ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.25.

⁷⁸⁹ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.26.

⁷⁹⁰ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.26-27.

⁷⁹¹ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.26-27.

biçimler seçime dayanmazlar ve seçimle belirlenen temsilcilere alternatif oluşturmazlar, resmî temsilci yapılar için “bütünleyici olarak işlev görürler.”⁷⁹²

“Bu türden temsilci biçimlerinin genellikle ‘katılımcı demokrasi’, ‘doğrudan demokrasi’ veya ‘vatandaş katılımı’ olarak kategorize edilmesine rağmen, vatandaşların yalnızca küçük bir yüzdesinin belirli herhangi bir yetki sahasında aktif olarak yer aldığı düşünülündüğünde, bu terimler yanlış yönlendiricidir. Bize göre, onların daha önemli olan mahiyeti temsildir: birkaç vatandaş aktif olarak diğer vatandaşların temsilcileri olarak hizmet verirler. Bu yeni temsil biçimleri hakkında en ilginç olan şey, seçim demokrasisi yoluyla veya kendini yetkilendiren temsilcilerin kümelenmesi yoluyla ille de temsil edilmeyen söylemsel olarak düşünülmüş fikirleri ve sesleri bir şekilde temsil etmenin yollarını aramalarıdır. Fung (2003) bu özelliği, bu yeni biçimleri ‘küçük kamular’ olarak ele alarak ışık tutmaktadır.”⁷⁹³

Bu yapılar belirli bir zamanda bir araya gelir, belirli bir süre boyunca tartışılır ve bir beyin fırtınası gibi çeşitli fikirler üretirler, yönlendirici kararlar alırlar. Yapılan tartışmalar, değerlendirmeler sonucunda varılan kararlar kamuoyuna açıklanır. Buralarda varılan sonuçların da var olan ama gündeme getirilememiş durumdaki tercihleri temsil ettiği kabul edilir. Bu noktada Urbinati ve Warren, bu ortamların, mevcut temsil biçimleri için önemli bir bütünleyici olarak işlev görebilmekle beraber; farklı çıkar ilişkilerini içerebilme riski de taşıdığına işaret etmektedirler.⁷⁹⁴

“Demokrasinin evrimine devam eden tabiatı göz önünde bulundurulduğunda... klasik temsil modeli... kolektif kararlardan etkilenen herkesin (bu kararlara) katılımı şeklindeki demokratik ideali kapsayamaz. Böylesi bir yaklaşma için, karmaşık temsil biçimlerine ihtiyacımız olacaktır: saklı çıkarları, çok uluslu sorunları, geniş değerleri ve düzensiz konumları temsil edebilme kapasitesine sahip yeni temsil biçimleriyle birlikte seçim temsili ve onun çeşitli bölgesel bazlı kuzenleri ve kendini yetkilendiren temsil.”⁷⁹⁵

⁷⁹² Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.28.

⁷⁹³ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.28.

⁷⁹⁴ Bkz. Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.27-30.

⁷⁹⁵ Urbinati, Warren, **a.g.m.**, s.30.

3.2.7 Kimlikler ve Temsil

Monika Mokra'e göre temsilî kurumlar, temsilî fonksiyonlarını sadece belli bir çıkar doğrultusunda ve adına hareket etmek şeklinde değil; kültürel duyarlılıkları da içerecek şekilde yerine getirmelidir. Dahası "demokrasi, kimliklerin ve çıkarların yalnızca 'temsil edilmediği' aynı zamanda oluşturulduğu ve uzlaştırıldığı"⁷⁹⁶ bir süreci içermektedir. Dolayısıyla Mokra'a göre siyasî temsil, bir toplumun kendisine ve "fikirlerine şekil vermenin birkaç biçiminden biridir".⁷⁹⁷

Diğer taraftan, Stuart Hall, temsili çeşitli soyutlamaların, bir kültüre dahil olan insanlar tarafından, somutlaştırıldığı bir "araç veya süreç olarak" ele almıştır.⁷⁹⁸

"Stuart Hall, politika, temsil ve her ikisini temsil eden sistemler arasındaki ilişkiyi tartışır. Temsili, anlam, birlik ve değerlerin, paylaşılan bir kültürdeki insanlar tarafından sosyal olarak...somutlaştırıldığı bir araç veya süreç olarak ele alır... Hall'a göre şeylere anlamı, onları temsil etme biçimimize göre veririz. Kültürel temsiller, insanların diğer insanlara ilişkin sahip oldukları imgelerin oluşturulmasına yardımcı olurlar; bu diğer insanlar tarafından asimile edilmeleri durumunda, insanların kendilerine ilişkin imgelerinin oluşturulmasına da yardımcı olurlar; kültürel temsiller, kurumlar içerisinde şekillendirilirler ve politikalar ve pratikler konusunda bilgi verirler. O halde temsil politikaları, güç meseleleriyle, kişinin kendisi üzerindeki denetimiyle ve bunun diğerleri tarafından temsil edilmesiyle ve yeniden üretilmesiyle ilgilidir.

Sosyokültürel temsillerde, ikili karşıtlıklar yaratarak buna işaret eden şey, çoğu zaman farklılıklardır. İki parçaya bölünmüş bu ilişki içerisinde bir kutup her zaman egemen olma eğilimindedir (örneğin. Kadın üzerinde erkek, onlar üzerinde biz...) ve farklılık ve güç meselelerini temsil içerisinde ön plana çıkarır. Diğerlerini kasıtlı olarak temsil etme eylemi, sömürgeleşme bağlamı

⁷⁹⁶ Bkz. Monika Mokra, "Identities and Representation: On The Development Of A European Democracy", **IWE-Working Paper Series**, No.33, September 2002, (Erişim) <http://www.eif.oeaw.ac.at/downloads/orkingpapers/IWE-Papers/WP33.pdf>, Ocak 2011, s.10.

⁷⁹⁷ Bkz. Mokra, **a.g.m.**, s.11.

⁷⁹⁸ Bkz. "Representation In Postcolonial Analysis" (Erişim) <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/198971/1/NBS>, 25 Mart 2010, s.172 vd.

içerisindeki epeydir sürmekte olan egemenlik pratiklerinde önemli yankılara sahiptir...”⁷⁹⁹

Temsili, “diğerini inşa etme” sürecinin bir parçası olarak gören oryantalist bakış açısı, aslında, eksik veya yanlış temsil anlamında, temsilin farklı bir amacı da taşıyabilceğine en iyi örnektir.⁸⁰⁰

“‘Diğerini’ inşa etme sürecini aydınlığa kavuşturan en önemli bilgin, Edward Said’dır... Aydınlanma sonrası dönem sırasında Batılı entelektüeller tarafından uygulanan akademik, edebi ve felsefi çabalar vasıtasıyla ‘Batı’nın Doğu’yu siyasal, sosyolojik, askeri, ideolojik ve bilimsel yönden nasıl yönetebildiğini -ve hatta üretebildiğini- ortaya koymuştur. Doğu’nun yüzyıllar boyunca ‘öteki’ olarak doğrusal ve sürekli bir şekilde yapılandırılması, sömürge baskısının temeli ve gerekçesi haline geldi ve Batı kültürü kimliğinin güçlendirilmesine hizmet etti...

...

“Sömürge sonrası bilimci Gayatri Spivak, kavramın, edebi veya gösterge-bilimsel bir anlamda, politikadaki temsille bağlantılı bir şekilde yeniden ele alınması gerektiğine ısrar ederek, temsil kuramlarına önemli bir katkıda bulunmuştur. Spivak, ‘*Ast Konuşabilir Mi?*’ isimli kışkırtıcı denemesinde temsillerin, bilhassa da gelişmekte olan ülkelerdeki marjinalleşmiş grupların temsillerinin konumlandırılmayla ne kadar yakından bağlantılı olduğunun altını çizmiştir: sosyoekonomik, cinsiyetçi, kültürel, coğrafi, tarihsel ve kurumsal.”⁸⁰¹

Geride bırakılan yüzyılın ikinci yarısında, ondokuzuncu yüzyıldaki sosyal sınıf temelli eşitliksizlerden kaynaklanan taleplerden ziyade, günlük yaşamda karşılaşılan siyasî ayrıma dayalı farklı eşitsizliklerden kaynaklanan, bilhassa temsil alanında özel siyasî haklar talep eden farklı gruplar gündeme gelmiştir.⁸⁰²

⁷⁹⁹ “Representation In Postcolonial Analysis”, **a.g.m.**, s.172.

⁸⁰⁰ “Representation In Postcolonial Analysis”, **a.g.m.**, s.173 vd.

⁸⁰¹ Bkz. “Representation In Postcolonial Analysis”, **a.g.m.**, s.173.

⁸⁰² Bkz. Mokre, **a.g.m.**, s.11.

Bu noktada Mokre, adil bir temsil için ilk mücadele edenlerin, “feministler” olduğunu belirtir. Mokre’a göre feministler bu ilhamı, sosyal alanda erkekler ve kadınlar arasındaki mevcut farklılıkların, siyasî alanda da giderek daha fazla gözlendiği düşüncesinden almışlardır. Bu yönüyle de cinsiyet vb. ayrımcılıkların, temsil sistemleri dahilinde, yetersiz temsile maruz kalmalarının tartışılması sağlamışlardır. Bu tartışmalar farklı taleplerin temsili şeklindeki tartışmalarla eklemlenmiştir.⁸⁰³

“Muhtemelen, daha yeterli temsil hakları için mücadele eden ilk kişiler, toplumun cinsiyetçi eğilimlerinin siyasal alanda etkin hale gelmiş olduğunu ve sosyal alanda erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkların siyasal alanda etki sahibi olduğunu savunan feministlerdi... Feministler... farklılıkları temsil etmeyi, marjinalleşmiş sosyal grupları görölür hale getirme ve temsil etme mekanizması olarak anlamışlardır.”⁸⁰⁴

Buna karşılık yine Mokre’ye göre son iki yüzyıl içerisinde temsili demokrasi kurumları, kuralları ve düzenlemeleri, toplumların yaşadığı büyük dönüşüm ve ilerlemelere rağmen, bu dönüşümle paralel bir şekilde evrilmemiştir. Yine Mokre’e göre siyasî temsilin en önemli araçları, genel olarak, ortaya çıktıkları tarihten beri siyasî partiler olmuştur ancak, siyasî partiler de toplumun yaşadığı dönüşüme paralel bir evrim yaşamamışlardır. Nitekim Mokre’e göre bu yapılar hâlâ etkisini çoktan yitirmiş “sınıf farklılıklarını temsil etmektedir.”⁸⁰⁵

“Dahası, siyasî partiler ve vatandaşlık arasındaki mesafe sürekli olarak büyümüştür; partiler artık sivil toplum ve siyasî sistem arasındaki araçlar değildir, siyasî sistemin bir parçası haline gelmişlerdir ... Partiler, kamusal görevler için elitleri kullanmaya ve seçim kampanyaları düzenlemeye devam etseler de, önemli aktörler olarak kendi rolleri içerisinde, tanımlanan çıkarların bir araya toplanması, elde edilebilir amaçların formülasyonu, siyasî

⁸⁰³ Bkz. Mokre, **a.g.m.**, s.12 vd.

⁸⁰⁴ Mokre, **a.g.m.**, s.12.

⁸⁰⁵ Mokre, **a.g.m.**, s.12-13.

uzlaşmaların görüşülmesi, siyasî elitler ve vatandaşlar arasındaki aracılık gibi görevlerde yer almışlardır.”⁸⁰⁶

3.2.8 Temsil(cı) İddiası

Michael Saward, siyasî temsili açıklamaya yönelik geleneksel yaklaşımların; kavramı “seçim bölgesi” ve “çıkarlar” çerçevesinde irdelediğini belirterek; tartışmaya konunun başka bir yönüne [temsil etme (edebilme) iddiasına] odaklanarak katılır.⁸⁰⁷

Siyasî temsil ile ilgili klasik yaklaşımların, siyasî açıdan kimin, neyin, nasıl temsil edileceği hakkındaki temel tartışma noktasını, belli bir çerçeve dahilinde ve belli kriterler etrafında sınırladığı düşüncesini taşıyan Saward’a göre mevcut kuramların, “temsil(cı) iddiası”na dayanacak şekilde yeniden değerlendirilmesi; seçime dayanan temel temsil yaklaşımının dışında, seçim dışı olan yeni temsil biçimlerinin fark edilmesine ve ele alınmasına yardımcı olacaktır.⁸⁰⁸

“...Bir kere büyük oranda, dar bir yasama meclisi - seçim bölgesi odağına dayanırlar; seçim sistemlerini ve parlamenter sistemleri, daha fazla grup temsiline... ya da ulusal sınırların veya seçim bölgesi sınırlarının ötesindeki çıkarlardan etkilenen yasa koyucu temsile... izin verecek şekilde ya da müzakereye dayalı izlenebilirliğin, yasa koyucu temsilde zaman içerisindeki rolü açısından daha karmaşık yaklaşımları teşvik edecek şekilde... değiştirmeye çalışırlar. Tabii ki destekledikleri yasama meclisleri, seçim

⁸⁰⁶ Mokre, **a.g.m.**, s.13.

⁸⁰⁷ Bkz. Michael Saward, “Feature Article: Theory And Practice: The Representative Claim”, **Contemporary Political Theory**, Volume V, Issue III, 2006, (Erişim) <http://www.palgrave-journals.com/cpt/journal/v5/n3/abs/9300234a.html>, 30 Haziran 2010, s.297-316. Michael Saward, bu çalışmasında böyle bir iddiayı ele almanın aynı zamanda “estetik ve kültürel temsilin, siyasî temsile bağlanması; performansın temsil açısından öneminin yakalanması; seçim dışı temsilin ciddi bir şekilde ele alınması; tüm temsil biçimlerinin olumsuzluğunun ve tartışılabilirliğinin altına çizilmesi” gibi konularda yardımcı olacağını ifade eder. Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.297.

⁸⁰⁸ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.299.

bölgeleri ve kurumlar önemlidir. Fakat siyasî temsil açısından önemli olan tek şey değildirler.”⁸⁰⁹

Ancak Saward, siyasî temsil hakkındaki geçerli fikirleri sorgulayarak, temsili, seçimlerin yol açtığı bir sonuçlar manzumesi olarak görmekten ziyade, çeşitli siyasî aktörleri, “temsilci olma iddiaları açısından” ele almak gerektiği üzerinde durmaktadır. Böylelikle kuramsal ve ampirik çalışmalardan hareketle (ve bunları sentezleyerek) temsil kuramının temel yönlerinin sorgulanabileceğini belirtir. Dolayısıyla Saward, “iddiada bulunmayı temsilin temeline” koymaktadır.⁸¹⁰

“Diğer bir deyişle, seçmenlerin betimlendiği veya temsil edildiği bu süreç içerisinde, gelecekteki siyasî temsilciler kendileri hakkında, seçmenleri hakkında ve ikisi arasındaki bağlantı arasında *iddialar yaratırlar*; seçim bölgesinin en iyi temsilcisi olduklarını savunurlar veya gösterirler. Siyasî figürler... bu anlamda yaratıcı aktörlerdir. Temsilciler... iddiaların yaratıcılarıdır. Siyasî temsil dünyası, gerçekleri... yaratma dünyasıdır... Bu şekilde tartışmak, siyasal temsilin edimsel yanını vurgulamaktır. Temsil etmek, gerçekleştirmektir, aktörlerin yaptıkları eylemdir ve performans, birinin ‘temsilci’ olduğu veya olabildiği iddiasını içerir ya da o iddiaya denk düşer. Temsil,... temsilci olma iddialarının yaratılması ve gerçekleştirilmesi tarafından meydana getirilen bir şeydir...”⁸¹¹

Bu minvalde, Saward, temsilin klasik açıklamalara dayanan üç temel unsuruna [ki bunlar: özne (imleyen), nesne (imlenen) ve imlem] “iddia yaratıcıları” ve “hedef kitleyi” ekler;⁸¹² “Temsilin yaratıcısı (Y), bir nesneyi (N) simgeleyen bir özneyi (Ö) öne sürer ve kendisine bir hedef kitle (İ) sunulur.”⁸¹³ Bu bağlamda Saward’a göre “temsil, iddia yaratma süreci ile ve hedef kitlenin veya hedef kitlenin bir bölümünün sonuçları kabul etmeleri veya reddetmeleri süreci ile meydana getirilir.”⁸¹⁴

⁸⁰⁹ Saward, **a.g.m.**, s.298.

⁸¹⁰ Saward, **a.g.m.**, s.299.

⁸¹¹ Saward, **a.g.m.**, s.304.

⁸¹² Saward, **a.g.m.**, s.304.

⁸¹³ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.302.

⁸¹⁴ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.303.

“Temsilci iddialarının yaratıcıları, iddiayı ... belirli, arzu edilen bir biçimde kabul edecek bir hedef kitleyi harekete geçirmeye çalışır. Temsilci iddialarının yaratıcıları, hedef kitleye şunu gösterir: (1) bu hedef kitlenin bir parçasısınız, (2) bu görüşü, kendinize ilişkin bu yorumu (temsili) kabul etmelisiniz ve (3) sizin adınıza konuşmamı ve hareket etmemi kabul etmelisiniz.”⁸¹⁵

Dolayısıyla Saward, bu perspektiften bakıldığında, bir temsil iddiasının seçimlere katılan adaylardan gelebileceği gibi seçimler dışında da oluşturulabilceği görüşündedir. Bu noktada hedef kitle önemli bir unsurdur. Bu açıdan da Saward’a göre, geleneksel siyasî temsil yaklaşımları, hedef kitleyi oluşturma ve dönüştürme işlevi açısından “estetik” ve “kültürel” momentleri göz ardı etmektedir.⁸¹⁶

“Siyasî temsilde, zorunlu bir estetik moment vardır, çünkü *temsil edilen* hiçbir zaman belirli, açık, saydam değildir. Bir temsilcinin - veya bir temsilci iddiasında bulunan kişinin - zorunlu olarak yaratıcı olması gerekmektedir. Temsil edilecek olan şeyi biçimlendirmesi, şekillendirmesi ve bir anlamda da yaratması gerekmektedir. Estetik bir şekilde işlemek, temsil edilenleri harekete geçirmek için bir sanatçı olması gerekmektedir... imleyen (İ), imlenen veya nesne (N) ve imlem (İM) arasındaki ayrımı ele alalım. Eğer bir seçim bölgesinin veya seçmenin çıkarları çoğu insan için saydam, açık, bariz, tekil ve aşikâr olsaydı, bir temsilci bu çıkarları basit bir şekilde ‘okuyup’ onlar adına hareket edebilirdi. Fakat imlenen veya nesne, şeyin veya bölgenin kendisiyle (imlem) aynı şey değildir. Bu, o seçmen kitlesinin bir resmî, portresi, imgesidir; şeyin kendisi değil... Siyasî tartışmalar ve münazaralar tam olarak, rekabet halindeki ifadelerle ilgilidir. Bir seçim bölgesinin ‘çıkarlarının’ okunması, aktif, yaratıcı bir süreçtir, aşağıdan gelen açık işaretlerin pasif bir şekilde alınması süreci değildir. Siyasî figürler, partiler, lobi grupları, sosyal hareketlerin, temsilci iddialarının yaratıcısı olarak işleri estetikdir, çünkü siyasîdir. Ve siyasî temsil, belirli bir bağlamda makul bir şekilde oluşturulabilen özne-nesne bağlantılarının türleri için kültürel sınırların olması anlamında, zorunlu olarak kültürel...”⁸¹⁷

⁸¹⁵ Saward, **a.g.m.**, s.303.

⁸¹⁶ Bkz.Saward, **a.g.m.**, s.310.

⁸¹⁷ Saward, **a.g.m.**, s.310-311.

Bu noktada Saward'a göre "eğer siyasî temsildeki estetik moment kaçınılmazsa... estetik olasılıklar için sınırları veya parametreleri belirleyen şey, kültürel momenttir."⁸¹⁸ Dolayısıyla, Saward'a göre arzuları ve çıkarları kestirilebilir, belirli, net veya saydam olarak kendini sunan hiçbir özne yoktur.⁸¹⁹

3.2.9 Jiroskopik Temsil

Amerika'da temsilciler ile seçmenlerin gittikçe karmaşılaşan ilişkilerden yola çıkan Jane Mansbridge, normatif temele dayanan geleneksel temsil modellerinden farklı olarak son dönem ampirik çalışmalar neticesinde gündeme gelen temsil biçimleri ile siyasî temsil literatürüne yeni yaklaşımların eklendiğine işaret ederek; temsil tartışmalarına, yeni kavramlarla katkı sağlayan bir diğer isim olmuştur.⁸²⁰

"Geleneksel temsil modeli, kampanyalar sırasında temsilcilerin seçmenlere, daha sonradan yerine getirdikleri ya da yerine getirmede başarısız oldukları sözler vermeleri fikrine odaklanıyordu. Ben buna, *taahhüt içeren temsil* diyorum. Buna ek olarak son yirmi yıldaki ampirik çalışmalar, 'ileriye yönelik' temsil, 'jiroskopik' temsil ve 'vekil' temsili olarak adlandırdığım en azından üç farklı temsil biçimini daha teşhis ediyordu. *İleriye yönelik temsil* doğrudan bir şekilde, geçmişe yönelik oy verme fikrinden gelmektedir: Temsilciler, seçmenlerin gelecek seçimlerde neyi onaylayacağına odaklanırlar, son seçimde kendilerinin ne vaatlerde bulunduklarına değil. *Jiroskopik temsilde* temsilci, eyleminin temeli olarak, çıkar ve 'sağduyu' anlayışlarına ve kısmen temsilcinin kendi geçmişinden elde edilen ilkelere bakar. *Vekil temsili de*, yasa koyucu seçmenleri kendi bölgelerinin dışında temsil ettiği zaman ortaya çıkar."⁸²¹

⁸¹⁸ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.311.

⁸¹⁹ Bkz. Saward, **a.g.m.**, s.311, 312, 313.

⁸²⁰ Bkz. Jane Mansbridge, "Rethinking Representation", (Erişim) http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2FPSR%2FPSR97_04%2FS0003055403000856a.pdf&code=effbf2bf686fb51de6bbfbf916a408e1, 30 Haziran 2010, s.515.

⁸²¹ Mansbridge, **a.g.m.**, s.515.

Yukarıda da görüleceği üzere, Mansbridge'in "taahhüt içeren temsil" olarak adlandırdığı ve literatürde geleneksel temsil modelleri olarak yer alan sistemler; ona göre (genel olarak) delege - vasi dikotomisine, Pitkin tarafından ortaya konan demokratik temsil kriterlerine (yani yetkilendirme, izlenebilirlik, adına hareket etme) ve temsilcilerin, seçimler öncesinde seçmenlere verdikleri sözlere (taahhütlere) odaklanmıştır. Ancak son yılların ampirik çalışmalarına dayanılarak literatüre kazandırılan ve Mansbridge'in belirttiğine göre hepsi, "meşru temsil biçimleri" olan; "ileriye yönelik temsil", "jiroskopik temsil" ve "vekil temsili" gibi yeni biçimlerin, genel olarak bu kriterleri taşımayan modeller olarak formüle edildiği görülmektedir.⁸²²

Bu yeni biçimlere geçmeden önce, Mansbridge'in taahhüt içeren temsil olarak adlandırdığı, geleneksel temsil modeli hakkındaki görüşlerine değinmekte fayda olabilir. Geleneksel model yani Mansbridge'in taahhüt içeren temsil dediği model, temsilcinin seçmen üzerinde denetim kurmasını esas almaktadır.⁸²³

"Bu yüzden siyasî temsilde de hem betimleyici hem de normatif yazarlar, sorunu, uzaktaki temsilcilerinin üzerinde yasal veya ahlaki denetim sağlamaya çalışan seçmenlerin sorunu olarak algılamışlardır. Taahhüt içeren temsildeki normatif izlenebilirlik anlayışı, temsilcinin bu seçmenlere karşı 'duyarlı', 'sorumlu' ve 'bağlı' olmalarıdır. Modelin 'vekâlet' versiyonunda temsilci, seçmenlerin talimatlarını veya arzularını takip etme sözü verir; 'vasi' versiyonda temsilci, seçmenlerin uzun vadeli çıkarlarını ve bir bütün olarak ulusun çıkarlarını ilerletme sözü verir."⁸²⁴

Bu modelde seçmen temsilci ilişkisi, $(S_{Z1} \rightarrow T_{Z2} \rightarrow S_{Z3})$ şeklinde ilerler. Zaman 1'de (yani seçim zamanında) seçmen, taahhüt alarak, Zaman 2'de (yani iki seçim arası dönemde) temsilci üzerinde denetim kurmaya çalışır.

Başka bir deyişle seçmenin iradesi ön plandadır. Bu açıdan da taahhüt içeren temsil, (seçmen - temsilci ilişkisi çerçevesinde düşünüldüğünde)

⁸²² Detaylı bilgi için bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.515 vd.

⁸²³ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.515 ve 516.

⁸²⁴ Mansbridge, **a.g.m.**, s.516.

seçmenlerin temsilcileri etkileyerek işleyen ve sonuçta siyasî konularda seçmenlerin en fazla dikkate alınmasını sağlayan en önemli yollardan birisi olmuştur.⁸²⁵

“Taahhüt içeren temsil, seçilmiş temsilcinin seçmenlere verdiği açık ve gizli sözler vasıtasıyla normatif bir şekilde işler. Seçmenin gelecek seçimde (Zaman 3) uyguladığı yaptırım vasıtasıyla, ileriye dönük bir şekilde işler. Bu yaptırım, bir önceki seçimde (Zaman 1) verilen sözlere uygun bir şekilde hareket edilmesi ya da bu şekilde hareket etmede başarısız olunması durumunda verilen bir ödül veya cezadır. Fakat normatif olarak ve ileriye dönük olarak, Zaman 3'teki seçmen denetimi, Zaman 1'deki sözlerin tutulup tutulmadığına odaklanır.”⁸²⁶

İleriye yönelik temsile gelince, Mansbridge'e göre “ileriye yönelik temsil kavramı, geriye yönelik oy verme kavramının bir neticesidir.”⁸²⁷

“Taahhüt içeren temsilde Zaman 2'deki (yani iki seçim arası dönemde) temsilci Zaman 1'deki (yani seçim zamanında) seçmeni temsil ederken ileriye yönelik temsilde Zaman 2'deki temsilci, Zaman 3'teki, yani gelecek seçimdeki seçmeni temsil eder.”⁸²⁸

Mansbridge'in işaret ettiği üzere, bir diğer temsil biçimi olan jiroskopik temsil modelinde seçmenler, kendilerinin onayladığı biçimde hareket etmelerini bekledikleri temsilcileri seçerler. İleriye yönelik temsil ve vekil temsilde de olduğu gibi bu modelde de temsilcilerin, sorumluluğu klasik yetki - denetim şeklinde değildir, temsilciler belirli hedeflere yönelik “jiroskoplar gibi hareket ederler.”⁸²⁹

“Burada tanıtılan diğer yeni temsil modellerinde olduğu gibi bu temsilciler de, geleneksel manada seçmenlerine karşı sorumlu değildir. Bu durumda

⁸²⁵ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.515-516.

⁸²⁶ Mansbridge, **a.g.m.**, s.516.

⁸²⁷ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, 5. dipnot.

⁸²⁸ Mansbridge, **a.g.m.**, s.516.

⁸²⁹ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.520.

temsilciler yalnızca “içsel” nedenlerden dolayı hareket ederler. Sorumlulukları yalnızca kendi inançlarına ve ilkelerine karşıdır.”⁸³⁰

“Genel olarak insanlar... (1) seçmenle benzer politika tercihlerine sahip olan, (2) dürüst ve ilkeli olan ve (3) yeterli derecede becerikli olan kişiyi seçmeye çalışırlar. ‘O iyi bir adam’ veya ‘O iyi bir kadın’ gibi ifadelerle seçimlerini açıklarlar.”⁸³¹

Yukarıda da belirtildiği gibi jiroskopik temsilde temsilcilerin tutarlılık, dürüstlük ilkesellik, inandırıcılık, karakter, düzenli bir hayata sahip olma, sosyal saygınlık, itibar sahibi olma, güvenilirlik, gibi kişisel, sosya ve ailevi özellikleri seçmenleri etkileyen en önemli unsurlar olarak ön plana çıkar. Başka bir ifadeyle seçmen – temsilci ilişkilerinde temel belirleyici olan temsilcinin nitelikleridir.⁸³²

“Tüm jiroskopik temsil versiyonlarında seçmenler siyasal sonuçları temsilcinin davranışlarını etkileyerek değil (taahhüt içeren ya da ileriye yönelik temsilde olduğu gibi ‘tercihlere sebep olarak’), gözlemlenebilir karakteristiklere bağlı olarak davranışları bir dereceye kadar önceden kestirilebilir olan temsilcileri seçerek ve siyasal sisteme yerleştirerek etkilerler. Taahhüt içeren ve ileriye yönelik temsilde temsilcinin tercihleri dışardan tetiklenirken, bu modelde temsilcinin tercihleri içerden belirlenmiş durumdadır. Taahhüt içeren ve ileriye yönelik temsilde (Zaman 1 ve Zaman 3’teki) seçmenler temsilcinin davranışlarında değişikliklere yol açarken jiroskopik temsilde seçmenler yasama meclisindeki sonuçlardaki değişikliklere temsilcinin davranışlarının doğrultusunu değiştirerek değil, yasama meclisine ‘sisteme’ bu temsilci tarafından oluşturulan aktif ve güçlü unsurlar yerleştirerek etki ederler. Dolayısıyla seçmenler temsilci üzerinde değil, sistem üzerinde güce sahiptir: $S_{Z1} \rightarrow Sistem_{Z2} \dots$ Dolayısıyla bu modeldeki seçmen-temsilci ilişkisinin anahtarı geleneksel izlenebilirlik değil, önemli açılardan seçmenin değerlerine benzeyen bir dizi iç değerlerin öngörülmesi anlamında, derin bir öngörülebilirliktir...”⁸³³

⁸³⁰ Mansbridge, **a.g.m.**, s.520.

⁸³¹ Mansbridge, **a.g.m.**, s.520.

⁸³² Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.520 vd.

⁸³³ Mansbridge, **a.g.m.**, s.521.

“Kısaca jiroskopik temsil için uygun olan normatif kriterler, seçim dönemindeki (yetkilendirici seçim) sistemin bütününe yayılan iyi müzakere ve seçilen temsilciyi görevde tutmadaki veya bu temsilciyi görevinden alıp sisteme başka birini koymadaki görece kolaylıktır. Jiroskopik temsil, temsilcinin kendi ilkelerini ve inançlarını vurgular, seçmenin temsilci üzerinde değil sistem üzerinde güce sahip olmasını (bu sisteme temsilci yerleştirerek) sağlar ve normatif incelemeyi geleneksel izlenebilirlikten, yetkilendirici seçimlerdeki müzakere niteliğine kaydırır.”⁸³⁴

Vekil (Surrogate) temsil modeline gelince; Jane Mansbridge, Edmund Burke’ün “zımnî temsil”; kendisinin ise “vekil temsili” dediği temsil biçimini, seçmenin (vatandaşların), hiçbir seçim bağlamına sahip olmadığı bir temsilci (veya temsilciler) tarafından temsil edilmesi olarak tarif etmektedir.⁸³⁵

Mansbridge’in vekil temsili modelinde, geleneksel modellerde temel önemde olan sorumluluk ilişkisi yoktur. Bu modelde seçmenler ayırt edilmez, herkesi temsil etmek amaçlanır. Seçmenlerin temsilcileri etkileme potansiyeli zayıftır.⁸³⁶

“Kısaca vekil temsili, görece çelişkili konularda (müşterek kriter), orantılı çıkar temsili kriterlerini karşılamak durumundadır. Dolayısıyla vekil temsili, temsilci ve seçmen arasındaki ikili ilişkiye değil, yasama meclisinin sistem bütünündeki oluşumuna odaklanır, temsil edilenin temsilciye katkısının (genellikle parasal) olduğu durumlar dışında temsil edilenin ne temsilci ne de sistem üzerinde hiçbir şekilde güç uygulamamasını sağlar ve normatif incelemeyi seçmen yönelimli izlenebilirlikten, temsildeki sistemik eşitsizliklere kaydırır.”⁸³⁷

Jane Mansbridge, “taahhüt içeren temsil” ve yeni temsil biçimleri olarak ele aldığı “ileriye yönelik temsil”, “jiroskopik temsil” ile “vekil temsili” gibi temsil yaklaşımlarının en temel ortak yönünün “müzakere” olduğunu belirtir. Öyle ki, taahhüt içeren temsilde, en azından taahhütlerin hayat bulup

⁸³⁴ Mansbridge, **a.g.m.**, s.522.

⁸³⁵ Mansbridge, bu temsil biçiminin Robert Weissberg tarafından 1978 yılında “kolektif temsil” olarak tanımlandığını; yine John Jakson ve David King tarafından 1989 yılında “kurumsal temsil” olarak ifade edildiğini de belirtmektedir.Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.522.

⁸³⁶ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.522 vd.

⁸³⁷ Mansbridge, **a.g.m.**, s.524.

bulmadığının, bulmadıysa nedenlerinin tespiti için müzakereye gerek vardır. Yine ileriye yönelik temsilde, iki seçim arasında, temsilci açısından bir sonraki seçimlere yatırım yapmak üzerine kurulu, seçmen - temsilci müzakereleri ihmal edilmemelidir. Jiroskopik temsilde de seçim zamanında müzakere kaçınılmaz önemdedir. Vekil temsili de yine farklı perspektiflerde müzakereye ihtiyaç duyulur. Yani her üç modelde müzakere, parlamento içinde veya dışında önemli hale gelmektedir.⁸³⁸

“Bu üç temsil biçimi, klasik biçimiyle izlenebilirliği içeren geleneksel taahhüt içeren temsil modelini bütünlerler. Geleneksel modelin yerine geçmezler; veya izlenebilirlik kavramının yerine geçmezler.”⁸³⁹

Belirtildiği üzere, Mansbridge’e göre birçok açıdan bu temsil biçimleri birbiriyle yarışan yaklaşımlar değildir. En temel ortak noktaları yukarıda da belirtildiği gibi hepsinin müzakere önem vermesidir.⁸⁴⁰

“Uyumlu bir biçimde vekil temsili ulusal düzeyde, diğer üç biçimin sağlamadığı sistemik demokratik meşruluk için gereken unsurları sağlar. Jiroskopik temsil en çok, belirsiz çıkarlar ve değişen durumlar için uygundur fakat birçok durumun sağlayamayacağı önemli ölçüde seçmen güveni gerektirir. Taahhüt içeren temsil, çok az açık uçlu güven gerektirir fakat hızlı değişim durumlarında kötü bir şekilde işler. İleriye yönelik temsil çok az güven gerektirir ve değişime kolay bir biçimde uyum sağlar, fakat kısa vadeli düşünme dürtüsü ve gelecek seçime odaklanan manipülasyon üretir.”⁸⁴¹

Mansbridge, bu temsil biçimlerinin belli oranda birbiriyle uyumlu olduğunu söyese de bazı noktalarda farklı açıdan işlerlik gösterebilmektedirler. Örneğin taahhüt içeren temsil, temsilcilerin hareket bağımsızlığını sınırlandırırken; jiroskopik temsil bu alanı genişletebilir. Yine ileriye yönelik temsil, çıkar hesaplarına daha yakinken jiroskopik temsil ise diğergamlığa ve yardımlaşmaya ağırlık verebilir.⁸⁴² Diğer taraftan, bu temsil

⁸³⁸ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.525.

⁸³⁹ Mansbridge, **a.g.m.**, s.525.

⁸⁴⁰ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.525-526.

⁸⁴¹ Mansbridge, **a.g.m.**, s.526.

⁸⁴² Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.526.

biçimlerinde geçişkenlik de söz konusu olabilir. Örneğin temsilci, bir seçimde ileriye dönükken, “bir sonraki seçimde taahhüt içeren bir temsilci haline gelebilir”⁸⁴³ veya jiroskopik bir temsilci sonradan “taahhüt içeren bir temsilciye dönüşebilir.”⁸⁴⁴

3.2.10 Denetim Demokrasisi (Monitory Democracy)⁸⁴⁵

John Keane’in genel olarak, demokrasi ve temsilin karşılıklı ilişkileri çerçevesinde gerçekleşen tartışmalara katkısı, demokrasi ve temsile dair ilişkiler manzumesinin yeniden gözden geçirilmesini önererek, yeni yaklaşımları birleştirme gayreti olmuştur.⁸⁴⁶

Gerçekten de John Keane, “Monitory Democracy?” adlı makalesinde, “yirminci yüzyılın ortasından itibaren temsilî demokrasinin yeni tarihsel bir post-parlamentar demokrasi biçimine dönüşmeye başladığı iddiasını tartışmaya sunar”⁸⁴⁷ ve bu bağlamda da temsil ve demokrasi telakkisinde temel bir revizyon önerir; çünkü ona göre geleneksel ve/veya kurumsal temsil araçlarının önemi gerilemektedir bu açıdan da yönetimleri denetleme görevini “seçimler”in yanı sıra bu yeni araçlar almaktadır. Çünkü bu araçlar hükümetleri sürekli baskı altında tutmakta ve zaman zaman “gündemlerini değiştirmeye”⁸⁴⁸ mecbur bırakmaktadır.

“Benim tahminim, gerçekte var olan demokrasiler dünyasının, bizi geçmiş zamanların meclis-tabanlı ve temsili demokrasisinden alıp, bütünüyle farklı

⁸⁴³ Mansbridge, **a.g.m.**, s.526.

⁸⁴⁴ Bkz. Mansbridge, **a.g.m.**, s.526.

⁸⁴⁵ John Keane “monitory democracy” demektedir. Ancak “monitory” terimini karşılayacak Türkçe bir terim olmadığı için “denetim demokrasisi” ifadesini kullanmak uygun görülmüştür. Bununla beraber “kontrol demokrasisi” veya “izlenebilir demokrasi” ifadeleri de kullanılabilir. Ancak genel itibarıyla “denetim demokrasisi” kavramı kullanılacaktır.

⁸⁴⁶ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.e.**, s.19.

⁸⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz. John Keane, “Monitory Democracy?”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, 212.

⁸⁴⁸ Detaylı bilgi için bkz. John Keane, “Monitory Democracy?”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, 212-213.

temsil sınırlarına ve dinamiklerine sahip olan bir demokrasi biçimine götüren, tarihsel büyük bir değişim yaşamakta olduğudur.

Yeni demokrasinin işleyişini ve siyasal sonuçlarını birkaç kelimeyle açıklamak şöyle dursun, bu demokrasi türü için güzel bir isim bulmak bile zordur... Kulağa tuhaf gelen *denetim demokrasisi* terimi, Avrupa ve Güney Asya gibi bölgelerde ve Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Arjantin ve Yeni Zelanda gibi farklı ülkelerde kökleşmekte olan büyük dönüşümleri açıklamaya en yakın olan terimdir. Denetim demokrasisi, yeni bir tarihsel demokrasi biçimidir ve birçok farklı türden parlamento dışı mekanizmanın ve yetki-kontrol mekanizmasının hızla büyümesiyle tanımlanan çeşitli 'post-parlamentar' politikalarıdır... Sonuç itibarıyla, tüm özyönetim yapısı değişmektedir. Seçimlerim, siyasal partilerin ve parlamentoların vatandaşların yaşamları üzerindeki temel etkisi zayıflamaktadır. Demokrasi, özgür ve adil seçimlerden daha fazla şey (fakat daha azı değil) ifade etmeye başlamaktadır. Devletlerin içindeki ve dışındaki bağımsız yetki denetimleri somut etkilere sahip olmaya başlamaktadır. Bu denetimler, politikacıları, partileri ve seçilmiş hükümetleri sürekli olarak tetikte beklemeye zorlayarak, onların yaşamlarını zorlaştırmakta, otoritelerini sorgulamakta ve onları, gündemlerini değiştirmeye zorlamaktadır ve bazen de onları gözden düşürmektedir."⁸⁴⁹

John Keane, iktidarın veya aynı anlama gelmek üzere siyasî gücün denetimi açısından, yirminci yüzyılın ortasından itibaren yaşanan gelişmelere dikkat çeker. Ona göre, "webloglar", "demokrasi kafeleri", "zirveler", kent konseyleri ve diğer birçok araç, artık demokrasilerin vageçilmez birer parçası haline gelmiştir. İddia ettiğine göre, geleneksel temsîl demokrasi modeli bu yeni araçların da desteğiyle yirminci yüzyılın ortasından itibaren "monitory democracy" biçimine doğru evrilmiş dolayısıyla önemli bir dönüşüme uğramıştır. Bu yeni demokrasi döneminin en önemli özelliklerinden biri "iletişim" teknolojilerinde ve "medyada" yaşanan gelişmeler olmuştur.⁸⁵⁰

"Tabii ki denetim demokrasisi, kurumsal sınırlarına ve iç dinamiklerine göre değerlendirildiğinde, şimdiye kadarki en karmaşık demokrasi biçimidir...

⁸⁴⁹ Keane, **a.g.m.**, s.212-213.

⁸⁵⁰ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.19-20.

Seçimler, siyasî partiler ve yasama meclisleri ne ortadan kaybolur ne de önemleri azalır; fakat kesinlikle, politikadaki merkezî konumlarını kaybederler. Demokrasi artık yalnızca, seçimsel, parlamenter ve anayasal yollarla seçilmiş hükümetlerin yetkilerini ele almanın bir yolu değildir ve artık bölgesel devletlerle sınırlı bir mesele değildir...

İster yerel, ister ulusal, ister uluslar üstü alanda olsun ister sivil toplum örgütlerinin ve şebekelerin yetki dolu dünyasında olsun - bunlardan bazıları günlük yaşamın kökenine ve dünyanın dört köşesine uzanmaktadır - yetki sahibi insanlar ve organizasyonlar artık rutin bir şekilde, parlamento dışı kurumların sınıflandırılması vasıtasıyla, kamusal denetim ve kamusal tartışmaya tabidir.”⁸⁵¹

Nitekim Keane’e göre “denetim demokrasisi” online anketlerin, weblogların, blogların, online dilekçelerin, online sivil itaatsizliğin, mobbing derneklerinin, demokrasi kafelerinin, zirvelerin, platformların, forumların, çocuk meclislerinin, gençlik komisyonlarının, kadın platformlarının, sermaye gruplarının, sendikaların, birliklerin, odaların, uzmanlaşmış bağımsız-düzenleyici ve denetleyici kurulların; doğa, kadın, kürtaj, din, inanç, çocuk, cinsellik, hobi, kimlik... vb. hemen hemen her alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının; vatandaş meclislerinin, vatandaş jürilerinin, danışma kurullarının, tüketici konseylerinin, açık hava etkinliklerinin, beyin fırtınası konferanslarının, insan hakları organizasyonlarının ve ağlarının, küresel sosyal forumların, küresel gözlemci organizasyonların; müzakereye dayalı seçimlerin, katılımcı bütçelemenin, kamu yararı düşüncesinin maksimum olduğu bir çağın hem sonucu hem gereğidir;⁸⁵²

“Denetim kurumlarının sayısı ve çeşitliliği o kadar artmıştır ki ‘tek kişi, tek oy, tek temsilci’ ilkesinin - temsili demokrasi mücadelesinde temel olduğu eski yönetim biçiminin - yerine yeni denetim demokrasisi ilkesinin geçtiği bir

⁸⁵¹ Keane, **a.g.m.**, s.213.

⁸⁵² Bütün bu yeni unsurlar için Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.214 ve 215. Bu unsurlara Keane’nin yanı sıra bu çalışmada diğer bazı eklemeler de yapılmıştır, yani sayılan unsurların tamamı Keane’nin makalesinde geçmemektedir, dolayısıyla her biri tırnak içinde belirtilememiştir.

dünyaya işaret ederler: 'tek kişi, birçok çıkar, birçok ses, birden fazla oylama, birden fazla temsilci.' »⁸⁵³

Dolayısıyla vatandaşların kendileriyle ilgili kararlara maksimum katılımını sağlamayı amaçlayan bu yeni denetim demokrasisi kurumları, hemen her alanda aktif olabilmektedir. Öyle ki geleneksel - kurumsal temsilî demokrasi sisteminin sunduğu imkânlarla ek olarak, resmî seçimlere dayanmayan birçok oluşum, faaliyet göstermektedir. Keane - temsilî demokrasi, antik dünyanın meclis geleneğini nasıl devam ettirmişse - denetim demokrasisinin de yasama meclislerini, siyasî partileri ve seçimleri dışarıda bırakmadığına bilakis onlara dayandığına; ancak iki model arasındaki temel farkın, çeşitliliği ve sayısı giderek artmakta olan aracı "yetki denetim mekanizmaları"nın oynamaya başladığı rolün önemi noktasında olduğuna işaret eder. Ayrıca Keane'e göre bu yeni araçlar kurumsal temsil araçlarına daha az odaklanmakta, devlet sınırlarını aşmakta ve demokrasinin siyasî coğrafyasını, mekânını genişletmektedir.⁸⁵⁴

"Bir zamanlar, temsilî demokrasinin kısacık altın çağında, demokrasi olarak adlandırılan şey oldukça basit bir siyasî coğrafyaya sahipti... Belirli herhangi bir devletin sınırları içerisinde, demokrasinin anlamı (vatandaşların bakış açısına göre), bir seçim kampanyasını takip etmek ve büyük hesap gününde de bir partiye ya da bağımsız bir adaya oy vermek için seçime katılmaktı..."⁸⁵⁵

Oysa, denetim demokrasisinde her şey kamunun önünde tartışılabilir bir duruma getirilmektedir. Keane'e göre temsil bu demokrasi modelinde ortadan kalkmaz ve seçimler, siyasî partiler, parlamento gibi temsilî demokrasi sisteminin temel kurumları fonksiyonlarına devam etmektedir.⁸⁵⁶

Diğer taraftan, "...denetim demokrasisi çağında, bir zamanlar tüm toplumu şiddete çekmiş ve parçalamış olan oy hakkı mücadeleleri, merkezî

⁸⁵³ Keane, **a.g.m.**, s.214.

⁸⁵⁴ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.216-218.

⁸⁵⁵ Keane, **a.g.m.**, s.217.

⁸⁵⁶ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.218-220.

olma özelliğini kaybetmiştir.”⁸⁵⁷ Nitekim genel oy ilkesi artık yaygınlaşmış durumdadır. Bununla beraber, Keane’in işaret ettiği üzere, resmî seçimlerle “seçilmemiş temsilciler” de çoğalmıştır. Bütün bunlarla beraber demokrasi farklı bir şekilde uygulanmaktadır.⁸⁵⁸

“...denetim demokrasisi sistemi, başka ve farklı bir şeydir: farklı boyutlarda ve az ya da çok bağımsız olan, güç sahiplerini halka açık bir şekilde sorumlu tutmanın yanı sıra, iletişimsel bolluk sayesinde kimin neyi, ne zaman ve nasıl aldığı sorusunu sürekli olarak alevlendirme etkisine sahip olan denetim kurumlarından oluşan karmaşık bir ağ...

Denetim demokrasisi çağında, gücün farklı boyuttaki birçok denetim kurumu tarafından sürekli ve halka açık bir şekilde tahkik edilmesi, onu gelmiş geçmiş en diri, en dinamik demokrasi biçimi haline getirmektedir.”⁸⁵⁹

⁸⁵⁷ Keane, **a.g.m.**, s.222.

⁸⁵⁸ Bkz. Keane, **a.g.m.**, s.222.

⁸⁵⁹ Keane, **a.g.m.**, s.231 ve 232.

SONUÇ

Modern anlamda “siyasî temsil”i, “halkın”, ulus devlet ölçeğinde, vatandaşlık (seçmen) hukuku çerçevesinde ve politik bağlamda, resmî seçimlerle seçilerek göreve gelen temsilciler tarafından, “karar alma” mecralarında ve süreçlerinde “var” edilmesi, şeklinde tarif etmek mümkündür.⁸⁶⁰

Modern anlamda siyasî temsili bu şekilde belirlerken, kavramın etimolojisinden tarihine, felsefî argümanlarından kuramsal tartışmalara kadar kronik, analitik ve kavramsal bir analiz takip edilmiştir. Ancak belirli bir siyasî temsil tarifine ulaşmak kolay olmamıştır. Nitekim kavramın kavramsal, tarihî, felsefî, kuramsal boyutlarını birlikte ele almanın yanı sıra temsil kavramının çok yönlülüğü, muğlak içeriği ve içerdği ontolojik güçlüklerin bunda etkisi büyük olmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında, Antik Yunan’da temsili ilişkiler benzeyen ilişkiler söz konusu olsa bile kavramın kendisi hiç kullanılmamıştır. Bununla birlikte ortaçağ, “modern” anlamda olmasa bile bir “onay” mekanizması ve “sembolik temsil” çerçevesinde temsil olgusunun görülmeye başlandığı dönem olmuştur. Bu süreçte “kilise” pratiklerinin ve bu bağlamda geliştirilen “iki kılıç teorisi”nin, “konsil teorisi”nin; konseyler, mahkemeler ve parlamentolar gibi kurumsal yapılar tarafından verilen desteklerin; yine muamelâta dayanan Germen hukuk geleneğinin, mezhepsel katkıların, temsil kavramının Batı’daki tarihsel gelişiminde ve kurumsallaşmasında önemli bir yeri olmuştur. Thomas Hobbes ile başlayan ve Locke, Rousseau, Montesquieu, Burke ve Sieyès ile devam eden klasik felsefî argümanlar da modern anlamda siyasî temsile doğru gidişte ivmeyi hızlandırmıştır. Örneğin Hobbes, temsili, genel olarak, devletin oluşturulmasını gerekçelendirirken kullanmıştır. Nitekim ona göre güvenin olmadığı ve sosyal karmaşaların, siyasî istikrarsızlıkların yaşandığı bir ortamda, sadece mutlakiyetçi egemen bir gücün oluşturulmasıyla ve bu gücün altında toplanılmasıyla düzenli ve istikrarlı bir hayata geçilebilecektir. Bunun için de insanlar, doğa halindeyken

⁸⁶⁰ Tarif bu çalışmaya aittir.

kendi aralarında anlaşarak (sözleşerek) ve bir temsilciyi, kendilerini temsil etmek üzere yetkilendirerek devleti oluştururlar. Ancak Hobbes'un temsilci olarak belirlediği "egemen güç" kendini oluşturanları değil, devleti temsil eder.

"Çünkü *tek* kişiyi oluşturan, temsil edilenlerin *birliği* değil temsilcinin *birliğidir*. Ve o kişiyi taşıyan da temsilcidir: *birlik*, halk yığını içerisinde başka bir şekilde anlaşılamaz...

...

Halk, bir şekilde *tek* olandır, *tek bir iradeye* sahip olandır, tek bir eylemin atfedilebileceğidir; bunlardan hiçbir, bir yığın için söylenemez. Tüm yönetimlerde *halk* yönetir, çünkü *Monarşilerde* bile hakim olan *halktır*; çünkü *halkın* iradesi *tek bir insanın* iradesidir; fakat yığınlar vatandaşlardır, yani öznelerdir. Ve *monarşide* özneler *yığındır*, krala (paradoks gibi görünse de) *halktır*..."⁸⁶¹

John Locke'un temsil düşüncesine katkısının genel olarak "onayla yönetim" ve "çoğunluk yönetimi" gibi düşünceleri ile olmuştur denilebilir. Yine temsil edilmesi gerekenlerin, kolektif yapılar değil, bireyler olması gerektiği; hükümetlerin denetlenmesinin önemi üzerinde durması; Locke'un temsil düşüncesinde öne çıkan konulardır. Rousseau, halk egemenliği ile temsil düşüncesini uyumlu görmez. Nitekim Rousseau'ya göre irade devredilemez. Oysa temsil, ontolojik olarak bir irade devri gerektirir. Dolayısıyla ona göre irade devredilemeyeceği için temsil de edilemez. Şayet halk temsilciler tarafından temsil edilirse, bunun anlamı özgürlüğüne son vermesi ve temsilcilerinin kölesi haline gelmesi olacaktır. Rousseau, sonuç olarak kanun koyucu anlamda temsili reddeder; ancak yönetim (yürütme) işinin devredilbilmesine karşı çıkmaz. Montesquieu da halkın kendisini temsilcileri eli ile yönetilebileceği görüşündedir. Söz konusu temsilciler, seçmenlerinden talimat almadan, bağımsız bir şekilde hareket eden kişiler olmalıdır. Diğer taraftan, Burke'un temsil görüşü, genel olarak, bireylerin veya halkın temsili değil, çıkarların temsili üzerinedir. Yine Burke, bir temsilcinin, kendisine oy

⁸⁶¹ Aktaran, <http://www.diss.fu-berlin.de...>, **a.g.m.**, s.46.

vermeyenlerin de temsilcisi olduğunu, onların da çıkarlarını gözettiğini düşünür. Buna da (yani bir temsilcinin kendisini seçenleri değil, herkesi temsil etmesine) zımnî temsil demektedir. Burke için temsilciler sıradan, nitelsiz insanlar da olmamalıdır. Nitekim bu temsilciler çıkarlar doğrultusunda müzakerelere katılacak ve herkesi temsil edecek olan kişilerdir. Bu noktada, Burke, temsilcilerin, halkın emirleri doğrultusunda değil, kendi inisiyatifleri ile hareket eden kişiler olması gerektiğini düşünür. Yine, Sieyès'in ulus tarifi, temsil anlayışının da temelini oluşturur. Zira ona göre bir ulus, ayrıcalıkların olmadığı, fertlerinin herkesin tabî olduğu hukuka bağlı olduğu ve yasama gücünü elinde bulunduran bir meclis tarafından temsil edilebilen bir bütündür. Dolayısıyla ortak bir hukuka tabî olmayanlar, ulusal temsilin bir parçası da olamayacaklardır. Toplumdaki ayrıcalıkları reddeden Sieyès, temsil noktasında sadece belirli kişilerin temsilci olmaları gerektiği düşüncesindedir; bu çelişkiyi de “aktif-pasif vatandaş” ayrımıyla aşmayı düşünmüştür. Pasif vatandaşları değil, aktif vatandaşları temsilci olarak değerlendirir. Yine Sieyès, temsilcilerin de bağımsız hareket etmeleri ve tek sınırlamanın anayasal çerçevede olması gerektiğini düşünür.

Modern anlamda temsil söz konusu olduğunda, bu çerçevede geliştirilen kuramları, beş ana kategoride toplamak mümkündür. Örneğin çalışmada belirlenen, yetkilendirme kuramı, yasama organını temel alan kuramlar, çıkarları temel alan kuramlar, liberal temsil kuramı ve Nancy L. Schwartz'ın “transmisyon kayışı kuramı”, karmakarışık temsil dünyasında söz konusu kuramlara karşı oluşturulmaya çalışılan, sistematik bir bakış açısı olarak belirlemiştir. Bu noktada, Hobbes'un temsil yaklaşımı, yetkilendirme kuramı içinde değerlendirilirken; “betimleyici” ve “sembolik” temsil görüşleri, yasama organını temel alan kuramlar çerçevesinde ele alınmıştır. Burke'ün temsil kuramı, “vasilik” ve “delegelik” temsil modelleri, çıkarları temel alan temsil kategorisi içerisinde incelenmiştir. Temsili, bir aktarma mekanizması olarak gören Nancy L. Schwartz'ın görüşlerine, kendisinin transmisyon kayışı kuramında yer verilmiştir.

Temsilî demokrasi sisteminin geleceği hakkında yoğun tartışmalar yaşanmaktadır (Bkz. Bölüm III). Bu tartışmalarda, mekân olarak ulus devlet (vatan) ölçeğine, özne olarak da vatandaşlık kategorisine dayanan ve resmî seçimler aracılığıyla gerçekleşen, resmî (demokratik) temsil biçimini zorlayan yeni temsil biçimlerinin payı büyüktür.

Temsilî demokrasiler, genel olarak bakıldığında ve hemen hemen her ülkede aşağı yukarı benzer aksaklıklar, zorluklar ve sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu türden sorunlarla başedebilmek için bazı ülkelerde, zaman zaman (Türkiye’de de olduğu gibi) sistem değişikliği tartışmaları popüler hale gelebilmektedir. Bu minvalde, Alonso, Keane ve Merkel’in tespitlerine göre kişilere ve/veya kurumsal siyasete olan güven bunalımları, en temel sorun olarak belirlemektedir. Böyle bir sorun, beraberinde (ve doğal olarak) seçimlere olan katılımın giderek düşmesine yol açmaktadır. Seçimlere olan katılımın düşük olmasının yanı sıra seçmenler ve temsilcileri arasındaki iletişim de sağlıklı olamamaktadır. Yine bu yazarlara göre, temsilî demokrasilerin önündeki bir diğer önemli zorluk, bilhassa “dinî”, “etnik” ve kültürel alanlarda yaşanan “aşırılıkların (extremism)” son yıllarda daha görünür bir hâl almasıdır. Bu noktada, Sonia Alonso’ya göre, “ulusal azınlıklar” meselesi diğer dinî, kültürel, sınıfsal vb. heterojenliklere nispeten, sistemin işlemesi açısından daha fazla istikrar bozucu olarak görülmemekle birlikte; söz konusu bir ulusal çeşitlilik olgusu, Batılı demokrasilerinin karşı karşıya oldukları “potansiyel” bir tehdit kaynağı olarak öne çıkabilmektedir. Alonso, bu algının nedeni olarak da dinî, sınıfsal, ekonomik, vb. çeşitlilikten farklı olarak ulusal çeşitliliğin, “devletin bölgesel bütünlüğüne tehdit oluşturma” potansiyeline işaret eder.⁸⁶² Yine resmî seçimlere (dolayısıyla demokratik seçimlere) dayanmayan; ulus ötesi şirketler, dernekler, vakıflar ve diğer gönüllü kuruluşlarca zımnen talep edilen temsil iddialarının giderek yaygınlaşması ve etkili sonuçlar alarak büyümesi, yine başlı başına bir temsil

⁸⁶² Bkz. Sonia Alonso, “Representative Democracy and The Multinational Demos”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, s.172 vd.

sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Öbür taraftan siyasetin finansmanı, parti içi demokrasi meseleleri, partilerin yapısal bir takım eksiklikleri ve üyelik profillerindeki yaşanan sıkıntılar başlı başına bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Yine parlamentoların da meşruiyetlerini azaltan güven krizleri zaman zaman yaşanabilmektedir. Ayrıca “heterojen topluluklarda, cinsiyet, ırk, etnik ve kültürel geçmiş, varlık...”⁸⁶³, gibi çeşitli unsurlar açısından adil temsilin sağlanması noktasında da sıkıntılar yaşanabilmektedir. Aslında önceki bölümlerde incelenen farklı temsil yaklaşımlarının hemen hemen hepsinin ortak paydası da bu sorunların veya daha somut şekilde ifade etmek gerekirse toplumlarda var olan farklı heterojenliklerin nasıl temsil edileceğine dair görüşler (betimleyici temsilde olduğu gibi), ortaya koymaktan başka bir şey değildir.⁸⁶⁴

Alonso, Keane ve Merkel’in de belirttiği üzere, modern temsili demokrasilerin; çokuluslulu, çok etnili, çok kültürlü vb. farklılıkların var olduğu heterojen toplumlarda, “toplumu temsil etmenin bir yolunu bulmak durumunda”⁸⁶⁵ olması da aslında bir noktada, bu demokrasi modelinin temeli veya diğer bir ifadeyle ontolojik gerekliliği olsa gerektir.⁸⁶⁶ Öyle ki;

“...toplumun anayasal kimliği her zaman koşulludur (geçicidir), temsili talepler her zaman tartışmaya açıktır. Bu, özgür ve demokratik bir toplumun ana karakteristiğidir ve sürekli bir tartışma sürecinin içinde yer alır. Dolayısıyla çokuluslu bir temsili demokrasi, milliyetçi talepleri kesin olarak çözmenin demokratik bir yolu değildir: bu sorunlarla şu anda ve gelecekte uğraşmanın demokratik bir yoludur. Bununla birlikte anayasacılık, halk üzerinde sınırlar ve limitler belirler. Azınlık uluslarının temsilcilerinin talep ettikleri şey, çokuluslu devletin daha fazla gelişmesi için gerekli olması durumunda, anayasal değişime karşı hoşgörülü bir tavidir. Dolayısıyla temsili demokrasiler, hukuk

⁸⁶³ Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, “The Future Of Representative Democracy” **Scientific Report**, (Erişim) [http:// www.thefutureofrepresentativedemocracy.org](http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org), 19 Mart 2009, s.8.

⁸⁶⁴ Temsili demokrasilerin karşı karşıya olduğu söz konusu zorluklar hakkında daha etraflı bilgi için bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.7-8.

⁸⁶⁵ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.11.

⁸⁶⁶ Bu tespitler için bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.11.

egemenliği ve demokrasi egemenliği arasındaki daha esnek bir ilişkiye doğru giden yolu bulmak zorundadır.”⁸⁶⁷

Bu görüş aslında bu çalışmanın da temel iddiası olan; demokrasi, egemenlik, insan hakları, siyasî sistemler, parlamentolar, seçimler, siyasî partiler vb. siyasî teorinin teorik ve pratik açılardan ilgi alanına giren teorik ve kurumsal meselelerinin temelinde, siyasî temsil olgusunun bulunduğu; bu minvalde de modern devletlerin karşı karşıya kaldığı etnik, dinî, kültürel meseleler gibi temel hususların, (oluşturulacak ve düzgün işleyecek bir temsil sistemi sayesinde) adilâne bir şekilde çözüme kavuşturulabileceği düşüncesi ve yine temsilin katılım, çoğulculuk, farklılık gibi temel ifade vasatlarını sağlayamada çok önemli bir işlev göreceği inancıyla da yakından ilgilidir. Gerçekten de siyasî temsilin tarihi göz önünde bulundurulursa (bkz. birinci ve ikinci bölümler) Helen Cam’in de işaret ettiği⁸⁶⁸ gibi temsil ihtiyacı, genel olarak, toplumdan gelen farklı taleplerle neşvünema etmeye başlamış ve toplumsal ihtiyaçların bir ifade aracı olarak evrilmiştir, denilebilir.

Diğer taraftan birçok sorunla karşı karşıya olsa bile temsili demokrasinin hâlâ en iyi yol olduğunu düşünenler de vardır. Bunlardan birisi olan Sonia Alonso, çok önemli bir açıdan konuya yaklaşır ve farklı ulusal kimliklere dayanan milliyetçilikler söz konusu olduğunda, “Temsili demokrasinin, farklı ulusal kimliklerin aynı devlet bünyesinde ve eşitlik ve özgürlük koşulları içerisinde birlikte yaşamalarını mümkün kılan tek sistem olduğunu savunur.”⁸⁶⁹ Ona göre demokratik bir temsil sistemi ile farklı

⁸⁶⁷ Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.11-12.

⁸⁶⁸ Helen Cam, “The Theory and Practice of Representation in Medieval England”, **History**, Volume 38, Issue 132, February 1953, (Erişim) [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468229X.1953.tb00987.x/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+4+August+from+10%3A002%3A00+BST+%2805%3A0007%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance&use rIsAuthenticat ed=false&denied AccessCustomisedMessage=](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468229X.1953.tb00987.x/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+4+August+from+10%3A002%3A00+BST+%2805%3A0007%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance&use rIsAuthenticat ed=false&denied AccessCustomisedMessage=,), 10 Mart 2010, s.19 vd.

⁸⁶⁹ Bkz. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, “Editors' Introduction: Rethinking the Future of Representative Democracy”, **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, s.17.

milliyetçiler, etnik temelli taleplerinden eşit ve adil temsil temelli görüşlere devşirilebilirler.⁸⁷⁰

Diğer taraftan Michael Saward, temsilî demokrasi modelinin, farklı sorunlarla başedebilecek en geçerli sistem olduğu ve temsil kavramının da evrimine devam ettiği görüşündedir. Nitekim Saward,

“... resmi bir şekilde seçimlere, partilere, parlamentolara, özgür basına ve yazılı bir anayasaya dayanan devlet merkezli temsili demokrasi modelinin hiçbir şekilde demokratik temsilin potansiyelini tüketmediğine işaret ederek, bu yeni düşünceye zemin hazırlar. Temsili pratikler devletler altında ve ötesinde, örneğin sivil toplumun karmaşık kurumsal ağları içerisinde gelişmektedir. Demokratik temsil ekolojisi hızla değişmektedir;... seçim bölgesinin geleneksel anlamı ve temsilin uyumu da öyle... Bu anlamda Saward, ‘temsili demokrasiye yönelik bir tehditten’ ziyade ‘daha geniş bir demokratik temsil tablosu üzerinde, demokrasinin potansiyel evrimini’ ele aldığımız sonucuna varmaktadır.”⁸⁷¹

Temsilî demokrasi lehinde olan bir diğer görüş de Castiglione ve Warren tarafından savunulmaktadır. Bu yazarlar, “seçim dışı temsilin” (gayrı resmî temsilin); resmî, rekabetçi ve düzenli aralıklarla yapılan seçimler tarafından meydana getirilen “yetkilendirme ve izlenebilirlik” kriterlerinden “mahrum” olacağı görüşündedirler. Onlara göre, gayrı resmî temsilcilerin yetkilendirme ve izlenebilirliği noktalarında sıkıntılar söz konusu olmakla beraber, söz konusu demokratik olmayan (seçim dışı) temsilin yaygınlaşarak daha fazla talep edilir hale gelmesi, demokratik temsilin sağladığı genel oy hakkı çerçevesindeki, siyasî eşitliği sarsmaktadır.⁸⁷² Öyle ki bir yandan, temsil için şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla fırsatlar oluşmakta, insanlar siber (cyber) ortamlarda internetin vermiş olduğu imkânlarla, aslında hiç var olamayacakları medyalarda, sanal kimlikleri ile (de olsa) üstelik doğrudan eyleme geçerek kendi temsilî varlıklarını artıracabilecek olanakları

⁸⁷⁰ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**

⁸⁷¹ Aktaran Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.17-18.

⁸⁷² Dario Castiglione, Mark E. Warren, “Rethinking Democratic Representation: Eight Theoretical Issues”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_Castiglione.pdf, 19 Mart 2009, s.15 ve 18.

yakalayabilmekte; diğer yandan ise “temsili fırsatların seçim sisteminin dışında çoğalması”⁸⁷³, bu imkânları kullanabilecek eğitilmiş, donanımlı ve sosyal kişilere “orantısız bir şekilde avantaj sağlayabileceği”⁸⁷⁴ de söylenmektedir.

Konuya bir başka açıdan yaklaşmak gerekirse, Michael Saward’ın görüşlerinden hareketle, ulus devlet ölçeğinde ve ötesinde sivil toplumun gayri resmî temsil talepleri ile daralan devlet alanı karşısında, temsiliyet spektrumunu genişlettiği söylenebilir. “Temsil kayması”^{*} şeklinde gerçekleşen bu süreçte ve devlet - sivil toplum ayrımı göz önünde bulundurulduğunda temsili ilişki açısından bir “ters orantı”nın varlığı sonucuna ulaşmış olmak da sağlam bir temelde belirmektedir. Öyle ki genişleyen sivil toplum karşısında ve daralan devlet nezdinde temsili önemi ve temsil ihtiyacı artmaktadır. Böyle bakınca da ilişki, ters orantısal bir görünüm arz etmektedir. Çünkü genişleyen bir yapının daralan bir yapı nezdinde yansıtılması “yeni” bir şeydir. Bu, tam anlamıyla, Habermas’ın işaret ettiği simgesel temsili ortaya çıktığı dönemlerde devletin geniş, sivil toplumun oldukça dar olduğu yapının tersidir. Ancak dönüşüm bitmiş de değildir. Kaldı ki bu süreç, sadece bir “yansıtılmadan” (betimleyici temsilden) ibaret olamayacağına göre mutlak anlamda “gerçek temsili” [işlevsel temsili (veya adına - çıkarına hareket etmeyi)] de içermesi gerektiğine göre günümüzde temsili demokrasilerin geleceğinin tartışılması da gayet normal karşılanmalıdır.

“Bu temsiliyet kavramı, en yeni anayasa öğretisine kadar intikal etmiştir. Bu öğretiye göre, temsiliyet ‘ancak kamu alanında cereyan edebilir... ‘özel mesele’ niteliği taşıyan bir temsiliyet olamaz.’”⁸⁷⁵

Son bölümde görüldüğü üzere, temsil etrafında dönen bütün tartışmalar böyle bir ihtiyacın sonucudur. Nitekim temsil evrimine devam

⁸⁷³ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.18.

⁸⁷⁴ Castiglione, Warren, **a.g.m.**, s.18.

^{*} İfade bu çalışmaya aittir. “Temsil kayması” kavramsallaştırması ile “siyasî amaçlı sosyal temsiller” ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bunun diğer bir ifadesi ise gayri resmi temsil durumları olmaktadır.

⁸⁷⁵ Bkz. Jürgen Habermas, **Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü**, çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012. s.65.

etmektedir. Öyle ki Manuel Castells'in yeni toplumsal yapının oluşumunu incelediği **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**⁸⁷⁶ adlı eserinde bir "ağ toplumu"nın yükselişinden bahsetmektedir. Bu toplum, yeni bir toplumdur ve söz konusu "olgu", Habermas'ın kamusal alanını (sivil toplumu) genişleten yeni bir olgudur. Yeni olduğunu söylediğimiz bu toplumda, yeni temsil biçimlerinin ortaya çıkarak, temsil kavramının evrimine devam etmesi de gayet normal ve olması gereken süreçten başka bir şey değildir. Çünkü enformasyon çağında "siber" bir dünya da oluşmaktadır (oluşmuştur). Bu siber dünya beraberinde şeffaflığı, Pitkin'in tabiriyle "izlenebilirliği", Keane'in tabiri ile "monitory democracy"i⁸⁷⁷ yaygınlaştıran araçlar sunmuştur. Bu araçlar devleti daha da küçültürken, sivil toplumu olabildiğince genişletme eğiliminde gelişmiştir. Şöyle ki, insanlar artık kendilerini devlet nezdinde "var" edecek olan klasik araçları (klasik temsil araçlarından parlamento, siyasî partiler, seçimler vb. araçlar anlaşılmalıdır) zaten kullanmakla beraber; internet, e-mail, kişisel web sayfaları, bloklar, e-forumlar, e-anketler, twitter ve facebook gibi anlık haberleşme ve iletişim medyaları, e-dilekçeler, e-başvurular vb.⁸⁷⁸ siber araçlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Nitekim bu araçların hızlı bir şekilde gündelik hayatta kullanımlarının artması ve etkili sonuçlar alabilecek siber kampanyalara dönüşmesi, hatta rejimlerin yıkılmasını ve yerlerine yenilerinin kurulmasını sağlayacak dinamiğe sahip olması, toplumun zamanla keşfettiği yeni bir şey olarak ortaya çıkmıştır. Öyle ki, bir kamuoyu oluşmasını sağlayacak tartışmalı bir tassarruf söz konusu olduğunda, insanların bizzat seçtikleri milletvekillerine daha az ihtiyaç duyarak, hükümetlerini "e-abluka"ya (sitem, eleştiri, şikâyet, istek vb. amaçlarla) almaları, kamusal süreçlerde kendilerini var etmekten başka ne olabilir? Klasik temsili araçlara dayanan ve onlar üzerinden yükselen "temsili

⁸⁷⁶ Manuel Castells, **Ağ Toplumunun Yükselişi**, Cilt I, çev. Ebru Kılıç, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

⁸⁷⁷ Kontrol ve denetim demokrasisi anlamında. Bkz. John Keane, "Monitory Democracy?", **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, s.212-235.

⁸⁷⁸ Bu yeni unsurlar hakkında daha fazlası için şu kaynaklara bakılabilir, Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.19; John Keane, "Monitory Democracy?", **The Future of Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, 214-215.

demokrasi sistemi”nin geleceğinin, temsil ve temsilci olma taleplerinin arttığı böylesi bir siber dünyada tartışılması gayet normal karşılanması gereken bir süreçtir. Ancak bu olup bitenler karşısında, “temsilî demokrasi sistemi”nin toplumların yüz yüze kaldığı kültürel, etnik, dinî vb. sorunların; insan hakları, cinsiyet, ayrımcılık vb. meselelerin çözümünde hâlâ en temel mekanizma olduğunu düşünenler de (daha önce de belirtildiği üzere) hiç az değildir. Bu açıdan, temsilî demokrasi sisteminin hâlâ bu konularla baş edebilme ve toplumların ihtiyaçlarına karşılık verebilme noktasında en geçerli sistem olma özelliğini sürdürdüğü şeklindeki düşüncelere katılmak mümkündür.⁸⁷⁹ Ayrıca siber dünyanın sunmuş olduğu araçların sadece donanımlı (bilişim teknolojilerini kullanabilen) insanlar için bir anlam ifade edeceği, bunun ise demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olan “eşitlik” kavramını zedeleyeceği noktasından hareket eden görüşlerin de temsilî demokrasiyi “eşitlik” temelinde yücelttiği unutulmamalıdır.⁸⁸⁰ Yine etnik sorunlar ve dinî, azınlık meseleleri söz konusu olduğunda, temsilî demokrasi sisteminin bu konuların yönetilmesi açısından hiçbir sistemin sunamadığı imkân ve ortamı sunduğu gerekçesiyle vazgeçilemez olduğu yönündeki düşünceler de temsilî demokrasi sistemi lehine olan görüşler arasındadır.

Will Kymlicka, Anne Phillips, Melissa Williams’ın tezleri başta olmak üzere, grup temsiline gelince; Kymlicka, grup temsilinden bahsederken (her ne kadar, grup temsilinin temsil kurumlarının toplumun bir aynası olmasını gerektirmediğini söylese de) üzerinde durduğu şey, aslında bir mikrokozmos temsildir; yani toplumu oluşturan bütün unsurların parlamentoda bir şekilde yansıtılması arzusudur. Hatta toplumu oluşturan bütün unsurların parlamentoda yansıtılabilmesinin “en temel” demokratik arzu olduğu da söylenebilir. Toplumu oluşturan bütün unsurların, bir şekilde, temel (ana) temsil organı olan parlamentoda yansıtılması, temsilî demokrasi sisteminin en temel ontolojik gerekliliği olduğu noktasında hiçbir şüphe, zaten

⁸⁷⁹ Bu yöndeki düşünceler için bkz. Alonso Keane Merkel, **a.g.m.**, s.16 ve 17.

⁸⁸⁰ Bu konuda şu kaynağa bakılabilir, Dario Castiglione, Mark E. Warren, “Rethinking Democratic Representation: Eight Theoretical Issues”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources/Castiglione.pdf, 19 Mart 2009, s.18.

olmamalıdır. Söz konusu gerekliliğin hayata geçirilmesi, teorik olarak da mümkündür; ancak pratik açıdan sadece bir ideal olarak kalmak durumunda olduğu da bir vakiadır. Bu açıdan grup temsili savunarak, grup temsili demokrasi ile bağdaşmaz olmadığını göstermeye çalışmak da önemsenmelidir; ancak “kota”, “garantili temsil” vb. araçlara ihtiyaç duyan din, etnisite vb. ayrımlara dayanan grup temelli temsil düşüncesi, en başta o gruplara yapılacak olan bir haksızlık olarak değerlendirilebilir. Zira (pozitif dahi olsa) hiçbir ayrıma, ayrımcılığa, ötekileştirmeye, küçümsemeye, dışlamaya, kotaya vb. uygulamalara maruz kalmadan, söz konusu her kesimin, her türlü “katılma” yollarının açık ve mevzuatlarla desteklenmiş bir sistemde yaşamaya hakkı olmalıdır. Bu noktada sistemin sadece mevzuatlarla desteklenmiş olması da yeterli olmamalı, toplumsal bir algının da oluşması önemli hale gelmektedir. Diğer taraftan, var olan temsil sistemleri çerçevesinde, grup temelli temsil talepleri, teknik olarak bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Zira liberal temsili demokrasilerde, temsil edilen birimler “gruplar” değil, “bireylerdir” (grupların seçme ya da oy kullanma hakları yoktur, sistem temelde “tek kişi – tek” oy üzerine kuruludur) ve herhangi bir parlamenterin, kendisine oy verenleri veya belirli bir kesimi değil, bütün bir halkı temsil ettiği düşünülür. Diğer taraftan, Kymlicka ve diğerlerinin düşündüğü (“pozitif ayrımcılık” temelindeki grup temelli bir) temsil, ancak mikrokozmetik temsil kapsamında düşünülebilir. Mikrokozmetik temsil ise önemli olmakla birlikte kendi başına temsili kendisi de değildir. Burke’nin “zımnî temsil”, diğerlerinin de “fiilî temsil” dediği olguyu hatırlayacak olursak; pekâlâ bir parlamenter kendisine oy vermeyenlerin de temsilcisi olacaktır. Bu açıdan dezavantajlı olduğu söylenen bir gruba dahil olan bir kişinin hiç temsil edilmediğini, görüş ve çıkarlarının gözetilmediğini söylemek doğru olmayacaktır. Bu açıdan, “grup temelli” bir mikrokozmetik temsil, heterojen toplumlarda (ki çağdaş dünyada kabile devletleri dışında heterojen olmayan toplum yoktur) “daha fazla” demokrasi ile aynı anlama geliyor olsa bile nihayetinde bir ideal, bir temenni olarak düşünülebilir. Dolayısıyla Sonia Alonso’yu hatırlayacak olursak Kymlicka ve diğerlerinin savunduğu gibi “grup temelli” etnik, dinî,

kültürel vb. farklılıklara dayanan siyasî temsil yerine; “vatandaşlığı” temel alan ve “çıkar”, “görüş”, “cinsiyet”, “yaş” vb. farklılıklar etrafında çeşitlenen bir temsil anlayışı (ki bu tür yansıtmaları gerçekleştiren temsil de bir yönüyle, bir mikrokozmosmik temsil anlayışıdır), farklı kimliklerin aynı anda aynı yerde “eşitlik ve özgürlük koşulları içerisinde”⁸⁸¹ birlikte yaşamaları açısından birleştirici ve bütünleştirici olacaktır.

Siyasî temsil bağlamında, seçme - seçilme ve diğer katılma haklarının, temel bir insan hakkı kategorisi olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşüne gelince; gerçekten de temsil olgusunun, insan hakları tarihinde önemli bir yere sahip olduğuna inanılmaktadır. İktidarları dönüştürmeye zorlayan temel bir dinamik ve talep olarak, siyasî temsil olgusu, ortaya çıktığı ortaçağlardan itibaren uğruna mücadeleler verilmiş ve bu yönüyle de diğer insan haklarının kazanılmasına zemin hazırlamıştır.

“Bu, demokrasi hakkında düşünmenin yeni bir biçimiydi ve burada kastedilen şey, en azından iki alternatif arasındaki gerçek bir seçimle karşı karşıya kalmış seçmenler olarak görülen insanların, daha sonra kendi çıkarları adına hareket edecek olan, yani meseleler üzerinde onlar adına karar vererek onları temsil edecek olan başka kişileri seçmekte özgür oldukları bir yönetim türüydü. Temsilin tam olarak ne anlama geldiğini, kimin kimi temsil etme yetkisine sahip olduğunu ve temsilciler, temsil etmeleri gereken kişilere itibar etmedikleri takdirde ne yapılması gerektiğini tanımlamak için çok fazla mürekkep ve kan dökülecekti.”⁸⁸²

Yine bu bakımdan “Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi”, bu gerçeğin bir manifestosu gibidir.

“ ...

[İngiltere Kralı]...

⁸⁸¹ Bkz. Alonso, Keane, Merkel, **a.g.m.**, s.17.

⁸⁸² John Keane, “Democracy, A Short History”, (Erişim)

http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/jk_history_of_democracy.pdf, 19 Mart 2009, s.4.

Yasama gücünde temsil edilme haklarından vazgeçemedikleri sürece, büyük halk kitlelerinin yararına olan pek çok yasayı çıkarmayı reddetmiştir. Oysa bu hak paha biçilemez bir haktır ve nedense sadece tiranların hoşuna gitmemektedir...

Milletvekili yarkurullarını, yılmaz bir kararlılıkla halkın haklarına el uzatılmasına karşı çıktıkları için, birçok kez dağıtmıştır...⁸⁸³

Yine, Fransız İhtilali'nin akabinde yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"nin altıncı maddesi ise aynen şöyledir: "Yasa, genel iradenin ifadesidir. Tüm yurttaşların, genel iradenin oluşumuna şahsen ya da temsilcileri aracılığıyla katılmak hakları vardır..."⁸⁸⁴ Ayrıca bu temel insan hakları bildirisini tamamlamaktan ibaret olan, 10 Aralık 1948 tarihli BM "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi"nin yirmibirinci maddesi, çağdaş dünyada temsilin yerini ve önemini en sarıh bir şekilde kanıtlayan çok önemli bir diğer kayıttır: "Her insanın doğrudan doğruya ya da serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkenin kamu işleri yönetimine katılmaya hakkı vardır..."⁸⁸⁵ görüleceği üzere temsil, birey - devlet ilişkilerini değiştiren ve dönüştüren temel bir dinamik olarak evrilmiştir. Çok önemli bu iki belgenin de kayıt altına almış olduğu gibi [ve bugün siyasî haklar olarak bilinen (ve kabaca "temsil hakları" olarak hasredilebilecek olan)] "seçme" ve "seçilme" haklarının tarihi bile iki yüzyıla sınırlıdır. Oysa temsil, yaklaşık bin yaşındadır. (Bkz. Bölüm I).

Sieyès'e göre "hiçbir şey olmayan" ama "her şey olmak isteyen" üçüncü sınıfın, halkın, veya "burjuvazinin" yeni bir kimlik olarak belirmesi ve devletsel alanlarda "var olabilmesi"ni mümkün ve meşru kılan yegâne dönüştürücü dinamiklerden birisi, elbette ki "temsil" algısından neşvünema etmiştir, denilebilir. Bununla beraber temsilin, siyasî bir talep olarak kitleleri harekete geçirebilecek temel bir insiyak (veya dinamik) olduğunun, dünyanın her yerinde aynı dönemlerde farkına varılamamıştır. Farkına varıldığı zamanlarda ise tarihte oynadığı değişim ve dönüşüm rolünü (pratiğini) çok

⁸⁸³ "Amerikan Bağımsızlık Bildirisi"nin bu bölümleri için bkz. Janko Musulin, **Hürriyet Bildirgeleri**, çev. Necmi Zeka, İstanbul, Belge Yayınları, 1983, s.80; Ayrıca metnin tamamı için bkz. EK-III-

⁸⁸⁴ Musulin, **a.g.e.**, s.97.

⁸⁸⁵ Musulin, **a.g.e.**, s.192-193.

kuvvetli bir şelilde hayata geçirmiştir. Bugün dünyanın belirli coğrafyalarında olup bitenlere bir “bahar” söyleminden bakmak elbette ki bakış açısına bağlıdır; ancak bu olup bitenlere, birey - devlet ilişkileri açısından dönüştürücü, değiştirici dinamiği fark edilen, temsil talepleri açısından da pekâlâ bakılabilir. Bununla beraber, temsil, çağdaş dünyada vazgeçilmez bir insan hakkı olarak, insan haklarını kayıt altına alan evrensel belgelerde yerini almıştır.

Bu noktada ve genel olarak diktatoryal yönetimlerden sonra temsili sistemlere geçen toplumlarda, ilk temsil biçimi olarak da mikrokozmetik (betimsel) temsilin görülüyor olması başka bir tespit olabilir; nitekim bu temsil biçimi, toplumu oluşturan unsurların aynı şekilde meclise yansıtılmasını temel almaktadır. Aslında, reel dünyada bu olguya örnek verilebilecek pratikler de mevcuttur. Örneğin bir Irak parlamentosunun Arap, Türkmen, Kürt, Sünnî, Şîî, Şîî Arap, Sünnî Kürt vb. farklılıkları yansıtacak şekilde oluşturulması, hatırlanabilir. Bunu diktatoryal yönetimlerden demokrasiye geçmeye çalışan ülkelere teşmil etmek de son derece mümkündür. Bu açılarından Kymlicka ve benzer görüşlere sahip diğerlerinin savunduğu gibi yapısal dönüşümlerini gerçekleştirmiş veya gerçekleştirme sürecinde olan toplumlarda mikrokozmetik temsil taleplerinden başka bir şey olmayan “grup temelli temsilleri” savunmak, aslında bu toplumlar için ilerlemeden çok gerilemeye tekabül edecektir ki bunun diğer bir izahı ise anakronizm olacaktır. Nitekim pekâlâ denilebilir ki, Pitkin’in temsil kategorileri her ne kadar analitik kategoriler ise de aynı zamanda kronik bir kategori de oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla çağdaş dünyada bütün bir demokrasi müktesebatını sadece “grup temelli” mikrokozmetik temsile hasretmek; daha fazla demokrasiyi, daha fazla özgürlüğü veya daha fazla çoğulculuğu, çok renkliliği, çok kültürlülüğü savunmakla aynı olmasa gerektir. Önemli olan, insanların (kapsayıcı bir vatandaşlık anlayışı çerçevesinde) hiçbir ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmadan, toplumda ve sistemde aslî bir unsur olarak yer alabilmeleri olmalıdır. Olması gereken de böyle bir ortamın, anayasal bir perspektifte oluşturulmasıdır. Bununla beraber, toplumsal yapısal farklılaşmalara dayanan

gelişmeler karşısında, yeni talepler de söz konusu olacaktır. Nitekim bu “yenilikler”in, temsil olgusunun da evriminin temel belirleyicisi olarak husule gelen talepler oluşturduğu daha önce belirtilmiştir. Dolayısıyla yeni taleplere sahip toplumlarda, bu taleplere cevap verebilecek siyasî temsil biçimlerini sadece “grup temelli” etnik, mezhepsel, dinsel, kültürel vb. kriterler açısından düşünmek yerine; demokratik bir temsil çerçevesinde, çağdaş dünyada yer alan, modern “ihtiyaçlar” (belki de farklılaşmalar) çerçevesinde düşünmek, tasarlamak veya iyileştirmek, aslında bu meselelerin de en önemli ifade biçimi olabilir. Nitekim, insanları inançları, giyimleri, etnik kimlikleri, cinsiyetleri (her toplumun en az yüzde ellisinin kadın olduğu düşünülürse) gibi niteliklerinden dolayı “dışlamayan” seçilme ve diğer katılma haklarına dayalı bir temsil sisteminin kurulması, illâ ki bir “grup temelli” temsili gerektirmemektedir. Etnik veya dinî farklılaşmayı temel alan grup temelli bir temsil sistemi ve buna dayalı, “parçalı” bir parlamento yapısı, modern devletler açısından bir tekâmülden ziyade bir gerilemeye tekâbül edecektir.

Etnik açıdan hiçkimsenin bir diğerine üstün olmayacağı en temel kabul olmalıdır. Dolayısıyla temel vasat, “kapsayıcı” bir vatandaşlık tarifi temelinde, insanları etnisitelerinden, inançlarından, giyimlerinden dolayı dışlamayan, demokratik bir temsil sisteminin kurulması olmalıdır. Bu, modern ihtiyaçlarla tebarüz eden modern dünyanın vazgeçilmez bir gerçeğidir. Halkın etnisitesine, dinîne, kültürüne, mezhebine göre ayrıştırılarak, parlamentolara yansıtılmasının, buna bağlı olarak da (kota vb. yöntemlere dayanan) parçalı bir parlamento yapısının, çağdaş dünyada yer alan modern “ihtiyaçlar” çerçevesinde yansıtılmaktan hayli uzak olduğu, herhalde söylenebilir. Bu noktada da olması gerekenin, modern ihtiyaçlara cevap verebilecek bir sistemin benimsenmesi veya geliştirilmesi olduğu düşünülebilir. Şayet bunun aksini temel alan istikamet öneriliyorsa da bu sefer de karşı karşıya kalınan durum bir “oryantalizm”den başka bir şey olmayacaktır. Çünkü “temsil” olgusu, bir kimlik inşa etme süreci olarak da pekâlâ görülebilir. Kaldı ki bir kimlik inşa etme süreci, zorunlu ve temel bir siyasî süreçtir; dolayısıyla söylem üzerinden olabileceği gibi temsil pratikleri üzerinden de

yürütülebilecek bir durumdur. Bu noktada dünyada olup bitenlere bu perspektiflerden de bakılması gerektiği düşünülebilir.

Ondokuzuncu yüzyılda başlayıp, yirminci yüzyılda evrimine devam eden anayasacılık hareketleri neticesinde gelinen nokta itibarıyla, modern dünya anayasaları, bir madalyonun iki yarısı gibi, bir yönüyle devletlerin “kuvvetler ayrılığı”na dayanan organlarını ve iç işleyişini düzenlerken; diğer yönüyle de devlet karşısında bireylerin haklarını ve özgürlüklerini güvence altına alan iki temel boyuta sahiptirler. Yine bu süreçte belirtilmelidir ki, en az anayasaların kendisi kadar, “anayasa yapma süreci” de önemlidir. Anayasa yapma ihtiyacı spontane bir şekilde gelişen, gelişigüzel bir süreç değildir. Oluşturulan anayasaların öncesinde ortaya çıkan siyasî - sosyal ihtiyaçlara dayanan süreçler, son derece önemli “zaman dilimleri”dir.⁸⁸⁶ Bu zaman dilimlerinde toplumlar, çağdaş dünyanın gerektirdiği çeşitli ve zorunlu dinamiklerce dönüştürülmüş veya dönüştürülmeye devam etmektedir. Anayasalar ise bütün bu değişim ve dönüşümün kazandırdığı müktesebatı kayıt altına almaktan başka bir şey değildir. Toplumların değişimi ve zamanla dönüşümü ise süreklilik arz eden bir olgudur. Dolayısıyla bir defada bütün zamanları kuşatacak bir anayasa yapmak mümkün değildir. Nitekim anayasalar “geçici” süreçler oluşturur. Anayasalar, belirli siyasî - sosyal sistemleri kuran ve işlemlerini sağlayan en önemli “üst norm”lar manzumesidir, bunda hiç kuşku olmamalıdır. Ancak bu metinlerin en az kendisi kadar kendisini önceleyen süreçler de önemlidir. Bu süreçlerin çağın ihtiyaçlarına göre doğru yönlendirilmesi ve okunması, o dönemlerin politika yapıcıları, diğer siyasîleri ve münevverlerinin temel sorumluluğu olmalıdır.

Bu açıdan söz konusu çalışmanın konusu açısından değinilmesi gereken temel bir hususla karşı karşıya bulunmaktayız; o da, çağın gerektirdiği bir temsil anlayışına imkân verecek olan düzenlemelere müsait bir zeminin sağlanmasının amaçlanmış olmasıdır. Bir toplumun (kimlik, inanç,

⁸⁸⁶ Mithat Sancar, bu zaman dilimlerini şöyle anlatmaktadır: “...Unutmayalım ki, anayasanın yapıldığı şartlar, anayasanın ruhuna siner.” Bkz. Mithat Sancar, “Anayasa Hukuku ve Gerçekliği”, (Erişim) [http:// www. birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=344](http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=344). 30 Temmuz 2012.

cinsiyet, giyim vb. kriterler açısından) bütün fertlerini kuşatacak, o insanları yönetecek olan yasaların ve kuralların bizzat kendileri (veya kendileri gibi olan temsilcileri) tarafından yapıldığı duygu ve düşüncesini yaşatacak; dolayısıyla “herkesin” eşit vatandaşı olan bir devletin, “herkesin” eşit ve adil temsil edildiği bir parlamentonun ve “herkesin” “sözleşerek” vücuda getirdiği bir anayasanın temelinde bulunan bir temsil sisteminin kurulması, oluşturulması; o toplumun kendisini doğru ifade edebilmesi, huzuru, barışı, birliği ve bütünlüğü açısından çok temel bir öneme sahiptir.

Halka rağmen değil; halk için temsil felsefesi, toplumsal sözleşmelerin en temel ruhu olmak durumundadır.⁸⁸⁷ Unutulmamalıdır ki ihtiyaç, çıkar, görüş, fikir, tercih temelli çeşitliliklerin temsiline (ve böylelikle de aslında birlik ve bütünlüğün temsiline) değil de “sadece” grup temelli mikrokozmetik temsil taleplerine odaklanmak, zımnen de olsa parçalı parlamenter yapılar oluşturmak, anakronizmalara yol açmakla kalmayacak, siyasî sistemlerin işleyişini zorlaştıracak gelişmelerin ortaya çıkışına da sebebiyet verecektir. Bırakınız “sivil toplum”dan kaynaklanan temsil iddialarını; “terör örgütleri”nin bile temsil(cil) talepleriyle, meşru temsil vasatlarını daralttığı, zorladığı bir dünyada yaşıyor olmanın farkındalığıyla bütün politikaların, modern - demokratik temsiller kapsamında düşünülmesi bir zaruret olarak belirmektedir. Ve bu noktada, farklı temsil taleplerinin gündeme getirdiği meselelere çözümler aranacak zemin de yine “temsili demokrasi sistemi”nin sunduğu imkânlar sayesinde olacaktır, olmalıdır.

Fakat heterojen toplumlarda, demokrasi açısından en ideali olmasına rağmen, en zor hayata geçirilebilecek olan temsil modeli olarak, “mikrokozmetik temsil modeli” gösterilebilir. Zira her toplumda etnik, dinî, kültürel veya toplumsal farklılıkların parlamentoya küçük bir evren olarak yansması aynı derecede olmadığı gibi hiçbir toplumda tam bir yansımadan

⁸⁸⁷ Bu açıdan ve çağın gerektirdiği şekilde 2709 sayılı mevcut Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 67. maddesinde “Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları” alt başlığı ile yer alan fıkrasının başlığı “temsil” etrafında yeniden değerlendirilebilir ve kapsayıcı bir vatandaşlık tanımı doğrultusunda yeni bir “temsil” çerçevesi oluşturulabilir.

da söz edilemez. En nihayetinde bu bir ideal olarak ortaya çıkacaktır. İdeal ve reel dünya ise birbirinden farklıdır. Bu noktada betimsel (mikrokozmetik) temsilin yardımına, temsil edilenlerin adına ve çıkarlarına uygun olarak hareket etmeyi veya bu çıkarları savunmayı içeren, işlevsel anlamda, gerçek (substantive) temsil yaklaşımı yetişmektedir.

Ayrıca her ne kadar antidemokratik denilen (yani resmî seçimlerle oluşturulmamış) temsilî yapıların, temsilci olma talepleriyle görünür hale geldiği bir vakıa olsa da temsilî demokrasi modelinin, zamanın ruhuna en uygun sistem olduğu şeklindeki düşüncelere katılmak mümkündür. Bununla beraber, modern temsil olarak belirlediğimiz, demokratik (resmî) temsil karşısında gelişen yeni temsil taleplerinin bir antagonizma oluşturmaya-cağının da söylenmesi gerekir. Yaşanan, devletle ilgili olan alanların daralması sonucu genişleyen sivil toplumun, karar alma ve yönetim süreçlerinde daha fazla görünür (var) olmak istemesinden başka bir şey değildir. Çünkü yeni talepler, sadece modern temsil sistemi ile iktifa etmemektedir. Dört ya da beş yılda bir seçimlerle (belki de çok az da olsa referandumlar çerçevesinde) kendisini karar alma süreçlerinde “var” edenleri seçen insanlar, her an ve her yerde iç politikalardan dış politikaya kadar bütün kamusal süreçleri etkileyebilmeyi daha çok ister hale gelmektedirler.

Temsil’in, tarihsel evrimine devam ettiği düşüncelerine katılmak da mümkündür. Bu evrim sürecinde parlamentolar, elbette ki merkezî temsil kurumları olarak son derece önemli kurumsal yapılardır; ancak temsilin tamamı değildir. Bu açıdan temsilin, demokratik usullerle oluşturulabileceği bir vakıa iken, seçim dışında da oluşturulma talepleri görmezden gelinemez. Nitekim en gelişmiş siyasî sistem olan “temsilî demokrasi” çağında temsil, bireylerin ve toplumların en önemli ifade aracı olarak tebarüz etmektedir.

Temsil süreci, çeşitliliklerin en önemli ifade mecrası olmaktadır (olmalıdır da). İster parlamento merkezli demokratik temsil biçimi ister sivil toplum merkezli gayrı resmî (demokratik olmayan) temsil biçimleri olsun;

temsil mekanizmasının, aynı zamanda etnik, dinî, kültürel vb. çeşitlilikleri görüş, çıkar, değer temelli siyasî meseleler şekline devşirerek toplumsal bütünleşme potansiyeli taşıyan, en önemli siyasî (dolayısıyla toplumsal) ifade biçimi olduğu görülmek durumundadır.

Son tahlilde, modern anlamda “temsil”i belirledikten sonra⁸⁸⁸, çağdaş dünyada geçerli olan “demokrasi” biçiminin, seçimlere dayanan “temsilî demokrasi” biçimi olduğu; demokratik olmayan diktatoryal yönetimlerin bile en nihayetinde kendi halklarını temsil ettiklerini iddia etmeleri; seçim, siyasî partiler, parlamento gibi ontolojik olarak temsil olgusu üzerinde anlam kazanan kurumsal siyasetin varlığı ve hatta siyasî olmayan yapıların bile “temsil(cî)” iddiaları ile görünür hale gelebilecekleri; yine temsilin coğrafya ve nüfus gibi niceliksellikler açısından genişleyen modern devletlerde demokrasinin işlemlerini sağlayan yegâne mekanizma olduğu, ayrıca çağdaş demokrasilerin karşılaştıkları ve çözmek durumunda oldukları temel meseleler söz konusu olduğunda, en temel ortamı sunacağına inanılan bir mekanizma olduğu tespitleri göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin ve toplumların en önemli ifade araçlarından birisi olduğuna inanılan “siyasî temsil” olgusunun, aslında, siyasî teorisinin en merkezî kavramlarından birisi olduğu da açık bir şekilde görülebilir.

⁸⁸⁸ Modern anlamda siyasî temsil, *halkın*, ulus devlet ölçeğinde, vatandaşlık (seçmen) hukuku çerçevesinde ve politik bağlamda, resmî seçimlerle seçilerek göreve gelen temsilciler tarafından, “karar alma” mecralarında ve süreçlerinde “var” edilmesidir.

KAYNAKÇA

ALONSO, Sonia; "Representative Democracy And The Multinational *Demos*", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp. 169-190.

ALONSO, Sonia, KEANE, John, MERKEL, Wolfgang Ed., **The Future Of Representative Democracy**, New York, Cambridge University Press, 2011.

..... "The Future Of Representative Democracy", **Scientific Report 2007** (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org>, sitesinden 19 Mart 2009 tarihinde ulaşılmış olup, Eylül 2012 tarihi ile aynı adreste erişilememektedir. pp.1-18. (Not: Eylül 2012 itibarıyla, ulaşılamıyor.)

.....; "Editors' Introduction: Rethinking The Future Of Representative Democracy", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp.1-23.

ANDERSON, Perry; **Postmodernitenin Kökenleri**, Çev. Elçin Gen, İstanbul, İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2005.

ANDERSON, Perry, WOOD, Ellen M; **Modernizm Post-Modernizm ya da Kapitalizm**, Çev. Ali Türker Erdağı, Çağla Ünal, İstanbul, Bilim Yayıncılık, ty.

ANKERSMIT, F. R.; **Political Representation**, California, Stanford University Press, 2002.

.....; “On The Future Of Representative Democracy”
 (Comments On The Future Of Representative Democracy Project),
 (Erişim) [http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/
 resources/Ankersmit%20comments.pdf](http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/Ankersmit%20comments.pdf), 19 Mart 2009, pp.1-27.

APTER, David E.; “Notes For A Theory Of Nondemocratic Representation”,
Representation, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New
 York, Atherton Press, 1968, pp.278-317.

BARRY, Norman P.; **Modern Siyaset Teorisi**, Çev. Mustafa Erdoğan, Yusuf
 şahin, Liberte Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2004.

BEETHAM, David; “Do Parliaments Have A Future?”, **The Future Of
 Representative Democracy**, Ed. Sonia Alonso, John Keane,
 Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011,
 pp.124-143.

BEETHAM, David, BOYLE, Kevin; **Demokrasinin Temelleri**, Çev. Aslıhan
 Zeynep Kopuzlu, Ankara, Adres Yayınları, 2005.

BENETON, Philippe; **Toplumsal Sınıflar**, Çev. Hüsnü Dilli, İstanbul, İletişim
 Yayınları, ty.

BIRCH, A. H.; **Key Concepts In Political Science: Representation**, USA,
 Pall Mall Press Ltd., 1971.

BLACK, Charles L.; “Representation In Law And Equity”, **Representation**,
 Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton
 Press, 1968, pp.131-143.

BROWN, Stuart M.; “Black On Representation : A Question”,
Representation, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New
 York, Atherton Press, 1968, pp.144-149

BOTTOMORE Tom, NISBET, Robert; **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi I-II**, yay.haz. Mete Tunçay, Aydın Uğur, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2006.

BURKE, Edmund; "Speech to the Electors of Bristol, on his being declared by the Sheriffs duly elected (3 Nov. 1774)", **The Works of the Right Honourable Edmund Burke**, 6 cilt, Londra: Henry G. Bohn, 1854-56, cilt 1, s. 446-448, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzb_resources_classics.html, 30 Haziran 2009.

CAM, Helen; "The Theory And Practice Of Representation In Medieval England", **History**, Volume 38, Issue 132, February 1953, (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-229X.1953.tb00987.x/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+4+August+from+10%3A00-12%3A00+BST+%2805%3A00-07%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance&userIsAuthenticated=false&deniedAccessCustomisedMessage=>, 10 Mart 2010, pp.11-26.

CASTELLS, Manuel; **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Cilt I: Ağ Toplumunun Yükselişi)**, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2005.

.....; **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Cilt II: Kimliğin Gücü)**, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2006.

.....; **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Cilt III: Binyılın Sonu)**, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2007.

CASTIGLIONE, Dario, WARREN, Mark E.; "Rethinking Democratic Representation: Eight Theoretical Issues", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_Castiglione.pdf 19 Mart 2009, pp.1-21.

COHEN, Julius; "Commentary: Representation And The Problem Of Identity", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.43-48.

COLE, Stephan; **Sosyolojik Düşünme Yöntemi**, Çev. Bekir Demirkol, Ankara, Vadi Yayınları, 1999.

COTTERET, Jean-Marie, EMERI, Claude; **Seçim Sistemleri**, Çev. Ahmet Kotil, İstanbul, İletişim Yayınları, ty.

CSIGO, Peter "Review: Political Representation", (Erişim), <http://www.politicsandculture.org/2009/11/09/review-political-representation/>, 20 Ekim 2009.

ÇAYIR, Kenan; **Yeni Sosyal Hareketler**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 1. Baskı, 1999.

ÇİĞDEM, Ahmet; **Aydınlanma Düşüncesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997.

DAHL, Robert A.; **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev. Levent Köker, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.

.....; **Demokrasi Üstüne**, Çev. Betül Kadioğlu, Ankara, Phonix Yayınevi, 2001.

DAHLERUP, Drude; "Engendering Representative Democracy", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, pp.144-168.

DEXTER, Lewis A.; "Standards For Representative Selection And Apportionment", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.155-166.

DIAMOND, Larry; PLATTER Marc F. (Ed.); **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1995.

DIGGS, B.J.; "Practical Representation", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.28-37.

DIXON, Robert G.; "Representation Values And Reapportionment Practice : The Eschatology Of 'One-Man, One-Vote'", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.167-198.

DOVI, Suzanne; "Political Representation", **The Stanford Encyclopedia Of Philosophy**, Ed., Edward N. Zalta, Winter 2011, (Erişim) <http://plato.stanford.edu/entries/political-representation/>, 10 Mart 2010.

DUNCAN, Kelly; "Carl Schmitt's Political Theory Of Representation", **Journal of the History of Ideas**, Volume 65, Number 1, January 2004, (Erişim) <http://muse.jhu.edu/journals/jhi/summary/v065/65.1kelly.html>, 10 Mart 2010, pp.112-134.

DUVERGER, Maurice; **Siyasî Partiler**, Ankara, Bilgi Yay., 4. Baskı, 1993.

..... ; **Siyasal Rejimler**, Çev. Teoman Tuçdoğan, İstanbul, İletişim Yayınları, ty.

ECKERSLEY, Robyn; "Representing Nature", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp.236-257.

FEREJOHN, John; Rosenbluth, Frances; "Electoral Representation And The Aristocratic Thesis", **Political Representation**, Ed., Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, New York, Cambridge University Press, 2009, pp.271-303.

FRANKENA, William K.; "Two Notes On Representation", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.49-54.

GARSTEN, Bryan; "Representative Government And Popular Sovereignty", **Political Representation**, Ed., Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, New York, Cambridge University Press, 2009, pp.90-110.

GIDDENS, Anthony; **Modernliğin Sonuçları**, Çev. Ersin Kuşdil, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı, 2004.

.....; **Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji**, İngilizceden Çev. Ahmet Çiğdem, Ankara, Vadi Yayınları, 3. Baskı, 1999.

GOLDMAN, Lucien; **Aydınlanma Felsefesi**, Çev. Emre Arslan, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1999.

GUIZOT, François; **The History Of The Origins Of Representative Government In Europe**, Indianapolis, Liberty Fund, 2002.

HABERMAS, Jurgen; **Kamusalılığın Yapısal Dönüşümü**, Çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

HAYWARD, Clarissa Rile; "Making Interest: On Representation And Democratic Legitimacy", **Political Representation**, Ed., Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, New York, Cambridge University Press, 2009, pp.111-138.

HEYWOOD, Andrew; **Siyasî İdeolojiler**, Çev. Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi v.d., Ankara, Adres Yayınları, 3. Baskı, 2003.

HOBBS, Thomas; **Leviathan**, Çev. Semih Lim, İstanbul, 10. baskı, YKY Yayınları, 2012.

HUGHES, H. Stuart; **Toplum ve Bilinç**, Çev. Güzin Özkan, Metis Yayınları, ty.

HUME, David; **Of The Original Contract**, Chapter 2, Document 4. 1752, (Erişim)

<http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzbresourcesclassics.html>, 30 Haziran 2009.

JUDGE, David; **Representation: Theory and Practice In Britain**, USA and Canada, Roudledge Press, 1999.

JUNG, Courtney; "Critical Liberalism", **Political Representation**, Ed. Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, New York, Cambridge University Press, 2009, pp.39-158.

KAPANI, Münci; **Kamu Hürriyetleri**, Ankara, A.Ü.H.F. Yayınları, 1981.

KARAMUSTAFAOĞLU, Tuncer; **Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**, Ankara, 1970.

KEANE, John; "Inventing Representative Democracy", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/jk_origins_representativedemocracy.pdf, 19 Mart 2009, pp.1-96.

.....; "A Proposal For Rethinking The Origins And Future Of Representative Government", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_jkproposal.pdf, 19 Mart 2009, pp.1-16.

.....; "Democracy, A Short History", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/jk_history_of_democracy.pdf, 19 Mart 2009, pp.1-9.

.....; "Monitory Democracy?", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp.212-235.

KNIGHTS, Mark; "Participation And Representation Before Democracy: Petitions And Addresses In Premodern Britain", **Political Representation**, Ed., Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, New York, Cambridge University Press, 2009, pp.35-60.

KOROSÉNYI, András; "Political Representation In Leader Democracy", (Erişim) <http://www.scribd.com/doc/96695321/Political-Representation-in-Leader-Democracy>, 30 Haziran 2009, pp.1-20.

KÖKER, Levent; **Demokrasi Üzerine Yazılar**, Ankara, İmge Kitabevi, 1992.

KÜÇÜK, Mehmet (Der.); **Modernite Versus Postmodernite**, Ankara, Vadi Yayınları, 3. Baskı, 2000.

KRAMNICK, Isaac; "Augustan Debate : Notes On The History Of The Idea Of Representation", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.83-94.

KYMLICKA, Will; **Çok Kültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998.

.....; **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

LIJPHART, Arend; **Çağdaş Demokrasiler**, Çev. Ergun Özbudun, Ersin Onulduran, Ankara, Yetkin Yayınları, ty.

.....; "Yeni Demokrasiler İçin Anayasal Tercihler", Çev. Ergun Özbudun, **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ed. Diamond, Larry; Platter Marc F. Ankara, Yetkin Yayınları, 1995, s.185-196.

LINZ, Juan J.; "Parlamentarizmin Erdemleri", Çev. Levent Köker, **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ed. Diamond, Larry; Platter Marc F. Ankara, Yetkin Yayınları, 1995, s.175-183

LOCKE, John; **The Second Treatise Of Government**, New York, Dover Publications, 2002.

MANIN, Bernard; **The Pirinciples Of Representative Government**, Cambridge University Press, 1997.

MANSBRIDGE, Jane; "Rethinking Representation", (Erişim) http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2FPSR%2FPSR97_04%2FS0003055403000856a.pdf&code=effbf2bf686fb51de6bbfbf916a408e1, 30 Haziran 2010, pp.515-528.

MANSFIELD, Harvey C.; "Modern And Medieval Representation", **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.55-82.

MARK, Karl, ENGELS, Friedrich; "Komunist Manifesto", Çev. Nail Satlıgan, **Komunist Manifesto ve Hakkında Yazılar**, Çev. Nail Satlıgan v.d., İstanbul, Yordam Kitap, 3. baskı, 2010, s.21-51

McCRONE, Donald J.; KUKLINSKI, James H.; "The Delegate Theory of Representation", **American Journal Of Political Science**, Vol. 23, No. 2, 1979, pp.278-300, (Erişim) <http://www.jstor.org/stable/2111003>, 8 Temmuz 2011.

MILL, John Stuart; **Considerations On Repeesentative Government**, New York, Prometheus Books, 1991.

.....; **Hürriyet Üstüne**, Çev. Mehmet Osman Dostel, yy. 2003.

MOKRE, Monika; "Identities And Representation: On the Development Of A European Democracy", **IWE–Working Paper Series**, No.33, September 2002, (Erişim) <http://www.eif.oeaw.ac.at/downloads/workingpapers/IWE-Papers/WP33.pdf>, Ocak 2011, pp.1-23.

MUSULIN, Junko; **Hürriyet Bildirgeleri**, Çev. Necmi Zeka, İstanbul, Belge Yayınları, 1983.

NORDLINGER, Eric A.; "Representation, Governmental Stability, And Decisional Effectiveness", **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.108-130.

NOZICK, Robert; "Weighted Voting And 'One - Man, One - Vote'", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.217-228.

ÖNDER, Tuncay; "Seçim Sistemleri", **Siyaset**, Ed. Mümtaz'er Türköne, Ankara, Lotus Yayınevi, 1. Baskı, 2003

ÖRS, Birsen; "Siyasî Temsil", **İ. Ü. Siyasî Bilgiler Fakültesi Dergisi** , Sayı 35, Ekim 2006, (Erişim) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/siyasi/article/viewFile/9402/8739> , 25 Nisan 2010, pp.1-22.

ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2002.

PAYASLIOĞLU, Arif; **Temsil Fikrinin Tarihî Gelişimi**, Ankara, yy., 1956.

PENNOCK, J. Rolland, CHAPMAN, John W. (Ed.); **Representation**, New York, Atherton Press, 1968.

PENNOCK, J. Roland; "Political Representation: An Overview", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.3-27.

PERNOUD, Regine; **Burjuvazi**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.

PETTIT, Philip; "Varieties Of Public Representation", **Political Representation**, Ed., Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, Cambridge University Press, New York 2009, pp.61-89.

PITKIN, Hanna Fenichel; **The Concept Of Representation**, The University Of California Press, 1967.

.....; "Commentary : The Paradox Of Representation", **Representation**, Ed. J. Rolland Pennock, John W. Chapman , Atherton Press, New York 1968, pp.38-42.

.....; "Representation And Democracy: An Uneasy Alliance", (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/esfworkshop/files/pdf/resources/wzb_resources_pitkin.pdf, 19 Mart 2009, pp.1-9.

PLOTKE, David; "Representation Is Democracy", **Constellations**, Volume IV, Issue I, April 1997, (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8675.00033/abstract>, 30 Haziran 2010, pp.19-35.

POLLACK, Johannes, BATORA, Josef, MOKRE, Monika;, SIGALAS, Emmanuel; SLOMINSKI, Peter; "On Political Representation: Myths and Challenges", **RECON Online Working Paper 2009/3**, (Erişim) http://www.ihs.ac.at/vienna/resources/Political%20Science/Publications/RECON_wp_0903.pdf, 10 Mart 2010, pp.1-43.

POLLARD, A. F.; **The Evolution Of Parliament**, London, Longmans-Green And Co. Press, 1920.

RABINOW, Paul, SULLIVAN, William (Ed.); **Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım**, Çev. Taha Parla, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1990.

RAYNAUD, Philippe; RIALS Stephane; **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, Çev., İsmail Yerguz, Necmettin Kâmil Sevil, Emel Ergun, Hüsnü Dilli, Ed., Mustafa Bayka, İstanbul, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 2004.

REHFELD, Andrew; "A General Theory Of Political Representation", (Erişim) http://www.law.columbia.edu/center_program/legal_theory/papers/fall05?exclusive=filemgr.download&file_id=96459&rtcontentdisposition=file%3DTowards%20a%20General%20Theory.pdf, 15 Temmuz 2009, pp.1-35.

.....; "Against Unitary Accounts Of Political Representation", (Erişim) http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:OshU2SI1ZIJJ:scholar.google.com/+Against+unitary+accounts+of+Political+Representation&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1, 15 Temmuz 2009, pp.1-31.

.....; "The Concepts Of Representation", **American Political Science Review**, 105, (Erişim) <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=8368183>, 15 Mayıs 2011, pp.631-641.

RICHARDSON, H. G.; "The Origins Of Parliament", **Transactions Of The Royal Historical Society**, Fourth Series, December 1928, (Erişim) <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3426812>, 10 Mart 2010, pp.137-183.

RIKER, William H.; SHAPLEY, Lloyd S.; "Weighted Voting : A Mathematical Analysis For Instrumental Judgments", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.199-216.

RUNCIMAN, David; "Hobbes's Theory Of Representation: Anti-Democratic Or Proto-Democratic", **Political Representation**, Ed. Ian Shapiro,

Susan C. Stokes, Elisabeth Jean Wood, Alexander S. Kirshner, First Publication, Cambridge University Press, 2009, pp.15-34.

.....; “The Paradox of Political Representation”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzb_resources_others.html, 19 Mart 2009, pp.93-114.

ROUSSEAU, Jean Jacques; **Toplum Sözleşmesi**, Fransızca Aslından Çev. Vedat Günyol, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı. 2011.

SABINE, George; **Yakınçağ Siyasal Düşünceler Tarihi**, Çev. Özer Ozankaya, İstanbul, Cem Yayınevi, 4. Baskı, 2000.

SACCHETTI, Fabiana; “Political Representation”, (Erişim) http://www.imtlucca.it/_documents/courses/005794-ML8TI-Political_Representation.pdf, 10 Mart 2010, pp.1-10.

SANCAR, Mithat; “Anayasa Hukuku ve Gerçekliğı”, (Erişim) [http:// www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=344](http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=344).

SARICA, Murat; **Fransa ve İngiltere’de Emredici Vekaletten Yeni Temsil Anlayışına Geçiş**, İstanbul, yy., 1969.

.....; **100 Soruda Siyasî Düşünce Tarihi**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 8. Baskı, 1999.

SARTORI, Giovanni; **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, Çev. Tuncer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.

SAWARD, Michael; “Representation”, **Political Theory And The Ecological Challenge** Ed., Andrew Dobson, Robyn Eckersley, Cambridge University Press, 2006 (Erişim) <http://oro.open.ac.uk/10432/>, pp.183–199.

.....; “The Wider Canvas: Representation And Democracy In State And Society”, **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp.74-95.

.....; “Feature Article: Theory And Practice: The Representative Claim”, **Contemporary Political Theory**, Volume V, Issue III,

2006, (Erişim) <http://www.palgrave-journals.com/cpt/journal/v5/n3/abs/9300234a.html>, 30 Haziran 2010, pp.297-318.

SCHMITTER, Philippe; “Review Article : Re-presenting Representation”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/wzb_resources_schmitter_Re-presentin.pdf, 19 Mart 2009, pp.476-490.

.....; “Diagnosing And Designing Democracy In Europe”, **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp.191-211.

SCHMITTER, Philippe C.; TRECHSEL, Alexander H.; “The Future of Democracy In Europe: Trends, Analyses And Reforms (A Green Paper for the Council of Europe)”, (Erişim) http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/schmitter_thefutureofDemocracyinEurope.pdf, 19 Mart 2009, pp.1-115.

SCHWARTZ, Nancy L.; **Political Representation And Community**, Chicago-London, The University Of Chicago Press, 1988.

.....; “Review: Representing The Political Subject”, **Political Theory**, Vol. 25, No. 5 October 1997, (Erişim)

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/191938?uid=2&uid=4&sid=21101113636751>, 10 Mart 2010, pp.732-739.

SHAPIRO, Ian, STOKES, Susan C., WOOD, Elisabeth Jean, KIRSHNER, Alexander S.; Ed., **Political Representation**, New York, Cambridge University Press, 2009.

SKINNER, Quentin "Hobbes On Representation", **European Journal Of Philosophy**, Volume 13, Issue 2, 2005 (Erişim) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0966-8373.2005.00226.x/pdf>, 28 Haziran 2010, pp. 155-184.

SMISMANS, Stijn; "Political Representation In The European Union", (Erişim) http://ivrenc.info/index.php?title=Political_representation_in_the_European_Union, 30 Haziran 2009, pp.1-6.

SOBOLEWSKI, Marek; "Electors And Representatives : A Contribution To The Theory Of Representation", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York, Atherton Press, 1968, pp.95-107.

STAUFFER, Richard; **Reform**, Çev. Cem Muhtaroglu, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.

STEPAN, Alfred; "Demokratik Muhalefetin Görevleri", Çev. Levent Köker, **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ed. Diamond, Larry; Platter Marc F. Ankara, Yetkin Yayınları, 1995, s.91-99.

STOKES, Donald E.; "Political Parties In The Normative Theory Of Representation", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York Atherton Press, 1968, pp.150-154.

SWINGEWOOD, Alan; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, Çev. Osman Akınhay, Ankara, Bilim ve Sanat, 1998.

TEZİÇ, Erdoğan; **Anayasa Hukuku**, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1991.

THOMPSON, Faith; **A Shorth History Of Parliament 1295-1642**, University Of Minnesota Press, 1999.

TİMUR, Taner; **Habermas'ı Okumak**, İstanbul, Yordam Kitap, 2008.

URBINATI, Nadia; **Representative Democracy-Principles And Genealogy**, The University of Chicago Press, 2006.

.....; "Representative Democracy And Its Critics", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, pp.23-49.

.....; "Political Representation As A Democratic Process", (Erişim) http://redescriptions.fi/media/uploads/yearbooks/2006/Urbiniati_06.pdf, 30 Haziran 2009, pp.18-40.

URBINATI, Nadia, WARREN, Mark E.; "The Concept Of Representation In Contemporary Democratic Theory", (Erişim) http://www.hks.harvard.edu/hauser/PDF_XLS/AccountAndRep/4-Urbiniati%20&%20Warren.pdf, 10 Mart 2010, pp.1-42.

ÜÇÖK, Coşkun, MUMCU, Ahmet; **Türk Hukuk Tarihi**, Ankara, Savaş Yayınları, 1991.

VERGİN, Nur; **Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar**, IV. Baskı, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2006.

VINCENT, Andrew; **Modern Politik İdeolojiler**, Çev. Arzu Tüfekçi, İstanbul, Paradigma, 1. Baskı, 2006.

WESSELS, Bernhard; "Performance And Deficits Of Present-Day Representation", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York 2011, pp.96-123.

WEST, David; **Kıta Avrupası Felsefesine Giriş**, Çev. Ahmet Cevizci, İstanbul, Paradigma Yayınları, 1998.

WITHERSPOON, Joseph P.; "Bureaucracy As Representatives", **Representation**, Ed., J. Rolland Pennock, John W. Chapman, New York Atherton Press, 1968, pp.229-258.

VIEIRA Monica Brito, RUNCIMAN David; **Representation**, USA, Polity Press, 2008.

YAYLA, Atilla (Ed.); **Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2. Baskı, 1999.

ZURN, Michael; DROP, Gregor Walter; "Democracy And Representation Beyond The Nation State", **The Future Of Representative Democracy**, Ed., Sonia Alonso, John Keane, Wolfgang Merkel, New York, Cambridge University Press, 2011, pp 258-281.

<http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/>

<http://www.answers.com/topic/representation>

<http://www.definitions.net/definition/carucage>

"Representation", (Erişim) <http://web.missouri.edu/~webberd/316Rep.html> 19 Mart 2009.

“Political Representation-Classical Consent, Medieval Corporatism And The Origin Of Political Representation, Representing The Rights And Interests Of Individuals” (Erişim) <http://science.jrank.org/pages/8050/Political-Representation.html>, 10 Mart 2010, pp.1-8.

Representation In Postcolonial Analysis” (Erişim) <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/198971/1/NBS>, 25 Mart 2010, s.172-173.

“The Future of Representative Democracy Book Proposal”, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/files/200806Book%20synopsis.pdf>, 19 Mart 2009, pp.1-9.

“Concepts Of Representation: From The Origins To Modern Representation” (Erişim)http://www.diss.fuberlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000001277/03_chap2.pdf;jsessionid=4805016A4592546251825E08AF2CF3B0?hosts=, 15 Mayıs 2011, pp.31-58.

“Représentans”, **Encyclopédie Ou Dictionnaire Raisonné Des Sciences**, Vol. 14, 1765, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/files/EncyclREPRESENTANS.pdf>, pp.143-146.

EKLER

EK 1: Edmund Burke, Bristol Seçmenlerine Konuşma

Edmund Burke

Bristol Seçmenlerine Konuşma

Yetkili Yöneticinin Seçilmesi Üzerine (3 Kasım 1774)⁸⁸⁹

Değerli meslektaşımın değindiği bir konuda benim de bir şeyler söylemem gerek. Keşke, konu, daha fazla zamana sahip olduğum bir anda gündeme gelseydi. Fakat kendisi konuyu ortaya attığına göre, konu üzerine naçizane düşüncelerimi iletmeyi görev bilirim.

“Talimat konusu bu şehirde birçok tartışmaya ve huzursuzluğa neden oldu” diyor; ve bu tür talimatların zorlayıcı bir otoriteye sahip olmasını desteklediğini açık bir şekilde ifade ediyor (kendisini doğru anladıysam).

Tabii ki beyler, sağlam ve uyumlu bir toplumda yaşamak, seçmenleriyle açık bir iletişime sahip olmak her temsilci için mutluluk ve övgü sebebi olmalıdır. Seçmenlerin arzuları onun üzerinde ağırlığa sahip olmalıdır; fikirlerine saygı duyulmalıdır; işlerine sürekli ilgi gösterilmelidir. Kendi rahatını, zevklerini, tatminlerini seçmenlerin rahatına, zevkine ve tatminine feda etmek; ve her şeyden önce de, onların çıkarlarını kendi çıkarlarına tercih etmek temsilcinin görevidir.

⁸⁸⁹ Çevirisi yapılan orjinal metin için bkz. “Edmund Burke, Speech to the Electors of Bristol, on his being declared by the Sheriffs duly elected (3 Nov. 1774)”, **The Works of the Right Honourable Edmund Burke**, 6 cilt, Londra: Henry G. Bohn, 1854-56, cilt 1, s. 446-448, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/resources/wzbresourcesclassics.html>, 30 Haziran 2009.

Fakat temsilci tarafsız görüşlerini, olgun değerlendirmelerini ve aydın bilincini sizin ya da herhangi birinin görüşleri için feda etmemelidir. Bunlar sizin mutluluğunuzdan ya da yasalardan ve anayasadan gelmez. Bu Tanrı'dan gelen güvendir ve yanlış kullanıldığında temsilci sorumlu tutulur. Temsilci size yalnızca çalışmalarını değil aynı zamanda değerlendirmelerini borçludur ve kendi görüşlerini sizin görüşlerinize feda edecek olursa, size hizmet etmek yerine ihanet etmiş olur.

Değerli meslektaşım diyor ki, temsilciniz size boyun eğmelidir. Eğer sadece bu kadarla kalacaksa sorun yok. Eğer yönetim herhangi bir tarafın iradesi meselesiyse, şüphesiz ki sizin iradeniz üstün olmalıdır. Fakat yönetim ve mevzuat, istek değil akıl ve değerlendirme meselesidir; ve kararın tartışmadan önce geldiği, bir dizi insanın tartıştığı, kararıysa başkalarının verdiği, ve çıkarımlara ulaşan kişilerin tartışmaları duyan kişilerden beş yüz kilometre uzakta olduğu mantık ne derece düzgündür?

Görüşünü ifade etmek herkesin hakkıdır; seçmenlerin görüşleri, temsilcinin her zaman duymaktan keyif alacağı ve her zaman ciddi olarak göz önünde bulunduracağı önemli ve saygıdeğer görüşlerdir. Fakat kendi düşüncelerine ve vicdanına tamamen zıt olmasına rağmen üyenin katı bir şekilde bağlı olduğu ve itaat etmek, oylamak ve tartışmak zorunda olduğu *otoriteler*, talimatlar ve *vekâletler*, bu ülkenin yasalarına tamamen yabancı şeylerdir ve temel bir hatadan kaynaklanırlar.

Parlamento, farklı ve yabancı çıkarların temsilcilerinin bir araya geldiği, her bir çıkarın savunucusunun diğer çıkarların savunucularına karşı mücadele ettiği bir *kongre* değil, *tek* bir ulusa, *tek* bir çıkara, yani herkese ait olan, yerel amaçların ya da önyargıların değil, bütünün genel mantığından doğan genel refahın kılavuzluk ettiği *müzakereye dayalı* bir meclistir. Üyeyi sizin seçtiğiniz doğru; fakat onu seçmenizin ardından o artık Bristol'ün değil, *parlamentonun* üyesidir.

Eğer yerel seçmenler toplumun geriye kalanının refahına ters çıkarlara sahipse ya da aceleci düşünceler oluşturmuşsa, o bölgenin temsilcisi bu düşünceleri gerçeğe dönüştürmekten en az diğer temsilciler kadar uzak olmalıdır. Bu konuda lafı uzattığım için kusuruma bakmayın. Konuya çok fazla girmek istemiyordum; fakat sizlerle açık bir iletişim kurmak istiyorum. Hayatımın sonuna kadar sadık dostunuz, özverili hizmetkârınız olarak kalacağım.

EK 2: David Hume, “Siyasî Otoritenin Temeli”

“Siyasî Otoritenin Temeli”⁸⁹⁰

Eğitimle geliştirilene kadar beden gücü açısından, hatta zihinsel kuvvet ve yetenekler açısından tüm insanların neredeyse eşit olduğunu düşünürsek, onları ilk olarak bir araya getiren ve herhangi bir otoriteye bağlayan şeyin kendi onaylarından başka bir şey olmadığını kabul etmemiz gerekir. Yönetimin kökenine indiğimizde, insanlar (halk) tüm gücün ve yetkinin kaynağıdır ve barışı ve düzeni sağlamak amacıyla, doğal özgürlüklerini gönüllü olarak terk etmişler, eşiti olan kişilere karşı yasaları kabul etmişlerdir. Bağlı olmayı kabul ettikleri koşullar ya açık bir şekilde ifade edilmiştir ya da ifade etmeyi gereksiz kılacak kadar açık ve barizdir.

İlk sözleşmenin amacı buysa, tüm yönetimlerin başlangıçta bir sözleşmeye dayandığı ve kurulan en eski birliklerin bu ilkeye dayalı olarak oluşturulduğu inkâr edilemez. Bu sözleşmenin nereye kaydedilmiş olduğunu sormak boşunadır. Herhangi bir parşömene, yaprağa ya da ağaç kabuğuna yazılmamıştır. Bu anlaşma yazının kullanımından ve medeniyetle ilişkili her şeyden eskidir. Fakat bunun izini insanın doğasında, eşitliğinde ya da eşitliğe yaklaşan şeylerde sürebiliriz. Şu anda egemen olan ve donanmalara ve ordulara dayanan güç yalnızca siyasîdir ve otoriteden, yani kurulu yönetimin yarattığı etkiden gelir. Bir insanın doğal gücü yalnızca organlarının kuvvetinden ve cesaretinin sağlamlığından müteşekkildir; ve bunların halk yığınlarını tek bir insanın emrine bağlaması mümkün değildir. Bu etkiyi yaratan tek şey kendi onayları ve barış ve düzenin getirdiği üstünlük hissidir.

⁸⁹⁰ Çevirisi yapılan orjinal metin için bkz. David Hume, “Popular Basis of Political Authority: Of The Original Contract”, Chapter 2, Document 4. 1752, (Erişim) <http://www.thefutureofrepresentation.org/resources/wzbresourcesclassics.html>, 30 Haziran 2009.

Fakat bu onay bile kusursuz olmaktan çok uzaktı ve düzenli yönetimin temeli olamazdı. Sahip olduğu etkiyi muhtemelen devam eden bir savaş sırasında elde etmiş olan kabile reisi, emirden çok ikna yoluyla yönetmiştir; ve itaatsizliği ve dik başlılığı azaltmak için güç kullanana kadar, toplumun sivil yönetim durumuna geçmiş olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Şurası kesin ki genel itaat için hiçbir taahhüt ya da anlaşma açık bir şekilde ifade edilmemiştir; bu, vahşilerin anlayabileceğinin ötesinde bir fikirdir. Kabile reisinin her yetki kullanımı hususi olmalı ve acil bir durumun varlığından kaynaklanmış olmalıdır. Bu müdahalelerin sağladığı yarar da bu yetki kullanımlarını her geçen gün daha sıklaştırmıştır; ve bu sıklaşma da zaman içerisinde insanlarda daimi, gönüllü ve dolayısıyla da belirsiz bir uysallık oluşturmuştur.

Fakat bir tarafı kabul etmiş filozoflar bu ödünlerle yetinmemektedir. Onların çıkarımına göre yönetim en başta onaya ya da insanların gönüllü uysallığına bağlı olarak oluşmakla kalmamış, şu anda olgunluğa ulaşmış halinde bile aynı temele dayanmaktadır. Tüm insanların hâlâ eşit bir şekilde doğduğunu ve bir *taahhüt* sorumluluğu ve yaptırımı olmaksızın herhangi bir prence ya da yönetime bağlılık borcu olmadığını iddia ederler. Ve bir karşılığı olmadan hiçbir insan doğal özgürlüğünden feragat edip kendini bir başkasının iradesine tabi kılmayacağından, bu taahhüdün her zaman koşullu olduğu kabul edilir ve egemen güçten adalet ve koruma gelmediği sürece bu taahhüt insanları herhangi bir şeye zorlayamaz.

Egemen güç bağlılık karşılığında bu vaatlerde bulunur; ve vaatleri yerine getirmede başarısız olursa ve anlaşmada üzerine düşenleri yapmazsa, halkı, bağlılığın getirdiği yükümlülüklerden çıkarmış olur. Bu filozoflara göre her yönetimde otoritenin temeli ve halkın sahip olduğu direnme hakkı bu şekildedir.

Fakat mantık yürüten bu kişiler dünyaya bakacak olurlarsa, fikirlerine karşılık gelen ya da bu kadar ince ve felsefî bir sistemi güvence altına

alabilen hiçbir şeyle karşılaşmazlar. Aksine her yerde, halkını mülk olarak gören ve bağımsız egemenlik hakkının işgalden ya da halefîyetten geldiğini iddia eden prensler görürüz.

Aynı zamanda prenslerin bu hakka sahip olduğunu kabul eden ve ebeveynlerle olan saygı ve görev bağlarında olduğu gibi, belirli bir egemen güce itaat etme zorunluluğu ile doğduklarını düşünen insanlar görürüz. İster İran'da ve Çin'de, ister Fransa'da ve İspanya'da, hatta isterse Hollanda ve İngiltere'de olsun, yukarıda bahsedilen öğretilerin insanlara aşılandığı yerlerde her zaman için, bu bağlantıların onayımızdan bağımsız olduğu düşünülür.

İtaat ve bağlılık o kadar alışıldık bir hal alır ki, çoğu insan yerçekimini ve evrensel doğa yasalarını araştırmadığı gibi, bu kavramların kökenini veya nedenini de araştırmaz. Merak etseler bile, kendilerinin ve atalarının çağlardan beri bir çeşit yönetime bağlı kaldığını öğrendikleri anda, bağlılık sorumluluğunu hemen kabullenirler.

Dünyanın çoğu yerinde, siyasî bağlılıkların gönüllü onaya veya karşılıklı taahhüde bağlı olduğu yönünde vaaz verecek olursanız, yargıçlar sizi sadakat bağlarını gevşetmeye çalıştığınız için hapse atacaktır; tabii arkadaşlarınız önce davranıp böyle absürt şeyleri öne sürdüğünüz için sizi çılgınlıkla suçlayıp susturmazsa. Her bireyin oluşturmuş olması gereken zihinsel bir edimin insanlara bu kadar yabancı olması tuftadır.

Fakat yönetimin dayandığı sözleşmenin *ilk sözleşme* olduğu söylenir ve dolayısıyla şu anki neslin bilemeyeceği kadar eski olduğu düşünülebilir. Eğer kastedilen, vahşilerin güçlerini birleştirdikleri anlaşmaysa, bunun gerçek olduğu kabul edilir; fakat çok eski olduğundan ve binlerce hükümet ve prens değişimiyle yok edildiğinden, artık herhangi bir otoriteye sahip olduğu düşünülemez. Amaç açısından bir şey söyleyecek olursak, yasalara uyan ve halka karşı görevlerini yerine getiren her yönetimin ilk olarak onaya ve gönüllü sözleşmeye dayalı olarak kurulmuş olduğunu ileri sürmemiz gerekir.

Fakat bu durum, en uzak nesillere varıncaya kadar babaların onayının çocukları bağıladığını varsayar -cumhuriyetçiler buna asla izin vermeyecektir- ve tarih tarafından ya da herhangi bir çağın ya da ülkenin deneyimi tarafından gerekçelendirilemez.

Şu anda var olan ya da tarihte kaydı olan neredeyse tüm yönetimler ilk başta ya gaspa ya da işgale (ya da her ikisine birden) dayalı olarak kurulmuştur ve adil onay ya da halkın gönüllü bağlılığı gibi bir şey söz konusu değildir. Zeki ve cesur biri ordunun ya da grubun başına getirildiğinde, bazen güç bazense sahte vaatler kullanarak, destekçilerinden çok daha fazla sayıda insan üzerinde egemenlik kurması oldukça kolay olur. Düşmanlarının sayıyı ya da gücü kesin bir şekilde bilebilecekleri açık bir iletişime izin vermez. Kendisine muhaliflik edecek bir yapı içerisinde toplanmalarına izin vermez. Yaptığı gasbın aracı olan kişiler bile onun düşmesini isteyebilir, fakat birbirlerinin niyetini bilmemeleri onları korku içerisinde bırakır ve bu da onun güvende kalmasının tek nedenidir.

Birçok yönetim bu tür kurnazlıklarla kurulmuştur ve övünüp durdukları *ilk sözleşme* budur.

Küçük krallıkların büyük imparatorluklara dönüşmesiyle, büyük imparatorlukların dağılıp küçük krallıklara dönüşmesiyle, kolonilerin oluşumuyla ve kabilelerin göç etmesiyle birlikte dünya sürekli olarak değişmektedir. Tüm bu olaylarda şiddet ve güç dışında keşfedilebilecek bir şey var mıdır? Bu kadar sözü edilen karşılıklı anlaşma ya da gönüllü birlik nerede?

Bir ulusun evlilik ya da vasiyet yoluyla yabancı bir bakana sahip olmasının en pürüzsüz yolu bile halk için pek onurlu sayılmaz, daha ziyade yöneticinin keyfi ya da çıkarı doğrultusunda, bir çeyiz ya da miras gibi kendilerinden vazgeçilmiş gibi hissederler.

Fakat hiçbir gücün engel olmadığı ve seçimlerin gerçekleştiği yerlerde, bu seçim neden bu kadar göklere çıkarılmaktadır? Ya birçok büyük adam herkes adına karar verme gücüne sahip olacak ve hiçbir muhalefete izin vermeyecektir ya da halk yığını, çok fazla bilinmeyen ve başarılarını yalnızca kendi cüretine ya da yandaşlarının anlık kaprislerine borçlu olan asi bir elebaşını takip edecektir.

Oldukça nadir olan bu düzensiz seçimler, tüm yönetimin ve bağlılığın tek meşru temeli olacak kadar otorite sahibi midir?

Gerçekte, yönetimin tamamen çözülmesinden daha korkunç bir olay yoktur; bu çözülme halk yığına özgürlük verecek ve yeni bir oluşum şansını, neredeyse tüm halkı kapsayan bir sayıya bağlı kılacaktır. O halde akli olan herkes, güçlü ve sadık bir ordunun başında, halka kendilerinin seçemeyeceği bir efendi verecek bir general ister.

Devrimin bizi kandırmasına ve diğer her şeyin korkunç ve düzensiz olduğunu düşündürecek derecede yönetimin felsefî kökenine bağlamasına izin vermeyelim. O olay bile bu incelikli fikirlere denk gelmekten uzaktı. O zaman değişen yalnızca halefiyetti. Ve neredeyse on milyon kişi için bu değişikliği belirleyen yalnızca yedi yüz kişi arasındaki bir çoğunluktu. Bu on milyonun büyük bölümü de kararı gönüllü bir şekilde kabul etti. Fakat mesele onların seçimine bırakıldı mı? O anda karar verilmiş sayılmadı mı ve yeni egemen güce bağlılığı reddeden herkes cezalandırılmadı mı? Mesele başka türlü nasıl bir sonuca vardırılabilirdi?

Tüm yönetimlerin en başta halk onayına dayalı olarak kurulduğunu ya da kurulması gerektiğini söylemek nafiledir. Bu da benim iddiamı desteklemektedir. İnsan ilişkilerinin bu onayı hiçbir zaman kabul etmeyeceğini ve nadiren takdir edeceğini savunuyorum; fakat işgal ya da gasp – kısaca güç – eski yönetimleri dağıtarak, dünyada kurulan tüm yeni yönetimlerin kökeni haline gelir. Ve onayın gerçekten verilmiş görünebildiği

bazı durumlarda, bu onay genellikle o kadar düzensiz, sınırlı ve hile ya da şiddetle bağlantılıydı ki herhangi bir otoriteye sahip olması mümkün değildir.

Burada niyetim, halkın onayını yönetimin temellerinden biri olmaktan çıkarmak değildir. Yeri geldiğinde tabii ki en iyi ve kutsal temeldir. Ben sadece bu yerin çok küçük olduğunu, neredeyse hiçbir zaman tam derecede gerçekleşmediğini ve dolayısıyla da yönetimin başka temellerinin de olduğunu kabul edilmesi gerektiğini iddia ediyorum.

Eğer tüm insanlar adalete kesin bir şekilde saygıyla yaklaşıyor, başkalarının mülkiyetinden tamamen uzak dururlardı ve herhangi bir yargıca ya da siyasî topluluğa tabi olmadan sonsuza dek mutlak bir özgürlük durumunda kalırlardı. Fakat insan doğasının bu şekilde kusursuz bir durumda olması imkânsız sayılmaktadır. Yine tüm insanlar kendi çıkarlarını her zaman için bilebilecek kadar kusursuz bir anlayışa sahip olsaydı, onaya dayanan ve toplumun her üyesi tarafından tam olarak gözden geçirilen yönetimden başka bir yönetim biçimi olmazdı.

Fakat böyle bir kusursuzluk durumu da insan doğasından çok daha üstündür. Mantık, tarih ve deneyimin bize gösterdiği şey, siyasî toplulukların çok daha az doğru ve düzenli bir kökene sahip olduklarıdır; ve kamusal işlemlerde halkın onayının en az düşünüldüğü bir dönem seçilecek olsa, bu tam olarak yeni bir yönetimin kuruluş dönemi olurdu. Yerleşik anayasalarda halkın isteklerine danışılır, fakat devrim, işgal ve kamusal sarsıntı zamanlarında, tartışmada kararları genellikle askeri güç ya da siyasî gruplar verir.

Hangi yolla olursa olsun yeni bir yönetim oluşturulduğunda, insanlar genellikle ondan memnun değildir ve bağlılık fikrî ya da ahlakî zorunluluktan çok korku ve zorunluluktan itaat ederler. Prens tetikte ve korku vericidir ve herhangi bir isyanın ortaya çıkması ya da başlamasına karşı gardını almıştır. Zaman tüm bu zorlukları yavaş yavaş ortadan kaldırır ve ulusu, başta gaspçı ya da yabancı işgalci olarak gördükleri prensleri aileden biri saymaya alıştırır.

Bu fikri oluşturmak için, herhangi bir gönüllü onay ya da vaat kavramına başvurmazlar ve bunun beklenmediğini ya da talep edilmediğini bilirler. İlk düzen, şiddet yoluyla oluşturulmuş ve bağlılık zorunluluktan sağlanmıştır. Sonraki yönetim de güç ile desteklenmiş ve halk tarafından bir seçim meselesi olarak değil zorunluluk meselesi olarak kabullenilmiştir. Prense unvanını verenin kendi onayları olduğunu düşünmezler. Gönüllü olarak onay vermelerinin sebebi, uzun süredir sahip olmasından dolayı prensin bu unvanı onların seçiminden ya da isteğinden bağımsız olarak elde etmiş olmasıdır.

Bir prensin egemenliği altında yaşayan her bireyin onun otoritesine *örtük* bir onay vermiş olduğu ve itaat vaadinde bulunmuş olduğu söylenecek olursa, böyle zımnî bir onayın yalnızca, meselenin kişinin seçimine bağlı olduğunun düşünüldüğü yerlerde gerçekleşebileceği yanıtı verilebilir. Fakat doğumla birlikte belirli bir prene ya da hükümet biçimine bağlılık borcu olduğunun düşünüldüğü yerlerde – yerleşik yöntemlerin olduğu yerlerde doğan tüm insanlarda olduğu gibi – açık bir şekilde feragat edilen ya da kabul edilmeyen bir onayın ya da seçimin varlığına ulaşmaya çalışmak absürt olacaktır.

İpekböceklerinde ve kelebeklerde olduğu gibi bir nesil sahneden inip ve yeni nesil sahneye çıkıyorsa yeni ırk, kendi hükümetini seçecek algıya sahipse (ki insanlarda kesinlikle böyle bir durum yoktur), ataları arasında hüküm süren yasalara ya da emsallere bakılmaksızın, gönüllü olarak ve genel onay vasıtasıyla kendi sivil yönetim biçimini oluşturabilir. Fakat toplumlar sürekli bir değişim içerisinde olduğundan, sürekli yeni insanlar gelip geçtiğinden, yeni nesillerin yerleşik anayasaya bağlı kalacakları ve kendi atalarının adımlarını izleyen babalarının belirlediği yoldan gidecekleri bir yönetim istikrarı sağlamak zorunludur.

İnsanların oluşturduğu her kurumda bazı yenilikler zorunlu olarak gerçekleşmelidir; ve çağın aydın dâhilerinin bu durumları mantık, özgürlük ve adalete yönlendirmesi güzel bir şeydir. Fakat hiçbir bireyin şiddet içeren

yenilikler yapmaya hakkı yoktur. Bunların yasalarla denenmesi bile tehlikelidir. Bunlardan hiçbir şekilde iyi bir sonuç beklenemez. Ve tarih aksi yönde örnek sunarsa, bunlar emsal sayılmamalıdır ve yalnızca siyaset biliminin istisna kabul etmeyen ve talih ve tesadüfle kontrol edilemeyen kurallara sahip olduğunun kanıtı olarak görülmelidir. VIII. Henry devrindeki şiddete dayalı yenilikler, yasa koyucu otoritenin ortaya çıkışının desteklediği otoriter bir hükümdardan ileri gelmiştir; I. Charles devrindeki yeniliklerse ayrılık ve fanatizmden doğmuştur. Fakat ilk durum bile birçok düzensizliğin kaynağıydı ve hâlâ bazı tehlikeleri vardır; ve ikinci durum bağıllık ölçütü olarak alınacak olursa, toplumda bütün bir anarşi ortaya çıkacaktır ve her yönetimi sonlandıracaktır.

Bir gaspçının, meşru prensi ve kraliyet ailesini sürgüne gönderdikten sonra ülkede on yıllık egemenlik kurduğunu, askerler arasında aynı disiplini sağladığını ve garnizonları, herhangi bir isyana ve hatta yönetimi hakkında yapılacak şikayetlere dâhi izin vermeyecek şekilde düzenlediğini düşünün. Kendi içlerinde bu ihanetten tiksinen insanların bu gaspçının otoritesine zımnî bir şekilde onay vermiş olduğu ve yalnızca onun egemenliği altında yaşamaktan gelen bir zorunluluktan dolayı bağıllık vaadinde bulunduğu iddia edilebilir mi? Şimdi de kendi prenslerinin, yabancı ülkelerde oluşturduğu bir ordu vasıtasıyla eski konumuna geldiğini düşünün. Onu mutlulukla ve iftiharla kabul ederler ve başkasının boyunduruğuna girme konusundaki isteksizliklerini gösterirler.

Şimdi size soruyorum, prensin unvanı neye dayanmaktadır? Halkın onayına dayanmadığı kesin; çünkü halk onun otoritesini kabullense de, onu egemen güç haline getiren şeyin kendi onayları olduğunu asla düşünmüyorlar. Onay vermelerinin nedeni, onun doğuştan kendi meşru hükümdarları olduğunu düşünmeleridir. Ve onun egemenliği altında yaşamaktan gelen zımnî onay da daha önceden zorbaya ve gaspçıya verilen onaydan fazlası değildir.

.....

Fakat bu ilk sözleşme yada halk onayı ilkesini daha düzenli, en azından daha felsefî bir şekilde reddedecek olursak, şu gözlem yeterli olacaktır.

Tüm *ahlakî* görevler iki türe ayrılabilir. *İlki*, insanların tüm zorunluluklardan ve kamusal veya özel görüşlerden bağımsız olarak, doğal içgüdüleri ya da doğrudan eğilimleri sonucu yöneldiği görevlerdir. Çocukları sevmek, iyilik yapanlara minnet duymak ve talihsizlere acımak bu türden görevlerdir. Böyle insanî içgüdülerin toplum açısından faydalarını düşündüğümüzde, onları ahlakî açıdan takdir ederiz ve değerli sayarız. Fakat bu görevleri yerine getiren kişi, bunların gücünü ve etkisini, üzerlerine düşünmeden önce hissederek.

İkinci türden ahlakî görevlerse, doğal herhangi bir içgüdüyle desteklenmeyen, toplumların getirdiği gerekliliklerini ve görevler yerine getirilmediği sürece bu gereklilikleri desteklemenin imkânsızlığını düşününce zorunluluk hissiyle yerine getirilen görevlerdir. Dolayısıyla *adalet*, başkalarının mülkiyetine saygı, *sadakat* ya da verilen sözlerin yerine getirilmesi zorunlu hale gelir ve insanlık üzerinde otorite sahibi olur. Her insanın kendisini diğer insanlardan daha fazla sevdiği açık olduğundan, kazancını mümkün olduğunca artırmak istemesi doğaldır; ve onu bu eğilimlerden düşünce ve deneyim dışında hiçbir şey alıkoyamaz; bu deneyimlere göre bu tür hareketlerin kötü etkileri vardır ve sonuç toplumun tamamen dağılması bile olabilir. Dolayısıyla ilk eğilimi ya da içgüdüleri tekrar kontrol edilir ve daha sonraki bir değerlendirme ya da gözlem sonucu sınırlandırılır.

Doğal adalet ve sadakat görevlerinde olduğu gibi *bağlılığa* ilişkin siyasî ya da sivil görevde de durum aynı şekildedir. Birincil içgüdüümüz bizi sınırsız özgürlüğe veya diğer insanlar üzerinde egemenlik kurmaya yönlendirecektir; bu tür güçlü tutkuları huzur ve kamusal düzen adına feda etmemizi

sağlayansa düşünmektir. Yargıçların otoritesi olmadan toplumun sürdürülmesinin imkânı olmadığını ve itaatin sağlanmadığı yerde bu otoritenin güç kaybedeceğini görmek için birazcık gözlem ve deneyim yeterlidir. Bu genel ve bariz çıkarların gözetilmesi, bağlılığın ve ona affettiğimiz ahlakî görevlerin kaynağıdır.

EK 3: Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirisi

BİRLEŞİK DEVLETLERİN BAĞIMSIZLIK BİLDİRİSİ⁸⁹¹

İnsanlığı ilgilendiren olayların akışı içinde, bir ulus, kendini bir başka ulusa bağlayan siyasî bağları koparmak ve doğa yasalarının ve Tanrı'nın, ona dünya devletleri arasında bağışladığı bağımsız ve eşit yeri almak gereğini duyduğu zaman, insanlığın yargısına duyduğu o yerinde saygı, o ulusu bu ayrılmaya zorlayan nedenleri açıklamakla yükümlü kılar.

Aşağıdaki gerçekler bizim için gayet açıktır: Tüm insanlar eşit yaratılmışlardır; Yaradan'ları tarafından bağışlanmış, belli bazı vazgeçilemez haklara sahiptirler; yaşam, özgürlük ve mutluluğa erişme hakları da bunların arasındadır; bu hakları güvence altına almak amacıyla, insanlar kendi aralarında yönetimler kurarlar; bu yönetimler gerçek güçlerini, yönetilenlerin onamasından alırlar; herhangi bir yönetim biçimi, bu hedeflere ulaşmada köstekleyici olmaya başladığında, bu yönetimi değiştirmek ya da düşürmek, yeni bir yönetim kurmak ve bu yeni yönetimin yetkilerini ve dayandığı temelleri, güvenlik ve mutluluklarını sağlayacağına en çok inandıkları bir biçimde düzenlemek ve kurmak, halkın hakkıdır; aslında sağgörü, uzun bir geçmişte olan yönetimlerin sudan ve geçici nedenlerle değiştirilmemesini buyurur; bu yüzden insanların, durumlarını düzeltmek amacıyla, alışlagelen yönetim biçimlerini değiştirmek yerine, dayanmak mümkün olduğu denli, kötülüklere katlanmayı yeğlediklerini deneyimler göstermiştir; ancak sürekli aynı amaca yönelik, uzun bir yolsuzluklar ve zorbalıklar silsilesi, ulusu, mutlak bir despotizme sürüklemek niyetini açığa vurursa, o zaman böyle bir

⁸⁹¹ Amerika'nın Birleşik 13 Devleti'nin oybirliğiyle kabul ettikleri bildiri, Bkz. Janko Musulin, **Hürriyet Bildirgeleri**, Çev. Necmi Zeka, İstanbul, Belge Yayınları, 1983, s.79-84.

yönetimi yıkmak ve gelecekteki güvenlikleri için yeni koruyucular seçmek, o ulusun hakkı ve görevidir.

İşte bu kolonilerin sabırla katlandıkları durum bu olmuştur ve şu an, onları bugüne değin varolan yönetim biçimini değiştirmeye zorlayan gerekliliği, her zamankinden fazla hissetmektedirler.

Büyük Britanya Kralı'nın yönetim devresi, ardı arkası kesilmeyen haksızlıkların ve sürekli baskıların çağı olmuştur. Tüm bunların amacı, bu devletler üzerinde mutlak bir tiranlık kurmaktır. Bunu kanıtlayabilmek için, tüm gerçeklerin tarafsız dünyaya ilân edilmesi gerekmektedir:

İngiltere Kralı, kamu refahı için gayet yararlı ve gerekli olan yasaları onaylamayı reddetmiştir. Valilerine, ivedilikle ve geciktirmeden ele alınması gereken yasaları çıkarmalarını menetmiştir.

Kendisi de bu yasaların yürürlüğe girmemesi için elinden geleni yapmış, onayını sürekli ertelemiş; ve bu nedenle uzun bir süre sürüncemede kalan yasaları da bir daha ele almamıştır.

Yasama gücünde temsil edilme haklarından vazgeçmedikleri sürece, büyük halk kitlelerinin yararına olan pek çok yasayı çıkarmayı reddetmiştir. Oysa bu hak paha biçilemez bir haktır ve nedense sadece tiranların hoşuna gitmemektedir.

Yasamayla görevli kurulları, kamu belgelerinin ve makam evraklarının bulunduğu yerlerden oldukça uzakta, alışılmadık ve uygunsuz yerlerde toplantıya çağırmıştır. Onlara eziyet çektirerek, kendi uygulamalarına boyun eğmelerini sağlamak amacıyla yapmıştır bunu.

Milletvekili yarkurullarını, yılmaz bir kararlılıkla halkın haklarına el uzatılmasına karşı çıktıkları için, birçok kez dağıtmıştır. Bu yarkurulları dağıttıktan sonra da, uzun bir zaman yeni temsilcilerin seçilmesini engellemiştir.

Bu yüzden halkın kendisi yasama gücüne sahip çıkmış, bu gücü bundan böyle kendi eliyle kullanmayı uygun bulmuştur. Ancak bu geçiş döneminde devlet, dışarıdan gelebilecek bir saldırının ya; da içerdeki kargaşalıkların doğuracağı tehlikelere karşı savunmasız kalmıştır.

İngiltere kralı, bu devletlerin kök salmalarını önlemek için elinden geleni yapmıştır; bu amaçla yabancıların vatandaşlığa kabul edilmesiyle ilgili yasanın icra edilmesine engel olmuş, yabancıların butaya göçünü kolaylaştıracak daha başka yasalar çıkarmayı redetmiştir; yeni toprak edinme koşullarını da ağırlaştırmıştır.

Yargıçlık yetkisinin verilmesiyle ilgili yasaları onaylamayarak kazai içtihadı etkisiz hale getirmiştir. Yargıçların görev sürelerini, maaşlarının tutarını ve ödeme biçimini sadece kendi keyfine göre belirlemiştir.

Halkımıza eziyet olsun ve halkın cevherleri tükensin diye, sayısız yeni makam açmış, buralara büyük memur yığınları yollamıştır.

Barış zamanında, yasama meclisinin onayı olmaksızın, topraklarımız üzerinde sürekli bir ordu bulundurmuştur.

Askeriyeyi sivil güçten bağımsız ve üstün kılmaya kalkışmıştır.

Anayasamıza ters düşen, yasalarımızla bağdaşmayan bir kazaî içtihat biçimini bize kabul ettirmek için başkalarıyla işbirliği yapmıştır; ve bu tepeden inme kazaî içtihadın uygulamalarını onamıştır. Tüm bu uygulamaların nedenleri şunlardır:...

[Bizim topraklarımızda güçlü, silahlı birlikleri üslendirmek;

Bu devletler halkına karşı askerlerin işleyecekleri olası cinayetler karşısında, sözde yargılamalarla herhangi bir cezalandırmadan kaçınmak;

Dünyanın her yeriyle yaptığımız ticareti kösteklemek;

Bize rızamız olmadan vergi yüklemek;

Hukukî bir durumda, jürili bir mahkeme önünde, usûl ve nizama uygun bir yargılamadan geçme hakkımızı elimizden almak;

Bizi işlemediğimiz cürümlerden dolayı yargılayıp, başka bir kıtaya sürebilmek;

Sınır komşumuz bir ülkede, özgür İngiliz hukuk sistemini kaldırmak keyfî bir yönetim kurmak ve bu yönetimin yetkilerini genişletmek, dolayısıyla kendini haklı çıkaracak bir örneğe sahip olmak ve bu kolonilerde de aynı, mutlak egemenliğin kurulması için, bu yönetimi uygun bir araç olarak kullanmak;

Verilmiş haklarımızı yok saymak, en önemli yasalarımızı yürürlükten kaldırmak ve yönetim biçimimizi temelinden değiştirmek;

Yasama gücümüzü dağıtmak ve kendisinin, üzerimizde sınırsız bir yasama gücüne sahip tek yetkili kişi olduğunu ilân etmek;...]

İngiltere Kralı, kendi himayesi altında olmadığımızı bildirmek ve bize karşı savaş açmak suretiyle, bu topraklar üzerinde egemenlik isteminde bulunmuştur.

Denizlerimizi talan etmiş, kıyılarımıza asker yığmış, kentlerimizi yakıp yıkmış ve hemşerilerimizi öldürmüştür. Benzerine barbarlık zamanlarında bile rastlanmayan, hele uygar bir ulusun başkanına hiç mi hiç yakışmayan, gaddarlık ve sadakatsizlikle başlattığı, “Ölüm, Askerileşme ve Tiranlık” adlı eserini tamamlayabilmek için, yakınlarda yabancı, paralı askerlerden kurulu büyük bir ordu kurmuştur.

Ya cellâtların ellerine düşmemek için ya da onlarla dostça geçinebilmek için olsa gerek, açık denizde yakalanan yurttaşlarımızı kendi ülkelerine karşı savaşmaya zorlamıştır.

Aramızda ayaklanmalar çıkarmış ve sınır bölgelerinde oturan, savaş yöntemleri bilindiği gibi, yaş, cinsiyet ya da hâl gözetmeksizin herkesi kesip biçmek olan, merhametsiz Kızılderili vahşileri bize karşı kışkırtmayı denemiştir.

Bu baskının her evresinde yapılan haksızlıkların düzeltilmesini en hâkirane bir biçimde talep ettik: Durmadan yinelediğimiz ricalarımızın karşılığı, durmadan yinelenen haksızlıklar oldu. Ancak bir tirandan beklenebilecek davranışlarla karakterini belli eden bir Monark, özgür bir halkı yönetme işine uygun olamaz.

Britanyalı kardeşlerimize karşı da saygıda kusur etmiş değiliz. Zaman zaman onları, yasakoyucuların üzerimizde haksız bir yönetim kurma girişimleri konusunda uyardık. Buraya hangi koşullar altında göç edip, yerleştiğimizi anımsattık onlara. Doğal adalet ve âlicenaplık duygularına seslenerek aramızdaki ırk bağları dolayısıyla, bu zorbalıkları kınamalarını rica ettik. Çünkü bu zorbalıkların, aramızdaki bağlantıları ve ilişkilerimizi bozması kaçınılmaz bir şeydi. Ama onlar da adaletin ve kan bağımızın feryatlarına kulaklarını tıkadılar. Bunun için artık, onlardan ayrılmamız gerektiği sonucuna boyun eğmek ve onları da, insanlığın geri kalan kısmı gibi, savaşta düşman, barışta dost kabul etmek zorundayız.

Bu yüzden, Genel Kongre halinde toplanan biz A.B.D. temsilcileri, görüşlerimizin doğruluğuna dünyanın en yüce Yargıcı'nı tanık tutarak, bu kolonilerin halkından aldığımız yetkiyle, onların adına. Birleşik kolonilerin özgür ve bağımsız devletler olduklarını ve bunun hukuken böyle korunacağını; Büyük Britanya Krallığı'na karşı her türlü yükümlülükten kurtulmuş olduklarını; bu kolonilerle Büyük Britanya Devleti arasındaki her türlü siyasî ilişkilerin sona erdirildiğini ve bunun böyle kalacağını; Özgür ve bağımsız devletler olarak, savaş açmak, barış ilân etmek, andlaşmalar yapmak, ticareti düzenlemek ve diğer tüm bağımsız devletlerin yapabileceği her şeyi yapmak hakkına sahip olduklarını resmen açıklar ve ilân ederiz. Ve

bu bildirinin korunması için, Tanrı'nın inayetine tam bir güvenle, yaşamlarımız, servetlerimiz ve en kutsal varlığımız olan onurumuz üzerine and içeriz.

İşbu açıklama Kongre'nin buyruğu üzerine, bir belge olarak hazırlanmış olup, aşağıdaki üyeler tarafından imzalanmıştır.

4 Temmuz 1776

ÖZET

GÜRLEYEN, Samet. Siyasî Temsil Teorisi: Kavram, Tarih, Felsefe, Doktora Tezi, Ankara, 2012.

Çalışma, “siyasî temsil” kavramının, siyasî teorinin (teorik ve kurumsal siyasetin) en merkezî kavramlarından birisi olduğu temel tezine dayanmaktadır. Bu açıdan çalışma, kavramsal bir nitelik taşımaktadır. Tez, belirli bir plan dahilinde ve bölümler şeklinde, sırasıyla kavramın etimolojisi, tarihî, felsefî argümanları ve kuramsal çeşitliliği ele alınarak devam etmektedir. Son bölüm de çağdaş tartışmalara ve yeni gelişmelere ayrılmıştır. Buna göre;

Tez, birinci bölümde “siyasî temsil” kavramın etimolojik köklerini arayarak başlamaktadır. Sonrasında kavramın tarihsel gelişimine geçilmektedir. Kavramın tarihî gelişimi açısından konseyler, mahkemeler ve parlamentolar gibi krumsal yapılar tarafından verilen destekler araştırılmaktadır. Kavramlar ve bu kavramların etimolojileri ve tarihleri ortaya konulduktan sonra; Antik Yunan ve ortaçağ, temsil kavramı ve temsilî ilişkiler açısından irdelenmiştir.

İkinci bölüm, siyasi temsil kuramlarına ve temsile yönelik onyedinci yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan “klasik” felsefî argümanlara ayrılmıştır. Yine bu bölümde, temsilin karmaşık kuramsal dünyasına girilmekte ve kuramlar, belirli bir sistematik dahilinde, ana başlıklar altında toplanmaya çalışılmaktadır. Son derece dağınık olan söz konusu bu kuramsal dünya, beş ana başlık altında toplanmıştır.

Üçüncü ve son bölüm, “modern (resmî-demokratik) temsilin” ne olduğunun ortaya konulması ile başlamaktadır. Yine bu bölümde klasik temsil anlayışını zorlayan yeni gelişmeler ele alınmıştır. Bu bakımdan Andrew Rehfeld, Frank Ankersmit, Michael Saward, Will Kymlicka, Melissa Williams, Monika Mokre, Stuart Hall, Jane Mansbridge, David Runciman, John Keane

gibi yazarlar başlık düzeyinde incelenmiş olup, tartışmalara katkı veren diğer yazarlara da yeri geldikçe değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Siyasî Temsil Kavramı
2. Siyasî Temsil Tarihi
3. Siyasî Temsil Felsefesi
4. Siyasî Temsil Kuramları
5. Temsil Kayması

ABSTRACT

GÜRLEYEN, Samet. Political Representation Theory: Concept, History, Philosophy, Doctorate Thesis, Ankara, 2012.

This paper is based on the basic argument that the concept of “political representation” is one of the most central concepts of political theory (theoretical and institutional politics). In this respect, the paper has a conceptual characteristics. The argument goes on within a certain plan and in chapters, addressing respectively the etymology, history, philosophical arguments and theoretical variety of the notion. The last chapter contains the contemporary discussions and new developments. Hereunder;

The paper begins in the first chapter by seeking out the etymological origins of the notion of “political representation.” Then the historical development of the notion is addressed, after which the support provided by institutional structures such as councils, courts and parliaments are studied with regards to the historical development of the notion. Once the notions, and the etymologies and histories of these notions are presented, Ancient Greece and Medieval Age are scrutinized in terms of the notion of representation and representative relationships.

The second chapter contains the “classical” philosophical arguments that have been observed with regards to representation since the seventeenth century. In this chapter, we penetrate the complex, theoretical world of representation in which the theories are compiled under main topics within a certain systematics. This theoretical world, which is extremely dispersed, is compiled under five main topics.

The last (third) chapter starts off by explaining what “modern (formal-democratic) representation” is. Also in this chapter is addressed the new developments that challenge the concept of classical representation. In this respect, writers such as Andrew Rehfeld, Frank Ankersmit, Michael Saward,

Will Kymlicka, Melissa Williams, Monika Mokre, Stuart Hall, Jane Mansbridge, David Runciman and John Keane are studied in topics and other writers contributing to the subject are included where necessary.

Key Words:

1. The Concept of Political Representation
2. History of Political Representation
3. The Philosophy of Political Representation
4. Theories of Political Representation
5. Representation Substitution